

همت

شماره ۱۲

منتخبی از قراردادها
ی مهم

استعماری و تاریخی بین ایران و دول خارجی

همت شماره ۱۲ - مردادماه ۱۳۵۷

موسسه مطبوعاتی آسیا

هفت شماره ۱۲ را به تکمیل قراردادهای دول ارتجاعی ایران با سایر ملل اختصاص دادیم. یک سری از این قراردادهای تاریخی به علت ماهیت استعماری خود کمتر در معرض افکار عمومی قرار گرفته اند. بخشی از قرارداد های نظامی در ایران جزو "اسرار" نظامی محفوظ نگه داشته شده اند. لزوم شناخت از ماهیت این قراردادها چه در رابطه با مطالعه تاریخ ایران و چه در رابطه با مناسبات کنونی بوضوح قابل درک است. بنا بر این کوشش شد مجموعه ای از این قراردادها را از اسناد رسمی موجود با همان فرم اولیه در یکجا تجدید چاپ و متاد اختیار علاقمندان قرار گیرد.

این قراردادها ماهیت وابستگی دول وقت و گسترش و استحکام تسلط امپریالیستی بر کشور عزیزمان ایران را بخوبی روشن مینمایند.

از بین قراردادها با یاد به چند تایی آن توجه خاص نمود:

— بین قرارداد گلستان و ترکمنچای از نظر کیفی و ماهوی تفاوت های زیاد موجود است. قرارداد گلستان منتج یک شکست تاکتیکی نظامی بوده است. در حالیکه قرارداد ترکمنچای نه تنها این شکست تاکتیکی را گسترش میدهد بلکه از نظر استراتژیک مناسبات کد وینالیستی از نوع جدید را در ایران بصورت دخالت مستقیم روسیه تزاری در سرنوشت سیاسی جامعه مسجل میسازد. این معاهده تبلور اعمال نفوذ بیگانه در ایران و مظهر تغییر و تبدیلات حاصله از آن در سیستم دولتی و در نهادهای قدرت سیاسی حاکم بوده است.

— قرارداد های نظامی بین دول ارتجاعی ایران و آمریکا با تغییرات کیفی قدم به قدم بمسود حفظ منافع امپریالیسم آمریکا در ایران که از سالهای جنگ جهانی دوم به ارث رسیده اند بوده و نمودار مشخص وابستگی نظامی رژیم کنونی به امپریالیسم می باشد.

این قراردادها دست آمریکا را در دخالت و تجاوز به ایران کاملاً باز گذاشته و سرکوب جنبش خلق را در دستم کار خود قرارداد ه

است. امروزه این قراردادها یکی از ارگانه‌های استراتژی نظامی آمریکا در رقابتش با سوسیال امپریالیسم شوروی است.

قرارداد ۱۹۲۱ بین ایران و شوروی که در زمان انعقاد آن دارای جنبه‌های مثبت به نفع ایران از نقطه نظر حقوق قراردادها است. معماری گذشته دوران روسیه تزاری بود. مظهر تفاوت ماهوی روابط بین المللی یک دولت سوسیالیستی واقعی با سایر کشورهاست. این قرارداد که در زمان لنین و استالین با دولت وقت در ایران منعقد گردید بر پایه اصول همزیستی مسالمت آمیز بین دول با شیوه اجتنابی مختلف قرارداد است. و با شرایط زمانی و مکانی حاکم بر شوروی آن زمان و ایران منطبق بود. منتها اکنون که بیش از ۵۷ سال از عقد آن قرارداد میگذرد و تغییرات عظیمی در صحنه جهانی بوقوع پیوسته و شوروی سوسیالیستی به کشوری با سیستم سرمایه داری از نوع بوروکرات دولتی با خصیصه‌های فاشیستی تبدیل گردیده و در صحنه جهانی همانند یک نیروی امپریالیستی منتها با زرق و برقهای "سوسیالیستی" عمل میکند میخواهد که با تکیه به قرارداد ۱۹۲۱ برای خود "حقوقی" در امر تجار و تصرف و دخالت و اعمال نفوذ در ایران قائل شود. شوروی امروز یعنی روسیه تزارها ی نوین با استفاده از این قرارداد میخواهد در امر جنبش خلق در ایران دخالت نموده و برگردد. مبارزات ضد رژیم و ضد امپریالیستی و دموکراتیک خلقهای ایران سوار گردیده تا از ایندرو بتواند جنبش خلق را به انحراف کشانده و در امر مبارزه بر علیه عقاب آمریکائی و طرف آن از این طریق خوس قطبی را در ایران جایگزین گرداند.

هیئت تحریریه موسسه مطبوعاتی آسیا
اول اوت ۱۹۷۸

فهرست مطالب

<u>از صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴	۱- عهدنامه گلستان (۱۳ اکتبر ۱۸۱۳)
۱۴	۲- عهدنامه ترکمنچای (فوریه ۱۸۲۱) صورت عهدنامه مخفی
۲۱	۳- معاهده صلح ایران و انگلیس
۲۶	۴- اعطای امتیازات حقوق
۳۲	۵- مصالحه نامه و قرارداد مخصوص
۳۹	۶- امتیاز لائاری
۴۰	۷- احضای امتیاز نامه بانک (تأشکیل بانک)
۴۹	۸- امتیاز معادن ایران
۵۱	۹- فرمان تنباکو و توتون
۵۵	۱۰- بانک استقراضی رهنی روس
۶۱	۱۱- امتیاز بهره برداری از معادن قراچه داغ
۶۷	۱۲- امتیاز نامه داری
۶۹	۱۳- امتیاز نامه راه شوسه تبریز
۷۱	۱۴- قرارداد تقسیم ایران بین روسیه و انگلستان
۷۳	۱۵- قرارداد ۱۹۱۹
۷۷	۱۶- عهدنامه مودت مابین ایران و اتحاد شوروی
۸۸	۱۷- قرارداد ۱۹۳۳ (شرکت نفت انگلیس و ایران)
۱۰۵	۱۸- پیمان سه گانه
۱۰۸	۱۹- قرارداد نظامی بین ایران و آمریکا اکتبر ۱۹۴۷
۱۲۳	۲۰- قرارداد فروش نفت و گاز
۱۲۹	۲۱- سازمان پیمان سنتو (مرکزی) نوامبر ۱۹۶۰
۱۳۵	۲۲- سازمان عمران منطقه ای
۱۴۱	۲۳- قرارداد ایران و شوروی در مورد گاز ازوشیه ۱۹۶۶

قرار و بموجب اختیار نامجات طرفین فیروز و قسول شروء مرقومه را الی الاید مقبول و منسوخ و استمرار میداریم.

فصل اول - بعد از این امور جنگ و عداوت و دشمنی که تا حال در بین دولتین علیتین روسیه و ایران بود بموجب این عهد نامه انی الاید مقطوع و متروک و سراتب مسالحه اکید و دوستی و وفای شدید در بین اعلیحضرت قضا قدرت پادشاه اعظم امپراطور ممالک بالاستقلال کل ممالک روسیه و اعلیحضرت خورشید زابت پادشاه دارالشوکت ممالک ایران و ولیمهد عظام و سایه دولتین و وراثت علیتین ایشان پایدار و سلوک خواهد بود.

فصل دوم - چون بیشتر بموجب اظهار و گفتگوی طرفین قبول و رضا از جانبین دولتین علیتین شده نسبت که سراتب مسالحه در بنای اسطاشسکواو پربزیدیم یعنی طرفین در هر وضع و حالی که الی ترارداد مسالحه انعالیه بوده است از آن قرار باقی و تمامی الکای و ولایات خوانین نشین که تا حال در تحت ضبط و تصرف هر یک از دولتین بوده کماکان در ضبط و اختیار ایشان بماند لهذا در بین دولتین علیتین روسیه و ایران بموجب خط مرقومه ذیل سنور و سرحدات مستقر و تعیین گردید. از ابتدای اراضی آدینه بازار بغض مستقیم از راه صحرای سخان تا به مسیر پندی بلوک رود ارس و از بالای کنار رود ازش تا اتصال و الحاق رودخانه کپینک چای به پشت کوه مفری و از آنجا خط حدود سامان ولایات قراباغ و نخجوان از بالای کوههای الکر بندر لکوزیری و از آنجا به سرحدات قراباغ و نخجوان و ایروان و نیز رسیدی از سنور گنجه جمع و متصل گردیده بعد از آن حدود سزبورگه ولایات ایروان و گنجه و هم حدود قزاق و شمس اندینلو را تا به مکان اشک میدان تشخیص و منفصل میارود از اشک میدان نیز از بالای سرکوههای طرف راست طرق و رودخانههای حمزه چمن و از سرکوههای پلنگ الی کوشه حدود و محال شود کل از کوشه شورها کل از بالای کوه برندان الکر گذشته از سرحد محال شوره کل و میانه حدود قریه سدره واروتیک به رودخانه ارنه چای ملحق و متصل شده معلوم و مشخص میگردد و چون ولایات خان نشین طالش در

اعلیحضرت قضا قدرت خورشید زابت پادشاه جمعا و امپراطور عالی دستگاه ممالک بالاستقلال کل ممالک امپراطوریه روسیه و اعلیحضرت قدر قدرت کیوان رفعت پادشاه اعظم سلیمان جاد ممالک بالاستقلال کل ممالک شاخه ایران بملاحظه کمال میربانی و اشتیاق علیتین که در مازد انالی و رعایای شمعین دارند رفع و دفع عداوت و دشمنی که بر عکس رأی شوکت آرای ایشان است طالب و باسمرار سراتب مسالحه میبونه و دوستی حواریت ساینه مؤکده را در بین الطرفین راغب میباشند با حسن الوجوه رأی علیتین قرار گرفته در انجام این امور نیک و مسخوبه از طرف اعلیحضرت قدر قدرت پادشاه اعظم امپراطور بالاستقلال کل ممالک روسیه بعالیجاه معلی جایگاه جنرال نندپانه روسیه سپهسالار و مدیر عساکر ساکتین جوانب قفقازیه و گرجستان ناظم امور و مصالح شیزیه ولایات خورنای و گرجستان و قفقازیه و حاجی ترخان و کارهای تمامی ثغور و سرحدات این حدودات و سامان اسر نرهای عساکر سفاین بحر خزر صاحب حمایل الکنندینوی و حمایل سرتیه اولین انای سرتبه دار رابع عسکریه مقتدره حضرت کیورکی صاحب نشانه شمشیر طلائعمرقوم بجهت رشادت و بنیادری نیکوای رانشخوف اختیار کلی اعطاء شده و اعلیحضرت قدر قدرت والاربت پادشاه اعظم ممالک بالاستقلال کل ممالک ایران هم عالی معلی جایگاه ایلیچی بزرگ دولت ایران که مأمور دولتین روم و انگلیس بیدند عمده الامراه و الاعیان مقرب درگاه ذیشان و محرر اسرار نهران و مشیرا کثر امور دولت عس ایران از خانواده دودمان وزارت و از اسرای واقفان سنور در سرتبه دوم آن صاحب شوکت عظامای خاص پادشاهی خود از خنجر و شمشیر و کارد مرصع و استعمال سبوس ترمه و اسب ایران مرصع میرزا ابوالحسن خان را که در انکار سخنان بانکل نموده اند ، حال در معسکر روسیه در رودخانه ذوبه من محال گلستان متعلقه ولایت قراباغ سلامت و جمعیت نموده بعد از ابراز و مبادله مستسک مسخوب و اختیار کلی خود یکدیگر و ملاحظه و تحقیق مس معنی بمسالحه مبارکه بنام نامی پادشاهان عظام

و محکم گردد و اگر در سر اسور داخله مملکت ایران فیسبیل شاهزادگان سافشتی روی نماید دولت روس را در آن سبانه کاری نیست. تا پادشاه وقت خواهش نماید.

فصل پنجم - کشتیهای دولت روسیه که برای

معاملات بر روی دریای خزر تردد می نمایند به دستور سابق مازون خواهند بود که به سواحل و بنادر جانب ایران مازم و نزدیک شوند و زمان طوفان و شکست کشتی از طرف ایران اعانت و یاری دوستانه نسبت به آنها شود و کشتیهای جانب ایران هم به دستور سابق مازون خواهند بود برای معامله روانه سواحل روسیه شوند و به همین نحو در هنگام شکست و طوفان از جانب روسیه اعانت و یاری دوستانه در بازه ایشان معمول گردد و در خصوص کشتیهای عسکره جنگی روسیه بطرفی که در زمان دوستی و یا در هر وقت کشتیهای جنگی دولت روسیه با علم در دریای خزر بوده اند حال نیز محض دوستی اذن داده میشود که به دستور سابق معمول کرده اند و احدی از دولت‌های دیگر موای دولت روس کشتیهای جنگی در دریای خزر نداشته باشد.

فصل ششم - تماسی اسرائیکه در جنگیارگزار

شده اند یا آنکه اهالی طرفین اسیر شده از کریستیان و هر مذهب دیگر باشند سیاید آلی وعده سه ماه هلالی بعد از تصدیق و خط گذاردن در این عهد نامه از طرفین مرخص و رد گردیده هر یک را از جانب خرج و احتیاج به اسرای مزبوره ماله به قراه کلسارسانند و وکلای سرحدات طرفین به سبب بیشتر اعلامیکه در خصوص فرستادن آنها بجای معین یکدیگر می نمایند اسرای جانبین را باز یافت خواهند کرد و آنانیکه بسبب تقصیر یا خواهش خود از مملکتین فرار نموده اند اذن به آن کشانیکه برضا و رغبت خود اراده آمدن داشته باشند داده شود که به وطن خود مراجعت نمایند و هر کس از هر قومی چه اسیر و چه فراری که نخواستند بماند باید کسی را با او کاری نیست و غنم تقصیرات از طرفین نسبت به فراریان عطا خواهد شد.

فصل هفتم - علاوه از قرار و اظهار مزبوره بالا

رأی بیضخانیای اعلیحضرت کبیران وقت امپراطور اعظم روسیه و اعلیحضرت قدر قدرت پادشاه اعظم سالک ایران قرار یافته که اهلجان معتقد طرفین که هنگام لزوم مأسور و روانه دارالسلطنه جانبین میشوند بر وفق نیابت رتبه

هنگام عداوت و دشمنی دست به دست افتاد لهذا بجایه زیاد صدق و راستی حدود ولایات طالش سزبور را از جانب انزلی و اردبیل بعد از تصدیق این صلح نامه از پادشاهان عظام مستند و سهندسان مأسوره که بموجب قبول و وفای یکدیگر و معرفت سرداران جانبین جبال و رودخانه ها و دریاچه و امنکه و سزارع طرفین تفصیلا تعدید و نیز و تشخیص میسازد آنرا نیز معلوم و تعیین ساخته آنچه در حال تحریر این صلحنامه درست در تحت تصرف جانبین باشد معلوم نموده در سرحدات مزبورهای فوق اگر چندی از خط طرفین بیرون رفته بین معتقدان و سهندسان مأسوره طرفین هر یک طرف سوائی انسلطاطسکواویز بهیم رضا خواهد بود.

فصل سیم - اعلیحضرت قدر قدرت پادشاه اعظم

سالک بالاستقلال سالک ایران بجایه ثبوت دوستی ووفائی که با اعلیحضرت خورشید رتبت پادشاه اعظم امپراطور کل سالک روسیه دارند با این صلح نامه به عوض خود ولیمیدان عظام تخت شاهانه ایران و ولایات تراباغ و گنجه که الان موسوم به اهللی سابط بولست و انکای خوانین نشین شکلی و شیروان و قبه و در بند و بادکوبه و هر جا از ولایات طالش را با خاکیکه الان در تحت تصرف دولت روسیه است و تماسی داغستان و گرجستان و محال شوره گل و آچوق باش و کوریه و سنکرین و انجاز و تماسی الگای و اراضی که در سبانه قفقازانیه و سرحدات معینةالحاله بوده و نیز آنچه از ارضی و اربابی قفقازانیه الی کنار دریای خزر متصل است و مخصوص و متعلق به سالک امپریه روسیه میدانند.

فصل چهارم - اعلیحضرت خورشید رایت امپراطور

والا شوکت سالک روسیه برای اظهار دوستی و اتحاد نسبت به اعلیحضرت قدر قدرت پادشاه اعظم سالک ایران و بجایه انبات اینمندی که بنا بر همجواریت طالب و راضی است که در سالک شاهانه ایران مراتب استقلال و اختیار پادشاهان در بنای اکید مشاهده و ملاحظه نمایند لهذا از خود عوض ولیمیدان عظام اقراری نمایند که هر یک از فرزندان عظام ایشان که به ولیمیدی دولت ایران تعیین میگردد حراکه محتاج به اعانت و امداد روسیه باشد مشابه نمایند تا از خارج نتواند کسی دخل در مملکت ایران - و به امداد و اعانت روسی دولت ایران مستقر

سناک روسیه و پادشاهان دیگر دستور و عادت بوده
متمنق بپیر دولت باشد مطابقه نمی نمایند.

فصل نهم - باج و گمرک اسواک تجار طرف دولت

بیمه روسیه که به بنادر و بلاد ایران می‌وزند از یک‌سویان
بناصند دینار در یک بنده گرفته از آنجا با اسواک مزبور
بپیر ولایات ایران بروند بی‌زی مطالبه نکرده و همچنین
از اسواکی که از سناک ایران بیرون می‌وزند آنقدر گرفته
زاید به عنوان خرج و توجیه و تحویل و اختراعات چیزی
از تجار روسیه یا شروانشاق مطالبه نشود و بپسین نحو در
یک بنده باج و گمرک تجار ایران که به بنادر سناک
روسیه می‌وزند یا بیرون می‌برند و به دستور گرفته اختلاقی
بپیچیده نداشته باشد.

فصل دهم - بعد از نقل اسواک تجاریه بنادرکنار

دربا و با آوردن از راه خشکی به بلاد سرحدات دولتی
اذن و اختیار به تجار و ارباب معاملات طرفین داده شده که
اسواک خودشان را فروخته اسواک دیگر خریده و با معاوضه
کرده دیگر از اسنای گمرک و مستاجرین طرفین اذن نخواستند
باشند زیرا که بر ذمه اسنای گمرک و مستاجرین لازم است
که ملاحظه نمایند تا معطلی و تأخیر در کار ارباب معاملات
و قوع نیافتد باج خزانه را از باجیه یا از سبب هر نحو باهم
سازش مینمایند باز یافت دارند.

فصل یازدهم - بعد از تصدیق و خط گذاردن

در این مشروط نامه و کلای مختار دولتی علینین پلاناخیر
به اطراف جانبین اعلام و اخبار نمایند و امر اکید بخصوص
بالمره ترک و قطع امور عداوت و دشمنی بپیر جا ارسال
خواهند کرد شرط این شروط نام الحاله که بخصوص
استدانت مصادحه دائمه طرفین مستتر و دو طبقه مشروحه
بآترجمان خط فارسی مرقوم و محرر و از کلای مختار
مأسورین دولتی علینین مزبورها بالا تصدیق و با خط
و موزبختم گردیده سباده یا یکدیگر شده است می‌باید
از طرف امعلحضرت خویشد رتبت شاه اعظم امپراطور اکرم
سناک کل روسیه و از جانب امعلحضرت قدر قدرت پادشاه
و آلاجه سناک ایران به امضای خط شریف ایشان تصدیق
کرده و چون این صلحنامه مشروحه مصدقه می‌باید ازهر
دو دولت پادپاد بوکلای مختار برسد لهذا از دولتی
علینین در مدت سه ماه هلالنی وصول گردد تحریریافی
ممسکر روسیه در رودخانه زپوه من مجال گستان متعلقه

ایران به مرجوعیه ایشان را حاصل و برداشت و محبت
حاصل و به دستور سابق و کلائیکه از دولتی بخصوص
حصد ارباب معاملات در بلاد سناکه طرفین تعیین
و سکن گردیده زیاده از ده نفر عمله نخواهند داشت
و ایند با اعزاز شایسته مورد سراعات گردیده و به احوال
اندر هیچگونه زحمت نرسیده بل زحمتی که بر عا پای
طرفین عاید گردد بموجب عرض و اظهار و کلای مزبور
رضی متمدیگان جانبین داده شود.

فصل هشتم - در باب آمد و شد قوافل و ارباب

معاملات در میان سناک دولتی علینین اذن داده میشود
نه هرکس از اهالی تجار بخصوص بقوت اینکه در دست
رند و ارباب معاملات متعلقه دولت بپیره روسیه و با تجار
متمنق به دولت علیه ایران می‌باشند از دولت خود یا
از سرحد داران تذکره و کاغذ راه‌ها در دست داشته باشند
از طریق بحر و بر بجانب سناک این دو دولت بدون
سویس آیند و هرکس هر قدر خواهد ساکن و متوقف
گشته به امور معامله و تجارت اشتغال نمایند و زمان
سرجعت آنها به اوطان خود از دولتی مانع ایشان نشوند
آنچه مال و تنخواه از سناکه سناک روسیه بولایات ایران
و نیز از طرف ایران به سناک روسیه برند به عرض بیع
برسانند و با معاوضه بمال و اشیاء دیگر نمایند اگر در سبانه
ارباب معاملات طرفین بخصوص طبخ و غیره شکوه و
اضنی باشد موجب عادت سالونه نزد و کلای طرفین
بآکر و کیل باشد نزد حاکم آنجا رفته امور خود را عرض
و اظهار سازند تا ایشان از روی صداقت مراتب ادعای
آب را سنجش و معلوم کرده خود یا به معرفت دیگران
فنی و فصل کار را ساخته نگذارند تعرض و زحمتی بجانب
سناک پادشاهانه دیگر که دولت ایران می‌باشند بروند
طرف دولت ایران بی‌مقابله تذکرات راه به ایشان بدهند
و همچنین از طرف اهالی دولت روس درباره تجارت دولت
ایران که از خاک سناک روسیه بجانب سایر سناک
پادشاهانه دو دولت روسیه باشند بیرون مسول خواهد
ت. و تیکه از رعایای دولت روسیه در زمان توقف و تجارت
در سناک ایران فوت شده اسواک و املاک او در ایران
سند چون ما بعرف او از مال رعایای دولت دوستامت
سناک می‌باید اسواک مفوت بموجب قبض الوصول شرعی
از و سقیم ورته مفوت گردد و نیز اذن خواهند داد که
سناک مسیت را انواع او بفروشند چنانکه این مسی در میان

است بر رأی حضرت قضا قدرت امپراطور اعظم عرض و آنها را سازد سردار دولت علیه روس تعهد نمود که در مطالب ایران به قدر مقصور کوتاهی و سعی نماید جهت اعتماد خط گذاشته و مهر نمودم دو معسکر روسیه در رودخانه زیوه من محال گستان شمنه ولایات فراباغ بتاریخ سیزدهم ماه اکتبر ۱۸۱۳ مهر و کیل و مختار دولت علیه ایران (سیرزا ابوالحسن خان) مهر جنرال (نندینانه نیکولای ردیشخوف) سردار دولت روسیه .

ولایات فراباغ بتاریخ بیست و نهم شهر شوال سنه ۱۲۲۸ هجری و بیست و یکم ماه اکتبر سنه ۱۸۱۳ مسوی سواد دستخط ایلچی روس بتعال لندن نمانه نیکولای ردیشخوف سپاروایی که چون میان وکلای دو دولت پایدار عهدنامه قرار یافته بنا بر این شده که بعد از اتمام مصالحه و دستخط گذاشته برای استقرار دوستی و اتحاد سفرآ آمد و شد نمایند لهذا ایلچی که از دولت بیهه ایران برای مبارکباد به دولت علیه روس میروند مطالبی که از شاه خود مأمور

۲ - عهد نامه صلح بین ایران و روسیه ، ترکمانچای به تاریخ ۲۲/۱۰ فوری ۱۸۲۸ مطابق پنجم شعبان ۱۲۴۴

فصل اول - صلح و مودت
فصل دوم - نسخ عهد نامه گنستان بواسطه وقوع جنگ
فصل سوم - ابلانی که به روسیه داده شده است
فصل چهارم - فصل جدید مرحدی
فصل پنجم - اراضی و نواحی جدیدی که به روسیه

تعلق یافته است
فصل ششم - وجه خسارت جنگ - تضمین واقعات و ترتیب تأدیه آن
فصل هفتم - درباب عباس میرزا نایب السلطنه
فصل هشتم - سیرسنان تجارتی مسکنین در بحر خزر شکست و غرق کشتی
فصل نهم - شرایطی که راجع به سفاین جنگی است
فصل دهم - حفظ مناسبات تجارتی و حمایت اتباع طرفین - فونسول و وکلای تجارتی - درباب شکایت دولت علیه از فونسول با مأمور روسیه
فصل یازدهم - تسویه و دعای معرفه - وصول و ایصال مطالبات
فصل دوازدهم - اشخاصی که در دو طرف رودارس دارای امزغال غیر منقوله هستند و سهمتی که بجهت انتقال آن به سوی الیهم داده شده است . کسانی که استثناء از انتفاع این سهمت معرور هستند .
فصل سیزدهم - اسرای جنگی
فصل چهاردهم - شرایطی که راجع به فراریان است

کسانی که از عنرف و اغماض محروم هستند .
فصل شانزدهم - ترک خاصات - تصدیق عهدنامه

بنام خداوند متعال

چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت قوشوکت معظم نامدار امپراطور و صاحب اختیار کل سالک روسیه بالنسبه و از صمیم قلب مایل هستند که بر حدسات سعاریه که مخالف میل طرفین است نهایتی داده و مجدداً روابط قدیمه حسن همجواری و مودت را ما بین مسکنین بوسیله صلحی که فی حد ذاته منظمین اساس استداد و دافع بیانی اختلافات و پروت آتیه بوده باشد بر پایه و بنائی محکم و استوار دارند لهذا وزیران مختار خود را که برای این امر مودند مأمور هستند از این قرار معین داشتند :

از طرف اعلیحضرت امپراطور روسیه ژان پاسکیهویچ آجودان جنرال و سرتیب پیاده نظام فرمانده اردوی قفقاز کلیف امور غیر نظامی گرجستان و حاجی ترخان و قفقاز و رئیس قوه بحریه دریای خزر دارای نشان الکساندر نوکی شکل به الماس و نشان ست آن از درجه اول شکل به الماس و سن ولادیسیر از درجه اول و سن ژوز از درجه دوه و دو شمشیر انخاری که یکی بر صرح و دیگری طلا که روی آن اینطور نوشته شده (برای شجاعت) و دارای نشان عقاب قرمز از درجه اول و نشان هلال

معاذی شرور است طی نموده و از اینجا مجرای رود ارس را بنا نهادند و به نغمه عباس آباد میرسد. از استحکامات خارجی این قصبه که در ساحل راست ارس است خطی که طول آن نیمی آفتاب یعنی سه ورست و نیم روس بوده باشد به تمام جهات کشیده خواهد شد و تمام اراضی که در حدود

این خط واقع میشود منحصر به دولت روس بوده و در طرف دو ساه از تاریخ امروز هنوز دفت تعیین خواهد شد از طرفی که محل شرقی این خط متصل به رود ارس میشود خط حدی مجرای رود مزبور را الی گذاریدی بنوک متابعت می کند و خاک ایران از این نقطه اخیر الی سه آفتاب یعنی بیست و یک ورست روس در طول مجرای ارس امتداد می یابد. بعد از وصول به این محل خط سرحدی جلگه مغان را بطور مستقیم گذشته به محلی از مجرای بالارود خواهد آمد که در سه آفتابی یعنی بیست و یک ورست پائین تر از ملتقای دو رود آذینه بازار و ساری قمیش واقع است پس از آن خط سرحدی از ساحل چپ بالارود الی ملتقای دو رود مزبور آذینه بازار و ساری قمیش معود و از آنجا در ساحل راست رودخانه آذینه بازار شرقی الی سرچشمه آن مستند و از سرچشمه مزبور الی قله تبه های جگیر میرسد بطوری که تمام آبهای که بطرف دریای خزر جاری است متعلق به روسیه بوده و تمام آبهای که جریانشان بطرف ایران است تعلق بدولت علیه خواهد گرفت.

چون در اینجا (یعنی از سرچشمه رود آذینه بازار الی قله تبه های جگیر) حدود دوتین بواسطه تیزه کوهها محدود می شود لهذا مقرر است که دانسته این کوهها که بیست دریای خزر تمایل دارد متعلق بدولت روس بوده و دانسته آن طرف کوهها اختصاص به ایران خواهد داشت.

از تیزه تبه های جگیر سرحد کوهستانی را که فاصل بین طالش و ابشقی است متابعت نموده و به قله کمرقوئی میرسد و قلی که فاصل دانسته دو طرف کوه های مزبور است در اینجا تعدید می نماید که در باب ساقط ما بین سرچشمه آذینه بازار و قله های جگیر ذکر شد.

پس از آن خط سرحد از قله کمرقوئی تیزه کوهستانی که بنوک زوند را از ارض چنای می نماید متابعت نموده و به محلی که حدود بنوک و لکیچ است میرسد و ترتیبی که در باب جریان آب ذکر نمود است سراعات خواهد شد

عسکری و غیره و الکساندر و ابروکوف کونیه دتا و سخست اعلیحضرت امپراطور دارای نشان سن ولادیمیر از درجه سوم و سن استانیلاس لیستان از درجه دوم و سن ژان بیت المقدس .

و از طرف اعلیحضرت شاهنشاه ایران حضرت اشرف ناززاده عباس میرزا، وزیر مختار طرفین پس از آنکه در سرکمان جای اجلاس کرده و اختیار نامه های خود را مبادنه و آنرا موافق ناعده و مرتب به ترتیبات شایسته یافتند مصروف ذیل را منعقد و برقرار داشتند :

فصل اول - از امروز به بعد ما بین اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور روسیه و نیز ما بین سناک و وورات و اخلاف و اتباع اعلیحضرت صلح و وداد و مودت کامله علی اندوام برقرار خواهد بود .

فصل دوم - چون مناصبه طرفین معظمین که به سعادت امروز به اختتام رسید تمهیدات عهد نامه گلستان را باطل میدارند لهذا اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور روسیه چنین صلاح دیدند که بجای عهد نامه مزبور سواد و شرایط ذیل را که سنی برآزنیاد و استحکام روابط آینه مودت و صلح ما بین روسیه و ایران است برقرار نمایند.

فصل سوم - اعلیحضرت شاهنشاه ایران از طرف خود و اخلاف و وراث خود خانان ایروان را که در دو طرف رود ارس واقع است و نیز خانان نخجوان را به سلطنت مطلقه بدولت روس واگذار می کند بناء علیهذا اعلیحضرت شاهنشاه ایران متعهد میشوند که دفتر و اسنادی را که راجع به حکومت و اداره خانان فوق الذکر است منتها در طرف نشانی ماه از اعضای این عهد نامه به مأمورین روس تسلیم نمایند.

فصل چهارم - دولتین معظمین معاهدتین قبول نمودند که خط سرحدی ما بین دولتین از این قرار ترسیم شود .

این خط از نقطه سرحد دولت عثمانی که بخط سلسله نزدیک ترین راه به قله کوه آشری کوچک است شروع نموده سه تمه مزبور رسیده و از آنجا به سرچشمه رود قراوی سنی که از دانسته جنوبی آشری کوچک جاری است فرود می آید پس از آن خط سرحدی طول مجرای این رود را الی محل ملتقای آن با رود ارس که

وارث و ولیعهد دولت ایران شناخته و ایشان را از حق جنسی به تخت سلطنت سلطان حق این سلطنت بدانند.

فصل هشتم - سفاین تجارتنی روس مثل سابق حق خواهند داشت که بطور آزادی در دریای خزر و در امتداد سواحل آن سیر کرده و به کناره‌های آن فرود آیند و در سوختن شکست و غرق در ایران معاونت و امداد خواهند یافت. و سفاین تجارتنی ایران هم حق خواهند داشت که بقراسای در بحر خزر سیر نموده و به سواحل روس بروند و در صورت غرق و شکست هم به آنها کمک و امداد خواهند شد.

امادر باب کشتی‌های جنگی چون آتھائی که بیدق نظامی روس دارند از قدیم الایام بالانفراد حق سیر در بحر خزر را داشته اند حال هم بدین سبب این امتیاز منحصر به همان کشتی‌ها خواهد بود. بطوری که بغیر از دولت روسیه دولت دیگری حق نخواهد داشت که سفاین جنگی در دریای خزر داشته باشد.

فصل نهم - چون مکتون خاطر اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کل روسیه این است که در استحکام روابطی که بسعادت و مینمت مجدد ما بین دولتین استقرار یافته است سعی و کوشش نمایند مقرر میدارند که سفراء کبار و وزراء مختار و مشاوران دافرهائی که خواه برای انجام مسامروتنی و خواه بجهت اقامت دائمی به دربار یکدیگر فرستاده می‌شوند بفرآور مقام و موافق شأن و حیثیت طرفین و مطابق سبوت و اتحاد بین الدولتین و نیز بر حسب عادات سلطنتی مورد اعزاز و احترام شوند عینها در باب تشریفات که باید از طرفین ملحوظ و منظور شود دستور العملی مخصوص مقرر خواهد شد.

فصل دهم - چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کل روسیه استقرار و توسعه روابط تجارتنی ما بین دو دولت را از نخستین فواید اعاده صلح میدانند چنین صلاح دیدند که ترتیباتی که راجع به حفظ تجارت و امنیت اتباع دولتین است در یک مقاله نامه عینجمله بطور رسمی‌الطرفین نگارش یابد و این مقاله نامه که مابین وزرای مختار طرفین انعقاد و به این عهدنامه انضمام خواهد یافت مثل این است که جزو منتم همی عهدنامه صلح بوده باشد.

اعلیحضرت پادشاه ایران بدولت روس حق میدهد که کما فی السابق هر جا که بجهت منافع تجارتنی لازم باشد

و از آن قرار بلوک زوند به استثنای قسمتی که در آن طرف قله کوههای سبزبور است متعلق به روسیه خواهد بود. از محلی که حدود بلوک ولکیچ است خط بین - اندونین فنل کوه کلونوتی و قتل سلسله عمده کوهستانی که از بلوک ولکیچ میگذرد منبذت نموده و به سرچشمه شمائی رودخانه سوو به آستارا میرسد و اینجا هم سلسله جریات آب چنانچه در فوق ذکر شده است مرعی میباشند. از آنجا خط مرجمی مجرای آستارا را الی منبذ آن در دریای خزر طی نموده و حدود خاک دولتین را به اتمام میرسانند.

فصل پنجم - اعلیحضرت شاهنشاه ایران محض اثبات دوستی خانسانه که نسبت به اعلیحضرت امپراطور کل روسیه دارند بموجب همین فصل از طرف خود و از طرف دولت و اخلاف خود و اعمال و عملنا تصدیق می‌نمایند که ممالک و جزایری که ما بین خط تحدیدی فحن اخیر و تیزه جبال قفقاز و دریای خزر است و همچنین اهائی بدوی و غیره این نوعی متعلق به دولت روسیه میباشند.

فصل ششم - محض تلافی مصارف کثیره که از این جنگ بین دولتین برای سلطنت روسیه حاصل شده و در عوض خسارات و ضرورتهائی که بدین جهت به اتباع روس رسیده است اعلیحضرت شاهنشاه ایران متعهد میشوند که وجه خسارتی تأدیه کرده مصارف و ضررهای سبزبور را جبران نمایند.

طرفین معظمتین معاهدتین این وجه خسارت را به ده کروز تومان رایج یا بیست میلیون سناط نقره معین کرده و مقرر میدارند که ترتیب افساط و تضمین تأدیه آن در قرار داد مخصوصی مرتب شود. اعتبار و استحکام قرارداد سبزبور بعدی خواهد بود که کانه لفظ به لفظ در همین عهد نامه درج شده باشد.

فصل هفتم - چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران چنین صلاح دیدند که حضرت اشرف عباس میرزا همایون فرزند خود را وارث و ولیعهد فرمایند لهذا اعلیحضرت امپراطور کل روسیه محض اینکه ثبات دوستانه خود را بکسرت و سببی را که در مساعدت به استحکام این نوع وراثت دارد مسهبود خاطر اعلیحضرت شاهنشاه ایران نمایند متعهد میشود که از امروز شخص حضرت عباس میرزا را

در تریف مدت فوق سترد نشده‌اند طرفین معاهدین همین ترتیبات را سریعی و مجری خواهند داشت. دولتین ایران و روس مخصوصاً این حق را برای خود قرار میدهند که ای وقت کان این قبیل اشخاص را مطالبه نمایند و سلتزم میشوند که هر وقت خود اسراء اظهار کرده یا از طرفین مطالبه شدند سومی‌الیهیم را سترد سازند.

فصل چهاردهم - دولتین معظمتین معاهدتین اخراج فراری‌ها و ترانسفوژهای (کسی که از اردوی خود به اردوی خصم رفته باشد) را که قبل از جنگ یا در مدت آن به تحت اطاعت و حکومت طرفین آمده باشند مطالبه نخواهند کرد.

ولی چون مناسبات خفیه بعضی از ترانس فری‌ها یا تابعین و هموطنان سابق موجب حصول نتایج مضره میشود لهذا بعضی دفع و جلوگیری این نتایج دولت علیه ایران متعهد میشود که در متصرفات خود که ما بین حدود ذیل واقع است حضور و توقف اشخاصی که انحال یا بعدها بامسئله مشخص خواهد شد روز ندارد و مقصود از حدود از طرف رود ارس و از طرف دیگر خطی است که بواسطه رود جهریق و دریاچه اروسی و رود جتیز و رود غزل اوزن انی سبب آن در دروهای خیزو ترسیم میشود.

اعلیحضرت امپراطور کل روسیه نیز وعده میدهد که در خاکات قراباغ و نخجوان و در قسمت خاکات ایروان که در دست راست ارس واقع است ترانس فری‌های ایرانی را نگذارد توطن و سکنی نمایند ولیکن مقرر است که این ساده صورت لزوم نخواهد یافت مگر در باره اشخاصی که طرف رجوع عامه یا دارای بعضی مقامات دیگر هستند از قبیل خوانین و بیگ‌ها و رؤسای روحانی یعنی ملاها که اعمال شخصی و تحریک و مناسبات خفیه ایشان باعث سوء اثر درباره هموطنان و تابعین قدیم آنها میشود و اما در خصوص نفوس عامه سکنین مقرر است که اتباع دولتین که به سلطنت یکدیگر رفته یا در آتیه بیرون آزاد هستند که در هر جایی که آن دولت یعنی دولتی که این اشخاص در حیطه حکومت و اقتدار آن در آمده‌اند صلاح داند توطن و سکنی نمایند.

فصل پانزدهم - چون قصد سنیم و نیت خیریت عمیم اعلیحضرت شاهنشاه ایران این است که سالک خود را برفه الحال و اتباع دولت علیه را از تشبیه معائب

به آنجا فونسل و وکیل تجارتی بفرستد و متعهد میشوند نه این فونسل و وکلای تجارتی را آنه من تبع هر یک زیاده از ده نفر نخواهد بود از حمایت و احترامات و امتیازاتی که لازمه سمت رسمیت آنهاست بهره‌مند سازند. اعلیحضرت امپراطور روسیه هم وعده میدهد که رفتار بشن را در ماده فونسل و وکلای تجارتی اعلیحضرت شاهنشاهی منظور دارد.

در صورت شکایت حقه دولت ایران از یکی از مأمورین یا فونسل‌های روس وزیر مختار پاشا ژدافری که در دربار دولت علیه ایران قدمت و به این اشخاص ریاست بلافاصله دارد مشاورانیه را از مأموریت خود خلع کرده و موقتاً کفالت کار او را بیکس که صلاح بداند واگذار خواهد کرد.

فصل شانزدهم - پس از حصول صلح به اسر و دعاوی اتباع طرفین که بواسطه وقوع جنگ در عهده ترمیق مانده بود سراجمه شده و از روی عدالت قطع و فصل خواهد شد و مطالباتی که اتباع طرفین از یکدیگر یا از خزانه جانبینی دارند بالتمام عاجلاً تأدیه خواهد شد.

فصل دوازدهم - طرفین معظمتین معاهدتین نظر به منافع اتباع خود متفق انرای شدند که برای اشخاصی که دو طرف رود ارس دارای اسوائ غیر متقوله هستند مینتی سه ساله قرار دهند که سومی‌الیهیم بتوانند آنرا بطور دلخواه به سیاهمه و معاونه برسانند ولی اعلیحضرت امپراطور روسیه تا حدی که این شرط راجع به خود است حسین خان سردار سابق ایروان و برادرش حسن خان و کریم خان حاکم سابق نخجوان را از انتفاع معلول شرط سبزو مستثنی میدارد.

فصل سیزدهم - تمام اسراء جنگی را که طرفین در هنگام محاربه اخیره و یا قبل از آن دستگیر کرده‌اند و همچنین اتباع دولتین که در اوقات سایره اسیرا گرفتار شده باشند در ظرف چهار ماه سترد خواهند شد. بعد از آنکه به این اشخاص ارزاق و اشیاء لازمه داده شد سومی‌الیهیم را بظرف عباس آباد حرکت داده و در آنجا به کمیسرهای که از طرفین برای استرداد و تهیه اعزام به اووان ایشان مأمور شده‌اند تسلیم خواهند کرد.

درباره اسراء جنگی و اتباع دولتین که به اسیری گرفتار شده و به سبب بدسکان آنها و یا بعنب دیگری

کسانی که در این مدت یکساله سجز به جنعه و جنابت (کریم) و مستوجب سیاست معموله دیوانخانه شوت از این عنوان مستثنی خواهند بود .

فصل شانزدهم - وزرای مختار طرفین به مجرد امضای این عهدنامه صلح عاجلا به تمام نقاط اعلام واحکام لازمه خواهند فرستاد که مخاصمه را بلا تأخیر ترك نمایند .

این عهد نامه که به نسخین و به یک مدلول نوشته شده و به امضا و ستر وزرای مختار طرفین رسیده است به تصویب و تصدیق اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کل روسیه خواهد رسید و تصدیق نامجات معتبره که دارای امضای ایشان بوده باشد در ظرف چهار ماه و در صورت امکان زودتر بتوسط وزرای مختار طرفین مبادئه خواهد شد .

بتاریخ دهم ماه فوریه سال حجتیه فال ۱۲۸۸ پنجم شعبان سنه ۱۲۴۳ هجری در ترکمانچای تحریر شد . (م خ)

و صدایات حاصله این جنگ که به سلم و سعادت ختم شده است معلوم و معلومه دارد لهذا در باره تمام اهالی و کاذرگذاران آذربایجان غفیری کاتب و رحمتی شامل سبوت سداوند بطوریکه هیچ یک از این اشخاص چه بجهت عقاید و نبات و چه از حیث رفتار و کرداری که در موقع جنگ با در مدت تصرف ایالت مزبور از ایشان بظهور رسیده مورد تعرض و اذیت واقع نخواهد شد و علاوه بر این از امروز منتهی یکساله به آنها داده میشود تا اینکه بطور آزادی از سناک ایران با کسان خود به سناک روسیه بروند و اسواق ستولوه خود را به خارج حمل نموده و بفروش برسانند بدون اینکه دولت علیه ایران با کارگذاران محلی اندک سمانتی نموده و از اسواق و اشیا نیکه فروخته یا به خارج حمل میشود حقوق و سرسوسی در پاهات یا تکالیفی در مورد آن بگذارند اما در باب اسواق غیر ستولوه بوسی التیم پنج ساله مهلت داده میشود که اسواق مزبور را بفروش برسانند یا بطور دنیخواه انتقال و انتزاع نمایند .

۳ - عهد نامه تجارتي بين ایران و روسیه

فصل هفتم - معاکات - مرافقه ما بین اتباع روس و اتباع خارجه مرافقه اتباع ایران و روس - ترتیباتی که در صورت تجدید رسیدگی بمرافقه باید منظور شود .

فصل هشتم - معاکمه امور جنابتی اتباع روس در ایران .

فصل نهم - مسئولیت کارگذاران دولتی در صورت تخلف از مدلول عهد نامه .

فصل اول - چون طرفین معظمین معاهدین مایل هستند که اتباع خود را از کلیه قواهد و منافی که از آزادی تجارت حاصل میشود بپهرمند سازند لذا تفصیل ذیل را مقرر داشتند . اتباع روس که دارای تذکره صحیح بوده باشند می توانند در تمام نقاط خاک ایران به تجارت اشتغال و وزند و نیز بدون مجوار آن سملکت بروند . در ازای آن رعایای ایران هم میتوانند که از درهای خزر و با از سرحد خشکی که فاصل بین دولتی است سال التجاره خود را وارد کرده و به معاوضه رسانند و نیز در روسیه متاع دیگر خرید کرده و بخارج حمل کنند .

ترکمانچای بتاریخ ۲۲ فوریه ۱۸۲۸ مطابق ۵ شعبان ۱۲۴۳

فصل اول - تذکره - تجارت اتباع دولتی - ترتیبات راجعه به شروکات تبعه روس .

فصل دوم - کنترا - سایر قرارداد های کتبی تبعه دولتی و ترتیباتی که به آن راجع است در باب تعهداتی که ما بین اتباع طرفین بوقوع میرسد - افلاس و ورشکستگی .

فصل سوم - مال التجاره دولتی و حقوقی که به آن تعلق میگردد .

فصل چهارم - آزادی تجارت در صورت جنگ یکی از دولتی با دولت ثالث

فصل پنجم - حتی که در تطبیق بعضی مستغلات به اتباع روس داده شده است - مصونیت خانه و ساوای تبعه روس و ترتیباتی که در صورت نفخه باید معمول شود .

فصل ششم - بعضی اشیا سامورین روس که از حقوق گمرکی معاف است - در باب اتباع ایران که در خدمت سامورین روس هستند .

فصل سوم - بعضی اینکه تجارت اتباع سلطنتین
از سالهای که موضوع شروط سابق الذکر است بطور محکم
بیرسد شوند مقرر میشود که از مال التجاره که اتباع روس
به ایران وارد و از آن سلطنت خارج می کنند و نیز از استعده
ایران که اتباع دولت علیه از راه بحر خزر و یا از سرحد
خشکی بین الدولتین به سلطنت روسیه حمل می نمایند
و هكذا مال التجاره روس که اتباع ایران از سلطنت روسیه
و از طریق فوق الذکر خارج می کنند کمافی السابق حقوق
حدی پنج فقط یک دفعه در مواقع ورود با خروج دریافت
شده و علاوه به آن هیچگونه حقوق گمرکی مطالبه نشود .
دولت روس تعهد می نماید که در صورتی که لازم

دانست دستوالعمل گمرکی و تعرفه جدید بر قرار نماید
معیذاً بر حقوق صد پنج فوق الذکر چیزی نیفزاید .

فصل چهارم - اگر دولت ایران یا روس با دولت
دیگری در مقام جنگ بوده باشد رعایای سلطنتین سنوع
نخواهند بود از اینکه با مال التجاره خود از خاک یکدیگر
عبور کرده و به سلطنت محارب روند .

فصل پنجم - چون موافق رسوم جاریه سلطنت ایران
اتباع خارجه به اشکال خانه و مغازه و اسکنه وضع
مال التجاره برای اجاره پیدا می نمایند لهذا اتباع روس
علاوه بر حق اجاره مجاز می باشند که خانه برای سکونت
و مغازه و اسکنه برای وضع مال التجاره به حیطه ملکیت
در آورند . کارگذاران دولت علیه ایران ماذون نیستند
که عفا داخل خانه و مغازه و اسکنه مزبوره شوند .
در صورت لزوم باید به استیذان وزیر مختار یا شازردافر
یا فونسل روس مراجعه کنند و مشارالیهیم دروگمان (ترجم)
یا یکی از اجزای خود را ماسور خواهند کرد که در موقع
معاینه خانه یا مال التجاره حضور بهرسانند .

فصل ششم - چون وزیر مختار و شازردافر اعلیحضرت
امپراطوری روس و نیز اجزاء سفارت و فونسلها و دروگانها
اشیائی که متعلق به سلبوس است و همچنین ضروریاتی
که بجهت معیشت آنها لازم است در ایران پیدا نمی کنند
غنیبدا ماذون هستند که بدون ادای حقوق و سایر تکالیف
اشیائی که فقط مخصوص مسافرت خودشان است وارد نمایند .

درباره سائورین روسی اعلیحضرت شاهنشاه ایران
متبیین سائکت روسیه رفتار بمثل از این حیث کاملاً منظور
خواهد بود . اتباع ایران که جزو من تبع وزیر مختار

موسی الیهیم در سائکت امحضرت امپراطوری روس
از حاکم حقوق و استیازاتی که به رعایای دول کاملاً انوداد
... شده است بیرسد خواهند بود . در صورت وفات
یکی از اتباع روس در ایران اسوال منقوله و غیر منقوله
و بشر به متعلق به رعیت دولت دوست بالتصام به اقوام یا
... ناه او داده میشود و مشارالیهیم در صورتی که صلاح بدانند
می خواهند داشت که اسوال مزبوره را انتقال و انتزاع دهند .
در صورت فقدان اقوام یا شرکاء اختیار اسوال
... سائکوره به سفارت یا فونسل روس مقیم ایران واگذار
خواهد گردید بدون اینکه از طرف کارگذاران محل مسائمتی
به ظهور رسد .

فصل دوم - اکثرات و بیروات و ضمانت نامه و سایر
نیز داد های کتبی که راجع به امور تجاری است و مابین
رعایای طرفین منعقد میشود از نزد حاکم (قاضی عرف)
و فونسل روس و در جاهی که فونسل نباشد فقط در نزد
حاکم ثبت خواهد شد تا اینکه در صورت وقوع منازعه
... بین طرفین بتوان تعقیقات لازمه را بعمل آورده و عدم
بغ اختلاف نمود .

اسنادی که بطور فوق الذکر تصدیق و نگاشته شده
بند در هر محکمه عدلیه معتبر خواهد بود و اگر شخصی
... یون اسناد مزبوره با طرف مقابل توافق نماید و بغیر از شهود
ذیل دیگری اقامه نکند مسموع نخواهد شد مگر اینکه
سعی علیه اقامه شهود او را قبول کنند . تعهداتی که به
ترتیب فوق الذکر ما بین رعایای دولتین وقوع می یابد بدون
آتم و کسری سریع و معمول خواهد گردید و اگر یکی
از طرفین از اجرای سابلون آن امتناع کرده و باعث ضرر
طرف مقابل شود باید خسارت وارده را عهده نماید .

در صورت ورشکستگی یکی از تجار روس در ایران
حقوق دیباب طلب از اسوال و اشیاء شخصی ورشکست
داده میشود ولی اگر از وزیر مختار و شازردافر یا فونسل
روس خواهش شود که تحقیق کرده و معلوم نمایند آیا
شخص ورشکست در روسیه بعضی اسوال دارد که طلبکاران
سوانند از آن استیضای حق نمایند مشارالیهیم نباید در تحقیق
... جن مسته مساعی جیمه خود را مضایفه دارند .

ترتیبات مقرر در باب فعلی با متقابله در مورد رعایای
بر آن که در روسیه تحت حمایت قوانین آن سلطنت تجارت
می نمایند مرعی و معمول خواهد بود .

سگر در صورتیکه شراکت او در جنایت بدلیل ثابت شود. در این صورت و نیز در صورتی که تبعه روس بشخصه متسبب به سجریت شده باشد محاکمات مستکنی بدون حضور ماسوری از طرف سفارت یا قونسول روس نباید به سسفته جنایت رسیدگی کرده و حکم دهند و اگر در محل وقوع جنحه سفارت یا قونسولگری وجود ندارد کارگذاران آنجا سجرم را به محلی اعزام خواهد داد که در آنجا قونسول یا ماسوری از طرف روسیه برقرار شده باشد. حاکم وقاضی محل استهاداتی را که بر علیه شخص مظنون است تحصیل کرده و امضا می نماید و این دو قسم استهاد که بدین ترتیب نوشته شده و به محل محاکمه فرستاده میشود سند و نوشته معتبر دعوی محسوب خواهد شد مگر اینکه شخص مقصر خلاف و عدم صحت آنرا واضح ثابت نماید.

پس از آنکه کماهو حقه تفسیر شخصی سجرم به ثبوت رسیده و حکم صادر شد سومی آلیه به وزیر مختار یا شارژدافر یا قونسول روس تسلیم خواهد شد که به روسیه فرستاده شده و در آنجا موافق قوانین سادت شود.

فصل نهم - طرفین معظنین سعادتمین اهتمام خواهند داشت که شرایط این عهد نامه مطابق النعل بالنعل معمول و سجری گردد. حکام ولایات و رؤسا و سایر ماسورین دولتین در هیچ موقع از مفاد آن تهرود نخواهند نمود و الا جذا سشول و در صورتیکه از مفاد آن تخلف کرده و کماهو حقه خلاف ایشان محقق گردد بدستلزم عزل خواهند بود.

علیهذا ما اسفنا کتندگان ذهل وزرای مختار اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطوری روس شرایط سندرسمه این عهد نامه را منعقد و مقرر داشتیم و این شرایط که ستم فصل دهم عهدنامه عمله است که امروز در ترکمانچای منعقد شده است همان اعتبار و استحکام را خواهد داشت کانه لفظ به لفظ در همانجا درج شده باشد.

بنام علیهذا این قرارداد جدا گانه به نسخین نوشته شده به امضا و سهرما رسیده و سبادله گردید. در ترکمانچای به تاریخ دهم فوریه سال نیکوفال ۱۸۸۸ مطابق پنجم شهر شعبان سنه ۱۲۴۳ هجری (م خ)

و شارژ دافر یا قونسول بوده و بجهت خدمت مشارالیهیم لازسند مادماسی که در نزد ایشان هستند مانند اتباع روس و بالنسویه از حمایت آنها بهر سمنند خواهد بود.

ولی اگر یکی از این اشخاص مرتکب جنحه و بدین سبب مورد سیاست قوانین جاریه بشود و زیر ایران با حاکم و در صورت قندان او کارگذاران محلی که حق این اقدام را داشته باشند فوراً از وزیر مختار یا شارژ دافر یا قونسولی که شخص مظنون در خدمت او است تسلیم موسی آلیه را خواهند خواست و اگر این عنوان سبتی بر دلایلی است که تفسیر شخص متهم را ثابت می نماید وزیر مختار یا شارژدافر یا قونسول در قبول این خواهش نباید هیچگونه اشکالی نماید.

فصل هفتم - تمام امور متنازع و مرافعاتی که مابین اتباع روس به وقوع میرسد موافق قوانین و رسم دولت روسیه فقط پرسیدگی و حکم سفارت یا قونسولهای اعلیحضرت امپراطوری روس رجوع خواهد شد (۱) و همچنین است اختلافات و دعاوی واقعه بین اتباع روس و اتباع سلطت دیگری در صورتی که طرفین بمسکوت مشارالیهیم تراضی نمایند.

اختلافات و مرافعاتی که ما بین اتباع ایران و روسیه بظهور میرسد سراجعه به حاکم شده رسیدگی و حکم آن باید در حضور دو گمان (مترجم) سفارت یا قونسولگری بعمل آید. به این قبیل دعاوی که بروفق قانون عدالت ختم شده است مجدداً رسیدگی نمی شود و اگر تجدید رسیدگی لزوماً اقتضا نمود باید به استحضار وزیر مختار یا شارژ دافر یا قونسول روس در حضور دو گمان یا سفارت یا قونسولگری در یکی از دفترخانهای اعلیحضرت شاهنشاه ایران که در تبریز و در طهران منعقد است تجدید رسیدگی بعمل آمده و حکم داده شود.

فصل هشتم - چون وزیر مختار و شارژ دافر قونسول حق قضاوت در باره هموطنان خود دارند در صورتی که ما بین اتباع روس قتل و جنایتی به وقوع رسد رسیدگی و محاکمه آن راجع به مشارالیهیم خواهد بود. اگر شخصی از اتباع روس با اتباع سلطت دیگری متهم به جنایتی گردید مورد هیچگونه تعرض و مزاحمت نخواهد بود

۱: مقصود این است که مرافعات مابین تبعه روس باید رجوع به سفارت یا قونسول شود و مشارالیهیم موافق قوانین روسیه رسیدگی کرده و حکم دهند.

معاهده نرگمانچای

عهدنامه گنستان در قسمتهای مربوط بخط مرزی دو کشور سراجت کافی مدامت در نتیجه اختلافات بین ایران و روس تجدید شد و باز کار جنگ کشید و با آنکه لشکر ایران تحت فرماندهی عباس میرزا ابتدا بفتح جاتی نائل آمدند ولی از طرفی در اثر اختلاف و توافقی که میان فرماندهان و سران ایرانی بود و از طرف دیگر بواسطه حرس مال دوستی شاه که از فرستادن پول و وسایل لازم برای ولیعهد در بیخ مینموده، قیمت ابر اینان بکلی مغلوب شدند و باز دیگر بواسطه نمایندگان گنستان مذاکراتی برای استقرار صلح از نیمه نوامبر ۱۸۲۷ تا اواخر فوریه ۱۸۲۸ جریان یافت و در تاریخ ۲۳ فوریه ۱۸۲۸ در قریه نرگمانچای واقع در مغرب قافلان کوه عهدنامه دیل با امضاء رسید که مواد آن تا سه سال بعد اساس روابط سیاسی فقط بین ایران و روس شد بلکه تا الفای کابیتولاسیون در سال ۱۳۰۷ شمس مبنای مناسبات ایران با دولتهای اروپائی بود. (۱)

عهد نامه

صلح مابین ایران و روسیه

در نرگمانچای بتاريخ ۱۰ ۲۲ فوریه ۱۸۲۸

مطابق پنجم شهر شعبان ۱۲۴۳

امضاء شده

فهرست مندرجات

فصل اول - صلح و مودت

فصل دوم - صلح عهدنامه گنستان بواسطه وقوع جنگ.

فصل سوم - ایالاتی که بروسیه داده شده است.

فصل چهارم - خط جدید سرحدی.

فصل پنجم - اراضی و نواحی جدیدی که بروسیه تعلق یافته است.

فصل ششم - وجه خسارت جنگ - تضمین واقعات و ترتیب تأدیه آن.

فصل هفتم - در باب عباس میرزا نایب السلطنه،

فصل هشتم - سر سفین تجارنی مملکتین در بحر خزر - شکست و غرق

کشتی.

فصل نهم - شرایطی که راجع به سفین جنگی است.

فصل دهم - حفظ مناسبات تجارنی و حمایت اتباع طرفین - قونسول و وکلای

تجارنی - در باب شکایت دولت علیه از قونسول با مأمور روسیه.

فصل یازدهم - تسویه دعای معوقه - وصول و ارسال مطالبات.

فصل دوازدهم - اشخاصی که در دو طرف رود ارس دارای اموال غیر متقوله

(۱) رجوع شود به تاریخ ایران در دوره قاجار به تألیف گرنندارسن ترجمه باغبانان (م)

هستند و مینتی که بجهت اشغال آن بمومی الیهم داده شده است - کسانیکه اشتباه از
انتفاع این مهلت محروم هستند -

فصل سیزدهم - امرای جنگی.

فصل چهاردهم - شرایطی که راجع به فراریان است.

فصل پانزدهم - عفو و بخشش در باره اشخاصی که در مدت جنگ و بعد از آن
مرتکب بعضی اعمال شده اند - اموان منقوله و غیر منقوله معنویین و مینتی که از
این بابت به مومی الیهم داده شده است - کسانیکه از عفو و اکتفا محروم هستند -
فصل شانزدهم - ترک مخاصمات - تصدیق عهدنامه.

بنام خداوند متعال

چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت قویشوکت معظم شاهساز
امیر اطور و صاحب اختیار کل ممالک روسیه و روسیه بالسیوه و از صمیم قلب مایل هستند که
برصدمات محاربه که مخالف میل طرفین است نهایتی داده و مجدداً روابط قدیمه
حسن همجواری و مودت را مابین مملکتین بوسیله صلحی که فی حد ذاته مضمن اساس
امتداد و دافع میانی اختلافات و برودت آتیه بوده باشد بر پایه و بنائی محکم
استوار دارند لهذا وزرای مختار خود را که برای این امر سومند مأمور هستند از
اینقرار معین داشتند.

از طرف اعلیحضرت امیر اطور کل روسیه ژان پاسکیه و بیچ آجودان جنرال و
سر تیب پیاده نظام فرماده اردوی قفقاز به کفیل امور غیر نظامی گرجستان و حاجی
ترخان و قفقازیه ، رئیس قوه بحریه دریای خزر دارای نشان آلکساندر نوسکی
مکمل بالماس و نشان سنت آن از درجه اول مکمل الماس و سن ولادیمیر از درجه
اول و سن زرد از درجه دو و دو شمیر افتخاری که یکی مرصع و دیگری طلا که روی
آن اینطور نوشته شده (برای شجاعت) و دارای نشان عقاب قرمز از درجه اول
و نشان هلال عثمانی و غیره و آلکساندایروسکوف کنسیه دتا و پیشخدمت اعلیحضرت
امیر اطور دارای نشان سن ولادیمیر از درجه سوم و سن استانیسلاس لیستانی از درجه
دو و سن ژان بیت المقدس .

و از طرف اعلیحضرت شاهنشاه ایران حضرت شاهزاده عبس میرزا .

وزرای مختار طرفین پس از آنکه در تیرگمان جای اجلاس کرده و اختیارنامه
های خود را مبادله و آنرا موافق قاعده و مرتب بدترتیبات شایسته یافتند فصول ذیل
را منعقد و برقرار داشتند .

فصل اول

از امروز بعد مابین اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امیر اطور روسیه
و مابین ممالک و وراثت و اختلاف و اتباع اعلیحضرتین صلح و مودت و مودت کامله
علی الدوام برقرار خواهد بود .

فصل دوم

چون مخاصمه طرفین معظمین که بسماعت امروز باختمام رسید تمهیدات عهدنامه گلستان را باطل میدارد لهذا علیحضرت شاهنشاه ایران و علیحضرت امیر اطوار کل روسیه چنین صلاح دیدند که بجای عهد نامه مزبور مواد و شرایط ذیل را که مبنی بر ازدیاد و استحکام روابط آتیۀ مودت و صلح مابین روسیه و ایران است برقرار نمایند .

فصل سوم

علیحضرت شاهنشاه ایران از طرف خود و اخلاف و وراث خود خانات ایران و را که در دوطرف رود ارس واقع است و نیز خانات نخجوان را بملکیت مطلقه بدولت روس واگذار میکند بنام علییذا علیحضرت شاهنشاه ایران متمهد میشود که دفتر استادیکه راجع بحکومت و اداره خانات فونالدکر است منتهای در طرف ششماه از امضای این عهدنامه بمأمورین روس تسلیم نمایند.

فصل چهارم

دوئین معظمتین معاهدتین قبول نمودند که خط سرحدی مابین دولتین از اینقرار ترسیم شود.

این خط از نقطه سرحد دولت عثمانی که بخط مستقیم نزدیکترین راه بقله کوه آغری کوچک است شروع شده بقله مزبوره رسیده و از آنجا سرچشمه رود قراسوی سفلی که از دامنه جنوبی آغری کوچک جاری است فرود میآید، پس از آن خط سرحدی طول مجرای این رود را الی محل التقای آن با رود ارس که مجاذی شرق است طی نمود و از اینجا مجری رود ارس متابعت کرده و بقلمه عباس آباد میرسد از استحکامات خارجی این قلمه که در ساحل راست ارس است خطی که طول آن نیم آقاج یعنی سه ورست و نیم روسی بوده باشد به تمام جبات کشیده خواهد شد و تمام اراضی که در حدود این خط واقع میشود منحصر بدولت روس بوده در طرف دو راه از تاریخ امروز بطور دقت تعین خواهد شد از محلی که طرف شرقی این خط متصل برود ارس میشود خط سرحدی مجری رود مزبور را الی کدازیدی بلوک متابعت میکند و خاک ایران از این نقطه اخیر الی سه آقاج یعنی بیست و یک ورست روسی در مجرای ارس امتداد مییابد بعد از وصول باین محل خط سرحدی جلگه مغان را بطور مستقیم گذشته بمحلی از مجری بالها رود خواهد آمد که در سه آقاجی یعنی بیست و یک ورست پائین تر از ملتقای دو رود آدینه بازار و ساری قمیش واقع است پس از آن خط سرحدی از ساحل چپ بالها رود الی ملتقای دو رود مزبور آدینه بازار و ساری قمیش صعود کرده و از آنجا در ساحل راست رودخانه آدینه بازار شرقی الی سرچشمه آن تمتد و از سرچشمه مزبور الی قله تپه های جگیر میرسد بطوریکه تمام آبپاشیکه بطرف دریای حزر جاری است متعلق بروسیه بوده و تمام آبپاشی که جریانشان بطرف ایران است تعلق بدولت علیه خواهد گرفت .

چون در اینجا (۱) حدود دولتین بواسطه تیره کوهها محدود میشود لهذا مقرر است که دامنه این کوهها که بسمت دریای خزر تمایل دارد متعلق بدولت روس بوده و دامنه آنطرف کوهها اختصاص بایران خواهد داشت .

از تیزه تیره‌های جنگلی خط سرحد کوه‌هایی را که فاصل بین طالبش و ارشق است متابعت نموده و بقله کمرقوئی میرسد و قللی که فاصل دامنه دو طرف کوه‌های مزبور است در اینجا تعیین حدود مینماید بپیمان قسم که در باب مسافت مابین سرچشمه آردنه بازار و قلمه‌های جنگلی ذکر شد .

سر این خط سرحد از قله کمرقوئی تیزه کوه‌هایی که بلوک زوند را از ازشوق جدا مینماید متابعت نموده و بعد از آنکه حدود بلوک ولکیج است میرسد و ترتیبی که در باب جریان آب ذکر شده است مراعات خواهد شد و از اینجا بلوک زوند دانستنی قسمتی که در آن طرف قله کوه‌های مزبور است متعلق به روسیه خواهد بود .

از محلی که حدود بلوک ولکیج است خط سرحد بین الدولتین قله کوه کورپوتی و قله سلسله عمده کوه‌هایی که از بلوک ولکیج میگذرد متابعت نموده و بسرچشمه شمالی رودخانه‌ای موسوم بآستارا میرسد و اینجا هم مسئله جریان آب چنانچه در فوق ذکر شده است مرعی میباشد .

از اینجا خط سرحدی مجری آستارا را الی مصب آن در دریای خزر طی نموده و حدود خاک دولتین را با تمام میرساند .

فصل پنجم

اعلیحضرت شاهنشاه ایران محض اثبات دوستی خالصانه که نسبت باعلیحضرت امپراتور کل روسیه دارند بموجب همین فصل از طرف خود و از طرف وراث و اخلاف خود واضحاً و علناً تصدیق مینمایند که ممالک و جزایری که ما بین خط تحدیدی فصل اخیر و تیزه جبال قفقاز و دریای خزر است و همچنین اهالی بدوی و غیره این نواحی متعلق بدولت روسیه میباشد .

فصل ششم

محض تلافی مصارف کثیره که از این جنگ بین الدولتین برای مملکت روسیه حاصل شده و در عوض خسارات و ضررهاییکه بدین جهت باتباع روس رسیده است اعلیحضرت شاهنشاه ایران متعهد میشوند که وجه خسارتی تأدیه کرده مصارف و ضررهای مزبور را جبران نمایند .

طرفین معظمین معاهدین این وجه خسارت را بده کر و توهمان رایج بدیست میایون مناط اقره معین کرده و مقرر میدارند که ترتیب اقساط و تضمین تأدیه آن درقرارداد مخصوصی مرتب شود اعتبار و استحکام قرارداد مزبور بعدی خواهد بود که گانه لفظ بلقظ در همین عهدنامه درج شده باشد .

(۱) پس از سرچشمه رود آردنه بازارانی قله تیره‌ای حکیر

فصل هفتم

چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران چنین صلاح دیدند که حضرت اشرف میرزا همیون فرزند خود را وارث و ولیعهد فرمایند لهذا اعلیحضرت امپراطور کل روسیه محض اینکه زیات دوستانه خود را مکشوف و میلی را که در مساعدت باستحکام این نوع وراثت دارند مشهور خاطر اعلیحضرت شاهنشاه ایران نمایند متعهد میشوند که امروز شخص حضرت عباس میرزا را وارث و ولیعهد دولت ایران شناخته و ایشان را از حقین حلوس بیخت سلطنت سلطان حقه این مملکت بدانند.

فصل هشتم

سفاین تجارتي رومی مثل سابق حق خواهند داشت که بطور آزادی در دریای خزر و در امتداد سواحل آن سیر کرده و کشتیهای آن فرود آریند و در موقع شکست و غرق در ایران معاونت و امداد خواهند یافت.

و سفاین تجارتي ایران هم حق خواهند داشت که بقرار سابق در بحر خزر سیر نموده و بسواحل روس بروند و در صورت غرق و شکست هم بآنها کمک و امداد خواهد شد.

اما در باب کشتیهای جنگی چون آنهاییکه بیدق نظامی روس دارند از قدیم الایم بالاتفاق حق سیر در بحر خزر را داشته اند حال هم بدین سبب این امتیاز منحصر بچنان کشتیها خواهد بود بطوریکه بغیر از دولت روسیه دولت دیگری حق نخواهد داشت که سفاین جنگی در دریای خزر داشته باشد.

فصل نهم

چون مکنون خاطر اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کل روسیه این است که در استحکام روابطی که بسماعت و میمنت مجدداً مابین دولتین استقرار یافته است سعی و کوشش نمایند مقرر میدانند که سفراء کبار و وزراء مختار و شایز را فرهائیکه خواه برای انجام مأموریت موقتی و خواه بجهت اقامت دائمی بدربار یکدیگر فرستاده میشوند بقرائخورد مقصد خود و موافق شأن و حیثیت طرفین و مطابق موذت و اتحاد بین الدولتین و نیز بر حسب عادات مملکتی مورد اعزاز و احترام شوند علیهذا در باب تشریفاتیکه باید از طرفین ملحوظ و منظور شود دستور العملی مخصوص مقرر خواهد شد.

فصل دهم

چون اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کل روسیه استقرار و توسعه روابط تجارتي مابین دو دولت را از نخستین فواید اعاده صلح میدانند چنین صلاح دیدند که ترتیباتی که راجع بحفظ تجارت و امنیت اتباع دولتین است در يك مقاله نامه علیحده بطور مرضی الطرفین نگارش باید و این مقاله نامه که مابین وزرای مختار طرفین انعقاد و باین عهدنامه انضمام خواهد یافت مثل این است که جزو متمم همین عهدنامه صلح بوده باشد.

اعلیحضرت پادشاه ایران بدولت روس حق میدهد که کها فی السابق هر جا که بجهت منافع تجارتي لازم باشد بنا بر قونسول و رکین تجارتي بفرستد و متمتع میشود که این قونسول و رکین تجارتي را که من تبع هر یک زبیلوه ازده نفر نخواهد بود که ازحمیت واحترامات و امتیازاتیکه لازمه سمت رسمیت آنها است بهره مند سازد، اعلیحضرت امپراطور روسیه هم وعده میدهد که رفتار بمثل را در ماده قونسول و رکین تجارتي اعلیحضرت شاهنشاهی منظور دارد.

در صورت شکایت حقه دولت ایران از یکی از مأمورین یا قونسولهای روس وزیر مختار یا شازز دافری که در دربار دولت علیه ایران اقامت و باین اشخاص زیادت بلافاصله دارد مشارالیه را از مأموریت خود خلع کرده و موقتاً کفالت کار او را بهر کس صلاح داند واگذار خواهد کرد.

فصل یازدهم

پس از حصول صلح بامور و دعوائی اتباع طرفین که بواسطه وقوع جنگ در عهده تعویق مانده بود مراجعه شده و از روی عدالت قطع و فصل خواهد شد و مطالباتی که اتباع طرفین از یکدیگر یا از خزانگانین دارند بآلتمانه عجلتاً تأدیه خواهد شد.

فصل دوازدهم

طرفین معظمین معاهدین نظر بمنافع اتباع خود متفق الرأی شدند که برای اشخاصی که در دو طرف رود ارس دارای اموال غیر منقوله هستند مهلتی سه ساله قرار دهند که مومی الیهم بتوانند آنها بطور دلخواه بمسایمه و معاوضه برسانند ولی اعلیحضرت امپراطور کل روسیه تاجدی که این شرط راجع بخود اوست حسین خان سردار سابق ایروان و برادرش حسن خان و کریم خان حاکم سابق نخجوان را از انتفاع مدلول شرط مزبوره مستثنی میدارد.

فصل سیزدهم

تمام اسراء جنگی را که طرفین در هنگام محاربه اخیره و یا قبل از آن دستگیر کرده اند و همچنین اتباع دولتین که در اوقات سایر اسیرا گرفتار شده باشند در ظرف چهار ماه مسترد خواهند شد.

بعد از آنکه باین اشخاص ارزاقی و اشیاء لازمه داده شد مومی الیهم را بطرف عباسی آباد حرکت داده و در آنجا به کمیسیونهاییکه از طرفین برای استرداد و تهیه اعزام باوطن ایشان مأمور شده اند تسلیم خواهند کرد.

در باره اسراء جنگی و اتباع دولتین که باسیری گرفتار شده و بسبب بعد مکان آنها و یا بعزت دیگری در ظرف مدت فوق مسترد نشده اند طرفین متعاهدین همین ترتیبات را مرعی و مجری خواهند داشت.

دولتین ایران و روس مخصوصاً این حق را برای خود قرار میدهند که آی وقت کان این قبیل اشخاص را مطالبه نمایند و ملتزم میشوند که هر وقت خود اسراء

تأثیر کرده با از طرفین مطالبه شدند مومی الیوم را مسترد سازند .

فصل چهاردهم

دولتین معظمتین متعاهدتین اخراج فراریها و ترانس فوژهای را (۱) ک
قبل از جنگ با در مدت آن تحت اطاعت و حکومت طرفین آمده باشند مطالبه
نخواهند کرد .

ولی چون مناسبات خفیه بعضی از ترانس فوژها با تابعین و هموطنان سابق
موجب حصول نتایج مضره میشود لهذا محض دفع وجلو گیری این نتایج دولت علیه
ایران متعمد میشود که در متصرفات خود که مابین حدود ذیل واقع است حضور و
توقف اشخاصیکه الحال یا بعدها باسمه مشخص خواهد شد روا ندارد و مقصود از
حدود از یکطرف رود ارس و از طرف دیگر خطی است که بواسطه رود چهریق و
دریاچه ارومی و رود جغتور و رود غزل اوزن الی مصب آن در دریای خزر ترسیم
میشود .

اعلیحضرت امیر اطور کل روسیه نیز وعده میدهد که در خاناک قریباغ و نخجوان
و در قسمت خاناک ایروان که در سمت راست ارس واقع است ترانس فوژهای ایرانی
را بسگذارد و وطن و سکنا نماید .

ولیکن مقرر است که این ماده صورت لزوم نخواهد یافت مگر در باره اشخاصی
که صرف رجوع عامه یا دارای بعضی مقامات دیگر هستند از قبیل خوانین و بیگها و
رؤسای روحانی یعنی ملاحا که اعمال تخصی و تحریکات و مناسبات خفیه ایشان باعث
سوء اثر در باره هموطنان و تابعین قدیم آنها میشود و اما در خصوص نفوس عامه
مملکتین مقرر است که اتباع دولتین که بممالک یکدیگر رفته یا در آتیه بروند آزاد
هستند که در هر جایی که آن دولت یعنی دولتی که این اشخاص در حیطه حکومت
و اقتدار آن در آمده اند صلاح داند و وطن و سکنا نمایند .

فصل پانزدهم

چون قصد صلح و نیت خیریت عمیق اعلیحضرت شاهنشاه ایران این است که
ممالک خود را مرفه الحال و اتباع دولت علیه را از تشدید مصائب و صعوبات حاصله از
جنگ که بسلم و سعادت ختم شده است معصوم و محفوظ دارد لهذا در باره تمامهائی
و کار گذاران آذربایجان عدوی کامل و رحمتی شامل میندول میدارند بطوریکه هیچیک
از این اشخاص چه بجهت عقاید و نیات و چه از حیث رفتار و کرداری که در موقع
جنگ یا در مدت تصرف ایالت مزبور از ایشان بظهور رسیده مورد تعرض و اذیت
واقع نخواهد شد و علاوه بر این از امروز مهلتی یکسال بآنها داده میشود تا اینکه
بطور آزادی از ممالک ایران یا کسان خود بممالک روسیه بروند و اموال منقوله
خود را بخارج حمل نموده و بفروش برسانند بدون اینکه دولت علیه ایران یا
کار گذاران محلی اندک ممانعتی نموده و از اموال و اشیائیکه فروخته یا بخارج حمل
(۱) کشیکه از آزادی خود باردوی حصه رفته باشد .

مشود حقوق و رسوم دریافت بنا تکلیفی در مورد آن بگذارند اما در باب اموال غیر منقوله بموعی الیوم پنج ساله مهلت داده میشود که اموال مزبوره را بفروش برسانند یا بطور دیگری انتقال و اشتراع نمایند .

کسانی که در این مدت یکساله مجرم به جنایت (کریم) و مستوجب سیاست معموله ذیوانخانه شوند از این عفو مستثنی خواهند بود .

فصل شانزدهم

وزرای مختارین بمجرد امضای این عهدنامه صلح عاجلاً بشما نقاط اعلام واحکام لازم خواهند فرستاد که مخدومه را بلا تأخیر ترک نمایند .

این عهدنامه که به نستعلیق و به یک مدلول نوشته شده و بنامضا و مهر وزرای مختارین رسیده است بتصویب و تصدیق اعلیحضرت شاهنشاه ایران و اعلیحضرت امپراطور کابل روسیه خواهد رسید و تصدیقنامهجات معتبره که دارای امضای ایشان بوده باشد در شرف چهارم ماه و در صورت امکان زودتر توسط وزرای مختار طرفین مبادله خواهد شد .

بتاریخ دهم ماه فوریه سال خجسته ذی سنه ۱۲۴۸ مطابق پنجم شعبان سنه ۱۲۴۳ هجری در اثر کمانجویی تحریر شد .

ماهده صلح ایران و انگلیس

منمقده پاریس در سال ۱۲۷۳ هجری قمری

بواسطه اختلاف و خصومت شدیدی که بین میرزا آقاخان نوری صدر اعظم ایران و وزیر مختار انگلیس در تهران پیدا شده بود سرانجام روابط سیاسی ایران و انگلستان قطع گردید . برای تعدیل اثرات این پیش آمد ناصرالدین شاه فرسخان امین الملک را بعنوان سفارت روانه اروپا ساخت . در ضمن این قطع روابط لشکر کشی ایران به مراتب تجدید و منجر بفتح آن شهر شد که در نتیجه آن حکومت انگلیسی هند به ایران اعلان جنگ داد و انگلیس ها بوشهر و محمدرضا فتح کردند . مذاکرات فرسخ خان بادولت بریتانیا برای تجدید روابط سیاسی و استقرار صلح نتیجه بخشید و عهدنامه صلح در تاریخ چهارم مارس ۱۸۵۷ در پاریس بین امین الملک و سفیر انگلستان در فرانسه بنامضا رسید .

عهدنامه

صلح بین ایران و انگلیس

در چهارم مارس ۱۸۵۷ امضا شد و

تصدیق نامچات در دوم مه ۱۸۵۷

مبادله گردید

فهرست مندرجات

فصل اول - صلح و مودت

فصل دوم - تخلیه خاک ایران

فصل سوم - رها کردن اسرای جنگی

فصل چهارم - عنوانها

فصل پنجم - تجلیه هرات و افغانستان

فصل ششم - ترك دعوی سلطنتی بر هرات و افغانستان - عدم مداخله ایران در امور افغانستان - استقلال هرات و افغانستان - اهتمام دوستانه انگلیس در صورت بروز اشکالات مابین مملکت ایران و ممالک هرات و افغانستان - اهتمام دولت انگلیس در منع بروز اشکالات مابین ایران و ممالک افغانستان .

فصل هفتم - اقداماتی که در صورت تجاوز سرحد ایران بعمل میآید .

فصل هشتم - در باب رها کردن اسرای طرفین .

فصل نهم - قونسولهای دولتهای - حقوق دولت کامله الوداد - تبعه و تجارت طرفین حقوق دولت کامله الوداد .

فصل دهم - معذرت - پذیرائی وزیر مختار انگلیس در طهران .

فصل یازدهم - دعوی تبعه انگلیس بر دولت ایران - دعوی تبعه ایران بر دولت علیه - دعوی اشخاصیکه در تحت حمایت انگلیس بوده بر دولت ایران دارند .
فصل دوازدهم - شرایط راجع بعدم حمایت دولت انگلیس از اشخاصی که مستخدمه قدرت و قونسولگری نیستند - حقوق دول کامله الوداد .

فصل سیزدهم - تجارت غلام و کتیر در خلیج فارس - تجدید قرارداد ۱۸۵۱

فصل چهاردهم - ترك مخاصمه - برداشتن عبا کر انگلیس از حاکم ایران .

آزوقه .

نام خداوند قادر متعال

چون علیحضرت خورشیدر آیت اقدس همیون سلطان معظم شاهنشاه بالاستقلال کن ممالک ایران و علیحضرت ملکه ممالک مجتتمه بریتانیای کبیر و ایرلاند بالسویه و از تصمیم قلب مایلند که برصدمات جنگی که مغایر و منافی میل و نیات دوستانه ایشان است نهایتی داده و روابط مودت قدیمه را بوسیله صحنی که مفید و نافع حال طرفین باشد مجدداً بر رویه و اساسی محکم استوار نمایند برای حصول این مقصود و کلاهی مختار خود را از قرار ذیل معین داشتند .

از طرف علیحضرت ملکه ممالک مجتتمه بریتانیای کبیر و ایرلاند شرافت .
مآب هنری ریچارد چارلس بارن کولای از اعظم ممالک مجتتمه و از اعضای دارالشورای مخصوص سلطنتی دارای نشان با شرف حمام از درجه اول وسعیر کبیر فوق العاده در دربار علیحضرت امیر افورفرانسه هاو غیره وغیره و از طرف علیحضرت شاه ایران جناب جلالت مآب مقرب الخاقن فرخ خان امین الملک سعیر کبیر دولت علیه ایران دارای تمثال همانیونی و حمامل آبی و کمر مرصع و غیره وغیره و پس از آنکه مشا الیهما اختیارنامه های خود را فیما بین ارائه و مبادانه نموده و آنرا هر تب بشریبات شایسته یافتند فصول ذیل را متفقاً منعقد داشتند .

فصل اول

از روز مبادله تصدیقنامهجات همین عهدنامه مابین اعلیحضرت پادشاه ایران و اعلیحضرت ملکه ممالک مجتمعه بریتانیای کبیر و ایرلاند و نیز مابین اخلاف و ممالک و رعایای طرفین مودت و صلح دائمی برقرار خواهد بود .

فصل دوم

از آنجا که بسمت و میمنت مابین اعلیحضرتین معظمین صلح برقرار گردیده بموجب این فصل مقرر است که عساکر اعلیحضرت ملکه ممالک ایران را بشرط ذیل تخلیه نمایند .

فصل سوم

دو اتین معظمین معاهدتین شرط مینمایند که تمام اسرا را که در مدت جنگ اضرافین دستگیر شده اند فوراً رها شوند .

فصل چهارم

اعلیحضرت پادشاه ایران تعهد مینمایند که به مجرد مبادله تصدیقنامهجات این عهدنامه فوراً عهدنامه کاملی اعلام نموده و بموجب آن تمام رعایای ایران را که بواسطه مناسبات و مرزوات خود در مدت جنگ با عساکر انگلیس بهر نوعیکه متهم شده و آلاشی پیدا کرده باشند از مسئولیت رفتار خود معذور دارند بطوریکه هیچکس از هر طبقه بوده باشد مورد هیچگونه زحمت و اذیت و سیاست واقع نشود .

فصل پنجم

به ازوه اعلیحضرت پادشاه ایران متعهد میشوند که اقدامات فوری بعمل آورند برای اینکه از خاک و شهر هرات و تمام نقاط افغانستان عساکر و مأمورین ایران را که فعلاً در آنجا هستند بیرون آورند این تخلیه در ظرف سه ماه از تاریخ مبادله تصدیق نامهجات عهدنامه حاضره صورت وقوع پیدا خواهد نمود .

فصل ششم

اعلیحضرت پادشاه ایران قبول مینمایند که از هر نوع ادعا باسلطنت شهر و خاک هرات و ممالک افغانستان منقطنظر نموده و هیچوقت از رؤسای هرات و ممالک افغانستان هیچگونه علامت اطاعت از قبیل سکه و خطبه یا نایح مطالبه ننمایند .

و نیز اعلیحضرت پادشاه ایران متعهد میشوند که من بعد از هرگونه مداخله در امورات داخلی افغانستان اجترأ نکنند . و قول میدهند که هرات و تمام افغانستان را مستقل شناخته و هرگز در صدد اخلال استقلال این ولایت بر نیایند .

در صورتیکه اختلافی مابین دولت ایران و ممالک هرات و افغانستان بظهور رسد دولت ایران تعهد میکند که اصلاح آنرا باهتومات دوستانه دولت انگلیس رجوع نموده و قوای حیریه بکار میرد مگر آنکه اهدامات دوستانه مشرشری نشود از طرف دیگر دولت انگلیس تعهد میکند که در تمامه مواقع نفوذ خود را نسبت بممالک افغانستان بکار برده و نگذارد که از طرف ممالک مزبوره یا یکی از آنها هیچگونه اسباب

در بخش و کدورتی برای دولت ایران ایجاد شود هر گاه دولت ایران در موقع حدوث اشکالات بدولت انگلیس مراجعه نمود دولت مشارالیه نهایت سعی و کوشش را خواهد کرد که اینگونه اختلافات را موافق حق و مطابق شرف دولت ایران اصلاح نماید .

فصل هفتم

هر گاه از طرف یکی از ممالک مزبوره فوق به حدود ایران تجاوزی شد چنانچه استرضای شایسته بعمل نیامد دولت ایران حق خواهد داشت که اقدامات نظامی برای منع و سیاست متعاقبین بکار برد ولی صرفاً مقرر است که هر قدر از قوای نظامی اصلحضرت شاهنشاه که بدین عزم از سرحد تجاوز نمود به مجرد اینکه نایل بمقصد گردید بحد خود مراجعت خواهد کرد . و نیز مقرر است که دولت ایران نباید حق فوق الذکر را وسیله فرار داده و شبر یا قطعه از ممالک مزبوره را دائماً تصرف یا بممالک خود منضم نماید .

فصل هشتم

دولت ایران تعهد میکند که فوراً پس از مبادله تصدیقنامهجات این عهدنامه تمام اسرانی که در مدت عملیات جنگی عساکر ایران در افغانستان دستگیر شده اند بدون اخذ قدیبه آزاد نماید و تمام آفاغنه که بطور گرومی یا به دلایل پولتیکی در هر نقطه از نقاط ایران که توقیف شده باشند بیمانطور آزاد خواهند شد . مشروط باینکه آفاغنه هم بدون اخذ قدیبه در محبوس و اسیر ایرانی را که در بد قدرت آنها باشد آزاد کنند .

در صورت لزوم از طرف دولتین معاهدتین مأمور بجهت اجرای مذبول این فصل معین خواهد شد .

فصل نهم

طرفین معظمین معاهدتین تعهد میکنند که در نصب و استقرار قونسول جنرالها و قنصلها و ویس قونسولها و کلاهی قونسولگری هر يك از آنها در خاک دیگری حالت دول کامله الوار را داشته و چنانچه نسبت باتباع و تجارت دول کامله الوار منظور است از هر جهت همانطور با رعایا و تجارت یکدیگر نیز رفتار نمایند .

فصل دهم

بمجرد مبادله تصدیق نامهجات این عهدنامه سفارت انگلیس بپهران مراجعت خواهد کرد و دولت ایران قبول مینماید که سفارت مذکور را با معذرت و تشریفات معینه که و کلاهی مختار طرفین معظمین امروز در نوشته جدا گانه امضا نموده اند بپذیرد .

فصل یازدهم

دولت ایران تعهد میکند که در ظرف سه ماه بعد از مراجعت سفارت انگلیس بپهران مأموری معین نماید که باتفاق مأموریکه دولت انگلیس معین میکند بمنعوی تقدیمه رعایای انگلیس بر دولت ایران رسیدگی کرده و قطع نمایند و نتا

تعهد مینماید که هر يك از این دعاوی که بتصدیق مأمورین رسیده باشد در ظرف مدتی که بیش از یکسال از تاریخ صدور حکم نیاشد در یکدفعه یا باقساط تأدیه نمایند هر تبعه ایرانی یا رعایای سایر دول که تا زمان حرکت سفارت انگلیس از ظهران در تحت حمایت انگلیس بوده و از آن بعد ترك آنرا ننموده اند دعاوی و ادعائی بر دولت علیه داشته باشند مأمورین مزبور بآن هم رسیدگی کرده و حکم خواهند داد.

فصل دوازدهم

بناستفانی شرط مقبولة در قسمت آخر فصل اخیر، دولت انگلیس در آئینه از حق حمایت رعایای ایران که فی الحقیقه در خدمت سفارت انگلیس و جنرال قونسولها و ویس قونسولها یا و کلای قونسولگری نباشند صرف نظر خواهد نمود مشروط باینکه چنین حقی بیبیک يك از سایر دول خارجه داده نشود و هیچیک از آنها هم حسد حق را معمول ندارند. ولیکن در این مورد مثل سایر موارد دولت انگلیس لازمه دارد و دولت ایران هم تعهد میکند که همان امتیازات و معافیات و احترام و توجیبی که در ایران نسبت بسایر دول خارجه کامله الوداد و نوکرها و رعایای آنها داده شده و معمول است همان امتیازات و معافیات و احترام و توجه نیز در باره دولت انگلیس و نوکرها و رعایای آن داده شود و منظور شود.

فصل سیزدهم

دولتین معظمتین معاهدتین قراردادی را که بتاريخ ماه اوت ۱۸۵۱ (شوال ۱۲۶۲ در باب منع تجارت برده فروشی در خلیج فارس منعقد داشته اند بموجب همین فصل تجدید مینمایند و علاوه بر آن متعهد میشوند که قرار مزبور را بعد از انقضا مدت آن یعنی بعد از ماه اوت ۱۸۶۲ برای مدت ده سال دیگر هم در حال ابقا بگذارند و از این تاریخ به بعد هم تا یکی از طرفین معاهدین در خصوص بطلان آن بدیگری اعلامی ننمایند قرارداد مذکور بقوت خود باقی خواهد ماند و اثر اعلام هم یکسال پس از تاریخ آن صورت وقوع خواهد پذیرفت.

فصل چهاردهم

بالافاصله پس از مبادله تصدیقنامه جنات این عهدنامه، عساکر انگلیس از هر گونه اقدام خصمانه دست خواهند کشید و دولت انگلیس علاوه بر این تعهد مینماید که محض اینکه شرایط راجع به تخلیه هرات و حدود افغانستان از عساکر ایران و نیز شرایط راجعه بپذیرفتن سفارت انگلیس در ظهران کاملاً بموقع اجرا گذاشته شد عساکر خود را بدون تاخیر از تمام بنادر و نقاط و جزایر متعلقه بایران بر دارد و دولت انگلیس متعهد میشود که در طرت این مدت سرکردگان عساکر او عمداً هیچ اقدامی ننمایند که مسبب ضعیف اطاعت اتباع ایران نسبت باعلیحضرت شاهنشاه شود زیرا که بالعکس دولت انگلیس جداً مایل است که این اطاعت را مستحکم نماید.

و دولت انگلیس متعهد میشود که رعایای ایران را از رحمت حضور عساکر انگلیس حتی الامکان محفوظ دارد و متقبل میشود که نظارتخانه نظامی انگلیس قیمت آذوقه که برای عساکر منبوره لازم میشود در نرخ عادلانه بازاریه محض تسلیم آن اداء نمایند و دولت ایران هم تعهد نموده و بیاوردین خود حکم خواهد داد که در تهیه آذوقه معاونت و همراهم نمایند.

فصل پانزدهم

این عهدنامه تصدیق شده و در بغداد در ظرف سماء و در صورت امکان زودتر تصدیق مقامات مبادله خواهد گردید.

علیهذا و کلاهی مختار طرفین این عهدنامه را امضی کرده و بمهر خود مهور داشتند.

در پاریس بتاريخ چهارم مارس سنه ۱۸۵۷ چهار نسخه نوشته شد.

(امضی) امین الملک

(امضی) کدولی

اعطای امتیازات حقوق

از جناب اعلیحضرت همایون شاهنشاهی به بارون جولین یوس دروئر
کمپانی همایونی ایرانی و انگلیسی بجهت راه آهن و اعمال
مفیده عامه در ایران

اعطای امتیازات حقوق از جناب اعلیحضرت همایون شاه ایران به بارون جولین یوس دروئر
فیمابین دولت اعلیحضرت همایون شاه ایران و دروئر جولین یوس دروئر مفید لندن فقرات ذیل منعقد
و برقرار است.

فقره اول - دولت علیه ایران بحکم این قرارداد به بارون جولین یوس دروئر اجازه و اختیار تام میدهد
که در سرنگستان پیراسم و پیرشراپتی که خود مشخص نماید یکی یا چندین کمپانی تأسیس و احداث کند که
در تمام خاک ایران به آن کارهای مفیده که در این امتیاز نامه مذکور است اقدام بکند و آنها را محری دارد.
فقره دوم - دولت علیه ایران از برای مدت هفتاد سال امتیاز مخصوص و انحصار قطعی راه آهن بحر خزرج الی
خلیج فارس را با دروئر و پیرش کلاه بیو کلاه اعطاء و واگذار مینماید و همچنین با ایشان حق مخصوص و انحصاری
و قطعی میدهد که هر شمای راه آهن که مناسب بدانند خود بجهت افعال ولایات و شهرها در داخله خاک ایران خواه
بجهت افعال راههای ایران براههای آهن ممالک خارجه از هر نقطه از نقاط سرحدات ایران در سرنگستان و
هندوستان سازند و بکار بیاورند.

فقره سیم - و نیز دولت سلیه ایران با مصحاب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز انحصاری داده است در هر نقطه که مناسب بداند تراوایها سازند خواه بجهت اتصال بشهرها و قصبات و بلوکات بامدیگر خواه بجهت اتصال این اماکن براههای آهن یا به آن نقاطی که کمپانی در آنجا کار دارد . کمپانی از برای ساختن و بکار انداختن این تراوایها همان امتیازات و حقوق را خواهند داشت که بجهت راه آهن در قنرات چهارم و پنجم و ششم داده است .

فقره چهارم - هر قدر که بجهت ساختن خطوط آهنها رشمبههای آنها و راههای جفت (۴) و راههای گریز (۲) و تخطف و راههای احتیاط و سراهای خروج و ورود و منازل و منزلگاه و اماکن سکنتی از برای مامورین و کارخانجات آهنگری و نجاری و ملحقات اینها لازم شود دولت علیه ایران همه آنها را اگر از املاک خالصه باشد مجاناً با مصحاب این امتیاز میدهد . در خصوص اراضی که تعلق باشد شخص داشته باشد باید کمپانی با صاحبان آن اراضی با رضای طرفین قراری بگذارد اما دولت علیه ایران بنام و ساری کمالزمی و اهتمام خواهد کرد که این اراضی را بقیمت جاریه مملکت از برای کمپانی خرید و تحصیل شود و اگر لازم شود اصحاب این اراضی با موافق فاعده مجبور نمایند که اراضی خود را بکمپانی بفروشند علاوه بر عرض مقرره راههای آهن دولت علیه ایران از هر طرف خطوط راه آهن هر قدر که طول آنها باشد از املاک خالصه و از آن اراضی که این اوقات در دست نکرده باشند مذارسی متر بکمپانی مجاناً میدهد هر گاه علاوه بر شهرها و دهستان که کمپانی باقتضای مصدحت خود مختار است از برای راههای آهن منازل قرار بدهد مصدحت کمپانی مقتضی باشد که در مصی فاضل و در دست و لوبزرع منازل بسازد و دولت علیه ایران در همان جاهائی که کمپانی بخواهد بکمپانی مجازاً چهار هزار درع مربع زمین خواهد داد که بجهت مامورین خود که در آنجا باشند بتوانند اسباب گذران امن و سهیل فراهم بیاورند .

فقره پنجم - کمپانی اختیار و اجازه نام دارد که بجهت ساختن و حفظ تعمیر راههای خود هر مصالحی که لازم داشته باشد از قبیل ریت و سنگ و آهک و غیره از املاک خالصه مجاناً بگیرد و بجهت مصالح نفعاتی از قبیل آلات و افزار و آذوقه و دوایب و غیره که کمپانی بخواهد در جاهائی که کار دارد ببرد دولت قدغن خواهد کرد که بدین از قیمت رواج مملکت چیزی و رسمی نگیرند .

فقره ششم - هر نوع مصالحی بجهت ساختن و بکار انداختن طرق آهن لازم باشد داخل خاک ایران خواهد شد بی آنکه هیچ رسومی بدهد نه رسوم گمرکی نه رسوم دریا بجهت خروج امتنه نه رسوم دخول نه رسوم انبار و نه هیچ رسوم دیگر که در عرض راه چه از جانب دیوان و چه از جانب اشخاص مطالبه شود و گمرک حق مواظبت خواهد داشت اما بطوری که سرعت و درستی ورود مصالح را بمحلی که مقصود است بویجوجه تاخیر نیندازد و همین حق معافیت از هر نوع رسوم از برای هر قسم مصالحی که بجهت اقدامات و کار کردن و تحصیل تمتعات کمپانی لازم بشود از جانب دولت مهیود و برقرار است مامورین و عمال کمپانی از هر نوع مالیات داخله معاف خواهند بود و همچنین کل اراضی کمپانی هر قبیل و هر قدر که باشند از هر نوع مالیات و رسوم بکلی معاف خواهند بود و محصولات کل عمال و هر قبیل امتنه کل نسیات و معاملات کمپانی به آزادی از تمام خاک ایران عبور و مرور خواهند کرد و به آزادی از خاک ایران خارج خواهند شد و در حین خروج از خاک ایران از هر رسوم و مالیات معاف و آزاد خواهند بود .

فقره هفتم - طرز ساختن راه آهن و موعدی که باید بر سر آن هر نقطه راه آهن بکار افتد با موافقت دولت مبین خواهد شد و دفتر حمل و ملحق خواهد شد با این امتیازنامه حاضر .

فقره هشتم - روزی که این قراردادنامه ممضی شود چهل هزار لیره انگلیسی با سهم دولت ایران و اصحاب این - امتیاز در بانک انگلستان رهن گذاشته خواهد شد هر گاه از تاریخ این قراردادنامه الی پانزده ماه دیگر شروع بکار نشود این مبلغ ضبط خواهد شد مگر اینکه تاخیر شروع کار بجهت اسباب مهمه بواسطه جنگ عوامی باشد که از اراده

کمیانی خارج شود از قبیل جنگ و شوق و تعطیل حمل و نقل در ممالک خارجه در مقابل قبض حاکم رشت مستعرب
پسندیده بقدر کسالت ساختن راه آهن از رشت الی طهران میلهای آهن واردات زلی شده است این مبلغ چهل هزار لیره به
کمیانی رد خواهد شد .

نمره پنجم - کمیاب نهند میکنند که در تمام مدت این امتیاز از منافع خالص عمل راه آهن صد
بیست و دو دولت ایران بدهد .

فقره دهم - بر سر افضای مدت این امتیاز که عبارت از هفتاد سال است باید اصحاب این امتیاز قبل از وقت
در باب اینکه صرف و تمتع این راههای آهن در دست ایشان باقی بماند و امتداد بیاید بدولت گفتگو بکنند و قراری
بگذارند در صورتیکه در این باب فیما بین دولت و اصحاب امتیاز قرار نزنه میسر نشود جمیع خطوط راه آهن که
حکام این امتیاز و قرارنامه ساخته شده باشد با منافع ثابت و دوازه خود مال دولت علیه ایران خواهد بود .
در باب اذیت و توائج خط راه آهن رجوع خواهد شد به آن قواعدی که عموماً سایر دول رعایت کرده اند
و شروط آن در این باب برای دولت مساعدتر از همه باشد اصحاب این امتیاز در عوض راه آهنی که دولت بآنها
حق مطالبه هیچ تنخواه و هیچ تلافی نخواهند داشت .

فقره یازدهم - دولت علیه ایران ، حکم امتیازنامه و قرارنامه حاضره با اصحاب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز
انحصاری و قطعی میدهد که در مدت طول این امتیاز در تمام ممالک ایران معادن ذغال سنگ و آهن و مس و سرب و
پترویل و غیره را هر معدن دیگر که ایشان مناسب بداند کار بکنند و از آنها تمتع بردارند بغیر از آن معادنی که مالک
مردم است و صاحبان آنها در آنها کار میکنند - در خصوص این نوع معادن هر گاه کمیانی بخواهد آنها را بخرد باید
با اصحاب آنها برضای طرفین معامله نماید بطور مفرات که هیچیک از کار گزاران و مأمورین دولتی و مذهبی
و هیچیک از رعایب و تبعه و اشخاص نمی توانند در خصوص بلع معدن ادعای حق صرف نمایند مگر در صورتیکه مدت
پنج سال قبل علناً و با معرفت و تصدیق عامه در آن معدن کار کرده باشد خارج از این شرط است .

هر معدنی که کمیانی پیدا بکند مثل زمین ساده و عادی محسوب خواهد شد و از جانب کمیانی قیمت
متداوله آن ولایت خرید خواهد شد و اگر لازم شود دولت صاحب یا اصحاب آن زمین را مجبور خواهد کرد
که آنها را بقیمت متداوله آن ملک کمیانی بفروشد دولت معادن طلا و نقره و جواهر را برای خود
نگاه میدارد .

از برای کار کردن این نوع معادن دولت میتواند با کمیانی قرار دادهای مخصوص بگذارد .

فقره دوازدهم - از محصولات خالص هر معدنی که کمیانی بکار بندازد دولت ایران از منافع خانص آن
سالی صدویازده مرسوم و مقرر خواهد داشت :

فقره سیزدهم - از برای کار کردن معادن و اصال آنها براههای آهن و تراموای و طرق دیگر هر قدر زمین
که لازم میشود از املاک خالصه مجاناً بکمیانی داده خواهد شد .

بجهت این معادن کمیانی بهره یاب خواهد شد از همان امتیازاتی که در فقره ششم برقرار است و همچنین
محکوم همان نهدی خواهد بود که در فقره دهم معین است .

فقره چهاردهم - دولت علیه ایران بحکم این قرارنامه با صاحب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز انحصاری
قطعی میدهد که در مدت طول این امتیاز در جنگلهای تمام ایران کار بکنند و این جنگلها را بکار بیندازد و از آنها تمتع
بردارند این کار کردن و تحصیل تمتع کمیانی در جنگلهای ایران بهتر و کبیبی که باشد در هر زمینی که ناامدانی این
قرارنامه رعایت نشده باشد جائز و معمول خواهد بود .

در هر جائیکه کمپانی درختهای آنجا را بریده باشد هر اراضی که دولت بخواهد بفروشد کمپانی قبلاً از همه کس حق خواهد داشت که آن اراضی را از دولت بقیمت متداوله بخرد دولت ایران از منافع خاصی این

جسکها سالی صدبانه نسبت خواهد برد .
قره پانزدهم - دولت علیه ایران با صاحب این امتیاز حق مخصوص و امتیاز انحصاری میدهد که در مدت این امتیاز در تمام مملکت ایران بجهت برگرداندن رودخانهها و مجاری آنها و ساختن بندها و سد ها و استخرها و کندن چاههای سیاله و میرابهای مصنوعی و بجهت آوردن آبهایی که دولت بر آنها حق بکسی نداشته باشد و جاری کردن آن آبها بقایم مختلفه که خود اصحاب این امتیاز مصلحت بدانند و هر عمل و کاری و اقدامی که لازم باشد بکنند مجری دارند .

و هیچ صاحب ملکیتی با عبور این آبها هیچ نوع مخالفتی نکند یا عبور آنها موانع و عوائقی نگذارد و از آن طرف هم بهر صاحب ملکیتی که عبور این آبها خسارتی وارد یابد دولت کمپانی تلافی خواهد کرد .

دولت ایران بجهت کارها و بندهای آب کشی و هر نوع احداثاتی که متعلق بآب داشته باشد هر قدر زمین که لازم شود بکمپانی مجاناً خواهد داد و علاوه بر این دولت ایران از هر طرف جوهراتی که ساخته باشد مقدار بیست متر زمین بطول آن جورها مجاناً بکمپانی خواهد داد و هر زمین با آبی که کمپانی بواسطه آبهایی که آورده شده دائر بکند صرف اختیاری در زراعت آن زمین حق کمپانی خواهد بود کمپانی قیمت آبهایی که بخواهد بفروشد با اتفاق دولت با رضای طرفین معین خواهد کرد .

دولت ایران از منافع خالص این آبها سالی صد پانزده قسمت خواهد برد .

قره شانزدهم - بجهت ساختن راه آهن که امتیاز آن بحکم این قراردادنامه به اصحاب این امتیازنامه واگذار شده است و بجهت اجرای اعمالی که مقتضی کارها و اقدامات دیگری است که در فوق ذکر شده است دولت علیه ایران بیادون درون و شرکاء بابو کلاه او اجازه و اختیار نام میدهد که بحکم این قرار نامه ابتدا یک سرمایه اولیه که عبارت از صد و پنجاه میلیون فرانک باشد شش میلیون لیره انگلیسی باشد برسم حصه های شرکت باسند های قرض صادر نمایند منفعت و قیمت و شروط و طرز صدور این مبلغ را خود اصحاب این امتیاز بحد مشخص خواهند کرد .
قره هفدهم - دولت ایران بحکم این قراردادنامه بجهت سرمایه که صادر شده باشد یا بعد صادر شود سالی صد پنج منفعت و علاوه بر آن صد و دو صدهم بجهت ادای سرمایه بکمپانی ضمانت میکند .

قره هجدهم - این ضمانت صد هفت بر عهده مسدود شدن و آبها و جنگلها و گمرک های دولت علیه ایران است .

این ضمانت حکمی نخواهد داشت مگر پس از تمام خط راه آهن از بحر خزر الی اسفهان مطابق همان طرز و ترکیب که در دفتر حمل معین باشد تا آنوقت کمپانی منفعت سالیانه را از زوری آن سرمایه اولیه که صادر شده است با از زوری آن سرمایه جدید که اجازه و اختیار دارد که موافق مصلحت خود صادر نماید بحدسه داران ادا خواهد کرد .

قره نوزدهم - دولت علیه ایران بحکم این قراردادنامه نمیدانند که اجاره گمرک های ایران را از تاریخ ماه مارس سنه ۱۸۷۴ تا مدت بیست و پنج سال با صاحب این امتیاز بدهد بجهت اجاره این گمرکها اصحاب این امتیاز مبلغ اجاره حالیه را بدولت خواهند داد و علاوه بر آن سالی هم مبلغ پانصد هزار فرانک یا بیست هزار لیره انگلیسی باسم اضافه خواهند داد این شرایط از برای پنجسال اولی مقررات است - از ابتدای سال ششم در عوض این پانصد هزار فرانک مینة اضافه از زوری کل منفعت خالص سالی صد شصت بدولت داده خواهد شد بغير از قیمت اجاره قهریه بیست - در صورتیکه دولت علیه ایران بعد از این مصمم بشود که امتیاز بانک را با امتیاز بانک دستگانه اعتباری را از هر قبیل که باشد بدهد آن امتیاز از امروز بحکم این قرار نامه محفوظ و معهود و مخصوص است از برای این کمپانی که بر جمیع اشخاص و کمپانیهای دیگر حق رجوعان خواهد داشت .

قره بیست و یکم - از برای هر نوع کارها و تلفرافها و آسیابها و کوزهخانهجات آهن آلات و سایر کارخانهها و غیره که بعد از این امتیازی بخواهند اصحاب این امتیاز حاصره در جمع این مواد و امتیازها حق رجوعان بر جمیع اشخاص و کمیتهای دیگر خواهند داشت .

قره بیست و دوم - اصحاب این امتیاز در هر وقت مختار خواهند بود که کل این حقوقی که بواسطه این امتیازنامه داده شده است یا یک جزو این حقوقی بخرطوبه که بخواهند کمتری دیگر یا بیشتری دیگر بدهند یا بفروشند یا تمهیداتی که کرده اند .

قره بیست و سوم - اصحاب این امتیاز نامه تعهد میکنند که این اعمال را یعنی اعمال معادن و آبها و جنگلهارا با اعمال راه آهن بهم شروع نکنند و با هر اتمامی که ممکن باشد اجرای آنها را پیش ببرند .

دوات علیه ایران نیز از طرف خود علاوه بر آن عملجات خارجه که کمیته مختار است بمیل خود اجیر نماید هر قدر عمده که کمیته بجهت اجرای این اعمال مختلفه لازم داشته باشد بقیمت متداوله مملکت از برای کمپانی پیدا خواهد کرد .

دولت علیه ایران از برای حفظ امنیت هر زمین و هر محل که بجهت هر یک از این اعمال بکمپانی داده است و همچنین از برای اكمال امنیت هر یک از کولاه و کار گذاران و مامورین و عملجات کمیته حقوقی که لازم باشد اعلام خواهد کرد و هر تدابیری که واجب باشد حکم بانجرا آنها خواهد نمود .

قره بیست و چهارم - این امتیازنامه بزبان فارسی ترجمه خواهد شد اما در صورت ظهور مشکلات فیما بین طرفین متمهد تین مضمون فرانسه تنها سند خواهد بود .

در طهران بیست و پنج ژوئیه سنه ۱۸۷۲ عیسوی مطابق هیجده شهر جمادی الاولی سنه ۱۲۸۹ هجری در دو نسخه نوشته شده .

جناب اشرف امجد صدر اعظم دولت علیه ایران به حکم اختیار نامه نامه که با ایشان از جانب اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه ایران داده شده است با اتفاق جمیع وزرای دولت این قرار نامه را امضاء و تصدیق داشتند و اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی نیز این قرارنامه را به امضای همایون خود مضمی و تصدیق فرمودند .

محل مهر : الملك لله السلطان ابن السلطان ناصرالدين شاه قاجار .

محل امضاء : ناصرالدين شاه السلطان ناصرالدين شاه قاجار .

محل امهار برترتيب : پاشا خان امین الملك وزیر عدلیه اعظم - حسنعلی خان وزیر فواید عامه - عماد الدوله محمدبن امامتلی میرزای وزیر - میرزا سعید خان وزیر امور خارجه دولت علیه ایران - اعتماد السلطنه دوستعلی خان نظام الدوله وزیر مالیه - حاجی محسن خان وزیر مختار مامور دربار دولت انگلیس - ناصرالملك این يك شرحی است که بجهت توضیح ققره هجدهم باید در دفتر حمل ثبت شود .

بطور صریح مقرر است که حتی در آن وقت تمام خط راه آهن از رشت الی اصفهان دولت علیه ایران بجهت ادای منافع صد هفت سؤال نخواهد بود اما بر کمیته لازم خواهد بود که تا آنوقت معادن و آبها و جنگلهای و کمرکها را به حالتی رسانده باشد که اضافه دخل آنها به منفعت آن سرمایه که ضمانت شده مساوی باشد . در صورتی که اصحاب این امتیاز در آنوقت چنان نتیجه بدست نیابورده باشند از دولت هیچ مطالبه نخواهند کرد و در ادای تنخواهی که بجهت اجتناب کمرکها و مبلغ اضافه دخل آنها به منفعت آن سرمایه اولی بدهند یا اینکه بمیل و اختیار نخواهند داشت . و بر آنها لازم خواهد بود که منافع مزبور را از روی سرمایه اولی بدهند یا اینکه بمیل و اختیار خود سرمایه دیگری صادر نمایند با همانطور ضمانت ها که در این امتیازنامه مقرر شده است بطور صریح مقرر است که باریون جولوس روتر بمحض قبول این امتیاز نامه حاضره بدون هیچ استثناء امضاء تصدیق میکنند جمیع آن تمهیداتی که مسیوکوت در خصوص این امتیازنامه در طهران بر عهده گرفته است بتاريخ ۲۴ ماه اغوست سنه ۱۸۷۲ (در ژوئیه متن فرانسه امتیازنامه مسیوکوت نامشده روتر این عبارت را باخط خود نوشته و سپس آنرا امضاء کرده است چون ساوالان خان ادعا میکنند که از جانب دولت ایران باز بعضی حقوق داده شده است باریون رابتر بی آنکه ادعای او را اعتراض نماید تعهد میکنند)

مصالحه نامه

دارالخلافه تهران بتاريخ ۱۴ ماه اکتبر ۱۸۷۹ مسیحی جناب مستطاب اجل اشرف امجد حاجی میرزا حسین خان مشیر الدوله سپهسالار اعظم وزیر امور خارجه دولت علیه ایران بموجب اختیار و اقتداریکه از دولت علیه ایران دارند جناب دستوی تلوفی استانسکی ساوت نیک یاول شادمیر و بیج ملک بیگنارف (۱) بموجب کالت نامه که از یانو مستوئی پاچوتنی گراژدائین استیان مارتین اویج لیاژوف (۲) تاجر درجه اول شهر حاجی ترخان دارند جمیع محاسباتی که درخصوص اجاره شیلات دولت علیه ایران بموجب فرار نامه منقشه فی دوازدهم شهریون ۱۸۷۶ سنه مسیحی فیما بین جناب مستطاب اجل اشرف امجد سپهسالار اعظم ولیاژوف مزبور بوده است موافق شروط مفصله ذیل بالمره قطع و فصل گردید .

شرط اول - جناب مستطاب اجل اشرف امجد سپهسالار اعظم جمیع مطالبات خود را که از استیان لیاژوف از باب اجاره شیلات دولت علیه ایران بموجب قرارنامه مذکور داشتند تا تاریخ اوز ماه اکتبر هذمه السنه ۱۸۷۹ مسیحی بالمره قطع و فصل نمودند وجه آن قرارنامه وجه جمیع مستندات و معاهدات را که فیما بین جناب مستطاب

حیرت تحویل سنه ۱۲۹۳ هجری لغابت ده سال تمام کامل الشهور والایام همگی و تمامی کل شیلات و صید انواع ماهی بحر خزر را چه در کیلان و چه مازندران و تنگابن و رودخانه های مخصوصه و مرداب و غیره آنچه متعلق بدولت علیه ایران است باجاره صحیحه تریه متصله غیر منفکة در سالی سی و یک هزار تومان و چه در ایچ خزانه عامره بیجا مستطاب اشرف حاجی میرزا حسین خان مشیر الدوله سپهسالار اعظم و وزیر امور خارجه واگذار فرمودیم که همه ساله سالی هجده هزار تومان و ما واجب خود را از مبلغ مزبور موضوع داشته مبلغ سیزده هزار تومان بمانی را که خالص از وجه اجاره می ماند کار سازی دارد و ضمنا اختیار تام تمام شرعی و جناب معین علیه داده ایم که بری ترفی شیلات هر گونه عملیات و اسباب و آلات صیادی و پیرایس و اینجه که صلاح دانند زیاد نموده و از ارباب خیرت و بصیرت هر کس که مقتضی ترفی این عملیه بینه رجوع کرده کمال جهت و کوشش را در ترفی

Handwritten notes and signatures in Persian script, including dates and names, written diagonally across the page.

این عمل بعمل آورده و همچنین
شرطی شرعی شد که پس از انقضاء
مدت زمان که موعود اجراء است
آنچه سابقه آلات و پیرایس و غیره
بر رویه می بود چنان معزای الیه حاضر
و در زیاد کرد است مال و ملک خالص
خود اوست و هر گاه مستأجر جدید
و هر کسی دیگر که ثنمان کن آن
امداد و غیره را کلا بوفضا خواهد
از او بقیعت عاذا با بیع نماید و در
این مدت ده سال احدی را شرعاً و عرفاً
حق و اجازه نخواهد بود که بدون اطلاع
و اجازت مستأجره بر قوم مدخله جزئی
یا کلی در مورثیات نماید حرره قم
در شهر جمادی الاخره سنه ۱۲۹۳
ناصر الدین شاه با خد خود
در حاشیه نوشته .

میرزا محمد علی آقا میرزا حسن آقا میرزا حسن آقا میرزا حسن آقا
که تقصیر از این مرتبه بین کلاک است و از این مرتبه در این مرتبه
داد و ده است به حسب است به بر سر فرجام فرجام بر سر فرجام
منتهی به بر سر که هر کس در این مرتبه بفرجام است و در این مرتبه
قرارداد و در این مرتبه فرجام است و در این مرتبه

معلم الیه و مسیولیات زوفی در خصوص شیلات مزبوره فوق منقده بوده جناب مستطاب اشرف سپهسالار اعظم باطل
و از درجه اعتبار ساقط نموده بنا بر این به محض امضای همین مصالحه نامه جناب مستطاب معلم الیه متعهد می
باشند که سفارت دولت بهیچ روسیه مقیم دارالخلافه طهران اعلام نمایند که جمیع اطکها و اسباب و اوازم متعلقه
بعمل صیادی آنها را که در ضبط بوده آنها را از ضلعت خارج نمایند و کلا را بوکیل لیاتروف مسترد نمایند
و احکام لازمه بهمین مضمون با تلفراف بحکام گیلان و مازندران و استرآباد صادر نمایند .
شرط دوم- جناب ملک بیگلروف هم بموجب و کالت خود متعهد می شود که جمیع محاسبات و معالجات
وارداتی که مسیولیات زوفی بموجب قراردادنامه منقده مورخه دوازدهم ماه بون سنه ۱۸۷۶ فیما بین جناب مستطاب
اشرف سپهسالار اعظم و لیاتروف از بابت اجاره شیلات مذکوره فوق از جناب مستطاب سپهسالار اعظم داشتند که
عبارت از سی و نه هزار تومان می باشد بالمره ترک و موقوف نماید لهذا چه قرارنامه مذکور را وجه جمیع مستندات و
مصادقات را که در خصوص شیلات مزبوره منقده بوده باطل و از درجه اعتبار ساقط نمود علاوه بر این جناب ملک
بیگلروف متعهد می باشد از جهت قطع و ختم محاسبات طرفین بفاصله یکماه بعد از امضای همین مصالحه نامه
مبلغ سی و دو هزار تومان از جانب لیاتروف بجناب مستطاب سپهسالار اعظم کارسازی نماید .
شرط سیم- این مصالحه نامه با امضای طرفین باید نخستین باشد و به ثبت و مهر وزارت جنبه مباد خارج
دولت علیه ایران و سفارت دولت بهیچ روسیه مقیم دارالخلافه طهران رسیده یک نسخه آن را جناب مستطاب اجل
اشرف افخم سپهسالار اعظم و نسخه دیگر آن را جناب دوستوف، نئلی استانسکی ساوت نیک ملک بیگلروف داشته
باشند . محل مهر وزارت امور خارجه . محل امضاء « میرزا حسین خان سپهسالار اعظم وزیر امور خارجه دولت
علیه ایران .»

بعد از رفع اختلافات گذشته و امضاء مصالحه نامه قراردادی بمدت پنجسال برای
بهره برداری از شیلات ایران بین میرزا حسین خان سپهسالار صدراعظم و وزیر امور خارجه

از یکطرف و چهار بازرگان روسی شرح زیر در همان تاریخ باامضاء میرسد .

قرارنامه کتتر اکت

- « دارالخلافه تهران بتاريخ ۴ شهر اکتبر سنه ۱۸۷۹ مسیحی مطابق هفتم شهر »
« ذی قعدة ۱۲۹۶ هجری اشخاص مفصله ذیل یعنی جناب مستطاب اجل اشرف امجد »
« حاجی میرزا حسین خان سپهسالار اعظم و وزیر امور خارجه دولت علی ایران بموجب »
« اختیار و افتداری که ازدولت علیه ایران دارند ازیک جانب و جناب دستوی تلمنی »
« استاتسکی ساوتنیک پاول شادمیروویچ ملیک بیگلروف از جانب خود و بوکالتهای »
« مطلق از جانب استاتسکی ساوتنیک لو آرساب ملیک بیگلروف (۱) برادر خود »
« و از جانب پاتومستونی پاچوتنی گراژدانیه استیان مارتینویچ لیانازوف تاجر »
« درجه اول شهر حاجی ترخان والکسندر آقا فونویچ ملیک آزاریانس (۲) تاجر »
« درجه اول شهر طفلیس این قرارنامه کتتر اکت را منعقد نمودم به شرایط ذیل »
« شرط اول »
« جناب مستطاب اجل اشرف امجد سپهسالار اعظم تمامو همگی شیلات و عمل »
« صید ماهی دولت علیه ایران را که مسمی بحلال و حرام است از رودخانه آستارا که »
« سرحد دولت بیه روسیه است الی رودخانه اترک که سرحد دولت علیه ایران است بموعده »
« پنج سال کامل یعنی از اول ماه اکتبر سنه ۱۸۷۹ مسیحی الی اول ماه اکتبر سنه ۱۸۸۴ »
« با جاره صحیحه قطیعه میدهد برادران ملیک بیگلروف و به لیانازوف و ملیک آزاریانس »
« بمبلغ اجاره هر ساله پنجاه هزار تومان پول ایران . »
« شرط دوم - اجاره داران مذکور متمهد و متقبل میشوند که وجه اجاره »
« را از بابت شیلات و عمل صید ماهی که در شرط اول مذکور است یعنی مبلغ پنجاه »
« هزار تومان راپول قران رایج دولت علیه ایران در هر یکسال در دو قسط مساوی که »
« عبارت از یازدهم ماه ژانویه و یازدهم ماه مارس سنوات آتیه ذیل - سنه ۱۸۸۰ »
« و سنه ۱۸۸۱ و سنه ۱۸۸۲ و سنه ۱۸۸۳ و سنه ۱۸۸۴ مسیحی باشد در شهر طهران »
« بجناب مستطاب سپهسالار اعظم کارسازی نمایند در صورتیکه اتفاقا اجاره داران »
« مذکور وجه اجاره مذکور را بر سر موعده های مذکور کارسازی نمایند از برای »
« هر قسطی از اقساط یکماه مهلت داده خواهد شد بشرط این که بجهت اوقات پس »
« افتاده تنزیل از قرار تومانی یکصد دینار در هر ماهی یعنی از صد دوازده در »
« سال کارسازی نمایند . »
« شرط سیم - در صورتیکه جناب مستطاب سپهسالار اعظم خواسته باشند صید »
« ماهی حلال را در اختیار خود داشته باشند اجاره داران مذکور متمهد و متقبل میشوند »
« که این اختیار را بآنجناب واگذار نمایند ولی در این صورت آنجناب نیز متمهد »
« میشود که دوازده هزار تومان از پنجاه هزار تومان وجه اجاره سالیانه را از دو »

« قسط آنسال موضوع ودر جزو حساب محسوب بهدارند و نیز بشرط اینکه هر دفعه این »
« میل و اراده خود را قبل از وقت تا اول ماه نوامبر هر سال به اجاره داران مذکور »
« اعلام نمایند .

« شرط چهارم - کل برپایاس یعنی جمیع اسباب و لوازم که از هرجهت از برای »
« عمل و مصارف واطا که های صید ماهی و شیلات حمل و نقل بداخل دولت علیه ایران »
« بشوند و ایضا هر قدر از اجناس متفرقه متعلق بصید ماهی و عمل شیلات از واطا که »
« های صیادی ایران حمل و نقل بخارج از دولت ایران شوند مباشرتین گمر کخانه های »
« دولت علیه ایران از قرار اجاره سالهای سابق از اجاره داران مذکور بهیچوجه »
« حق مطالبه وجه گمرک نخواهند داشت .

« شرط پنجم - چون واطا که واقع در جزیره آشوراده بواسطه سیل آب منهدم »
« شده است لهذا جناب مستطاب سپهسالار اعظم قبول میکنند که اجازه بدهد در »
« یکی از نقاطی در سواحل قونلق استرآباد به استثنای سرتک و میان قلعه انتخاب »
« بکنند واطا که ازنی بجهت صید ماهی بسازند مستاجرین مجبورند که قبل از وقت »
« نقاط مزبوره را باطلاع سپهسالار اعظم رسانیده اجازه بخواهند بجهت »
« ساختن واطا که .

« شرط ششم - محض ترقی و شیوع و انتشار عمل صید ماهی به اجاره داران مذکور »
« اجازه داده میشود که در تمام امداد و مسافت واقع در میان رودخانه های آستارا »
« و اترک بپیراز سرتک (میان قلعه) واطا که های جدید بپیراز آنها که الان حاضر »
« و موجود میباشند ساخته دایر نمایند ولی بشرط اینکه هر دفعه قبل از وقت بجناب »
« سپهسالار اعظم اطلاع و اخبار دهند و اجازه بخواهند و جناب سپهسالار اعظم هم »
« در دادن اجازه مذکور انکار نخواهند داشت .

« شرط هفتم - اگرچه در حسن سلوک و رفتار حضرات اجاره داران با رعایای »
« دولت علیه ایران شك و شبهه نیست لیکن اگر فیما بین کسان اجاره داران و اهالی »
« دولت علیه ایران حرفی یا اختلافی واقع شود اجاره داران مذکور تهدید میکنند که »
« کسان آنها اول بحکام دولت علیه ایران رجوع نمایند یا آنکه بدان شخص که »
« بسمت کار بردازی از جانب جناب مستطاب سپهسالار اعظم معین و مامور باشد از »
« برای امورات متعلق بعمل شیلات (در صورتی که چنین شخصی در آنجا باشد) »
« رجوع خواهند نمود .

« شرط هشتم - در صورتیکه برهم خوردن هر یک از فصول بپیراز فصل هفتم این »
« فراز نامه هر کس از طرفین که اسباب برهم خوردن آن بشود یا بد مبلغ یکصد هزار منات »
« پول اسکناس روس بطرف مقابل برسم جریمه کار سازی نماید و در مدت اجاره »
« واطا که ها و اسباب صیادی تمام آنها مثل یک ضمانت بجهت موجود باقی خواهد »

« بود و مستاجرین در مدت اجاره حق اینکه آن‌ها را بسایرین بفروشند یا انتقال نمایند ندارند .

« شرط نهم - بعد از اتمام موعده اجاره مذکور در قرارنامه کلی واطا که ها و پریاس ،
« ها یعنی اسباب و لوازم متعلق بعمل شیلات و صید ماهی ملک طلق اجاره داران می
« باشند و بعد از اتمام مر - اجاره داران مستحق میباشند که قرارنامه باجناب مستطاب
« سپهسالار اعظم با اجاره داران جدید منعقد نموده فراری در باب واگذار نمودن
« واطا که ها و اسباب لوازم مذکور را با ایشان بگذارند ولی در صورتیکه این
« قرارنامه باجناب مستطاب سپهسالار اعظم و نه با اجاره دزان جدید سر نگرفت
« آنوقت اجاره داران مختار و مستحق میباشند که واطا که ها و اسباب لوازم خود را
« برچیده در مدت سه ماه از ازیران حمل و نقل نمایند اگر فورس ماژور یعنی
« حادثه فوق العاده رخ نماید .

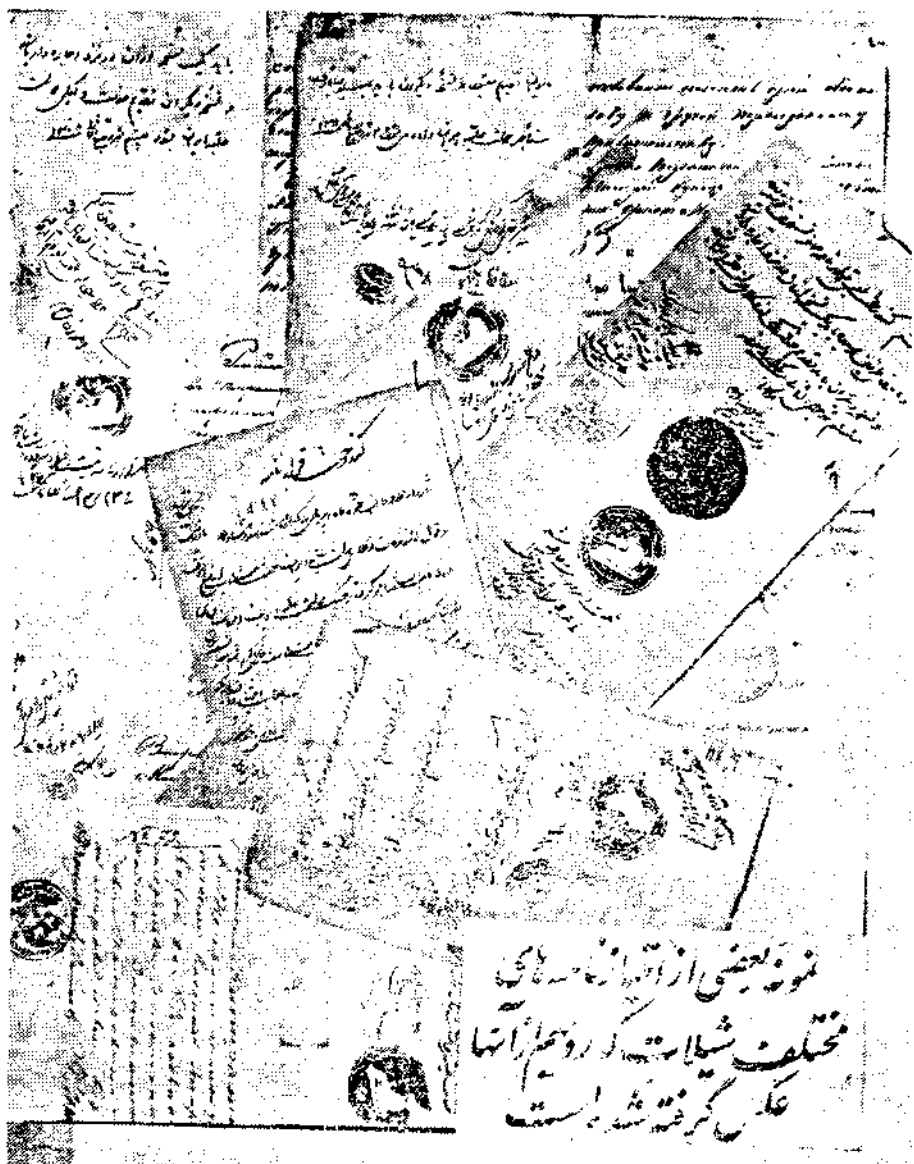
« شرط دهم - کتیرا کت یعنی قرارنامه حاضر نخستین نوشته شده و با مضای
« طرفین رسیده بایک نسخه از آن در نزد اجاره داران باشد و نسخه دیگر آن باید
« تقدیم خدمت جناب مستطاب اجل اشرف امجد سپهسالار اعظم بشود . میرزا حسین
« خان - محل مهر شیروخورشید (وزارت جلیله مهام خارجه دولت ایران)»
«قرارداد مخصوص»

«تهران ۱۷ صفر ۱۳۲۴ مطابق ۳۰ مارت ماه روسی ۱۹۰۶ امضاء کنندگان»
« ذیل صدر اعظم اعلی حضرت اقدس همایون شهر باری خلدایه مذکوره حضرت
« مستطاب اشرف ارفع افخم و الا شاهزاده سلطان عبدالمجید میرزا عین الدوله
« اتابک اعظم دامت شوکت و باتومست و ننی دوارا این بعض بطرویج
« و اسکر سنگی (۱) و کین اوصیای گنورگی استیپانویچ لیا نازوف که بطور شایسته
« مجاز و مختار بودند قرار داد ذیل را نمودند .
« ماده اول - وراث گنورگی استیپانویچ لیا نازوف نمیدانند که موافق
« میل دولت علیه ایران وجه الاجاره آبها تیرا که در آن صید ماهی می نمایند
« از قرار ذیل بالمساعده پیشکی بدهند .

«الف - در تاریخ یازدهم آبرین ماه روسی هده السنه ۱۹۰۶ مال الاجاره
« سه ساله سنه ۱۹۰۷ و ۱۹۰۸ و ۱۹۰۹ را که عبارت از یک میلیون و پصد و هشتاد
« هزار فرانک باشد پس از کسر تنزیل از قرار صدی شش سالیانه بپردازند .
« ب - چهار صد و شصت هزار فرانک از بابت وجه الاجاره سال ۱۹۱۰ در فرجه
« سه دکان پروسی هده السنه ۱۹۰۶ داده شود .

« ج - از بابت وجه الاجاره سنه ۱۹۱۱ در یازدهم آبریل ماه روسی سنه
« ۱۹۰۸ باید چهار صد و شصت هزار فرانک پرداخت شود و هر دهه صدی شش
« تنزیل سالانه که گردد .

« ماده دوم - از طرف دیگر چون دولت علیه ایران همیشه مراعات خود را نسبت به تجارتخانه وراث لیانازوف ابراز نموده و حالا هم سو خواهد نمود»
 « آنگاه در آبهای اجاره شده مشوب نماید چنانکه تا حال این نکته مرعی بود»

« لهذا برای توضیح و تصریح کتبرات هائی که در ۲۵ سپتامبر ماه روسی سنه ۱۸۹۳ مسیحی مطابق ۲۶ ربیع الاول ۱۳۱۱ بتوسط استیان لیانازوف بدست »
 « بیست سال و دردهم ماه اکتابر روسی ۱۸۹۶ مطابق ۱۴ جمادی الاولی سنه »
 « ۱۳۱۴ بتوسط گنورگی لیانازوف بدست پنجسال دیگر منعقد شده بموجب این »
 « قرارداد دولت علیه ایران متعهد میشود که بدون رضایت وراث گنورگی استییا نویج »
 « لیانازوف کتبرات های مزبور را فسخ ننماید »

« ماده سوم - دولت علیه ایران تمام حقوق وراث گنورگی استییا نویج لیانازوف »
 « را که مبتنی بر ماده چهارم کتبرات های منعقد در ۲۵ ماه سستیا بر روسی سنه »
 « ۱۸۹۳ مطابق ۲۶ ربیع الاول ۱۳۱۱ است بموجب این قرارداد تا کید و تا ید مینماید »
 « ماده چهارم - وراث گنورگی استییا نویج لیانازوف بموجب این قرار داد »
 « رضایت خود را اعلام مینماید که اجرت مال های مرداب را که صید ماهی سوداگ »
 « (اسپاک) نموده به وراث لیانازوف میدهند در هر هزار قطعه ماهی بیست قران »
 « بر پنجاه قران حالیه اضافه نمایند که جمعا هفتاد قران بشود از غره اکتیا بر سنه »
 « ۱۹۰۶ مسیحی از آنجا یک وراث گنورگی استییا نویج لیانازوف از الطاف دولت »
 « اعلی حضرت اقدس همایون شهرباری نسبت به خود بسیار متحسنانده و از اجرای »
 « تمهداتی که دولت علیه قبول فرموده اند کمال تشکر را دارند چنانکه قرارداد حاضر »
 « هم این نکته را ثابت مینماید لهذا وراث مشارالیه مراتب تشکرات خود را »
 « بدولت علیه اظهار نموده امیدوارند که در آتی نیز به اعمال مسالمت آمیز خود »
 « همین طور توجه دولت علیه را نسبت بخود جلب و معطوف نمایند »
 « این قرار داد در دو نسخه نوشته شده . —

« این قرار نامه در سال یونت نیل ۱۳۲۴ در باغ گلستان نوشته شده صحیح است »
 « این قرار نامه که موشح بصفحه مبارک ملو گانه است در دفتر وزارت امور »
 « خارجه ضبط شده و نسخه دیگر آن که بامضاء رسیده است بو کبل اوصیای »
 « لیانازوف داده خواهد شد شهر صفر المظفر ۱۳۲۴ یونت نیل محل مهر سلطان »
 « عبدالمجید - محل مهر وزارت امور خارجه - در نبره ۲۳ ثبت دفتر محاکمات »
 « وزارت امور خارجه شده است . فی ۲۷ شهر صفر المظفر ۱۳۲۴ محل امضاء »
 « واسکر سنسکی - محل تصدیق و مهر سفارت روس »

امتیازلاتاری

متن این امتیازنامه در اصل آن بخط مندم نوشته شده بود بشرح دین است

« امتیاز لاتری »

« نظر بدولت خواهی و خدمتاتی که عالیجاه مسیو بوزیک دوکاردوال نسبت بدولت
« علیه ایران ابراز نموده اعلیحضرت اقدس سالیون شاهنشاه کل ممالک ایران امتیاز »
« کل معاملات بالاتری و استراضهای عمومی بالاتری و ترتیب کبابینهای لاتری و »
« فروش بلیط های بالاتری و بازبهای عمومی بالاتری از قبیل چرخ دولت در کل »
« ممالک ایران از تاریخ امروز الی هفتاد و پنج سال مضموماً و منحصراً با شرایط ذیل »

« به عالیجاه مشار الیه دادند و او هم با شرط ذیل این امتیاز را قبول کرد
« در جمیع این معاملات و ترتیبات و استراضهای بالاتری که بحکم این امتیاز حق
« مخصوص و انحصاری عالیجاه مسیو بوزیک دوکار دوال است عالیجاه مشار الیه »
« هر سال از منافع خالص که بعد از وضع مخارج و ادای صدق منصف سرمایه مصروف
« شده حاصل شود صد بیست و یک هزاره دولت علیه کارسازی خواهند کرد که زوالتی در آن
« علیه با اختیار خود صرف امور خیریه ایران نمایند .

« دولت علیه ایران حق خواهد داشت که بتوسط یکی از مأمورین خود هر سال
« حساب منافع خالص صاحب این امتیاز را تحقیق نماید اعلیحضرت اقدس سالیون
« شاهنشاه ایران این امتیاز را در حق عالیجاه موسیو بوزیک دوکاردوال و در حق
« صاحبان حقوق او با مضایف ملوکانه خود تصدیق و مقرر فرمودند و از تاریخ امروز بر
« عهد دولت علیه ایران واجب است که حقوق این امتیاز را برای صاحب این امتیاز
« بدستی محفوظ و مجری بدارند .

« و این متنی بطور صریح مقرر است که ذخیل این معاملات و بازبهای لاتری شدن
« در خرید و فروش بلیطها و نمرهای قرعه و لاتری در ممالک ایران از برای احدی
« بهیچوجه مجبوری نخواهد بود و در کل ممالک ایران هر کس خواه تیره ایران و
« خواه تیره خارجه کاملاً مختار خواهد بود که بیل خود داخل این معاملات لاتری
« بشود یا نه .

« فی تاریخ ۲۲ ذیحده ۱۳۰۶ بدو نسخه مبادله شد در ملک اکوس

« این قرارنامه که بزبان و خط فارسی نوشته شده است برای اجرای عمل لاتری
« و قرعه در ایران صحیح است سنه ۱۳۰۶ هجری ۲۲ ذی قعدة در ملک اکوس امضی شد
« ناصرالدین شاه قاجار

« ملاحظه شد بدست خط سالیون روحنا فداء است شرف امضی یافته و صحیح است
« امین السلطان »

بوزیک دوکاردوال (Buzic de Cardoel) صاحب امتیاز منشر سفارت ایران
در لندن تیره فرانسه بود که سابقاً کلکل و ددمونت کارلوز دگی میگرفته است.

این شخص بامیر نیل خان برادر ملکم و خود ملکم در مناقص این امتیازنامه
با هم شریک بودند و معلوم است در حقیقت دارندة اصلی امتیاز شخص ملکم بود و اینها
واسطه ای بیش نبودند

ناصرالدین شاه از انگلستان بطرف فرانسه مراجعت مینماید و ملکم نیز همراه او
بیاریس میروند بالاخره بعد از چندی بامذاکرات قبلی امتیازنامه مزبور توسط ملکم بیلغ
چهل هزار لیره بدو کلبانی انگلیسی بنام « پرش اینوستمنت کوو پریش » (۱) و « انگلو
اشیانیک سندیکت » (۲) فروخته میشود.

امضای امتیاز نامه بانک

امضای امتیاز نامه بانک بالاخره بعد از مذاکرات مفصل من امتیاز نامه بانک شاهنشاهی برای امضاء حاضر می شود ولی قبل از مبادله آن ناصرالدین شاه توسط امین السلطان از سر هنری دوومنوئلف وزیر مختار انگلیس درج رویتز حل چند مسئله را می خواهد که مہشتر از همه یکی تمہد پرداخت یکصد هزار تومان (چهل هزار لیرہ انگلیسی) وام بود کہ برای مخرج سفار اروپا نہایت ضرورت راداشت و دیگر تمہد استرداد این اصل امتیاز نامه ۱۸۷۲ رویتز کہ مدت ۱۷ سال وسیلہ ادعا و اعتراض انگلیسہا بر دولت ایران بود .

این نظرها بانوشتن چند تمہد نامہ بعنوان منضیات و ملحقات امتیاز نامہ ؛ بانک شاهنشاهی تامین میگردد . نوشته های مزبور کہ تاریخ امضای آنها ۲۷ روز قبل از تاریخ امضای متن امتیاز نامہ میباشد بشرح ذیل است .

- «امضاء کنندہ ذیل تمہد میشود مبلغ چهل هزار لیرہ انگلیزی فوراً برود خودش بلندن»
- «بمضور اعلیحضرت اقدس مہابونی کار سازی نباید در صورتیکہ بتوسط حکم دولت علیہ»
- «ایران و بتوسط جناب لانتا آ بمحسن خان اختیار لازمہ از برای بیرون آوردن مبلغ مذکور»
- «از بانک انگلستان بدستش بیاید چنانچہ در شرط ملحقی ذکر شد .
- «تسلیم این مبلغ بمضور اعلی حضرت اقدس مہابونی بواسطہ حوالہ تلگرافی از طرف»
- «امضاء کنندہ ذیل یکی از تجار کہ اعلیحضرت اقدس مہابونی مہین خواهند فرمود»
- «خواهد شد .

«تصیر ادر طہران بتاریخ سیم جانوہ ہزار و ہشتصد و ہشتاد و نہ ۱۸۸۹ (محل امضاء) (ومہر جارج دورویش)

- «در حضور من امضاء شد (محل مہر و امضاء هنری در اندونوف ایلچی مخصوص وزیر»
- «مختار اعلیحضرت پادشاہ انگلیز بہ دربار ایران) (محل مہر سفارت انگلیس)»
- «فصل ملحقی امتیاز بانک شاهنشاهی نمرہ یک
- «امضاء کنندہ ذیل تمہد میشود اصل امتیازیکہ بیارون جولوس دورویش»
- «بتاریخ بیست و پنجم جولای سنہ ۱۸۷۲ و ہشتصد و ہفتاد و دومرحست شدہ در ظرف شدہ»
- «روز بعد از ورود خودش بلندن بوزیر امور خارجہ انگلیز تسلیم نماید .
- «این نوشته باسم نمایندہ اعلیحضرت پادشاہ انگلیز در طہران عنوان خواهد شد»
- «و جناب معزنی الیہ منقلب میشود کہ نوشته مزبور را بدولت علیہ ایران تسلیم نماید .
- «تحریر ادر طہران بتاریخ سیم جانوہ ہزار و ہشتصد و ہشتاد و نہ ۱۸۸۹ (محل امضاء و مہر جارج دورویش)

«امضاء شدہ است در حضور من (محل مہر و امضاء هنری در امونوئلف ایلچی»
- «مخصوص وزیر مختار اعلیحضرت پادشاہ انگلیز بہ دربار ایران) (محل مہر سفارت انگلیس)

«فصل ملحقی نمرہ دوم

مقرر است کہ بانک شاهنشاهی در اصل مہمورد مغربہ من مذکور در فصل چہارم»
- «این امتیاز را بدولت علیہ ایران ادا نماید . این موجب مذکور کہ عبارت است»
- «از صد ہزار تومان در آخر ہر سالہ مالی یعنی در بیستم مارس ہر سال بانک بسایند»
- «کار سازی نماید .

تصیر ادر طہران مورخہ سیم جانوہ ہزار و ہشتصد و ہشتاد و نہ ۱۸۸۹ (محل مہر و امضاء جارج دورویش)

«در حضور من امضاء شد (محل مہر و امضاء هنری در اندونوف ایلچی مخصوص و»
- «وزیر مختار اعلیحضرت پادشاہ انگلیز بہ دربار ایران) (محل مہر سفارت انگلیس)

« فصل ملحقه نمره سیم »

- « واضح و معلوم می باشد که وجه الضمانه چهل هزار لیره انگلیسی که بموجب فصل »
- « هشتم امتیاز نامه به باید بدولت علیه ایران داده شود تسلیم بندگان اعلیحضرت اقدس »
- « شهریاری خواهد گردید - این تنخواه برای بندگان اعلیحضرت همایونی قرض »
- « دو کروور فرانک یعنی چهل هزار لیره خواهد بود که در فصل ششم ذکر شده و باین »
- « نحو از پیش تسلیمش وقوع بهم میرساند بناء علیه فردای روز تشکیل بانک بندگان »
- « اعلیحضرت اقدس شهریاری بخواه تا اینکه از برای دولتشان قرض مذکور دو کروور »
- « فرانک قید شده در فصل ششم را بخواهند بدهی های بانک شاهنشاهی امر خواهند »
- « فرمود که این مبلغ را چون ردوجه الضمانه بیارون ژولیوس و ویتر بدهند این مضاف »
- « همان اعتبار را خواهد داشت که هر گاه کله بکله در خود امتیاز نامه چه »
- « درج شده می بود .

« محل امضاء جارج دورویتر »

- « در حضور من امضاء شد (محل امضاء و مهر هنری در امندولف اینچی مخصوص) »
- « وزیر مختار اعلی حضرت پادشاه انگلیز .) »
- « در یکپنژار و هشتاد و نه در دارالخلافت طهران قلمی گردید . »
- « پس از امضای این تعهدات از طرف ژرژ و ویتر امتیاز نامه بانک شاهنشاهی که در »
- « چهارده فصل تهیه شده بود با امضاء میرسد و بین طرفین مبادله میگردد .

« امتیاز نامه »

بانک شاهنشاهی ایران

- « مقدمه - اشکالاتی که مدتها بین دولت بندگان اعلیحضرت شاهنشاه ایران و »
- « باریون ژولیوس و ترملین بودند چون آخر الامر بر طرف گردیدند و امتیاز نامه »
- « که بیارون ژولیوس ریخته گور در بیست و پنجم ژوئیه ماه یکم از و هشتاد و هشتاد »
- « در دو عیسوی عطا شده بود چون معدوم گردیده با اتفاق طرفین مراتب مفصله »
- « ذیل بر قرار شدند .

- « فصل اول - امتیاز نامه - بموجب این امتیاز نامه دولت بندگان اعلیحضرت »
- « اقدس شهریاری بیارون ژولیوس و ویتر و بشرگاه با عاملین اودر مملکت ایران حق »
- « احداث یک بانک دولتی موسوم بانک شاهنشاهی ایران می دهد »
- « مدت - حق مزبور برای مدت شصت سال ابتداء از تاریخ امضای این امتیاز نامه »
- « بتوسط بندگان اعلیحضرت شاهنشاهی عطا می شود .

- « مرکز بانک - مرکز و مقر بانک در طهران خواهد بود و بانک مزبور خواهد »
- « توانست در شهرهای دیگر ایران و در خارجه شعبات برقرار سازد .
- « اقدامات مختلفه - محض بسط تجارت و ازدیاد ثروت ایران بانک شاهنشاهی گذشته »
- « از اهالی که متعلق بصرافی می باشند با شرح خود یا بخرج ثالثی اقدام در تمام کارهای »
- « معاشیه و صنعتی و تجارتی که برای این مقصود نافع بداند خواهد کرد مشروط بر »
- « اینکه هیچیک از آن اقدامات مخالف عهدنامه ها و قوانین دولت و ملت و مذهب ایران »
- « نباشد و قبل از شروع اطلاع بدولت ایران داده شود .

- « تعهدات - بانک حق نخواهد داشت در قسرو دولت علیه ایران گرو بیع شرطی »
- « قبول کند و غیر منقول از قبیل املاک و اراضی و دهات و غیره خریداری نماید مگر »
- « اراضی که برای یک بنای کافی دو طهران و شبانتهی در سایر ایالات لازم میباشد و نیز »
- « قدغن اکیه است که بانک مزبور بروات دولتی را که حواله با نشده اند تقزیل کند »
- « و یا باعتبار آنها وجهی بکسی قرض بدهد .

- « فصل دوم - سرمایه بانک مبلغ دو بیست کروور فرانک یعنی هشت کروور لیره انگلیسی »

Acte
de
Concession
de la
Banque Impériale d'Iran

امتیازنامه

بانک شاهنشاهی ایران

Imperial Bank of Iran
Acte de Concession
de la Banque Impériale d'Iran

Imperial Bank of Iran
Acte de Concession
de la Banque Impériale d'Iran

شماره اول امتیازنامه
بانک شاهنشاهی ایران
تاریخ ۱۳۰۲

ماده اول

ماده اول
ماده دوم
ماده سوم

ماده اول امتیاز نامه بانک شاهنشاهی ایران

- > خواهد بود لیدان تعدادی سهام احداث خواهند شد که بانک آنها را بدفعات نشر
- > خواهد داد هر وقت که قبل قسمت اول سرمایه یعنی پنجاه کرور فرانک یادو کرور
- > لیره انگلیسی امضاء شد بانک مزبور تشکیل شده ملاحظه خواهند گردید محل امضای
- > قبل سرمایه در پایتختهای مختلفه خصوصاً در طهران و برلن و لندن و پاریس و
- > پترزبورغ و وینیه در صورت اجازه دولت متبوعه آن مسالك وضع خواهد شد
- > سهام باسم حامل خواهند بود و بانک سهام اسم دار هم میتواند نشر بدهد بانک
- > مزبور میتواند هر وقت مفیده بداند سرمایه و عدد سهام خود را بساقان
- > دولت علیه زیاد کند
- > فصل سیم - نشر بیضهای بانک - بانک شاهنشاهی چون بانگی است دولتی حق
- > مانع لغیر نشر بیضهای بانک بی اسمی نخواهد داشت که بعضی رویت قابل الاداء
- > خواهند بود هرگز متجاوز از چهل کرور فرانک که هشتصد هزار لیره انگلیسی
- > باشد بلیت بانک نشر نخواهد داد مگر اینکه بدولت اطلاع بدهد
- > برای مساعدت بعض اعتبارنامه و بعض تعهد بجزریان مسکوکات قره واز دیاد
- > نشر مسکوکات طلا بانک دولتی من حیث القاعه قبول وضع بلیت عباری میکند یعنی
- > بر تومان طلا در مدت ده سال اول تشکیل بانک دولت بتدکان اعلی حضرت شهر یاری

- د. ومدیرهای بانک بین خود قرار ومداره‌های لازم‌رسانی وصول باین مقصود خواهند داد مبنیاً نظر بافتضای وضع حال مسکوکات نشر بلیت‌های بانک شاهنشاهی بدو،
- سلیبی برپایه فرمان تفره خواهند بود.
- «این بلیت‌ها را تمام عمال و مأمورین دولت علیه قبول خواهند کرد و در تمام معاملات ایران رواج خواهند داشت ولی هر آنی که بانک نتواند قیمت بکی از بلیت‌های خود را ادا نماید نشر بلیت‌های بانک در تمام مسکوکات ایران منع خواهد گردید و بانک»
- «جیور خواهد بود که قیمت تمام بلیت‌های خود را ادا کند.
- «ضمانت اداء - معض اطمینان ادای بلیت‌ها بانک مزبور صریحاً متقبل میشود که»
- «در دو سال اول ابتداء از شروع به کار اقلانصف قیمت بلیت‌های منتشر شده خود را»
- «و پس از افضای دو سال اقلانصف قیمت آنها را قدها موجود داشته باشد.
- «تفاوت بین وجه قدموجودی و سرجمع بلیت‌های منتشر شده بتوسط اسناد متقولات»
- «و غیر متقولات منقله به بانک که آنها را در افسران موجود خواهد داشت ضمانت»
- «کرده می‌شوند.
- «بانک شاهنشاهی مجبور است که قیمت بلیت‌های خود را به معض رویت در هر کجا»
- «نشر شده اند ادا کند مبنیاً بلیت‌های شعباتش خواهند توانست در طهران اداء شوند»
- «بلیت‌های بانک بزبان ایرانی خواهند بود و بانک نخواهد توانست بدون اذن»
- «دولت علیه ایران بلیت کمتر از دو تومان نشر بدهد.
- «بلیت‌های بانک علامت پامهری خواهند داشت که مبین ثبت دفتری ایران باشد»
- «ومضی خواهند بود بامضای یک مدیر بامدبر و بامضای تعویله‌دار عمده تأسیس که»
- «در آنجا نشر شده اند.
- «دولت بندگان اعلیحضرت اقدس شهبازی متقبل میشود که در طول مدت این»
- «امتیاز نامچه هیچ نوع مسکوکات کاغذی نشر ندهد واحداث هیچ بانک تأسیس را»
- «که صاحبان گونه امتیاز باشد اجازه ندهد.
- «فصل چهارم - دولت علیه ایران سرمایه بانک را ضمانت نمی‌کند و خواهد توانست»
- «ببیل خود خریدار سهام شود و یاد خرید سهام مساعدت خود گردد تا به حد»
- «خمس سرمایه متصوره و یا بهیچوجه مداخلت نکند.
- «اداره بانک - تقسیم سرمایه با سهام و عدد و قیمت بلیت‌های بانک مطابقاً»
- «بندولوات فصل سیم این امتیاز نامچه و نظم و نظارت بانک و تعیین روساء»
- «و اجزاء چه در ایران چه در خارجه و اداره کردن و جوهات بانک یا منامی»
- «که حاصل کند یا خسارتیکه مسکوکات است عایدش گردد بکلی مرعیه‌دار این»
- «امتیاز و شرکاء و عمال آن خواهد بود و هر نفع و ضرری باو مدخلیت دارد.
- «مأمور محترم مخصوص - دولت علیه ایران مراقبت تامه خود را در بانک بتوسط»
- «یک مأمور محترمیکه خود معین کند جاری خواهد ساخت و این مأمور حق خواهد»
- «داشت از نظارت بانک اطلاع تحصیل کند و مواظب باشد که امورات بانک بروفق»
- «این امتیاز نامچه بگذرند مأمور مزبور هر وقت دعوت شود بر حسب تکلیف در»
- «مجالس عمومی اسهام داران و همچنین در مجالس شورای مدیران در طهران حضور»
- «نمیدهند مگر در صورتی که بانک را از سی خواهد کرد و مواظبت تام خواهد داشت»
- «که مدلولات فصل سیم این امتیاز نامچه رعایت شوند و مراقبت روابط بانک با»
- «خزانه دولت علیه برعهده اوست و نخواهد توانست در تدبیر و نظارت اعمال بانک»
- «خود را داخل سازد و مأموریت او بهیچوجه اسباب مسئولیت دولت علیه ایران»
- «نخواهد گردید.
- «فصل پنجم - حمایت دولت - چون غرض این بانک که تأسیس است ملتی خیر»
- «عامه و غیر دولت میباشد دولت بندگان اعلیحضرت اقدس شهبازی حمایت مسکوکات»

خود را که برای حفظ امنیت مقر اصلی و شعباتش لازم است درج نخواهد داشت
«دولت علیه ایران اکتیاع اراضی و امکنه را که برای شای مقر اصلی بانک و
شعباتش لازمند حتی الامکان سهل و بوجه عادلانه و حامیاً بانک خود را این بانک و صاحبان
از اراضی ثالث خواهد ساخت .

«معاف بودن از مالیات - خود بانک و بناهای او و شعباتش بکلی از هر نوع عوارضات
در مالیات معاف میباشد و همچنین اسباب و بلیت ها و قبوضات و بیجکها و جمیع اسنادی
که در باب امورات و داد و ستدهای او از طرف خودش صادر میشوند نیز معافند
دولت هرگاه دولت در ملک خود مالیات نسرا قرار بدهد بانک هیچ برآوندی را
نخواهد گرفت که تر دولت علیه و انداخته باشد .

فصل ششم - اداره وجبه - بانک شاهنشاهی در سهولت تأدیبه جات خزانه عامه
چه در ایران و چه در خارجه کوتاهی نخواهد کرد و برای هر خدمتی که دولت علیه
دایر رجوع کند گماشته گان دولت و روسای بانک حتی که باید در این باب به بانک داده
شود معین خواهند نمود .

«قرض دو کروفر فرانک - پس از تشکیل و تهیه سرمایه خود بانک شاهنشاهی تمهید
میکند که مبلغ دو کروفر فرانک یعنی چهل هزار لیره انگلیسی برای مدت ده سال
در سالی صد شش تنزیل به بندگان اعلی حضرت شهر یاری قرض بدهد و اصل آن نتواند
در منافعش بوجوب میل بندگان اعلی حضرت اقدس شهر یاری از باب صد شش منافع
خلص که بر حسب فصل هفتم این امتیاز نامچه به پیشگاه سلطنت تمهید شده است
محصوب خواهد گردید .

«پیشگی - علاوه بر آن بانک شاهنشاهی پیوسته پس از تشکیل حاضر خواهد
بود از برای تمام وجوه پیشگی و استقرضاتی که دولت علیه لازم داشته باشد و نیز او
طلب نماید و در هر وجه قرار ره این آن و استقرضات بین دولت و بانک داده خواهد شد و یا
اینکه آن وجوه پیشگی با استقرضات بمبادل خودشان يك ضمانتی خواهند بود از
برای سر جمع بلیت های نشر شده این وجوه پیشگی و استقرضات را دولت علیه در
رأس موعدهای مقررده اداء خواهد نمود - سر جمع تنزیلات منقضا در آخر هر سال
مالیاتی ایران یعنی در آخر حوت داده خواهد شد .

«ده کروفر فرانک - اولین این وجوه پیشگی که غیر از مبلغ دو کروفر فرانک
دعوت الذکر میباشد تدریجی داده کروفر فرانک من دوست هزار لیره انگلیسی
دو در سالی با سه هشت تنزیل خواهد بود .

«فصل هفتم - حب منافع - در آخر هر سال مالیاتی ایران یعنی آخر حوت بانک
شاهنشاهی باید صد شش منافع خالص آن سال خود را بدولت بندگان اعلی حضرت
«اقدس شهر یاری بدهد و یا بجهش بیاورد در صورتیکه حصه منافع صد شش مذکور
«در يك سال کمتر از صد هزار فرانک یعنی چهار هزار لیره انگلیسی بشود بانک
«مجبور است که این مبلغ را کامل نماید از اینکه کسر آن را هر چه خواهد باشد در جره
«مخارج خود محسوب بدارد و بدون اینکه حق داشته باشد و جها من الوجوه آنرا
«بفرض حصه منافی که نتیجه عمل سال بعد است بیاورد .

فصل هشتم - ضمانت - وجه الضمانه چهل هزار لیره انگلیسی که در هزار و هشتصد
«و هفتاد و دو عیسوی بارون ژولیوس رتر در بانک انگلیس گنوده بود برای
«ضمانت تشکیل بانک شاهنشاهی بدولت علیه ایران تسلیم خواهد شد فردای تشکیل
«بانک دولت علیه ایران مبلغ مزبور چهل هزار لیره انگلیسی را به باون مذکور پس
«خواهد داد هر گاه ابتداء از تاریخ امضای این امتیاز نامچه توسط بندگان اعلی حضرت
«اقدس شهر یاری تا مدت نه ماه بانک شاهنشاهی دایر نشود وجه الضمانه مزبور
«بدولت ایران منتقل خواهد شد و این امتیاز نامچه معدوم و ساقط الا اعتبار خواهد بود

«مگر در صورتیکه بین بعضی دولت بزرگ اروپا جنگی برپا شود و یاد در صورتیکه دولت ایران در آن جنگ دخالت بپهرسانند و یاد در وجه هر اتفاق فوق العاده .

فصل نهم - قوانین - در حین تشکیل بانک شاهنشاهی بانیهای او قواعدی را که در سبب آنها باید بانک دایر شود نشر خواهند داد و آن قواعد باید مطابق مدولان است. این امتیازنامه باشد پس از تشکیل بانک قواعد مزبور متغیر نخواهند شد مگر در سبب قرار داد مجلس عمومی صاحبان اسهام و مجلس مزبور باید در تفسیر اینکته جاری میسازد حفظ و رعایت این امتیازنامه را بنماید.

«فصل دهم - حمایت - برای اجراء و حفظ حقوقیکه بسبب این امتیازنامه داده شده بانک مزبور در ظل حمایت بندگانی اعلیحضرت شهرباری و دولتشان خواهد بود و بانک هم متقبل میشود که قوانین عمومی مسلک ترا از جمیع جهات معترم :
«دائمه اطاعت نماید .

«حکمت - در صورتیکه بین دولت و بانک و باین بانک و سایر مردم اختلافی ظاهر گردد هر یک از طرفین یک پادو حکم منتخب خواهند نمود و قرار داد آن حکما :
«فاسخ خواهد بود و در صورت عدم توافق بین حکما آن حکما حاکمی دیگر و منتخب خواهند بود که حکمش بدون برگشت اطاعت خواهد شد .

«فصل یازدهم - معادن - از آنجا تیکه بانک شاهنشاهی حاضر است که برای احیاء تمام وسائل استخراج ثروت های طبیعی مسکت فوراً کمال فدیوت را بجا بیاورد :
دولت علیه به بانک مزبور و در تمام مدت این امتیازنامه امتیاز مانع لایق قضی :
«معدن که در تمام قسمت مسکت ایران معادن آهن و مس و سرب و ذین و ذغال سنگ :
«و نفت و مانگان و زبورق و آمیان ترا که متعلق بدیوان میباشد و قبل از وقت بدیگران :
«واگذار نشده اند دایر نماید .

«چون مصادف این امتیازنامه دولت علیه ایران در روز امضای این امتیازنامه :
«به بارون ژولیوس ریش صورت رسمی معادنی را خواهند داد که قبل از وقت بدیگران :
«داده شده اند - معادن طلا و نقره و جواهرات و آنت فلزاتیکه در فوق ذکر :
«نشده اند متعلق بدیوان میباشد لایق و مهندسین بانک که آنها را کشف کنند بچینوند :
«فوراً کشف آنها را بدولت بندگانی اعلیحضرت شهرباری اطلاع بدهند .

«دست مزد - غیر از مهندسین و سرکارهاییکه ضروری میباشد تمام عملیات :
«معدنی که برای دایر نمودن معادنش بانک اجیر نماید از میان تبعه بندگانی اعلیحضرت :
«القدس شهرباری منتخب خواهند شد .

«دولت علیه ایران به تمام وسائلی که در دست دارد بانک را اعانت خواهد کرد از :
«اینکه دست مزد عملیات لازم به نرخ عادلانه وقت برایش میسر شود .

«تمام مادیاتیکه بانک ده سال بعد از تشکیل خود شروع در دایر نمودن آنها :
«نموده باشد مثل این ملاحظه خواهند شد که بانک مزبور صرف نظر از آنها :
«نموده است و دولت علیه خواهد توانست هر نوع تصریح در آنها بکنند بدون اینکه بانک :
«صاحب امتیاز بتواند مانع شود .

«فصل دوازدهم - اراضی مجانی - اراضی که برای دایر نمودن آن معادن و برای :
«ساختن یک راه مرزوده با صرف حمل و نقل اقرب یا سریع لازم میباشد آنچه متعلق :
«بدیوان است از جانب دولت علیه مجاناً به بانک داده خواهد شد هر گاه در مسیر این :
«راه مرزوده املاکی یافت شوند متعلق به اشخاص متفرقه دولت علیه ایران بانک :
«را در خرید آن املاک از صاحبانش به تمام وسائلی که در دست دارد اعانت :
«خواهد نمود .

«معاف از خراج - ادوات لازم برای دایر نمودن معادن بنگاه ایران داخل خواهند :
«شد بدون اینکه هیچ حقی بدهنده اراضی وابسته متعلق به آن اندامه جات معدنی معاف

Handwritten text in Persian script, likely a legal document or treaty, starting with "و اینها را..."

Handwritten text in Persian script, likely a signature or official note, starting with "و اینها را..."

فصل چهاردهم

Main body of handwritten text in Persian script, detailing the terms of the agreement.

Handwritten text in Persian script, possibly a signature or official note, starting with "و اینها را..."

Handwritten text in Persian script, likely a signature or official note, starting with "و اینها را..."

Official stamps and signatures at the bottom of the document, including a circular seal and a signature.

صفحه آخر امتیاز نامه بانک شاهنشاهی ایران

- از هر مالیات و عوارضی خواهند بود.
- فصل سیزدهم - منفعت دولت - از منافع شلش تمام معادنیکه بانک دولتی دایر
- نموده است دولتی علیه ایران سالی شانزده درصدش را اخذ خواهد نمود.
- در جهت بدولت - در اقتضای مدت این امتیازنامه اراضی معادن با اینه آنها و
- ادوات و منفعتات بدولت علیه ایران تعلق خواهند گرفت موافق قوانین کبک که دول
- آنها معمول داشته اند و در این باب شرایط بسیار مساعدا برقرار ساخته اند.
- فصل چهاردهم - صرف نظر از حقوق سابقه - بازای حقوقیکه بموجب این امتیاز
- نامه به بارون ژولیوس ریترواگنار شده اند باری مذکور صریحا اقرار بر ترک
- کامل بلا استناد تمام حقوق و امتیازاتی را مینساید که بر حسب امتیازنامه قدیم مورخه
- بیست و پنج ژوئیه ماه یک هزار و هشتصد و هفتاد و دو عیسوی که بنوسط این شروط

«ممدوم و ساقط الاعتراف گردیده بشارت الهی عطا شده بودند.
 «این قرارنامه در شیراز نشتان نوشته شد و آن دو نسخه یکی به قبول رسیده»
 «مبارک شدگان اهلحضرت اقدس شهراباری و بهر وزارت امور خارجه رسیده و»
 «دیگر بر امسبو بارن جرج برشر از جانب امسبو بارن ژولیوس برشر امضاء کرده در»
 «بیست و هفتم جنادی الاول بکتهرار و سیصدوشش هجری مطابق سی ام ژانویه یکم هزار»
 «دو هشتصد و هشتاد و نه میلادی مبادله شدند .

«محل امضاء جارج دورو پتر (محل مهر روپتر)
 «در حضور من امضاء شده (محل امضاء هنری درامند ولف ایلچی مخصوص وزیر»
 «مختار اعلی حضرت پادشاه انگلیس بحضور اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی ایران)
 «محل مهر سفارت انگلیس» (۱)

ضمیمه چهار امتیازنامه بانک شاهنشاهی

«این فصول ذیل هر گاه با شرایط امتیازنامه و ضمیمات آن تفاوت دارند برقرار»
 «توقایع خواهد بود .

«فصل ۱- مرکز معاملات در تهران خواهد بود و نشر اصلی همه بلیت بانک در همانجا»
 «خواهد بود در سایر جاها نخواهد بود

«فصل ۲- بانک شاهنشاهی بدون اجازه دولت علیه ایران حق نخواهد داشت در قلمرو»
 «دولت علیه ایران گرو بیشرطی از قبیل املاک و اراضی و دهات و غیره کند و هم بدون»
 «اجازه حق نخواهد داشت بروات دولتی را تنزیل کند یا باعتبار آنها وجهی بکسی»
 «قرض بدهد غیر از برواتی که بانک حواله شده باشد

«فصل ۳- سرمایه بانک میتواند منقسم شود یا سهام و استا کو که مناسب باشد بانک میتواند»
 «تشکیل شود مطابق قانون آن ولایت که سرمایه یا قسم اکبر آن در آن تحصیل شده باشد»
 «محل امضاء قطعه در مکان یا مکانهای مناسب وضع خواهد شد سهام بانک اسمی خواهد بود.»

«فصل ۴- ضمانت اداء بلیتها از قرار ذیل خواهد بود .
 «بانک سریع مقبل میشود که اقلاً بک نشت از وجه بلیتهای منتشر شده خود را نقد»
 «موجود داشته باشد و دو نشت از این وجه نقدی میتواند قرض خطا و نقره باشد تفاوت»
 «مایین وجه موجودی نقدی و وجه بلیتهای منتشر شده هر گز زیاد تر از وجه سرمایه»
 «اداء کرده نخواهد بود .

«فصل ۵- دولت علیه ایران مراقبت تامه خود را در بانک بنویسد مأمور معترمی که خود»
 «معین کند جاری خواهد ساخت حقوق این مأمور از قرار ذیل خواهد بود .

« بر حسب حق در مجالس عمومی بانک و همچنین در مجالس شورای روسا در طهران»
 «حضور بهم خواهد رسانید دولت علیه را از هر تقریر و تبدیل فصول امتیازنامه»
 «مطلع خواهد ساخت و مخصوصاً مراقبت تمام خواهد داشت که مدلولات اصل سیم»
 «از امتیازنامه که در این فصول بیان شده است رعایت شوند و مراقبت روابط بانک»
 «با خزانه دولت علیه بر عهده اوست چون نخواهد توانست در نهاد ابر و نظارت اعمال»
 «بانک خود را داخل سازد و مأموریت او بچیز وجهی من الوجوه اسباب مسئولیت دولت»
 «علیه نخواهد گردید .

«فصل ۶- علاوه بر چهل هزار لیره انگلیسی که قرار شده است بانک شاهنشاهی بدولت»
 «علیه بدهد استقراضات و پیشکی دیگر را بدون ضمانت بسندیده نخواهد داد و جوه»
 «کمال این پیشکی و استقراضات هیچوقت زیاد تر از بک نشت وجه سرمایه ادا کرده»
 «بانک نخواهد بود .

«فصل ۷- ادای حق سالیانه بدولت علیه که در فصل هفتم از امتیازنامه مقرر است در»
 «آن بیستم ماه مارس یعنی آخر حوت خواهد بود که بعد از انقضای یکسال مسأله»

بعد از شروع بکار بانك در ایران .

«فصل ۸- در صورت عدم توافق بین حکیمه مطابق فصل دهم از امتیازنامه مقرر شده اند»
«برای انتخاب حکم آخری جهت قطع اختلاف که مابین بانك و اشخاص مختلف»
«ظاهر گردد آن حکم آخری بتوسط سفیری از دول فرانسه یا آلمان یا امریکا یا»
«ایطالیای مقیم طهران انتخاب خواهد شد و باید اختلافاتیکه در مسائل ایران خارج»
«از دارالخلافت مابین بانك و اشخاص مختلف ظاهر گردد میتواند قطع شود بتوسط»
«حکیمه در خود محل اختلاف بتوسط قنصل یا وکیل نسوگری دول مزبور برضای»
«طرفین انتخاب شده است هر گاه اختلافی مابین دولت علیه و بانك ظاهر گردد بانك»
«حق دارد که شخصی از اهل غیره جهت حکمیت بخواهد و این شخص باید ساکن»
«اروپا باشد و بتوسط روسای کل از بانکهای دولتی دول فرانسه و آلمان و اطریش»
«و ایطالیایا بتوسط یکی از آنها انتخاب خواهد شد و دولت علیه رای حکم اولی را و»
«بارای حکم آخری را فوراً جاری خواهد ساخت .

«فصل ۹- خود بانك معادن و کارهای دیگر مذکور در فصل با دهم و دوازدهم و»
«سیزدهم از امتیازنامه و ایضا کارهای تجارتي مذکور در فصل اول از امتیازنامه در»
«نخواهد نمود اما بانك حق خواهد داشت یا همه یا یک از حقوقیکه مطابق فصول»
«مزبور عطا شده اند کسی با کسان بفروشد یا بکند از ساند و این فروش یا واگذاری»
«تصویب فصول امتیازنامه خواهد بود مشروط بر اینکه آنکس یا کسان را جهت اجازه»
«دولت علیه معرفی کند و بدون چنین اجازه از جانب دولت علیه چنین واگذاری با فروش»
«تکامل نخواهد بود .

« و هر گاه دولت علیه این اجازه را بدون اظهار سببی که صریح باشد بتعمیق بیانه از»
«د با هیچ دهم بانك حق دارد فقره را بحکمی رجوع نماید مطابق فصل دهم از»
«امتیازنامه که در فصل هشتم این اصلاحات بیان شده است و حق سالیانه فصل»
«سیزدهم از امتیازنامه آنکس یا کسان که معادن را دائر نمایند ادا خواهند نمود»
«و بانك ضامن صحت حساب و رسانیدن آن حقوق دولت است که در فصل سیزدهم»
«داصل امتیازنامه مقرر است و بانك حق دارد معادن یا کارهای دیگر را تصدیق و عموماً»
«اختیار آنها را تعیین کند .

«بتاریخ ۲۸ ذیحجه ۱۳۰۶ هجری مطابق ۲۷ جولای سنه ۱۸۸۹ در ایران»
«امضاء و دو نسخه متساوی مبادله شد .

محل امضاء جولوس رویش   محل امضاء درویدولف

امتیاز معادن ایران

چنانکه دیدیم مطابق فصل یازدهم امتیازنامه « از آنجائیکه بانك شاهنشاهی حاضر است که برای احیاء تمام وسائل استخراج ثروت‌های طبیعی مملکت فوراً کمال فدویت را بجا بیاورد دولت ضمیمه به بانك مزبور در تمام مدت این امتیازنامه امتیاز مانع لایق قطعی میدهد که در تمام وسعت مملکت ایران معادن آهن و مس و سرب و ذببق و ذغال سنگ و نفت و مانگانز و بورق و آمیانیت را که متعلق بدیوان میباشند و قبل از وقت بسدیگران واگذار نشده است دایر نماید »

بنا بر این در مدت شصت سال حق استخراج معادن ایران متعلق ببانك مزبور بود و فقط در ایستادگی از منافع خالص ۱۶ درصد بدولت ایران داده میشد و همچنین بعد از پایان شصت سال تمام اینبیه و ادوات و متعلقات معادن مذکور بایران تعلق خواهد گرفت .

چون بموجب فصل نهم ضمیمه چهار امتیازنامه بانك میتواندست تمام یا قسمتی از حقوق استخراج و بهره برداری معادن ایران را « بکس یا بکسان بفروشد یا واگذار نماید این فروش یا واگذاری مطابق فصول امتیازنامه خواهد بود مشروط بر آنکه آن کس یا کسان را جهت اجازه دولت معرفی کنند و بدون چنین اجازه از جانب دولت چنین واگذاری یا فروش کامل نخواهد بود »

در تاریخ ۱۱ جمادی الاول ۱۳۰۷ قمری از امین السلطان تقاضای اجازه واگذاری معادن را بکمپانی انگلیسی باین شرح مینماید .

« بحضور مبارک جناب مستطاب اجل اکرم اشرف عرضه میدارد مطابق فصل نهم »
« از ضمیمه چهارم امتیازنامه که اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه ببانك شاهنشاهی »
« مرحمت فرموده اند با کمال شرف و افتخار بدولت علیه عرض مینماید خیال دارد »
« حقوق دایر نمودن عمل معادن را بکمپانی انگلیسی واگذار نماید که مدیری آن »
« کمپانی بیکی از روسای بانك شاهنشاهی باشد و از روسای دیگر سه نفر از روسای »
« بانك مذکور خواهند بود و چون این قرار مذکور بدولت علیه ضمانت کلی خواهد بود »
« که نصف از معادن بدرستی کارسازی خواهد شد . محترماً از جناب مستطاب اجل »
« اکرم اشرف استدعا مینماید که از دولت علیه ایران اذن و اجازه حاصل نماید که »
« این واگذاری مذکور قبول بشود (رایینو) فی ۱۱ جمادی الاول ۱۳۰۷ - »
« ۱۳ ژانویه ۱۸۹۰ »

و دو روز بعد این اجازه نامه برای رایینو رئیس بانك شاهنشاهی نوشته میشود .
« مقرب الضاقان دوستان استظهار مشفق مکرّم مهربان مسیو رایینو رئیس بانك »
« شاهنشاهی ایران »
« در خصوص واگذار کردن حقوق دایر نمودن عمل معاون را بکمپانی انگلیسی که »

« بانك شاهنشاهی ایران بموجب فصل نهم ضمیمه چهارم امتیاز نامه مجاز گردیده »
 « کاغذی در تاریخ بوم جمعه سوم ژانویه ۱۸۹۰ میلادی مطابق یازدهم جمادی الاول »
 « ۱۳۰۷ هجری نوشته بودید ملاحظه گردید از خاکبای مبارک همسایونی »
 « روحنا فداه گذراندم مقرر فرمودند در صورتیکه بانك شاهنشاهی متقبل اجرای »
 « تمام شرایط مندرجه در فصل مزبور ضمیمه یازدهم و دوازدهم و سیزدهم امتیازنامهچه »
 « و ضامن صحت حساب و رسانیدن تمام حقوق دولت علیه این است که در فصل سیزدهم »
 « اصل امتیازنامهچه قید شده است اجازه باو میدهیم که او گذاری مذاکوره را جاری سازد »
 « و البته در صورتیکه شرکت معدنی باین ترتیب تشکیل شود از جانب دولت علیه »
 « کمال تقویت باو خواهد شد فی ۱۳ جمادی الاولی ۱۳۰۷ مطابق ۵ ژانویه ۱۸۹۰ »
 چندی بعد بانك شاهنشاهی بموجب این اجازه نامه حقوق استخراج و بهره برداری
 معادن ایران را بیک کمپانی انگلیسی که بنام « بانك تعاونی معدن ایران » تشکیل شده
 بود بمبلغ ۱۵۰ هزار لیره انگلیسی میفروشد و در تعین آن نامه‌ای در این باب بدولت
 ایرات مینویسد و نیز اعلانی بشرح ذیل برای اطلاع مردم منتشر میکند

« موافق اجازه که چندی قبل از طرف دولت علیه بانك شاهنشاهی ایران مرحمت »
 « شده کمپانی بجهت دایر نمودن معادن ایران عما قریب در لندن تشکیل خواهد یافت »
 « سرمایه این کمپانی یک میلیون لیره انگلیسی خواهد بود که منسوب است بدولت »
 « هزار سهم و هر سهمی پنج لیره - از این دوست هزار سهم صدوسی هزار سهمش رسمی »
 « خواهد بود هفتاد هزارش مقدمی و آن یکصدوسی هزار سهم رسمی را خود بانك »
 « نگاه میدارد و علاوه بر آن یکصد و پنجاه هزار لیره نقد هم بآنك داده خواهد شد . »
 « از این هفتاد هزار سهم که هر یک پنج لیره و نیم قیمت دارد چهارده هزارش باهل »
 « مملکت ایران داده میشود . »
 « قبل از آنکه بجهت سهام دیگر منفعتی منظور شود سهام مقدمی حق سه عشر »
 « از منافع دارند . »

« و در صورتیکه باقی منفعت از بابت تمام سرمایه بصد هفت برسد علاوه بر آنچه »
 « ذکر شد منفعتی دیگر هم برای سهام مقدمی منظور خواهد شد هر کس که طالب »
 « سهام باشد قبول زحمت نموده بآنك شاهنشاهی ایرات بنویسد که چند عدد از »
 « سهام را میخواهد و برای هر سهمی از تحریر این ورقه در عرش یک هفته باید مبلغ »
 « سه لیره بآنك شاهنشاهی ایران بدهد و دو لیره و نیم باقی را سه سه بعد اداء کند »
 « بتاریخ شعبان ۱۳۰۷ »
 « محل مهر بانك شاهنشاهی ایران »

کمپانی « بانك تعاونی معادن ایران » که عده‌ای از سرمایه‌داران روسی و بلژیکی هم
 در آن شرکت داشتند پس از تشکیل شروع بمملیات مقدماتی نموده و مهندسیانی با وسائل
 و ماشین آلات بنواحی جنوبی مخصوصاً کرمان اعزام میدادند

فرمان تنباکو و توتون

(مینویل)

خرید و فروش و ساختن در داخل و خارج کل توتون و تنباکو که در
ک محروسه ایران بصل آورده میشود تا انتضاء مدت پنجاه سال از تاریخ
این انحصار نامه بناز ورتالبوت و شرکای خودشان مشروط بشرايط
مرحمت و واگذار فرمودیم .

فصل اول - صاحبان امتیاز نامه متعهد میشوند که در سال مبلغ پانزده
لیرای انگلیسی بفرزانه دولت علیه ایران بپردازند اعم از آنکه از
زی که بایشان دلتفه شده است تقعی بپردازند یا ضرر و این مبلغ را کمپانی
سات در آخر هر شش ماهه مقسطاً خواهد پرداخت .

فصل دوم - صاحبان امتیاز نامه محض تعیین مقدار تنباکو و توتون
در ایران عدل میباید حق دارنده که از زارعین آنها اطلاعات
بخواهند و دولت اعلی حضرت شاهنشاهی بحکام ولایات امر و مقرر
مد فرمود که آنها بجهت حصول این اطلاعات از زارعین توتون و تنباکو
ب تسهیل فراهم آورند .

و بجز صاحبان امتیاز نامه احدی حق نداشته و نخواهد داشت که
خرید و فروش توتون و تنباکو و سیگار و سیگار و تنباکو و مثله
کتابی یا حدی بدین امتیاز نامه که در حال توتون و تنباکو را خرید و فروش
نند میتوانند با این بجزرت و امتیاز نامه اصولی مشروط بر این است که
ناسانی دخانیات بر این امتیاز نامه بپردازند .

فصل سوم - از آنچه عاید کمپانی میشود، مخارجی که بتوسط کمپانی
شده بلاوه پنج درصد کسر میشود و پس از وضع مخارج و پنج درصد هر چه
باقی میماند و عاید خالص میشود سه ربع آنهم راجع بکمپانی خواهد بود
و یک ربعش باید بفرزانه دولت پرداخته شود و محض این ققره دولت
علیه ایران حق دارد که رسیدگی بامور حسابیه کمپانی نموده تدقیقات لازمه
را بعمل بیاورد .

فصل چهارم - جمیع اسباب و آلات لازمه بدخانیات که صاحبان امتیازنامه با ایران میآورند از جمیع رسوم گمرکی و هرگونه مالیات معاف خواهند بود.

فصل پنجم - حمل و نقل توتون و تنباکو به ایران غدغن است مگر در صورتیکه صاحبان این امتیازنامه اجازه بدهند ولی مسافرین میتوانند مقداری از توتون و تنباکو بجهت استهلاك لازمه شخصی خودشان همراه داشته باشند.

فصل ششم - صاحبان امتیاز متعهد میشوند که تمامی مقدار توتون و تنباکو که در ایران حاصل میشود و قابل استهلاك باشد تقدماً ایتباع نمایند اما درباب قیمت آنها باید مابین صاحبان امتیازنامه و زارع موافقت و رضای طرفین ملحوظ شود و در ظهور اختلاف در قیمت از طرفین یک نفر حکم انتصاب گردیده هر قیمتی که آن حکم معین نماید باید طرفین آن قیمت را قبول کنند.

فصل هفتم - دولت علیه ایران تمهید میفرماید که بر رسوم گمرک و سایر عوارضی که تا کنون از توتون و تنباکو و سیگار و سیگار و افیه گرفته میشد از روز امضای این امتیازنامه تا بنجاه سال بهیچوجه نیفزاید و صاحبان امتیازنامه هم متقبلند که آنچه را که دولت علیه ایران تا بحال از دخانیات مالیات و رسومات میگرفت بدولت علیه ایران بپردازد.

فصل هشتم - کسانی که از شرایط حالیه تخطی نمایند گرفتار کیفر سخت خواهند شوهر کسی که معلوم شد بدون اجازه کمپانی توتون و تنباکو و سایر دخانیات فروخته است مورد تنبیه سخت خواهد گردید و جریمه خواهد شد دولت علیه ایران وعده میدهند که بصاحبان امتیازنامه در جمیع کارهای متعلقه بدخانیات کمک و تقویت فرمایند و کمپانی نیز از طرف خود وعده میدهد که از شرایط این امتیازنامه بهیچوجه تخطی و تجاوز ننماید.

فصل نهم - صاحبان امتیازنامه مختار خواهند بود که تمام حقوق و امتیازی را که بایشان مرحمت شده است با تمهدات و غیره خود بهر کسی که خواهند واگذار نمایند مشروط بر این که قبل از وقت در این باب بدولت علیه اطلاع بدهند.

فصل دهم - زراع توتون و تنباکو متعهد میشوند که بنزدیکترین گماشته کمپانی از مقدار توتون و تنباکوی محصول خودشان بلادرنگ اطلاع

بدهند تا اینکه باین واسطه صاحبان امتیازنامه بتوانند تعهد خود را که در فصل ششم مسطور است بانجام رسانده بمهلت جزوی ابتیاع نمایند .

فصل یازدهم - صاحبان امتیازنامه حق ندارند که در ایران زمینی تحصیل نمایند مگر آنچه را که بجهت انبار و ملزومات کار لازم است

فصل دوازدهم - زراع دخانیات ذیحق خواهند بود که از توتون و تنباکونی که بکمیانی میفروشند تنخواهی برسم مساعد و بیعانه دریافت نمایند و این فقره موافق قراری خواهد بود که بادولت علیه ایران بافتاق خواهند داد .

فصل سیزدهم - هر گاه از روزی که این امتیازنامه امضاء شده است تا مدت یکسال کمیانی دخانیات تشکیل نیافته باشد یا آنکه بکارهای راجعه خود شروع نکند حکم این امتیازنامه از درجه اعتبار ساقط و باطل خواهد بود مگر در صورتیکه عوایقی برای اقدام در کار روی دهد بواسطه جنگ یا چیز دیگر از این قبیل .

فصل چهاردهم - در صورتیکه فیما بین دولت علیه ایران و صاحبان امتیازنامه اختلافی ظاهر شود فصل و ختم آن اختلاف برای یکنفر حکم که از طرفین معین میشود رسانیده و او حکم خواهد نمود ولی هر گاه در انتخاب حکم طرفین هم عقیده نبوده و در این باب اختلاف رای واقع شود باید یکنفر از سفرای دول انازونی و آلمان و اطریش که در تهران اقامت دارند قطع گفتگو را بنمایند و هر چه او حکم کند طرفین باید قبول نمایند .

فصل پانزدهم - این امتیازنامه که نسخین است بامضای اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی موشح گردید و وزارت امور خارجه دولت علیه ایران آنرا تصدیق نموده و ما بین دولت علیه ایران و (ماژور تالبوت) مبادله شده است و مضمون فارسی آن محل اعتنا خواهد بود .

مورخه پنجشنبه بیست و هشتم رجب ۱۳۰۷ مطابق بیستم مارس ۱۸۹۰
محل مهر و امضای سرهزاری ولف سفیر انگلیس

ار همان وقتی که این امتیازنامه امضاء و بین طرفین رد و بدل شد راجع بخواه و شرایط سهل و ساده که تمام بنفع انگلیس ها در آن گنجاننده شده بود از داخل و خارج انتقاد و اعتراض شروع شد .

ملاعارفخان افندی عثمانی مترجم رسمی دولت ایران پس از مقایسه

این امتیاز نامه با مقرراتی که اعتماد السلطنه سابقاً نوشته بود ضمن انتقاد از امتیاز نامه مینویسد :

« قانون اعتماد السلطنه قانونی است که اضیاط امور انحصاریه دخانیات در او ملاحظه نموده شده و در قانون کبانی جز منافع شخصی و راهبهای اختلاس مالیات دولت هیچ چیزی بنظر آورده نشده است و در جمیع زمان ناقد حاضر است که تمامی معایب قانون کبانی و معاین قانون اعتماد السلطنه را مقابل یکدیگر نهاده موقع تدقیق و تصدیق ارباب بصیرت و دقت قرار دهد . . . . . »

عباس میرزا املاک آراء برادر ناصر الدین شاه در کتاب شرح حال خود مینویسد :
« انحصار تنباکو و توتون ایران را قیمتی خیلی نازل بدون شرایط یک کبانی انگلیسی فروخت و حال آنکه لازم بود شرایط صحیحی در این عمل بگذارد و قیمتی گزاف هر سه لاله بگیرد ولی چون مبالغی گزاف با اطراف شاه داد و هیچ کسی که احتمال میرفت منشاء اثری شود باقی نماند الا آنکه بولی گرفت لهذا تسلماً تصدیق نمودند و کبانی در ضمن شرایط متقبل شد که سالی بیست و پنج هزار لیره انگلیسی بشاه بدهد و در خارج این شرط نامه هم قرار داد پیرزا علی امیرخان امین السلطان و بعضی دیگر مبالغی بدهد ولی تفصیل آن در پسرده ماند شاه که از ذالت طبع از مداخل یک تومان نیسنگذرد - همینکه اسم سالی بیست و پنج هزار لیره را شنید هوش از سرش بدررفت و فوراً قرار نامه را امضاء نمود . »

در خارج ایران عثمانیها بیش از دیگران از این امر ناراضی بودند چنانکه روزنامه صباح بترکی مقاله انتقادی نوشت که ترجمه فارسی آن در شماره ۱۳ روزنامه اختر چاپ استانبول سال هفدهم مورخ سه شنبه ۲۷ ربیع الاول سال ۱۳۰۸ قمری (برابر با ۱۱ نوامبر ۱۸۹۰) بشرح زیر منتشر شد .

انحصار توتون در ایران

« روزنامه (صباح) در خصوص انحصار دخان در ممالک ایران از روی روزنامه های فرنگستان در ضمن (اجمال) نسخه شماره ۴۳۰ مورخ بیست و پنجم ماه ربیع الاول تفصیلی نگاشته و مطالعاتی نیز از روی حقانیت بدان افزوده بود چون مندرجات آنرا مبتنی بر خیر خواهی دولت علیه ایران یافتیم از

آنرو ذیلاً بترجمه و نقل آن می پردازیم .

(ترجمه)

روزنامه مذکور میگوید . در روزنامه های فرنگستان در باب تداول سندات حصه کومیانی انحصار دخان ایران اعلانی دیده شد که متضمن شرایط اساسیه امتیاز انحصار و پاره اطلاعات دیگر در آن باب بود . چون مطالب متعلق بمسالك اسلامیه در هر حال سزاوار آن است که از مد نظر دقت دور نباشد لهذا تفصیل آنرا بانضمام پاره ملاحظیات خودمان در اینجا نقل می نمایم .

بموجب مندرجات اعلان مذکور در نهم ایار ماه یکهزار و هشتصد و نود میلادی برحسب اراده پادشاه ایران امتیازی داده شده است که موافق احکام آن تمامی حاصلات توتون مسالك ایران و خرید و فروش آن بعنوان انحصار بدست واحد سپرده شده مدت این امتیاز تسا پنجاه سال امتداد خواهد داشت . صاحب امتیاز در هر سال پانزده هزار لیرای انگلیس بغزائه ایران داده و بعلاوه از منافع آن نیر بقدر ربعی مال دولت خواهد بود .

بانك استقراضی رهنی روس

قبلاً دیدیم که پس از افتتاح رود کارزون و پیش از مسافرت ناصرالدین شاه باروپا هنگامی که امین السلطان پادالکورکی وزیر مختار روسیه ملاقات کرد برای جلب نظر و موافقت روسها باو وعده داد که امتیاز تاسیس يك بانك روسی نیز بآنها خواهد داد .

بانکی را که روسها میخواستند در ایران تشکیل دهند در مقابل بانك شاهنشاهی و برای رقابت با آن بانك و بمنظور توسعه نفوذ روسیه بود .

صاحب امتیاز بانك
استقراضی روس
کیست ؟

امتیاز نامه بانك استقراضی بيك نفر روسی بنام ژاك بلیاک
اعطاء شده است ولی این شخص بایک نفر دیگر بنام رافلوویچ
شریک بود .

لرد کرزن در کتاب « مسئله ایران » راجع باین دو نفر

می نویسد .

« در سال ۱۸۹۰ (۱۳۰۷ هجری قمری) دو نفر از اتباع روس که کلوا آنها گرفتن کنتراحت و امتیازات بود برای تحصیل امتیاز راه آهن طهران آمدند یکی موسوم به رافلوویچ (۱) و دیگری بنام پولیاکف (۲) بود .

شخص اولی سابقاً قونسول ایران مقیم اودسا بوده است - این دو نفر میخواستند امتیاز راه آهن و انحصار کهرکات ایران را بدست آورند - پیشنهاد آنها این بود که از جلفای ارس يك خط آهن بتهران و بندر عباس بندر محمره و يك خط هم از تهران بمشهد کشیده شود و مدتی مذاکرات در باب پیشنهاد آنها ادامه پیدا کرد ولی عاقبت در این مورد نتیجه ای بدست نیوردند و از این موضوع حایوس و خسته شدند . این اشخاص در قسمت دیگر که تحصیل امتیاز يك موسسه رهنی از شاه بود موفق شدند و این موسسه را در طهران دایر کردند که علاوه بر امور رهنی معاملات بانکی را هم انجام میداد و بزودی رقیب بانك شاهنشاهی گردید . »

هنگامی که میرزا رضاخان ارفع الدوله وزیر مختار ایران در روسیه بود از بطرز
بورغ گزارشی بشماره ۲۶ مورخ ششم محرم ۱۳۱۶ هجری قمری بوزارت امور خارجه
فرستاده و راجع بخدمات پالیا کف چنین مینویسد .

« نظر بخدمات چندین ساله مسیو پالیا کف جنرال فوسول دولت علیه مقیم بطریورغ که معروف حضور
مبارک و زیاده از بیست و پنج سال است اول در طاقا نروق و حالاً بطریورغ بدین سمت مشغول خدمت است اعلیحضرت
شاهنشاه شهید انصارالدینشاه انورالله منجمه در سفر آخری فرنگستان بموجب فرمان جهانمطاع لقب بارونی باو
مرحمت فرمودند مشارالیه برای استعمال این خطاب مکرر در مقام تحصیل اجازه امیراطوری برآمده دولت روسیه
این خواهش را ذکر کرده جواب داده اند که این لقب تاکنون در ایران نبوده...»
و میخواید که از طرف دولت ایران در تهران باسفارت روس مذاکره و جلب موافقت
روسها بشود .

بهر حال در مرتبه سومی که ناصرالدینشاه در روسیه بود پالیا کف بوسائل مختلف
«خدمات و زحمات» خود را بنظر «ملوکانه» رسانیده و «شاه» نیز برای اظهار «مرحمت
والتفات» بیشتر او را بتهران دعوت میکند .

الته پالیا کف بااستظهار و راهنمایی وزارت امور خارجه روسیه پیشنهادات خود
را در همان موقعی که ناصرالدینشاه و امین السلطان در روسیه بودند برای تحصیل امتیازات
مختلف تهیه و عرضه داشته بود و وقتی که پالیا کف بتهران آمد فقط پیشنهاد او در مورد
ایجاد بک مؤسسه استقراضی مورد قبول و موافقت قرار گرفت .

بلاخره بعد از مذاکراتی که در تهران بین دولت ایران و
پالیا کف بعمل میآید قرار میشود که این مؤسسه فقط اعمالی
را انجام دهد که آن اشغال در انحصار بانك شاهنشاهی ایران
نباشد و حتی برای احتیاط ابتدا از گذاردن عنوان «بانك» روی این مؤسسه خود داری
نمیکنند و آنرا بنام «انجمن استقراض ایران» میخوانند .

امتیاز نامه بانك استقراضی در دو قسمت و بشرح زیر است

امتیاز برای تشکیل بک شرکت استقراضی

- « باعتبار رهن و بیک مغازه فروشی و نیر مغازه و انبار برای نگاهداری مال التجاره و غیره »
- « ماده اول - نظر بانك عمل استقراض باعتبار رهن و عمل حراجی در تحت بک »
- « قانون آورده شود و برای اینکه قرض کنندگان از دست اشخاص که پول به تنزیل »
- « زیاد میدهند خلاصی یابند اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران بمسئولانک بلیا کف »
- « قونسول ژنرال ایران و ورثه و با کسان دیگر که محق باشد امتیاز انحصاری »
- « تشکیل شرکت استقراضی باعتبار رهن و بیک مغازه حراج و مغازه های دیگر در »
- « ایران داده و مدت امتیاز فوق ۲۵ سال خواهد بود از تاریخی که اعلیحضرت »
- « همایونی آنرا امضاء نمایند .
- « ماده دوم - اسم شرکت مذکور (انجمن استقراض ایران) خواهد بود و مقصودش »

« قرض دادن در مقابل هر قسم که باشد، باستثناء اموال غیر منقوله شرکت باید »
 « حراج را برسی که در یکی از پایتخت‌های اروپا معمول است ترتیب بدهد. »
 « ماده سیم - صاحب امتیاز یا ورثه او یا کسیکه محق باشند باید از طهران »
 « شروع نموده معاملات خود را بهرور بسایر نقاط ایران توسعه بدهند. »
 « ماد چهارم - شرکت باید در هر حال تا دو سال بعد از اینکه اعلیحضرت همایونی »
 « این امتیاز را امضاء کرده شروع بعملیات نمایند و هر گاه شرکت تشکیل شد »
 « باید قانون تشکیل خود را بدولت ایران تقدیم نماید آنوقت فقط قانون رسمی شده »
 « و میتواند بمعاملات شروع نماید. »

« ماده پنجم - انتشار سرمایه ورقه سهام و اسناد از هر قسم باشد بمسئول صاحب امتیاز »
 « بشا شرکت است و همچنین ترتیب دادن شرکت و ریاست آن با صاحب امتیاز یا »
 « شرکت است. »

« ماده ششم - دولت ایران در پناه خود گرفته است شرکت و مال منقول و غیره »
 « منقول اموال عمارات و مغازه او و اجزاء راهر گاه از جانب شرکت تقاضا شود دولت »
 « هر اقدامی که برای محافظت از هر غرض باشد بنماید مستحفظین اطرافهای دفتر و »
 « مغازه شرکت قراول خواهند بود. »

« ماده هفتم - يك قسمت که صدی ده باشد از منفعت خالص از روی امانت شرکت »
 « که مامورین دولت در آنها حق رسیدگی خواهند داشت بجز آنکه اعلیحضرت همایونی »
 « ناصرالدینشاه خواهد رسید بهلاوه این شرکت مبلغ یک هزار تومان در آخر هذمه السنه »
 « عملی خواهد پرداخت از بابت امتیاز حراجی در طهران. »

« ماده هشتم - در تمام مدت این امتیاز شرکت بانسجام دارائی و سرمایه و عایدات او »
 « و اسناد قرار دادهای او و غیره از هر گونه حقوق و باج و مالیات و غیره و غیره »
 « بهر اسم و رسم که باشد معاف خواهند بود. »

« ماده نهم - ممکن است گماشتگان و مامورین شرکت تیمه ایران باشند. »
 « ماده دهم - اسبابها و اشیاء و مال التجاره و غیره که در نزد شرکت رهن گذاشته »
 « شده باشند نمیتوان ضبط یا فروخته شود برای بدهی قرض کنندگان باشخاص »
 « ثالثا از جهت دیگر مگر بعد از این که شرکت بتمام طلب خود رسیده باشد. »
 « ماده یازدهم - برای ختم گفتگوها و ادعاهائی که از اجراء شرایط این امتیاز »
 « تولید میشود يك کمیسیون دائمی که مشتمل بر چهار عضو باشد که دو نفر از آنها را »
 « دولت معین خواهد نمود و دو نفر دیگر را شرکت تعیین خواهد کرد تشکیل »
 « خواهد یافت فتاوی این کمیسیون بر حسب اکثریت تامه اعضاء معین خواهد شد و »
 « این احکام برای تمام اشخاص که طرف هستند قطعی است در صورتی که اکثریت »
 « حاصل نشود مسئله بشخص ثالثی رجوع خواهد شد که از طرف دولت و شرکت »

« معین می شود و حکم او قطعی است و وسائل مهمه و فوری و هر گاه شرکت شکایتی داشته باشد حق دارد مستقیماً مطلب را بوزیر اعظم رجوع نماید .
« ماده دوازدهم - هر گاه اختلاف راتی روی دهد نسخه فرانسه این امتیاز سند معتبر خواهد بود .

« ماده سیزدهم - نرخ تنزیل نباید از صدی (۱۲) الی صدی (۱۸) تجاوز نماید و در معاملات از احدی ط فدااری نخواهد شد شرکت رهن از هر گونه مال التجاره و اشیاء را که دارای قیمت هستند تا پنج قران بعنوان رهن قبول نمائید شرکت « حق دارد آن چه را که خراب باشد یا اینکه نگاهداریش خطرناک یا غیر ممکن باشد رد نماید .

« ماده چهاردهم - قرض کننده میتواند جزواً مستخلص نماید بواسطه پرداخت وجوه بی در پی یا معادل مبلغ قرض این وجوه جزئی از دو قران قبول میشود هر گاه بوجوب تقاضای صاحب رهن او فروخته شود پرداختهای جزئی او راجع نموده به « تنه طلب رهن گذارند از فروش رهنش اضافه خواهد شد

« ماده پانزدهم - رهنی که از گرو بیرون نیآورده باشند یا اینکه تجدید قبولی دومرتبه رهن گذاران در موعد خود نشده بر در حراج عمومی فروخته خواهد شد و قرض دهندگان حق ندارند آنرا بخرند هر چه از فروش اشیاء و رهن بملاوه بدهی قرض کنندگان باقی ماند متعلق برهن گذارنده است که حق دارد دوروره بعد از « حراجی الی مدت سه سال بعد از رهن گذاشتن تنه خود را مطالبه نماید .

« ماده شانزدهم - بیرون آوردن از گرو بترتیب معمولی باید در عرض یکسال صورت بگیرد هر گاه رهن گذارنده نتواند رهن خود را بیرون بیاورد باید در « عرض سه ماه بعد از انقضای مدت یکسال تجدید معامله نماید و اگر چنانچه از این شرکت تخلفی شود رهن فروخته خواهد شد برای اینکه تجدید معامله نماید قرض کننده بدو باید تمام تنزیلهای گذشته را بپردازد و نیز باید متقبل شود که رهن مجدداً بتخمین و تقویم تازه برسد و نیز تفاوت مابین قیمت تخمین حالیه و اولیه را بپردازد تقویم جدید بترتیب معمولی صورت خواهد گرفت و وقتی که قرض کننده تمام تنزیلهای عقب افتاده را پرداخته و مخارج و حقوق معینه را و همچنین تفاوت موجود را (در صورتی که بوده باشد) پرداخته است تجدید را از روی قیمت حالیه رهن بهمان ترتیب و همان شرایط و برای همان مدت قرض اولی صورت خواهد گرفت .

« ماده هفدهم - اگر چنانچه شینی که رهن گذاشته شده باشد مفقود شود قیمت آنرا از روی تخمینی که در موقع رهن گذاردن بآدر وقت تجدید کردن شده است با اضافه یک ربع آن مبلغ بعنوان غرامت بصاحب رهن پرداخته میشود اگر چنانچه رهن ضایع شده باشد صاحب آن حق دارد آنرا به شرکت واگذار نماید

« و قیمت رهن گذاشتن آنرا یا قیمتی که در وقت تجدید کردن تعیین شده »
دریافت نماید .

« ماده هجدهم - در باره حراجهای شهرهای آباد شرکت مالیاتی را که اکنون »

« باین حراجها در شهرها تعلق میگیرد باید پردازد .

« به نستجین نوشته شد در طهران مورخه سیممه ۱۸۹۰ فرانسه مطابق ۲۱ آوریل »

« روسی این اصل قرارداد دارای امضاها، کتبی ذیل است .

« ۱ - صحه اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران ناصرالدینشاه .

« ۲ - امضاء حضرت صدراعظم امین السلطان

« ۳ - امضاء وزیر امور خارجه قوامالدوله

امتیازنامه من دوپیته (۱)

« قرار نامه و امتیاز برای ایجاد من دوپیته و ساختن مکانی جهت حراجی عمومی و »

« همچنین ساختن انبارها جهت حفظ اسبها، تیکه در نزد کمیانی رهن میگذارند . »

« فصل اول - اشخاصیکه باگرو پول قرض مینمایند برای آنکه از منفعت دادن »

« گزاف آسوده باشد و عمل حراجی در تحت قاعده باشد اعلیحضرت همایون »

« شاهنشاهی اجازه میدهند بژاک دوپلیاکوف قونسول جنرال ایران و وراث او »

« که من دوپیته برقرار نمایند و مکان حراج و انبارها، تیکه لازم دارند بسازند »

« و مدت این امتیاز هفتاد و پنج سال خواهد بود از تاریخ امضای این قرارنامه »

« فصل دوم - این کمیانی فرض دهنده از هر قبیل اجناس منقول رهن قبول »

« خواهد کرد غیر منقول مثل خانه و ملک و دکان و زمین و غیره قبول نخواهد »

« داشت و یک مکانی خواهد ساخت برای حراج کردن عمومی مثل اینکه در »

« شهرهای فرنگستان معمول است .

« فصل سیم - صاحب امتیاز ابتدا شروع در طهران خواهد کرد و بعد حق خواهد »

« داشت که در سایر شهرهای ایران مثل طهران یک من دوپیته و مکان جهت »

حراج عمومی برقرار نماید .

« فصل چهارم - صاحب امتیاز میباید دو سال بعد از امضای این قرار نامه شروع »

« بکار نماید و الا این امتیازنامه از درجه اعتبار ساقط است فرارها، تیکه این »

« کار خواهد داد قبل از اجری باید بعرض و اطلاع دولت برساند و بعد شروع »

« بکار کند .

« فصل پنجم - سرمایه و تقسیم سهام و ساختن انبارها و مکان و کلیه تمام مخارج »

« لازمه این کار بمده صاحب امتیاز خواهد بود .

« فصل ششم - تمام آلات و اجناس منقول مرهونه و نقد و ابنیه از قبیل خانه و »

« انبار و عملجات و غیره که متعلق بصاحب امتیاز است و برای همین کار ایجاد »

« کرده است در تحت حمایت اولیای دولت خواهد بود بجهت حفظ اموال اوهر »

«چند قراول که لازم باشد دولت مضایقه نخواهد فرمود .

«فصل هفتم - در آخر هر سال بعد از وضع مخارج صاحب امتیاز باید صدی «
«ده از منافع کل بخرانه دولت کار سازی نماید علاوه بر این صدی ده در هر سالی «
«مبلغ هزار تومان مالیات حراج طهران است صاحب امتیاز بخرانه دولت کار «
«سازی خواهد نمود .

«برای معلوم نمودن منافع ده از صد که بدولت باید برسد دولت علیه ایران «
«حق دارد بدفاتر عمل رسیدگی نماید .

«فصل هشتم- در تمام مدت این امتیاز نامه اموال صاحب امتیاز از قبیل منقول و «
«غیر منقول و وجه نقد کلیه آنچه را که مالک هستند از جمیع صادرات و عوارضات «
«دیوانی معاف خواهد بود .

«فصل نهم- عملجات و اجزای کمیاب می توانند تبعه دولت ایران باشند

«فصل دهم - اجناس از هر قبیل که در رهن صاحب امتیاز است دیگری «
«نمی تواند بهیچوجه آن اسباب را ضبط کند یا بفروشد تا زمانی که تمام تنخواه صاحب «
«امتیاز داده شود .

«فصل یازدهم - هر گاه گفتگو و منازعه مابین صاحب امتیاز و دیگران پیدا «
«شود رسیدگی باین کار بمهده چهار نفر خواهد بود که دو نفر آنها را دولت «
«معین خواهد فرمود و دو نفر آنرا صاحب امتیاز هر حکمی که طرف غالب «
«مجلس خواهند کرد همان مجری خواهد شد هر گاه ادعا و گفتگو در آن مجلس «
«تمام نشود چند نفر دیگر را طرفین معین خواهند کرد که رسیدگی نمایند هر گاه «
«صاحب امتیاز مطلب مهمی داشته باشد بجناب وزیر اعظم اظهار نماید .

«فصل دوازدهم - هر گاه گفتگویی جهت این امتیاز نامه بمیان بیاید از روی «
«نوشته بخط فرانسوی که عیناً مطابق ترجمه فارسی آن خواهد بود رسیدگی «
«خواهد شد .

«فصل سیزدهم - قدر منفعت در هر صدی دوازده الی هیجده خواهد بود «
«زیاده تجاوز نخواهد کرد و همه تبیل - باب و اشیاء قبول خواهد شد الی اسبابیکه «
«پنجهزار قیمت آن باشد مگر اسبابیکه نگاهداشتن آن مشکل و محل خطر باشد «
«فصل چهاردهم - شخصی مقروض می تواند دین خود را بدفعات ادا کند و این «
«وجوه دفعتی از دو قران بیلا قبول خواهد شد هر گاه بموجب خواهش قرض کننده «
«اسباب مرهونه فروخته شود وجوه دفعتی محسوب خواهد شد هر چه از وجه «
«فروش باقی ماند بصاحب گرو داده میشود .

«فصل پانزدهم- هر گاه در سر وعده اسباب مرهونه از رهن خارج نشود و یا «
«اینکه سندش را تجدید نکند آن اسباب در حراجی عمومی فروخته خواهد شد «
«صاحب طلب نمیتواند آن اسباب را بفرد تفاوتی که از فروش اسباب بعد از ادا قرض «

«پیدا میشود بصاحب گرو داده خواهد شد و صاحب گرو از فردای روز حراج»
«الی سه سال نمیتواند مطالبه آن تفاوت را بکند» .

«فصل شانزدهم - اسباب مرهونه باید بعد از مدت یکسال از گرو خارج بشود»
«هر گاه صاحب مال نتواند بعد از یکسال مال خود را از گرو بیرون بیاورد یا»
«تجدید سند نماید در ماه سیزدهم آن سند فروخته خواهد شد برای تجدید سند»
«باید بدو از فرع گذشته را بدهد بعد گرو را مجدداً بقیمت بیاورد تفاوت قیمت»
«حالیه باقیمت دفعه اول هر چه باشد باید شخص مقروض بدهد یعنی قیمت ثانوی»
«در وقتی خواهد شد که فرع گذشته را داده باشند و هر گاه کسر قیمت پیدا شود»
«صاحب گرو باید آن کسر قیمت را بدهد و باقتضای قیمت ثانوی گرو بهمان وعده»
«و شرایط اول تجدید عمل نماید» .

«فصل هفدهم - هر گاه شبی گروی مفقود شود قیمت آنرا از روی تعیین روز»
«اول بملاوه يك ربع بصاحب گرو داده خواهد شد هر گاه اسباب گرو معیوب»
«شود صاحبش حق دارد بداره واگذار نماید و قیمت آنرا از روی تعیین روز اول»
«یا از قرار تعیین دفعه ثانی مثل اینکه سند تجدید میشود مطالبه نماید» .

«فصل هیجدهم - برای حراجی شهرهای دیگر صاحب امتیاز مالیات حالیه»
«حراجی آن شهر را خواهد داد»

«این قرار نامه در دو نسخه نوشته شد» .

«بتاریخ غره شهر شوال المکرم سنه ۱۳۰۷ هجری»

امتیاز بهره برداری از معادن

قراچه داغ

استخراج و بهره برداری از معادن نقاط مختلف آذربایجان مخصوصاً ناحیه قراچه داغ از سالهای قبل مورد نظر اولیان دولت ایران بود.
در دوره سلطنت فتحعلیشاه یکی از صاحب منصبان انگلیسی که متخصص معدن و در سال ۱۸۰۹ بایران آمده بود بنام کاپیتان مون تیث (۱) در سال ۱۸۱۵ از طرف عباس میرزا نایب السلطنه مامور بررسی و تحقیق معادن آذربایجان شد و در گزارشی که به عباس میرزا داد نوشته بود که در کوههای قراچه داغ ذخائر مهسی از آهن موجود است. بعدها انگلیسی دیگری بنام بشون لیندسی (۲) از فتحعلی شاه فرمانی بدست آورد که معادن قراچه داغ را استخراج کند و همین شخص در زمان محمدشاه در سال ۱۸۳۶ میلادی (۱۲۵۲

هجری قمری) یکصدستگاه ماشین بخار وعده ای کارگر بایران آورد و در معادن مزبور مشغول کار شد ولی به نتیجه مطلوب نرسید و پس از چندی کارش تعطیل شد.

دردوره صدارت امیر کبیر مقداری مس و آهن برای توپ ریزی از معادن قراچه داغ استخراج گردید اما اینکار نیز چندان بطول نینجامید و بحال تعطیل درآمد بعدها عده ای از فرانسویها و اطریشیها پیشنهائاتی برای استخراج این معادن بدولت ایران دادند که مورد توجه واقع نشد تا در زمان صدارت میرزا حسین خان سپهسالار امتیاز که استخراج معادن ایران به بارون جولوس رویتز داده شد ولی چنانکه میدانیم این امر نیز جامه عمل نیوشید.

بهر حال اقدام برای استخراج معادن قراچه داغ بجائی نرسید تا در دوره سلطنت مظفرالدین شاه وهنگام صدارت میرزا علی اصغر خان امین السلطان دو نفر از سرمایه داران روس پیشنهادی در این باب بدولت ایران میدهند و بعد از مذاکراتی که بانمایند آنها در طهران بمعمل میآید امتیاز نامه ای بشرح زیر نوشته میشود و در تاریخ دهم جمادی الاول ۱۳۱۶ هجری قمری بامضاء طرفین میرسد .

صورت قرار نامه معادن محال قراچه داغ آذربایجان

با گسپانی روس

ما بین دولت علیه ایران که نماینده اش حضرت اشرف صدر اعظم است از یک طرف از طرف دیگر مسیو الکی میشل کورباتیف و ثودور راماکیف که نماینده آنها مسیو نیکولا کورماکوف مهندس معادن ماریوپول است و برای فصول این قرار نامه رجوعات به آنها در سنت پترزبورغ و در کوچه میخایلوسکایا در خانه نمره پنج خواهد بود منعقد شد .

فصل اول - دولت علیه ایران بمسیو الکی میشل کورباتیف و ثودور راماکیف حق منحصر مناع الغیر از قراچه داغ میدهد

فصل دوم - از شروع امضای این قرار نامه تا مدت ده سال حق داران تفحص در معادن و در آنچه هائیکه که آن معادن میرود در قسمت ایالت آذربایجان که در فصل دوم مذکور است بنمایند این تفحص و تجسس صاحبان امتیاز در اراضی که ساختمان ندارد عمل دولت باشد مجاز است آنها واگذار میشود .

در آنچه هائیکه بی اخطمان بممال اهالی است تفحص و همچنین استخراج آتیه آنها در صورتی خواهد بود که با خود آنها از روی صحت بکنار آمده و فرار و مدار گذاشته طرفین اتفاق آراء داشته باشند در صورتیکه با صاحبان زمین متفق الرای شوند بشوند کمسیونری مرکب از سه نفر اعضاء داده میشود که دو نفر از طرفین که یکی صاحب زمین و یکی صاحب امتیاز رسمی از طرف حضرت اشرف صدر اعظم معین خواهد بود در صورتیکه با اطلاع و موافقت جناب وزیر مختار روس متبهم طهران بود باشد هر گاه آنوقت فرقی از طرفین منتخب شده اند بخواهند خودشان تفحص ثالث را معین نمایند در تحت تعیین آن از حضرت اشرف ساقط خواهد بود .

بدون رای کامله و رضای مخصوص صاحبان اراضی هیچگونه تجسس در حصا و حیاط و باغ و همدچنین در

رهینهائی که متعلق سکنای آنهاست و در جائیکه محصور است نمیتوانند بکنند دیگر آنکه بقاصد دیوست ذرع از حصار سکنای مذکور باشد جاهای مقدسه و جمیع متعلقات آنها در دایره که دیوست ذرع قطر آنها باشد مجزی و مستثنی هستند .

قره دریب در مدت هفتاد سال تمام از تاریخ اول مهرماه ۱۸۹۹ هزار و هشتصد و نود و دو روسی مطابق قره ذی قعدت الحرام ۱۳۱۶ که امتیاز استخراج معادن باستانی معادن فلزات پرفیض یعنی طلا و نقره و طلائی سفید و غیره و همچنین جواهر آلات و همچنین اقسام معدن نمک خوراکی به آنها داده شده است آنچه که در مدت ده سال اول بموجب قره اول مذکور همین فصل کشف می کنند تا اقصاء مدت این قرارداد مشغول استخراج آنهاست و آنکه شد این مکاشفه را صاحبان امتیاز باید بتوسط پست یا کاغذ سفارشی بوزارت معادن ایران معلوم نموده و سه ورقه نقشه او را هم که صد متری یک ده هزار متر نمایش داشته باشد کشیده در ضمن آن کاغذ بفرستند صاحبان امتیاز حق خواهند داشت که معادن مکشوفه در ده سال او را برای خود ذخیره نگاهدارند یعنی اول معادن دیگر باصرفه را استخراج کنند و بعد آن معادن ذخیره را بکار ببرند بشرط اینکه بعد از ده سال مشروطه برای هر یک از معادنی که ذخیره کرده اندسالی صد منات پول طلا بدولت بدهند و دست آن معدن ذخیره مطابق نقشه که صاحبان امتیاز خواهند فرستاد خواهد بود .

فصل دوم - این امتیاز شامل يك وسعت زمین است که واقع در ایالات آذربایجان و محدود این حدود است از طرف شمال نرودخانه ارس .

در طرف مغرب يك خط مستقیم از قره سیاه رود که واقع در طرف راست ارس و در بروی شهر اردو بدروس است شروع میشود تا شهر مرند .

در طرف جنوب از شهر مرند تا خط در امتداد شرق مد و من میکند تاالی شهر اهر و آن خط از قره الشجره و دهجان بار و بهر امان و در یکسان عبور میکند .

از طرف مشرق يك خط از شهر اهر شروع میشود که کوه شیوا در ضمن آن خط واقع است از قره جلفالو و کیکلان که در کنار رود نراس واقع شده اند و قره صفر آباد و بیلاق و قره اکلان مداومت میکند تاالی نقطه اتصال قراسو بارس .

فصل سیم - قره اول صاحبان این امتیاز حق دارند که برای بهتر عمل آوردن معادن باری حمل و نقل حاصل معادن بقدر لزوم راهها بسازند و وسایل همه قسم حمل و نقل را ایجاد نمایند .

فق دوم - حق دارند اقدامات لازمه را برای اینکه رود ارس را قابل کشتی رانی نمایند بکنند و در آنجا بقدر لزوم حمل و نقل حاصل استخراج خودشان و همچنین برای حمل و نقل اسباب و آلات و ذخیره که برای استخراج معدن لازم خواهد شد قایقها و کشتی های کوچک بخاری و غیره بکار بندازند

قره سیم - حق دارند کارخانجات لازمه برای تکلیس و ذوب و باعمل آوردن سنگهای معدن که از استخراج مخصوص خودشان حاصل میشود بسازند و همچنین حق دارند خانه و ابنیه دیگر برای دفترخانه و سکنای اشخاصیکه مخصوص استخراج معدن هستند بنا کنند

قره چهارم - صاحبان امتیاز حق دارند طاحونها بجهت آرد کردن و انبار های آذوقه مختصر معاش اشخاصی که مشغول استخراج هستند بسازند در صورتیکه این آسیاها و انبارها باعث خلل تجارت سابقه ساکنین آبدهانی که این انبارها و طاحونها که در آنجا ساخته خواهند شد نشوند .

برای راهها و بناهایی که ساخته خواهد شد از زمینهای دولتی مجاناً منتفع خواهند شد هرگاه راهها و بناهای مذکور کلاً یا جزئاً لازم شود که در زمینهای اهالی ساخته شوند دولت علیه ایران آن زمینها را باخرج صاحبان امتیاز خریده همینکه مالک آن اراضی خود دولت شد فقط باید استعمال آن زمینها را باصاحبان امتیاز در تمام مدت این قراردادنامه و اگذار کنند و برای آن زمینها در مقابل قیمت معموله نوبت تبادلی بکنند

فصل چهارم - صاحبان امتیاز حق دارند مقدارهای لازمه آب را بقدر کفایت و لزوم استخراج و ماشین‌هایی که محرک آنها آب است از رودخانه و سیلابها جدا نمایند اما در تحت شرط مخصوص که این جدا کردن آب ساکنین مملکت را از مقدار آبهاییکه برای زراعت و سایر استعمالات عادی آنها لازم است معروم نسازند.

فصل پنجم - همچنین حق دارند که از جنگلها و جنگلهای کوچک بقدر لزوم استخراج خود چوب و هیزم قطع کنند بعد از آنکه ساکنین مملکت قبل از وقت چوب و هیزم برای استعمال عادی خودشان از آن جنگلها قطع کرده باشند مشروط براینکه آن چوب بری ضرری به بقای آن جنگلها نرساند.

و همچنین حق دارند که برای بنای کارخانجات و ابنیه باعمارات خودشان از هر قبیل مصالح سنگ و آهک و شن و غیره که در زمینهای این قرارنامه واقع و مال دولت است مجبناً منتفع شوند.

فصل ششم - صاحبان امتیاز از ادای حق دخویه و همه قسم مالیات ماشینها و میکانیکها و اسباب و آلات لازمه برای تفحص در معدنها یا برای استخراج معدنها و همچنین برای ذوب سنگهای معدن در مدت ده سال اولیه که از خارج داخل مملکت می‌کنند معاف هستند ولیکن کوچک حق دارند که مسندونی و دسته‌های متضمن ماشین‌های مذکور را معاینه نمایند علاوه دولت متعهد میشود درسی سال اولیه این قرارنامه صاحبان امتیاز را از همه قسم مالیات عمومی و خصوصی کارخانجات و سایر بناها و ماشینها معاف بدارد.

فصل هفتم - صاحبان امتیاز آزاد هستند که هم در داخله مملکت سنگهای معدن را نکلیس و ذوب نمایند یا اینکه خود آن سنگها را بخارجه حمل کنند.

فصل هشتم - صاحبان امتیاز از فرار تفصیل ذیل منافع را بدولت ایران خواهند داد.
فقره اول - از منافع خاص سنگهای معدنی که از معدن دولت استخراج کرده و در ایران آب بکنند بدولت ایران صدی شصتده میدهند و از سنگهای معدن اهالی که در داخله ایران آب میکنند فقط صدی پنج بدولت ایران کار سازی می‌کنند.

فقره دوم - برای حمل کردن سنگهای معدن که از استخراج آنهاست بپیر از آهن و بافلزات پرفیتم که جنس این امتیازنامه هستند هر پونی سه کوبک و از مواد نکلیس شده مادی که از کوره اول بیرون آمده

حوزه امتیاز معادن قراچه داغ

باشد هر پونی شش کوبک بدولت ایران کار سازی میکنند و بعد از ده سال از تاریخ این قرارنامه این فیات بپیمار و هشت کوبک خواهد رسید فیات مذکوره فوق برای حمل بخارجه سنگهای معدنی است که مثل دولت باشد در حمل سنگهای معدن اهالی بخارجه به پونی یک کوبک و نیم و برای مواد نکلیس شده معدن اهالی نه کوبک در مدت ده سال اولیه بدولت علیه ایران کار سازی خواهند کرد و بعد از ده سال اولیه فیات مزبور بدو و چهار کوبک خواهند رسید صاحبان امتیاز متعهد میشوند که برای مامورین که دولت ایران برای مواظبت و محاسبه خواهند فرستاد برای نگاهداری و دفن حقوقیکه صاحبان امتیاز شروع باستخراج سنگهای معدن و آب کردن آنها و با حمل بخارجه آنها خواهند کرد هر ساله موازی هزار دو صست منات برای نگاهداری این دو نفر مامور بدهند مبلغ مزبور هر ساله در اول سال بهر کس که دولت امر کند داده خواهد شد.

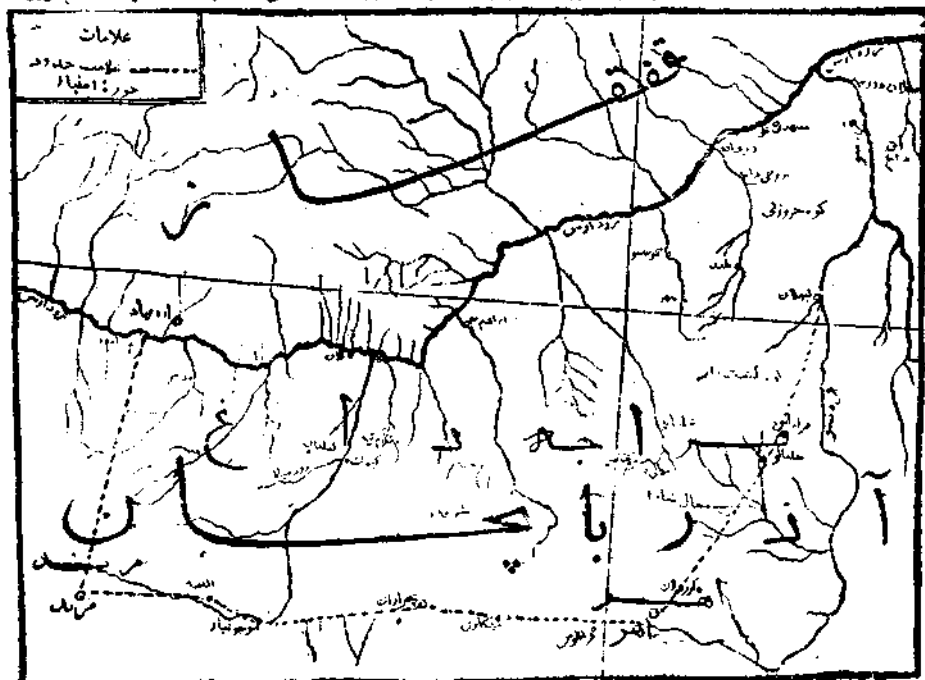
فقره سیم - برای حمل و نقل سنگهای معدن آهن بخارجه بهر هزار پونی (۵۵ خروار) دو منات و نیم میدهند.

فقره چهارم - برای حمل زغال سنگ بخارجه بهر هزار پونی پنج منات و برای استخراج سوخت امتیازی خود که بمصرف خواهند رسانید و یا برای فرودن در خود ایران بهر هزار پونی دو منات و نیم کار سازی خواهند کرد.

منفعت مذکوره در فقره اول فوق هر ساله بتوسط وزارت معدن بخرانه دولت علیه ایران در اول ماه آوریل سال روسی

منافع سالیانه سال قبل را خواهد شد. صورتی که محاسبات صاحب امتیاز تا اول ماه آوریل تمام نشود باید مبلغ معتدبه که کمتر از آن پولی که باید بدولت بدهند نباشد موقتاً بدهند تا اینکه در سه ماه دیگر محاسبات خود را مرتب نموده بعد کم و زیاد آن مبلغی که سیرده اند بپردازند در صورت تاخیر ادای منفعت مزبور صاحبان امتیاز موازی پنج هزار منات طلا بملاوه برسم غرامت خواهند داد.

حقوق اخراجیه که در فقره دوم و سوم و چهارم فوق مد کوراست بیول طلای روسی داد خواهد شد سالیانه مبلغ مزبور

را در ظرف دو ماه از سال روسی گذشته بموجب حسابی که صاحبان امتیاز و مأمورین دولت نگاه خواهند داشت به وزارت معادن پرداخته میشود ادای مبلغ فوق بیول طلای همان معادل منات رایج است که تقریباً هر مناتی دو فرانک و شش ساقیم است.

حمل سنگهای معادن زغال سنگ را با سایر حاصل معادن بخارجه با از گمرکخانه‌هایی که موجود هستند عبور خواهند داد و با از یک راه جدیدی که صاحبان امتیاز تعیین خواهند کرد.

فصل نهم - صاحبان امتیاز و مأمورین آن‌ها در مدت امتیاز هر معدن از جواهرات و فلزات یرقیمت که کشف می‌کنند باید بدولت ایران اطلاع بدهند هر گاه بتوسط آنها یا مأمورین آن‌ها معدن سنگ چشماق طلا دار یا معدن طلا دار یا سنگهای معدنی که مخصوص فلزات یرقیمت هستند یعنی زیادتراز صدی سه معتمن فلز یرقیمت باشد و سنگهایی که در اروپا بسنگهای فلزات یرقیمت و جواهرات محسوب هستند بدون اجازه دولت آب کنند یا فروشدند و با حمل بخارجه نمایند در آن صورت صد هزار منات جریمه باید بدهند.

فصل دهم - صاحبان امتیاز حق خواهند داشت که برای کارهای اختصاصی معادن و برای کارهایی که اطلاعات مخصوصه لازم است مهندسی و مأمورین از هر مملکت که بخواهند مستخدم نمایند و برای فله گی و کارهای متعارفی و کارهای معدنی یا صنعتی صاحبان امتیاز بطور رجحان تبعه ایران را بکار خواهند انداخت.

فضل یازدهم - دولت ایران حق دارد که برای توجه و نظارت امور آن و مواظبت صاحبان امتیاز بکنفر یا چند نفر مهندس و یا مامور داشته باشد ولیکن مامورین مذکور در اعمال تجارتنی و شخصی آن‌ها مداخله نخواهند کرد .

صاحبان امتیاز هر ساله صورت صحیح و مطابق با مضای خودشان را بوزارت معادن خواهند داد و این صورت حساب باید متضمن تفصیل واضح باشد که بسهولت بتوان از آن صورت حساب فهمید که معادن ذوب شده و سنگهای حمل شده از مملکت چقدر است .

صاحبان امتیاز مخرجی که دولت برای مواظبت استخراج و حمل سنگهای معدن بخارج مامور گذاشته متحمل میشوند تا مدت پنجسال اولیه سال چهار هزار منات میدهند و بعد از پنجسال به آن شرف سالی شش هزار و پانصد منات کارسازی مینمایند این مبلغ هر ساله ششماهه بشماره قبیل از وقت داده خواهد شد و در اول از اول ماه آوریل (۱۸۹۹) هزار و هشتصد و نود و نه بهر کسی که دولت بخواهد داده خواهد شد .

فضل دوازدهم - دولت ایران متعهد میشود در سه سال اول از تاریخ امضای این امتیاز برای تفحص و استخراج معادن در آن قسمتی که در فصل دوم این قراردادنامه محدود شده است باشخاص دیگر اجازه ندهند بعد از سه سال اولیه این قراردادنامه مستحکمه معادنی که صاحبان امتیاز برای ذخیره که در فصل اول در فقره اول مذکور است نگاه نداشته باشند دولت ایران حق خواهد داشت که تفحص و مجسس و استخراج آن معادن را باشخاص دیگر واگذار کند .

فضل سیزدهم - برای اینکه صاحبان باسراحت و آسودگی از این قراردادنامه که به آنها داده میشود منتفع شوند دولت ایران متعهد میشود که انعقاد این قراردادنامه را بحکومت آذربایجان معلوم نموده که بقدر لزوم سرباز صاحبان امتیاز برای حفظ معادن و کارخانجات و ایستگاه آنها بدهند موجب و مخرج سربازهای مذکور بعهده صاحبان امتیاز خواهد بود .

فضل چهاردهم - در مدت پنجاه از تاریخ غرمارس روس ۱۸۹۹ هزار و هشتصد و نود و نه روزی را که صاحبان امتیاز تعیین خواهند کرد دولت علیه ایران باید بکنفر مامور معین کند برای اینکه معادن واقعه در خاک خود را که قسمت زمین محدود در فصل دوم است بتحول صاحبان امتیاز بدهد و همچنین آن مامور باید حتی الامکان معادنی که اهالی سابقا استخراج کرده اند به آنها بشمارد و با صاحبان امتیاز در معاملات اهالی همراهم نماید .

فضل پانزدهم - بعد از انقضای هفتاد سال که طول مدت این قراردادنامه است تمام معادن و کارخانجات و آبپنیه و بناها که صاحبان امتیاز در تمام امتیاز خود که شملک بودند همچنین راهها و بناها همه فسدخل تصرفی که در آنها شده است مجاناً بملک مطنه دولتی عطا خواهد شد .

فضل شانزدهم - صاحبان امتیاز حق دارند از اجرای این قراردادنامه نکول نمایند در صورتیکه استخراج این معادن را برای فایده دین صرفه بدانند صاحبان امتیاز همچنین حق خواهند داشت که کلیه حقوق و تعهداتی که از این قراردادنامه حاصل میشود بیک سوسیت منتقل کنند در این صورت آنها باید دو ماه بعد از امضای این انتقال بدولت ایران اطلاع بدهند و وکلای سوسیت مزبور هم باید فوول فصول و شرایط این قراردادنامه را مکتوباً با اطلاع دولت علیه ایران بیازانند . در طهران نخستین شده در پانزدهم ماه میتامس روسی هزار و هشتصد و نود و هشت که مطابق دهم جمادی الاول هزار و سیصد و شانزده هجری است و هر یک از طرفین یک نسخه را ضبط کرده اند .

در حینیکه که امضاء کنندگان میخواهند این قراردادنامه را امضاء کنند در شرایط مذکور در ذیل هم متفق الرای شدند در فصل اول بدیهی است که برای استخراج معادنی که از اراضی اهالی حاصل خواهد شد صاحبان امتیاز باید معادن را اجاره کرده و وجه اجاره را بصاحبان معادن مذکور فوق کارسازی نمایند در فصل دوم قراء اسکولو و هجران دوست که شکارگاه اعلی حضرت اقدس همایونی هستند از این امتیاز خارج اند .

برای استحکام ارتباط این دو فصل فوق‌بقرارنامه حاصره امضاء کنندگان ذیل شرایط مذکوره را اضافه نمودند و جزء قرار نامه صاحبان امتیاز محسوب داشته و بموجب تاریخ فوق امضاء کردند.

محل مهر وزیر معادن نظام‌الدین محل مهر وزیر امور خارجه مشیر الدوله محل مهر و امضاء علی اصغر صدراعظم *

بدان مقابله و امضای این قرارنامه امضاء کنندگان درج‌شده‌هایی که قلم کشیده شده و کلماتی که در بالای سطرهای این قرارنامه گذاشته شده است متفق‌الرای شدند و از قرار تفصیل ذیل است .

در صفحه اول و سطر پنجم اسم الکسی اضافه شده و در سطر هشتم مهندس معادن مارپویسول اضافه شده است .

در صفحه اول در فصل اول اسم الکسی اضافه شده است .

در فصل هشتم قمره چهارم در سطر نهم و دهم کلمات بدست یا بحکم قلم کشیده شده و بجای آنها بتوسط وزارت معادن بخزانة دولت علیه ایران گذاشته شده است در فصل دهم کلمات در صورتیکه در آن صناعات عمده ایرانی پیدا شود قلم کشیده شده است .

در عبارت فارسی در فصل هشتم قمره دوم سهوا در هزار مانات بجای هزار و دویست مانات برای مقرری مامورین مواظب نوشته شده است .

برای استحکام ارتباط امضاء کنندگان شرایط دومی فوق را اضافه نمودند و جزء قرارنامه صاحبان امتیاز محسوب و بموجب تاریخ فوق امضاء کردند

محل امضاء مهر

علی اصغر صدراعظم

مشیر الدوله وزیر امور خارجه

نظام‌الدین وزیر معادن

سواد مطابق با سلسله امتیازنامه است که در وزارت فوائد عامه است ۲ شهر جمادی الاولی ۱۳۱۷

۱۶ - امتیاز نامه داری

« امتیاز نامه نفت و موه طبیعی معدنی » (۱)

تا خلیج فارس و کذالک و شعبات لازمه لوله‌های فوق بجهت توزیع و تقسیم نفت به حسابهای دیگر خواهد بود و کذا لک حق بنای چاههای نفت و عوضها و تلمیه و سواحل جمع و تقسیم و تأسیس کارخانه و غیره از هر چه که لازم باشد خواهد داشت.

فصل سوم - دولت علیه ایران اراضی بایره خود را درجائی که مهندس صاحب امتیاز بجهت بنا و تأسیس کارخانه‌ای که فوقاً مذکور است لازم بداند مجاناً به صاحب امتیاز واگذار خواهد کرد و اگر آن اراضی دایره باشد صاحب امتیاز باید آنها را از دولت بقیه عاقله خریداری نماید و دولت سلیه به صاحب امتیاز نیز حق میدهد که اراضی و املاک لازمه را بجهت اجرای این امتیاز از صاحبان ملک برضایت آنها ابتیاع نماید و محتوای که این ابتیاع سواحل شرایطی خواهد بود که ساین صاحب

ما بین اعلیحضرت شاهنشاهی از یکطرف و ویلیام فاکس داری رانیه شیر لندن نمره ۴ گرس و نر (سن بعد در تمام امتیاز نامه بجای اساسی و محل توقف و غیره مختصراً صاحب امتیاز قید خواهد شد) از طرف دیگر سواحل این امتیازنامه تفصیل ذیل مقرر شده است :

فصل اول - دولت اعلیحضرت (مظفرالدین شاه) شاهنشاهی ایران بموجب این امتیازنامه اجازه مخصوصه بجهت تنبلی و تفحص و پیدا کردن و استخراج و بسط دادن و حاضر کردن برای تجارت و نقل و فروش محصولات ذیل که عبارت از گاز طبیعی و نفت و تیر و سوه طبیعی باشد در تمام وسعت مسالک ایران در مدت شصت سال از تاریخ امروز اعطاء مینمایند .

فصل دوم - صاحب این امتیاز دارای حق الانحصار کشیدن لوله‌های لازم از سرچشمه‌های نفت و تیر و غیره

۱ - واجد ... در روزی بعد از صدور امتیاز نامه ... در سال ۱۳۲۴ ...

استیاز و سائکین ملک مقرر خواهد شد ولی صاحبان اسلاک مجاز نخواهند بود که از قیمت عادلانه اراضی واقعه در حول و حوش تجاوز نمایند.

جاهای مقدس و جمیع متعلقات آنها در دایره‌ای که دویست ذرع شعاع آن باشد مجزی و مستثنی میشود.

فصل چهارم - چون معادن نفت شوشتر و قزوین و دالکی بندر بوشهر که بالغ‌نمل دایر و مبلغ دو هزار تومان جمع دیوانی دارند و متعلق به دیوان همایون اعلی میباشند شرط شد که آنها را نیز دولت بموجب فصل اول به صاحب استیاز واگذار نماید مشروط بر اینکه علاوه بر صدی شانزده مذکور در فصل دهم که باید بدولت برسد صاحب استیاز همه ساله دو هزار تومان جمع حالیه معادن مذکور را نیز به دولت کارسازی دارد.

فصل پنجم - طرح وزیری و نقشه کار گذاشتن لوله‌ها بتوسط مهندسین صاحب استیاز و یا خود او خواهد بود.

فصل ششم - قطع نظر از آنچه در فوق ذکر شد این استیاز شامل ولایت آذربایجان و گیلان و مازندران و خراسان و استرآباد نخواهد بود. ولی بشرط اینکه دولت علیه بهیچ کسی اجازه ندهد که لوله‌های نفت بطرف رودخانه و سواحل جنوبی ایران تأسیس نمایند.

فصل هفتم - تمام اراضی که بصاحب استیاز واگذار شده و همچنین تمام اراضی که صاحب استیاز بموجب فصل سیم استملاک خواهد کرد و همچنین تمام محصولات آنها که بیخارج حمل میشود از هر نوع مالیات و عوارض در مدت این اعتبارنامه معاف خواهد بود و تمام اسباب و آلات لازمه برای تنطیس و استخراج معادن و بسط آنها و کذا لکن بجهت تأسیس لوله‌ها در وقت دخول به ایران بهیچ وجه من‌الوجه حقوق گمرکی را نخواهند پرداخت.

فصل هشتم - صاحب استیاز سکلف است که بدون تملک و تأخیر بخرج خود یک یا چند نفر را از اعل خیره به ایران بجهت تنطیس صفحاتی که صاحب استیاز احتمال وجود معادن سزبوره را در آنها می‌برد بفرستد و در صورتیکه رابریتهای آن اشخاص خیره بعثیه صاحب استیاز کافی باشد صاحب استیاز سکلف است که بدون تأخیر و بخرج خود اجزای علمی لازمه با اسباب و آلات و ادوات استخراج بجهت تعیین و کندن چاه‌ها و امتحانات لازمه بفرستد.

فصل نهم - دولت علیه ایران به صاحب استیاز اجازه میدهد که یک یا چند شرکت بجهت انتفاع از آن استیاز تأسیس نماید لاسی و نظامنامه آن شرکت‌ها را بتوسط کمیسر بدولت اطلاع بدهد و نظامنامه آن شرکت را با تعیین محلی که شرکت سزبوره باید در آنجا کار کند بدولت اظهار دارد و مدیرهای شرکتها نیز بتوسط او انتخاب خواهند شد. این شرکت با آن شرکت‌ها تمام حقوق صاحب استیاز را خواهند داشت ولی از طرف دیگر آنها باید تمام تعهدات و مسئولیت صاحب استیاز را در عهده خود بگیرند.

فصل دهم - بین صاحب استیاز از یکطرف و شرکتهای که تشکیل‌کننده از طرف دیگر قرار داد خواهد شد که یک ماه بعد از تاریخ تأسیس رسمی شرکت اول صاحب استیاز مکلف است مبلغ بیست هزار لیره انگلیسی نقداً و بیست هزار لیره دیگر اسهام پرداخته شده بدولت علیه بدهد. علاوه بر آن شرکت و تمام شرکت‌هایی که تأسیس خواهد شد که از ستافع خالص سالیانه خود صدی شانزده بدولت علیه سال بسال کارسازی نمایند.

فصل یازدهم - دولت علیه مختار است که یک نفر کمیسر معین نماید که آن کمیسر طرف شور صاحب استیاز و مدیران شرکت‌ها خواهد بود و محض خیر این تأسیس هرگونه اطلاعات مفیده داشته باشد به آنها داده همه نوع راهنمایی به آنها خواهد کرد و محض حفظ حقوق دولت متفقاً با صاحب استیاز هرگونه تفتیش که سفید بداند بعمل خواهد آورد. حقوق و مشاغل کمیسر دولتی صریحاً در نظامنامه شرکتهای که تشکیل شود معین خواهد گردید. صاحب استیاز همه ساله ابتدا از تاریخ تشکیل شرکت اول مبلغ هزار لیره انگلیسی به کمیسر دولتی حق خواهد داد.

فصل دوازدهم - عمل و فعه که در تأسیسات فوق‌الکار میکنند باید رعیت شاهنشاه باشند به استثنای اجزای علمی از قبیل مدیر و مهندس و عماد و سایرین.

فصل سیزدهم - در تمام جاهایی که مدلل شود که اهالی محلیه حالا از نفت آنها منتفع می‌شدند شرکت باید مجانی همین مقدار نفت را که اهالی سابقاً جمع میکردند حالا بدهد. این مقدار به اظهار خود آنها و به تصدیق حکومت محلیه معین خواهد شد.

امتیازنامه راه شومسه تبریز

دولت علیه ایران لازم دانسته که پای تخت خود که طهران است متصل نماید، یکی از منزلهای روسیه از راههای آهن دولت روسیه توسط راهی اربابه رو و بجهت این منصفانه امتداد اینراه از اربابه رو را از سرحد روسیه

از راه تبریز الی قزوین بپانک استقراضی ایران داده بشروط ذیل.
اول - پانک استقراضی اینراه را باخود ساخته و تأیر مینماید یا محمول میدارد حقوق خود را مشی باین قرار داد موافق قانون روسیه بانجمن سهامی و سهم این انجمن را تبعه دولت روسیه و دولت ایران میتوانند خریداری نمایند فقط

دویم - اینراه بدوقسمت منقسم میشود اولاً از سرحد روسیه الی تبریز و ثانیاً از تبریز الی قزوین و پانک استقراضی قسمت اول را شروع بکار خواهد نمود در مدت دو سال بعد از امضای اینقراردنامه و حالت اربابه رو را مزبور حاصل خواهد نمود بعد از دادن اراضی لازمه بمدتیکه زاده از شش سال نمانده قسمت ثانی را پانک استقراضی نباید شروع بکار نماید در مدت زیاد از چهار سال از امضای این قرارداد گذشته و باید بعد از دادن اراضی لازمه زیاد از شش سال طول نکشد که حالت اربابه روی حاصل نماید.

سیم - اینراه اربابه رو در جاهای مقتضیه مینماید که شومسه باشد و سمت امتداد راه را باید پانک معین نماید و عرض راه نباید کمتر باشد از دو ساین و شصت صدم بعبارت اخراج متریوم چهارم - حکام ولایات و مباشرین و غیرهم مدافعه در کار پانک راجع بداین بودن راه نخواهند داشت و اگر اختلافی حاصل شود فقط باید رجوع شود بحکومت مرکزی دولت علیه ایران

پنجم - دولت علیه ایران بحکام و عمال محلی احکام خواهند داد و مساعدت و همراهی پانک در تحصیل مصالح برای راه و اجیر نمودن عملجات و کرایه مال و تحصیل آذوقه و علبق و غیره بنماید که نفعده و قیمت عادلانه باشد و پانک مختار خواهد بود که کارگرها و عملجات اجیر نماید از رعایای ایران و رعایای روس و رعایای سایرین.

ششم - عمل مطالبات و قتل و جنایات که در عرض این راه اتفاق افتد قضا و فصل میشود موافق عهود مقدسه که میانه دولتین روس و ایران منعقد است

هفتم - اراضی خالصه که در امتداد این راه واقع شود و مصالح از خاک و سنگ مجاناً پانک داده میشود و اراضی که اربابی علماء و اعیان و غیره بوده باشد داده میشود پانک بیست عادلانه با بظرف اجاره.

غرض اراضی که راه در آن امتداد میشود نباید کمتر از بیست ساین یعنی چهل - دوشم هفتاد صدم بوده باشد و بعضی محلهها با قضا صورت میشود از عرض داده نشد.

اراضی که متعلق بیانک شده با بیخرداری با باجباره از همه قسم مالیات و عوارض دیوانی معاف خواهد بود .

بیانک حق دارد که در اراضی مزبوره هر نوع عملیات بنا بنماید و نیز خط سیم تلگراف برای ضرورت راه امتداد بدهد .

هشتم - هر دخل و منافی که از امتداد این راه و اعمال راجعه بآن بیانک عاید شود از مالیات و عوارض دیوانی معاف خواهد بود .

نهمی مصالح که بجهت بنا و تعمیر و دایر نمودن راه و اعمال راجعه بآن لازم میشود یا حمل و نقل میشود از مالیات و عوارض و کمربک معاف خواهد بود .

دهم - امتیاز مخصوص بیانک داده میشود که معدن ذغال سنگ و نفت که در ده فرسخ از دو طرف راه واقع باشد متعلق بیانک باشد اگر در املاک خالصه است مجاناً بیانک و اگر از املاک ارباب بیست اعم از دایر و بایر با مالکین قرار آنرا بانک میدهد .

بیانک اجازه داده میشود که از خط عمده راه بجاییکه معدنی باشد خط راه کوچکی احداث نماید و تحصیل اراضی بهمانطور خواهد بود که در فصل هفتم ذکر شده .

ازینرو چوب و هیزمی که بجهت ساختن راه لازم شود بانک میتواند از جنگلهای اطراف بحر خزر جاهای دیگر نزدیک راه تحصیل نماید اگر از خالصه است مجاناً و اگر از ارباب بیست بشروطی که بانک با اتفاق ماموری از طرف دولت علیه ایران مقرر میدارند گرفته میشود .

دوم - مال التجاره روسیه که از اینراه داخل خاک ایران میشود بعد از ادای کمربک در سرحد دیگر از همه عوارض و کمربک در هر جا از خاک ایران معاف خواهد بود .

سندرو لوازیم سفر که از اینراه عبور میکنند از همه عوارض و کمربک معاف خواهد بود دولت علیه ایران متعهد میشود که از اینراه متعلقه بیانک راهداری مطالبه ننماید

بازدهم - دولت علیه ایران متعهد میکند که در نقطه اتصال راه سرحد روسیه ایجاد گمرکخانه بنماید و ریاست این گمرکخانه با اولیای دولت علیه ایران خواهد بود که اگر بخواهند بیانک و اگر نریختند و مامورین این گمرکخانه اگر از تبعه سایر دول باشند باید با تصویب اولیای دولت روسیه بوده باشد

دوازدهم - حق عبور و حق گذاشت و برداشت مال التجاره را در این راه متعلق بیانک بجهت کالسه و گاری و بارکنش و مال التجاره و سایر مسافرین بانک مقرر خواهد داشت و متعهد میکند از پست دولت علیه ایران نصف معمول سایر دریافت دارد .

سیزدهم - ایجاد این راه میشود بسرمايه و مخارج بانک و دولت علیه ایران در ضرر او مسئول نخواهد بود .

این راه در مدت نودو نه سال متعلق بیانک خواهد بود و بعد از آن مجاناً و بلاعوض مخصوص دولت علیه ایران خواهد شد .

چهاردهم - بیانک متعهد میکند که در سالهاییکه منافع راه نسبت بمخارج از صدی پانزده زیاد تر بوده باشد نصف آن فاضل را با علیحضرت همایونی بدهد .

پانزدهم - در صورت اختلاف در مفهوم عبارت روسی و ایرانی مفهوم عبارت روسی مقیم خواهد بود

این فرارنامه صحیح است در قفسر گلستان ذیحجه ۱۳۱۹

محل امضاء مظفرالدین شاه

متن قرارداد

اعلیحضرت امیراطور کل ممالک روسیه و اعلیحضرت پادشاه انگلستان و امیراطور هندوستان چون از روی صداقت حاصل بودند که با رضایت طرفین بعضی مسائلی را که در آسیا هوائین در آن ذی منفعیت بودند تسویه نمایند مصمم شدند که بمقتد موافقتی از هرگونه اختلافات فیما بین روسیه و بریطانیه جلوگیری نمایند و باین مقصود امیراطور روسیه مسیو ایزولسکی وزیر امور خارجه را و اعلیحضرت پادشاه انگلستان و ایرلاند و امیراطور هندوستان سر نیکولسون (۱) سفیر کبیر خود متیم دربار روسیه را وکیل خود قرار دادند و ایشان بعد از ارائه اختیار نامحاجت خود که صحیح و معتبر بود مراتب ذیل را مقرر داشتند.

فصل اول - دولت بریتانیا متعهد میشود که در موارد خطی که از قسیرین شروع شده از اسنهان و یزد و خواف گذشته بنقله ای دوسر حد ایران در مقطع حدود روسیه و افغانستان (ذوالفقار) حتمی میشود برای خود امتیازی خواه تجارنی باشد خواه

(۱) سر آرتور نیکولسون تا نوامبر ۱۸۸۵ نایب سفارت انگلیس در تهران و در این تاریخ تا ۱۸۸۸ مسیو کرمار سفارت بود علاوه نیکولسون نویسنده سیاسی و نماینده سابق مجلس بیروتان انگلیس نرژت دوست که در تهران خواه پلانت
سیاسی از قبیل امتیاز راه آهن و بانک و تلگراف و حمل و نقل و بیمه و غیره تحصیل ننماید و از رعایای انگلیس یا دولت دیگر در تحصیل این امتیازات تقویت نکند و در صورتی که دولت روسیه در تحصیل این قبیل امتیازات تقویت بکند دولت انگلیس بطور مستقیم یا غیر مستقیم تعرض ننماید.

بدیهی است محل مفصله فوق قطعه ایست که دولت بریتانیا متعهد میشود در آنجا در صدد تحصیل امتیازی نباشد.

فصل ۲ - دولت روسیه از طرف خود متعهد میشود که در موارد خطی که از سرحد افغانستان از گزیک شروع شده از یوزجندو کرمان گذشته بیند رعایای منتهی میشود برای خود امتیازی خواه تجارنی باشد خواه سیاسی از قبیل امتیاز راه آهن و بانک و راه و حمل و نقل و بیمه و غیره تحصیل نکند و در صورتیکه دولت انگلیس در تحصیل این امتیازات تقویت بکند دولت روسیه بطور مستقیم یا غیر مستقیم تعرض ننماید بدیهی است محل مفصله فوق قطعه ایست که دولت روسیه متعهد میشود در آنجا در صدد امتیاز نباشد.

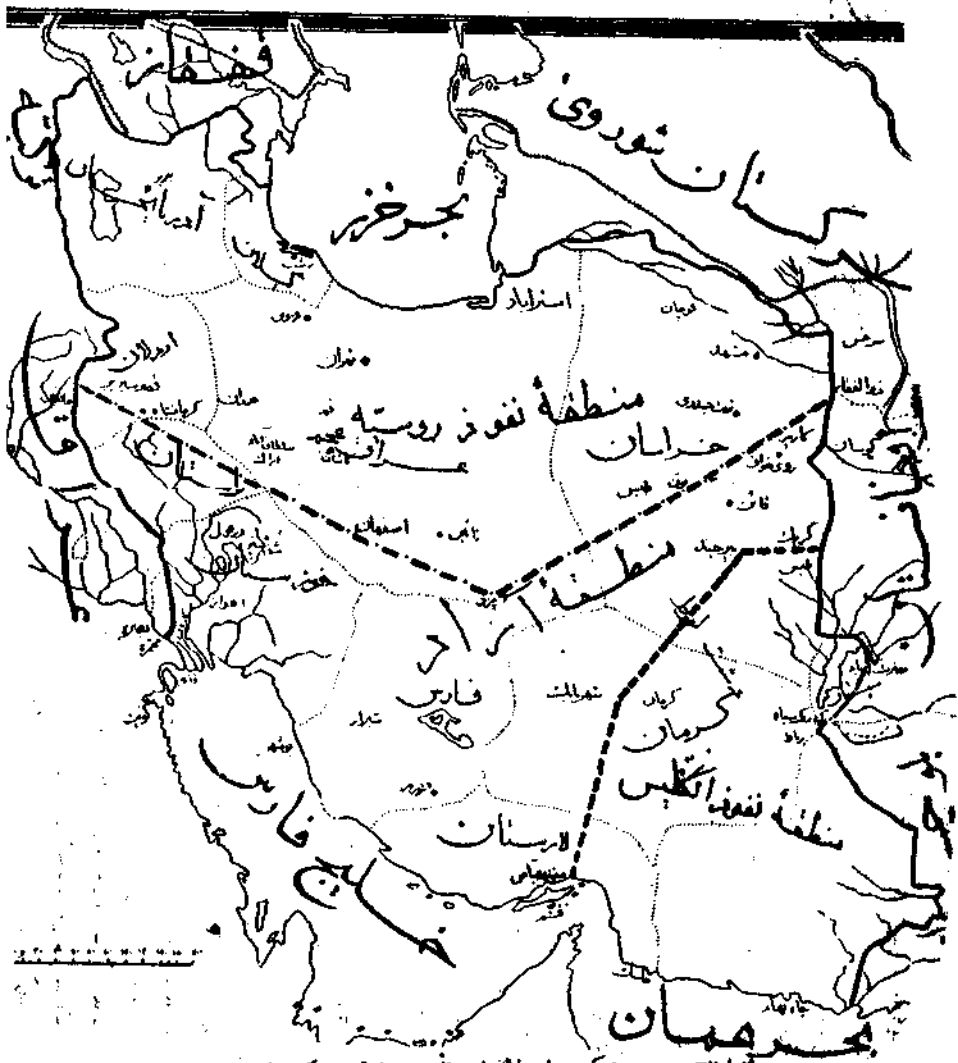
فصل سوم - دولت روسیه متعهد میشود که بدون مذاکره و قرارداد با دولت انگلیس از اینک در وسط خطوط مفصله در مواد ۱ و ۱ امتیازی بر رعایای انگلیس داده شود ممانعت ننماید و همچنین بریتانیا در باب امتیازیکه بر رعایای دولت روسیه در نقاط مزبور داده شود همین تمهد را مینماید تمام امتیازات که فعلا در قسماط مفصله در مواد ۱ و ۱ موجود است بچال خود باقی خواهد بود.

فصل چهارم - واضح است که عایدات گمرکات ایران غیر از گمرکات فارس و خلیج فارس که محل تأدیبه اصل و فرع قروضی میباشد که دولت ایران از بانک استقراضی و رهنی ایران تا تاریخ انقضای این قرارداد نموده است کماکن بمان مصرف خواهد رسید واضح است که عایدات گمرکات ایران در فارس و خلیج فارس و نیز عایدات صید

ملی در کنار بحر خزر که متعلق به ایران است و همچنین عایدات پست و تلگراف
کاملاً و تماماً بسمرف استقرانی خواهد رسید که دولت ایران از بانک شاهنشاهی
تا تاریخ امضای این قرارداد نموده است.

نقشه ایران بعد از تعیین مناطق نفوذ روس و انگلیس

فصل پنجم - دوسورتیکه در استهبانک یا در تادیه تنزیل قروض که ایران در
بانک شاهنشاهی ایران و بانک استقرانی و رهنی تا تاریخ امضای این قرارداد نمودند است
بی ترتیبی بروز نماید و اگر مقتضی بشود که در عایداتی که محل استقرانی است که از
بانک استقرانی و رهنی ایران شده است روسیه در قاضییکه در ماه دوم ذکر شد است

ظنرت نماید و اگر برای دولت انگلیس اقتضا نماید که در عایداتی که مدونه قولنامه قرارداد ذکر شده است ظنرت نماید دولتین روس و انگلیس شنبه میشود که قبل از وقت دوستانه صلحه اکثر موده در اقتضای که برای ظنرت باید بکنند اتفاق کرده از اقتضای که مغایر اساس این قرارداد باشد اجتر از نمایند.

باسخ مورخه ۱۴۴۵ هجری قمری وزیر امور خارجه ایران
بنامه وزیر مختار انگلیس

مراسله معتبره جناب جلالآباد وزیر مختار مورخه ۱۵ شهریور ۱۳۲۵ و ۲۸ سپتامبر ۱۹۰۷ که متضمن مراد بکفست قرارداد منقده فیما بین دولتین قزوین و کین انگلیس و دروس راجع باین وداری يك مقدمه و پنج فصل بود و اصل کرویڈ اینک در جواب زحمت افزا میشود چنانکه خاطر نعمت مظفر آجیاب صدیق خواهد کرد قرارداد مزبور فیما بین دولتین قزوین و کین انگلیس و دروس منقده بنابر این معاد آلام راجع بدولتین مزبور متین که قرارداد مزبور در ۱۵ شهریور منقده بود و دولت علیه ایران نظر باستقلال که بخل خداوند شمال بخودی خود دار است کلیه حقوق و اختیار اتر که از استقلال ۴۴ این دولت علیه حاصل است از ارتقوه مرقوم قرارداد مزبور که مابین دو با چند دولت خارجه در باب ایران منقده شده با میشود امولا و حصا مسون و محفوظ مبادر و از روابط خود با دول محتایه و تشدید مانی و داد و بکجهتی موانع امور عموم منقده واقعه درهای باز برای تجارت بین المللی حسی بلخ خواهد داشت در باب زبونه استراتژی هم بدین است که دولت علیه قتل قرارداد داد هلیز که در اینبان منقده شده است بدین مصلحت رعایت خواهد نمود برای انبار و اعلام اصولی که در این مراسمله مفید و صحیح است موافق از آن برای نمایندگان دول محتایه متین در بار علی ارسال گردید.

قرارداد ۱۹۱۹ بین انگلستان و دولت وقت در ایران

مأخذ - دیپلماسی در خارجه میانه و نزدیک

قراردادها: بریتانیای کبیر و فارس (ایران) ۱۹ اوت ۱۹۱۹ -
(بریتانیای کبیر، مدارک پارلمانی، ۱۹۱۹، فارس شماره ۱، ص -
م - ۳۰۰)

عقب نشینی روسها از شمال ایران، بعد از خلع نیکولای دوم در اواسط مارس ۱۹۱۷، یک خلع قدرت بوجود آورد که نیروهای انگلیسی هندی کوشش کردند آنها پر کنند. بعد از تمام جنگ، دولت انگلستان علاقه مند به از بین بردن فوری تعهدات نظامی انگلستان در خارجه میانه و نزدیک بود منجمله ایران. ولی لرد کورزن، وزیر وقت خارجه در حال دادن تعریف از سیاست خارجی نسبت به ایران بود. او همیشه "خواب ایجاد یک سلسله کشورهای وابسته را میدید که از کاره های مدیترانه تا پامیر امتداد یابد و نه تنها حافظ مرزها هندوستان بلکه حافظ خط ارتباطاتی تا نواحی دورتر امپراطوریتان باشد. در این سلسله از کشورهای واسطه ای ۰۰۰ برای او ایران

بیکباره هم حلقه ضریف و هم حلقه خیلی حیاتی محسوب میگشت را نقل
 قول از (چ. نیکولسون، کورزن، آخرین فاز (لندن ۱۹۳۴)) -
 صفحات ۲۲-۱۲۱) . فرصت مساعد برای تقویت این زنجیر از طریق
 قرارداد دن ایران در یک سلسله روابط حسنه و نزدیک با انگلستان
 فراهم آمده بود . پروگرام کورزن نمیتوانست در فاز ابتدائیش با
 شکست روبرو شود چونکه وایت وال همچنان به کمک نظامی که در زمان
 جنگ به دولت ایران مینمود و قریب ۲۲۵ هزار پوند استرلینگ در
 طه بود تنها در سطح کمتری همچنان ادامه میداد . ولی مفاد
 قرارداد که در ۱۹ اوت ۱۹۱۹ در تهران به امضا رسید آنچه بکطرف
 بنفع منافع انگلیس بود که مخالفین در ایران بطور افزایش یافته ای
 سروصدایشان در میآمد . مسائل اجرائی آن هرگز به تصویب مجلس
 ایران نگذشت و در بهار ۱۹۲۱ خیلی زود بعد از کودتا از طرف
 دولت جدید سیدضیاءالدین طباطبائی و رضا خان باطل شد .
 (نیکولسون فصل ۵؛ پ. گرا دیس، زندگی کلاکس، فصل ۱۹؛ ج
 لین کوسکی، روسیه و غرب در ایران فصل ۲؛ ج. م. بلغور، وقایع
 اخیر در ایران؛ ای. لسپور، انگلیس و ایران پخش ۱، فصل ۱-۳)
 ۱- قرارداد سیاسی و نظامی ۱۹۱۹

مقدمه : با در نظر گرفتن همبستگی نزدیک و دوستی که بین دو
 دولت در گذشته موجود بوده است حفظ گردد . و با اعتقاد به آنکه
 منافع مشترك و لازم هر دو درآینده نباید این همبستگی استحکام
 یابد و دیگر آنکه ترقی و سعادت ایران میبایست بعد نهائیش ارتقاء
 یابد . بنا بر این در این جا معاهده ای بین دولت ایران از یکطرف و
 وزیر اعلی حضرت بریتانیا از طرف دولت خودش از طرف دیگر به قرار ذیل
 برقرار میگردد :

۱- دولت انگلستان دوباره بصورت خیلی واضح متذکر میشود آنچه
 آمده است که در گذشته مکرراً اظهار شده که مطلقاً به استقلال
 و تمامیت ارضی ایران احترام بگذارد .
 ۲- دولت انگلیس به خرج دولت ایران خدماتی از هر نوع مشخص

مشاور بعد از مشورت بین دو دولتین که برای چندین بخش از ادارهٔ جرایم ایران لزومش مورد توجه قرار گیرد را مهیا سازد. این مشاورین مشغول کار بر روی کتراتها شده و دارای قدرت کافی خواهند بود. ماهیت آن سالهاست که بصورت معاهده بین دولت ایران و این مشاورین درآینده در خواهد آمد.

۳- دولت انگلستان بخرج دولت ایران آنچنان افسرانی و مهمانان و وسائلی از نوع مدرن مهیا خواهد کرد که طبق قضاوت قبلی توسط کمیسیون مشترک متخصصان نظامی انگلستان و ایران لازم تشخیص داده شده و از این ببعده بخاطر تخمین احتیاجات ایران در رابطه با ایجاد نیروی متشکل نظامی که دولت ایران پیشنهاد ایجاد آنرا را استقرار و حفظ نظم در کشور و بر جوار مرزهایش را نموده است بسدور همگرد میآیند.

۴- بخاطر اعتبار مالی این رفرمها که در بندهای ۲ و ۳ از این معاهده آمده. دولت انگلستان متعهد به تهیه ویل ترنیتیدادن یک وام متدانه به دولت ایران میگردد که از برای آن پشتوانه کافی میبایستی از طرف دو دولت در مشورت نسبت به درآمدهای گمرکی ویل منابع دیگر از درآمد که در اختیار دولت ایران است جستجو نمایند. متوسط به اتمام مذاکرات برای چنان وامی که دولت انگلیس از خود به حساب آن مقادیر که لازم به شروع چنان رفرمی باشد مهیا میسازد.

۵- دولت انگلیس کاملاً "واقف به نیاز فوری موجود برای تکمیل امر ارتباطات در ایران است. با توجه بگسترش تجارت و جلوگیری از قحطی آماده همکاری با دولت ایران بخاطر تشویق ایجاد بنگاههای انگلیسی ایرانی در این رابطه است هر دو با هم از طریق ساختن راه آهن و سایر اشکال عبور و مرور همیشه با تکیه به معاینه وسائل توسط متخصصین و قرارداد بین دو دولتین در رابطه با پروژه های مخصوص که ممکن است خیلی لازم امکان پذیر و سودآور باشند انجام پذیرد.

۶- دو دولتین از این ببعده توافق میکنند در برگزاری يك کمیسیون مشترك از متخصصین برای معاینه و تغییر تعرفه های گمرکی موجود پس توجه به ساختن دوباره آن بر مبنای محاسبه ایکه بر طبق آن منافع قانونی ملکت و ارتقاء سعادت آن محسوب گردد .

۲- قرارداد وام

بند ۱- دولت انگلستان وامی به مبلغ ۲ میلیون پوند استرلینگ به دولت ایران واگذار میکند . تا به دولت ایران بر حسب اقساط لازم و در آن زمانیکه از طرف دولت ایران ذکر شده بعد از آنکه مشاور مالی انگلستان وظایف دفتر خود را در تهران به عهده گرفته است ، بر حسب آنچه در قرار داد بالا آمده است ، پرداخت گردد .

بند ۲- دولت ایران متعهد میشود که نزول آنرا ماهانه به نرخ ۷ درصد سالیانه به مقدار پرداختی بر طبق بند يك بالا تا ۲۰ مارس ۱۹۲۱ و بعد از آن ماهیانه آن مبلغی را بپردازد که لازم به تادیه مجموع اصل وام و نزول بر طبق نرخ ۷ درصد سالیانه ظرف بیست سال از آن ببعده خواهد بود .

بند ۳- تمام درآمدها و دریافتی های گمرکی که واگذار شده بر طبق کنترات ۸ ماهه ۱۹۱۱ بخاطر باز پرداخت وام يك میلیون و دوست و پنجاه هزار پوندی واگذار میشود به بازپرداخت وام کنونی با ادامه تمام شرایط آمده در آن کنترات . و با ارجحیت داشتن بر تمام قروض دیگر بغیر از وام ۱۹۱۱ و پیش پرداختی های منبعم توسط دولت انگلستان . در زمان کمبود دریافتی های متذکره در بالا دولت ایران متعهد میشود که مبالغ لازم را از منابع دیگر تهیه نماید . و برای این هدف دولت ایران خدمات حاصله از وام جدید و دیگریش پرداختی های ذکر شده در بالا ، با ارجحیت و ادامه شرایط مندرجه در کنترات ذکر شده ، دریافتی های گمرکات از تمام نواحی دیگر ، تا آنجا که این دریافتی ها در دست و یا در اختیار او قرار دارد را واگذار مینماید .

بند ۴- دولت ایران حق دارد که وام کنونی را در هر زمان بر حسب هر نوع وام از طرف انگلستان که مورد قرارداد یابند بازپرداخت نماید .

عهد نامه مودت ما بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی

ماده عقد در مسک

مورخ هشتم حوت ۱۳۹۹ هجری مطابق ۲۶ فوریه

۱۹۲۱ میلادی

چون دولت ایران از یک طرف و دولت جمهوری اتحادیه اشتراکی شوروی روسیه از طرف دیگر نهایت درجه مایل بودند که روابط محکم و حسنه همجوارى و برادرى در آتیه مابین ملتین ایران و روس برقرار باشد، لهذا مصمم شدند که داخل مذاکره در این باب شده و برای این مقصود اشخاص ذیل را وکلای مختار خود نمودند:

از طرف دولت ایران علیقلی خان مشاورالممالک.

از طرف دولت جمهوری اتحادیه اشتراکی شوروی روسیه، که ارکی و اسیلیویچ چیچورین و لومیکھا نیلویچ کاراخان، وکلای مختار پس از ارائه اعتبارنامه‌های خود که موافق قواعد و ترتیبات مقتضیه بوده در آنچه ذیلاً ذکر میشود توافق نظر حاصل نمودند

فصل اول

دولت شوروی روسیه مطابق بیانیتهای خود راجع به مبانی سیاست روسیه نسبت به ملت ایران مندرج در مراسلات ۱۴ یانوار ۱۹۱۸ (ضمیمه ۱) و ۲۶ ایون ۱۹۱۹ (ضمیمه ۲) یک مرتبه دیگر رسماً اعلان مینماید که از سیاست جابرانه که دولتهای مستعمراتی روسیه که به ارائه کارگران و دهانین این مملکت سرنگون شدند نسبت به ایران تعقیب مینمودند قطعاً صرف نظر مینماید.

نظر با آنچه گفته شد و با شتیق باین که ملت ایران مستقل و سعادتمند شده و بتواند آزادانه در دارائی خود تصرفات لازمه را بنماید دولت شوروی روسیه تمام معاهدات و مقاولات و قراردادهای آن که دولت تزاری روسیه با ایران منعقد نموده و حقوق ملت ایران را تضییع مینمود ملغی و از درجه اعتبار ساقط شده اعلان مینماید.

فصل دوم

دولت شوروی روسیه از سیاست دولتهای روسیه تزاری که بدون رضایت ملل آسیا و به بهانه تأمین استقلال ملل مزبور به سایر ممالک اروپا در باب مشرق معاهداتی منعقد مینمودند که بالنتیجه منجر بستملاک آن میگردد اظهار تفر مینماید. این سیاست جنایت کارانه را که نه تنها استقلال ممالک آسیا را منهدم مینمورد بلکه ملل زنده مشرق را ضعه حرس غارتگران اروپائی و تعدیات مرتب آنها قرار میداد دولت شوروی روسیه بدون هیچ شرطی تفری مینماید.

نظر با آنچه گفته شد و مطابق اصول مذکور در فصل اول و چهارم این معاهده دولت شوروی روسیه استنکاف خود را از مشارکت در هر نوع اقدامی که منجر به تضعیف و محقق نماندن سیاست ایران بشود اعلان نموده و کلیه معاهدات و قراردادهای آن را که دولت سابق روسیه با ممالک ثالثی بضرر ایران و راجع بآن منعقد نموده است ملغی و از درجه اعتبار ساقط میدانند.

فصل سوم

دولتین معظمین متعاهدین رضایت میدهند که سرحد مابین ایران و روسیه را مطابق تعیین کمیسیون سرحدی ۱۸۸۱ تصدیق و رعایت نمایند، ضمناً بواسطه عدم مصلحتی که دولت شوروی روسیه از استفاده از ثمر سیاست غاصبانه دولت تزاری سابق روسیه دارد از انتفاع از جزایر اعشوراده و جزایر دیگری که در سواحل ولایت استرآباد ایران واقع میباشد صرف نظر کرده و همچنین قره فیروزه را با اراضی مجاوره آن که مطابق قرارداد ۲۸ می ۱۸۹۳ از طرف ایران بر روسیه انتقال داده شده است به ایران مسترد میدارد.

دولت ایران از طرف خود رضایت میدهد که شهر سرخس معروف بسرخس روس یا سرخس کهنه با اراضی مجاور آن که منتهی برودخانه سرخس میشود در تصرف روسیه باقی بماند.

طرفین معظمین متعاهدین با حقوق مساوی از رودخانه اترک و سایر رودخانه‌ها و آبهای سرحدی بهره‌مند خواهند شد و ضمناً برای تنظیم قطعی مسئله انتفاع از آبهای سرحدی و برای حل کلیه مسائل متنازع فیهای سرحدی و اراضی، یک کمیسیون مرکب از نمایندگان ایران و روسیه معین خواهد شد.

فصل چهارم

با تصدیق اینکه هر یک از ملل حق دارد مقدرات سیاسی خود را بلا مانع و آزادانه حل نماید هر یک از طرفین معظمین متعاهدین از مداخله دهاور داخلی طرف مقابل صرف نظر کرده و جداً خودداری خواهد نمود.

فصل پنجم

طرفین معظمین متعاهدین تقبل مینمایند که :

(۱) از ترکیب و یا توقف تشکیلات و یا دستجات (گروها) بهر اسم که نامیده شوند و یا اشخاص منفرد که مقصود تشکیلات و اشخاص مزبوره مبارزه با ایران و روسیه و همچنین با ممالک متحده با روسیه باشد در خاک خود ممانعت نمایند و همچنین از گرفتن افراد قشونی و یا تجهیزات نقرات برای صفوف قشون و یا قوای مسلحه تشکیلات مزبوره در خاک خود ممانعت نمایند.

(۲) بکلیه ممالک و یا تشکیلات قطع نظر از اسم آن تشکیلات که مقصودشان مبارزه با متعاهد معظم باشد نباید اجازه داده شود که بتحاکم هر یک از طرفین معظمین متعاهدین تمام آنچه را که ممکن است بر ضد دیگر استعمال شود وارد نموده و یا عبور دهند.

(۳) با تمام وسایلی که بآن دسترس باشد از توقف قشون و یا قوای مسلحه مملکت ثالث دیگری در صورتیکه احتمال برود توقف قوای مزبوره باعث تهدید سرحادات و یا منافع و یا امنیت متعاهد معظم دیگر میشود باید در خاک خود و متحدین خود ممانعت نمایند.

فصل ششم

طرفین معظمین متعاهدین موافقت حاصل کردند که هر گاه ممالک ثالثی

بخواهند بوسیله دخالت مسلحه سیاست غاصبانه را در خاک ایران مجری دارند یا خاک ایران را مرکز حملات نظامی بر ضد روسیه قرار دهند و اگر ضمناً خطری سرحدات دولت جمهوری اتحادی شوروی و یس متحدین آنها تهدید نماید و اگر حکومت ایران پس از اخطار دولت شوروی روسیه خودش نتواند این خطر را رفع نماید دولت شوروی حق خواهد داشت قشون خود را بخاک ایران وارد نماید تا اینکه برای دفاع از خود اقدامات لازمه نظامی را بعمل آورد. دولت شوروی روسیه متعهد است که پس از رفع خطر بلادرنگ قشون خود را از حدود ایران خارج نماید.

فصل هفتم

نظر براینکه ملاحظاتی مذکور در فصل ششم میتواند همچنین در باب امنیت دریاجزیر مورد پیدا نماید لهذا طرفین معظمین متعاهدین موافق هستند که اگر در جزیره افراذ بحر، به ایران اتباع دولت ثالثی باشند که از بودن خود در بحریه ایران برای تعقیب مقاصد خصمانه نسبت بر روسیه استفاده نمایند دولت شوروی روسیه حق خواهد داشت که انفصال عناصر مضره مزبوره را از دولت ایران بخواهد.

فصل هشتم

دولت شوروی روسیه اصراف قطعی خود را از سیاست اقتصادی که حکومت تزاری روسیه در شرق تعقیب مینمود و بدولت ایران نه از نقطه نظر توسعه اقتصادی و ترقی ملت ایران بلکه برای اسارت سیاسی ایران پول میداد، اعلان مینماید. بنابراین این دولت شوروی روسیه از حقوق خود نسبت بقروضی که دولت تزاری به ایران داده است صرف نظر کرده و اینگونه استقراضها را نسخ شده و غیر قابل تأدیبه میشمارد و همچنین دولت شوروی روسیه از تمام تقاضاهای راجع بانقاع از عواید مملکتی ایران که وثیقه استقراضهای مذکور بود صرف نظر می نماید.

فصل نهم

دولت شوروی روسیه نظر به اعلان نفی سیاست مستعمراتی سرمایه داری که باعث بدبختیها و خونریزیهای بیشمار بوده و میباشد از انتفاع از کارهای اقتصادی روسیه تزاری که قصد از آنها اسارت اقتصادی ایران بوده صرف نظر مینماید. بنابراین دولت شوروی روسیه تمام نقدینه و اشیاء قیمتی و کلیه مطاببات و بدهی بانك استقراضی ایران را و همچنین کلیه دارائی منقول و غیر منقول بانك مزبور را در خاک ایران بملکیت کامل ایران واگذار مینماید.

توضیح آنکه در شهرهاییکه مقر است قونسولگریهای روسیه تأسیس شوند و در آنجاها خانه های متعلق ببانك استقراضی ایران وجود داشته و مطابق همین فصل منتقل بدولت ایران میشود دولت ایران رضایت میدهد که یکی از آن خانه ها را مجاناً برای استفاده مطابق انتخاب دولت شوروی روسیه برای محل قونسولگری روسیه واگذار نماید.

فصل دهم

دولت شوروی روسیه کوشش سیاست مستمراتی دنیا را که در ساختن راهها و کشیدن خطوط تلگرافی در ممالک غیر برای تأمین نمودن نظامی خود بر توسعه تمدن ملل ترجیح میدهد نفی کرده و مایل است که وسایل مرادوات و مخازنات که برای استقلال و تکمیل تمدن هر ملتی لزوم حیاتی دارد باختیار خودمکت ایران واگذارده شود و ضمناً هم بقدر امکان خسارات وارده به ایران بواسطه قشون دولت تزاری جبران شود. لهذا دولت شوروی روسیه مؤسسات روسی ذیل را بالاخص بملکیت قطعی ملت ایران واگذار مینماید.

الف - راههای شوسه از انزلی بطهران و از قزوین بمعهدان با تمام اراضی و ابنیه و اثاثیه متعلق بر راههای مذکور.

ب - خطوط راه آهن از جلفا به تبریز و از سوفیان بدریاچه ارومیه با تمام ابنیه و وسایل نقلیه و متعلقات دیگر.

ت - اسکاها و انبارهای مال التجاره و کشتیهای بخاری و کرجیها و کلیه وسایل نقلیه در دریاچه ارومیه با تمام متعلقات آنها.

ث - تمام خطوط تلگرافی و تلفونی با تمام متعلقات و ابنیه و اثاثیه که در حدود ایران بتوسط دولت سابق تزاری ساخته شده است.

ج - بندر انزلی (پر) بسا انبارهای مال التجاره و کارخانه چراغ برق و سایر ابنیه.

فصل یازدهم

نظر باینکه مطابق اصول بیان شده در فصل هشتم این عهدنامه متعقد در دهم فورال ۱۸۲۸ مابین ایران و روسیه در ترکمان چای نیز که فصل هشتم آن حق داشتن بجزیره را در بحر خزر از ایران سلب نموده بود از درجه اعتبار ساقط است. لهذا طرفین معتمدین متعاهدین رضایت میدهند که از زمان امضای این معاهده هر دو بالسویه حق کشتی رانی آزاد در زیر بیرقهای خود در بحر خزر داشته باشند.

فصل دوازدهم

دولت شوروی روسیه پس از آنکه رسماً از استفاده از قواید اقتصادی که پیشین بر توفیق نظامی بوده صرف نظر نمود اعلان مینماید که علاوه بر آنچه در فصول نه و ده ذکر شده سایر امتیازات نیز که دولت سابق تزاری عنفاً برای خود و اتباع خود از دولت ایران گرفته بود از درجه اعتبار ساقط مینماید.

دولت شوروی روسیه از زمان امضای این عهدنامه تمام امتیازات مذکور را اعم از آنکه بموقع اجرا گذارده شده باشند و یا گذارده نشده باشند و تمام اراضی را که بواسطه آن امتیازات تحصیل شده اند، بدولت ایران که نماینده ملت ایران است واگذار مینماید.

از اراضی و مایملکی که در ایران متعلق بدولت تزاری سابق بوده محفوظ
غارت روس در طهران و در زرگنده باتمام ابنیه و اثاثیه موجوده در آنها و همچنین
محوطه‌ها و اثنایه جنرال قونسولگریها و قونسولگریها و اویس قونسولگریهای
سابق روسیه در ایران در تصرف روسیه باقی میماند.

توضیح آنکه دولت شوروی روسیه از حق اداره کردن قریه زرگنده که متعلق
بدولت سابق تزاری بود صرف نظر مینماید.

فصل سیزدهم

دولت ایران از طرف خود وعده میدهد که امتیازات و مایملکی را که مطابق
این عهدنامه به ایران مسترد شده است بقصر و اختیار و با استفاده هیچ دولت ثالث
و اتباع دولت ثالثی واگذار ننموده و تمام حقوق مذکور را برای رفاه ملت ایران
محفوظ بدارد.

فصل چهاردهم

با تصدیق اهمیت شیلات سواحل بحر خزر برای اعاشه روسیه، دولت ایران
پس از انقضای اعتبار قانونی تغییرات فعلی خود نسبت بشیلات مزبور حاضر است که
با اداره ایزاق جمهوریت اتحادی اشتراکی شوروی روسیه قرارداد در باب سیدمنعی
با شرایط خاصی که تا آن زمان معین خواهد شد منعقد نماید.

همچنین دولت ایران حاضر است که با دولت شوروی روسیه داخل مطالعه
و مابینگی که حالیه نیز تا رسیدن موقع شرایط مذکور در فوق امکان رساندن مواد
شیلات مزبور را بیروسیه در نظر ادارات ایزاق جمهوریت اشتراکی روسیه تأمین
نماید بشود.

فصل پانزدهم

دولت شوروی روسیه نظر باصول اعلام شده خود در باب آزادی عقاید مذهبی
مایل است بمتبلقیات مذهبی که مقصود باطنی از اعمال تعوذ سیاسی در توده مردم و
کمک بدسایس سبعانه تزاری بوده در ممالک اسلامی خاتمه دهد.

بنابر این دولت شوروی روسیه انحلال تمام هیئت‌های روحانی را که در ایران
دولت سابق تزاری تأسیس کرده بود اعلان مینماید و اقدام خواهد نمود که بعدها
از روسیه به ایران اینگونه هیئت‌ها اعزام نشوند.

دولت شوروی روسیه اراضی و ابنیه و دارائی هیئت‌ها را در روسیه و
همچنین تمام دارائی سایر مؤسسات هیئت مزبوره را بلاعوض بملکیت دائمی ملت
ایران که دولت ایران نماینده آن است واگذار مینماید. دولت ایران اراضی و ابنیه
و دارائی مزبور را بمصرف ساختن مدارس و سایر مؤسسات معارفی خواهد رساند.

فصل شانزدهم

نظر بمندرجات مرسله دولت شوروی بتاریخ ۲۵ ایون ۱۹۱۹ (ضمیمه ۲)
راجع بابطال قضاوت قونسولها اتباع روسیه ساکن ایران و همچنین اتباع ایران

ساکن روسیه از تاریخ امضای این معاهده دارای حقوق مساوی با ساکنه محلی بوده و محکوم قوانین مملکت متوقف فیها خواهند بود و بتمام کارهای قضائی آنها در محاکم محلی رسیدگی خواهد شد.

فصل هفدهم

اتباع ایران در روسیه و همچنین اتباع روسیه در ایران از خدمت نظامی و تأدیبه هر نوع مالیات نظامی یا عوارض نظامی معاف هستند.

فصل هیجدهم

اتباع ایران در روسیه و اتباع روسیه در ایران در آزادی مسافرت در داخله مملکت دارای حقوقی میباشند که با اتباع دول کماله الوداد بغیر از دول متحده با روسیه را گذار میشود.

فصل نوزدهم

طرفین معظمین متعهدتین در مدت قلیلی پس از امضای این عهدنامه اقدام در تجدید روابط تجارته خواهند نمود.

وسایل واردات و صادرات مال التجاره و تأدیبه قیمت آن و همچنین طرز دریافت و میزان حقوق گمرکی که از طرف ایران بر مال التجاره روس تعلق میگیرد مطابق قرارداد خاص تجارتی که بوسیله کمیسیون خاص از نمایندگان طرفین تشکیل خواهد شد معین خواهد گردید.

فصل بیستم

طرفین معظمین متعهدتین متقابلاً بومدیگر حق ترانزیت میدهند که از طریق ایران و یا طریق روسیه بممالک ثالثی مال التجاره حمل نمایند ضمناً برای مال التجاره حمل شده عوارض بیش از آنچه از مال التجاره دول کماله الوداد غیر از ممالک متحده با جمهوری اتحاد شوروی روسیه اخذ میشود نباید تعلق بگیرد.

فصل بیست و یکم

طرفین معظمین متعهدتین در اقل مدت پس از امضای این عهدنامه اقدام در استقرار روابط تلگرافی و پستی مابین ایران و روسیه خواهند نمود. شرایط روابط مذکوره در قرارداد خاص پستی و تلگرافی معین خواهد شد.

فصل بیست و دوم

برای تثبیت روابط رودیبه هم جواری و توبیه کوجبات درک حسن نیت همدیگر که پس از امضای این عهد نامه فیما بین برقرار میشود هر یک از طرفین معظمین متعهدتین در پایتخت طرف مقابل نماینده مختار خواهند داشت که چه در ایران چه در روسیه دارای حق مصونیت خارج از مملکت (اکستری توریالته) و سایر امتیازات مطابق قوانین بین المللی و عادات و همچنین قواعد و مقررات جاریه در مملکتین نسبت بنمایندگان سیاسی خواهند بود.

فصل بیست و سوم

طرفین معظمین متعهدتین به نیت توسعه روابط مملکتی متقابلاً در نقاطی

که برضایت طرفین معین خواهد شد تأسیس قونسولگریها خواهند نمود، حقوق و صلاحیت قونسولها در قرارداد مخصوصی که بلا تأخیر پس از امضای این عهدنامه منعقد خواهد شد و همچنین مطابق قواعد و مقررات جاریه در هر دو مملکت نسبت بمؤسسه قونسولها معین خواهد شد.

فصل بیست و چهارم

این عهدنامه باید در ظرف سه ماه تصدیق شود مبادله تصدیق نامهها در شهر طهران حتی الامکان در مدت قلیلی بعمل خواهد آمد.

فصل بیست و پنجم

این عهدنامه بزبان فارسی و روسی در دو نسخه اصلی نوشته شده و در موقع تفسیر آن هر دو نسخه معتبر میباشد.

فصل بیست و ششم

این عهدنامه فوراً پس از امضا دارای اعتبار خواهد شد.
برای تصدیق آنچه گفته شد امضا کنندگان ذیل این عهدنامه را امضا کردم و بهامهاز خود مهور نمودند در شهر مسکو در ۲۶ فورال ۱۹۲۱ تحریر شد.

امضا: که از کی چیچرین امضا: مشاور الممالک
ل. کاراخان (ضمیمه ۱)

ترجمه مراسله کدیسر ملی امور خارجه اتحاد جماهیر شوروی

بسفارت ایران در شوروی

مورخه ۱۴ یا نوآر ۱۹۱۸ نمرة ۱۳۷

بطر گرداد

آقای وزیر مختار،

نظر باینکه ملت ایران در باب آتیه قرارداد انگلیس و روس ۱۹۰۷ (۱) در شبهه است اقتضای دارم که بنام دولت شوروی جمهوری روسیه مراتب ذیل را با اطلاع شما برسانم. کاملاً موافق با اصول سیاست بین الملل که دو مین مجمع نوزدهای تمام روسیه در تاریخ ۲۶ اکتبر ۱۹۱۷ مقرر داشته است - شورای کمیسرهای ملی اعلان مینماید که قرارداد انگلیس و روس ۱۹۰۷ نظر بآنکه بر علیه آزادی و استقلال ملت ایران بوده است یکباره وائی الابد ملغی است.

شورای کمیسرهای ملت نیز اعلان مینماید که تمام قرار داد های مقدم بر قرار داد مزبور و اسبق از آن که حقوق ملت ایران را نسبت به موجودیت آزاد و مستقل خود بهر مناسبتی که باشد محدود و یا تقلیل نماید ملغی و از درجه اعتبار ساقط است.

امراجعه به قشون روس که هنوز مراجعت نکرده و بموجب زحمت ملت ایران هستند تمنا دارم مطمئن شوید آقای وزیر مختار که این مطالب برخلاف اراده ما (۱) به کتاب قرارداد ۱۹۰۷ روس و انگلیس راجع به ایران، نوشته مؤلف این راهنما مراجعه فرمائید.

و بواسطهٔ جهالت يك قسمت از مرزها و سواى ارادهٔ عناصر ضد انقلابى صاحبمنصبان آنهاست.

حکومت شوروى از طرف خود براى آزاد کردن ايران از مأمورين سابق (تزارى) و (بورژوازى) (امپرياليست) كه بطور تساوى دشمنهاى ملت ايران و ملت روس هستند اقدامات لازم خواهد نمود. تمام اتباع روس كه بواسطهٔ عمليات مخالف قانون و رفتار شديدى نسبت باهالى ايران مقصر شده باشند دچار تمام سختيهاى قوانين انقلابى خواهند شد. حكومت شوروى نيز در حدود روابط بين الملل مساوى ممكنهٔ خود را صرف نائل شدن به تخليهٔ كامل ايران از قشون عثمانى و انگليسى خواهد نمود. نهايت اميدوارى بنزد يك شدن موقعى داريم كه ملل، حكومتهاى خود را مجبور خواهند كرد كه خاتمهٔ بشارهاى وارده بملت ايران داده و ملت ايران خود قادر خواهد گرديد كه آزادانه قواى خود را در حدود مسالك خود توسعه دهد.

در حال شورى كميسر هاى مى خود را مجاز بر و ابطنى با ملت ايران ميدانند كه فقط مبنى بر رضا و احترام ملل باشد. (۱)

كميسر مى امور خارجه . تر تسكى

(۱) قرارداد دوستى مورخ ۲۶ فوريه ۱۹۲۱ بين ايران و اتحاد جماهیر شوروى با تاييد انضمام نامه هاى متبادل راجع بآن منصوب مجلس شورى اعلى ايران رسیده ، با اين ترتيب انتشار من قرآداد مزبور بدون اشاره و با ضميمه کردن نامه هاى متبادل ناآمر است. (ضمیمهٔ ۲)

ترجمهٔ موا سلهٔ كميسر مى امور خارجه اتحاد جماهیر شوروى

بنه رئيس الوزراى ايران

كميسارباى مى امور خارجه جمهورى شوروى متحده

اجتماعى روسيه ، شعبه شرق

مورخه ۲۶ ايون ۱۹۱۹ نمره ۱۷۸۷

رئيس الوزراء دولت ايران - طهران

آقاى وزير

كميسر مى سابق امور خارجه در طى مر اسلهٔ خود مورخهٔ ۱۴ يا نواز ۱۹۱۸ نمرهٔ ۱۳۷ كه بعد در نمرهٔ ۱۱ (اخبار كميتهٔ اجرائيه مركزى شوروى نمايندگان كارگران و سربازان و دهاقين كل روسيه) در همان سال درج شده ، اصول ميانى سياست روسيه شوروى را نسبت به ايران اطلاع داده است .

در تكميل اصول مندرجهٔ در اين مر اسله مبنى بر الغاى ابدى تمام عهود و قراردادهائى كه دولت شوروى روسيه عنفاً بر ايران تحميل نموده يا اينكه با اصل استقلال و مصونيت ايران مخالفت داشته و يا اينكه آزادى در ترقى و انجام منظور ملت ايران را در

اراضی متصرفه و دریاهاى مجاوره خود محدود و يا تضيق ميسموده است. كميسارى
ملى امور خارجه دولت جمهورى شوروى متحده اجتماعى روسيه حاليه نيز اظهار
ميسميد كه كاملاً حاضر است برائى انعقاد عهد جديده و قراردادهاى قسوتلگرى و
مقاولات ديگر مبثنى بر اصول آزادى، مقاونۀ و احترام متقابلۀ ملتين با دولت ايران
داخل مذاكره شود.

نظر باینکه قشون دولتهای سابق روسیه بمیت دستجات نظامی (اشغال کننده)
عثمانی و انگلیس شمال ایران را ویران کرده اند و مسئولیت این خرابی تماماً
متوجه دول سرمایه دار انگلیس و عثمانی و روسیه تزاری میباشد دولت شوروی روسیه
که نسبت به ایران ستم دیده از دول متحده استعماری (امپریالیستی) دارای احساسات
نیکخواهانه است مایل میباشد خسارت وارده به ایران را بتوسط دستجات روس از روی
انصاف جبران نماید و تصور میکند که دولت ایران تکیه بمعاضدت ملت ایران نموده
وسایلی بدست آورد که از دولت استعماری انگلیس نیز خساراتی که به ایران وارد
آورده است مطالبه نماید.

نظر بمیلی که دولت شوروی به جبران خسارات وارده بملت ایران دارد
اعلام مینماید که :

- ۱ - تمام قروض ایران که بدولت تزاری داشته است ملغی میشود .
- ۲ - روسیه الهی الابد بهر گونه مداخله خود در عواید ایران از قبیل عواید
گمرکی و تلگرافى و پستی و مالیاتی و غیرها خاتمه میدهد .
- ۳ - بحر خزر پس از پاک شدن از سفاین قطاع الطریق امپریالیزم انگلیس
برای کشتی رانی در تحت بیرق ایران آزاد اعلان خواهد شد .
- ۴ - سرحدات روسیه شوروی بسا ایران مطابق اراده آزاد سکنه سرحدی
معین خواهد شد .

۵ - تمام امتیازات دولتی روس و امتیازات اتباع آن باطل و از درجه اعتبار
ساقط است .

۶ - بانک استقراضی ایران با تمام متعلقات ارضی و شعبات خود در ایران
ملک ملت آزاد ایران اعلان میشود .

۷ - خط تلگراف مابین مشهد و سیستان با خطوط تلگرافى ناحیه استرآباد
و راه شوسه انزلی طهران با تمام راهبای شوسه و ابنیه متعلق بآنها که در موقع
حنگ ۱۹۱۴ - ۱۹۱۸ قشون روس در مدت توقف خود در ایران ساخته بورت انزلی
با تمام منضعات آن از قبیل کارخانه چراغ برقی و چراغها و سدها و ادوات دیگر و
غیرهها ، راه آهن جلفا - تبریز با شعبه صوفیان با تمام ادوات و اثاثیه و ابنیه متعلقه
بآن و امثال آن و همچنین تمام ادارات پستی خطوط تلگرافى و تلفنى روسیه در ایران
برای استفاده و ملکیت ملت آزاد و مستقل ایران واگذار میشود .

تأدیۀ حقوق مستخدمین و کارگران مؤسسات مذکورہ بر عهده ملت ایران است.

۸ - حق قضاوت سابق قسولها کاملاً باطل میشود .

۹ - میسیون روحانی ارومیه منحل میگردد .

۱۰ - تمام اتباع روسیه مقیمین ایران مکلف هستند کلیه عوارض و مالیاتها را بالنسبه مانند اهالی محل تأدیبه نمایند در صورتیکه این عوارض و مالیاتها مطابق قانون و برای رفع احتیاجات ملت برقرار شده باشند .

۱۱ - دولت روسیه حاضر است که با دولت ایران مشترکاً مسئله راجع بحق مالکیت اراضی اتباع روس در ایران و طرز اجاره کردن و تأدیبه مالیات و امثال آنرا مطرح نموده با رعایت حفظ منافع ملتین ایران و روس حل نماید .

۱۲ - سرحد ایران و روس برای عبور آزاد و حمل مال التجاره باز میشود . به ایران اجازه ترانزیت مال التجاره از روسیه داده میشود که از هر جا بخواهد و هر چه بخواهد حمل نماید .

۱۳ - دولت شوروی روسیه حاضر است که متفقاً با دولت ایران تعرفه های حمل و نقل و مال التجاره ایران را بوسیله وسایل نقلیه روسیه از قبیل راه آهن و یا کشتی و امثال آن ترتیب دهد .

۱۴ - روسیه از هر نوع مشارکت در تشکیل قوای نظامی در خاک ایران صرف نظر مینماید .

۱۵ - دولت روسیه بانحلال کار گذارها رضایت میدهد .

۱۶ - به ایران حق داده میشود که در کلیه شیرها و نقاط روسیه شوروی و همچنین در ترکستان و ماوراء بحر خزر و در بخارا و خویوه متحده بلاروسیه ، قسولهای خود را تعیین نماید .

کمیساریای ملی امور خارجه دولت شوروی روسیه مطالب مشروحه فوق را رسماً اعلام و پیشنهاد نموده ، اطمینان کامل دارد که این قدم دولت شوروی روسیه دوره تازه ای در تاریخ روابط روسیه و ایران افتتاح نموده و ملت انقلابی روسیه سلام برادرانه خود را به ایران فرستاده و صمیمانه آرزومند است که ملت ایران با ظلم و فشار انگلیسها و دول مستعمراتی متحده دیگر را که قصدشان خفه کردن قطعی ایران دست و پا بسته است از شانه های فرسوده خود دور اندازد .

ملت روس یقین دارد که ملت سی کروری ایران نمیتواند بمیرد و همچو ملتی با چنین گذشته با عظمت و افتخار که در صفحات تاریخ و تمدنش نام اشخاصی ثبت شده است که کلیه دنیای متمدن بالاستحقاق در مقابل آنان سر فرود میاورد با يك جنبش توانائی از خواب چندین صدساله بیدار شده ، وجود یغماگران ردول را بر طرف کرده برادرانه داخل در صنوف ملل متمدن آزاد شده برای سعادت نوع بشر خدمت درخشان جدید خواهد نمود .

کمیسر ملی امور خارجه جمهوری اشتراکی اتحادی شوروی روسیه ،

چیچورین

مراسله وزیر امور خارجه ایران بنماینده مختار اتحاد جماهیر شوروی

مورخه ۱۵ قوس ۱۲۰۰ نمبر ۲۶۵۴

آقای نماینده مختار

چون در فصول پنجم و ششم عهدنامه بین الدولتین بنظر دولت و مجلس شورای ملی ابهامی موجود بود همچنین عقیده مجلس بر این است که فصل سیزدهم که راجع به برگشت امتیازات است بدون قید شرط مقرر گردد و فصل بیستم بترتیبی نوشته شود که ترازیت صادرات و واردات برای دولت ایران منظور گردد، در این مسائل شفاهاً با آنجناب مذاکراتی شده نسبت به فصول پنجم و ششم توضیحاتی داده بودند و نسبت به فصول سیزدهم و بیستم وعده داده بودند که اگر عهدنامه از مجلس بگذرد آنجناب مساعی جمیله را بعمل آورده و مساعدت خواهند فرمود که این دو فصل برفق میل دولت و مجلس اصلاح شود. چون دولت و مجلس شورای ملی علاقه تامی به استقرار روابط و دادیه بین الدولتین دارند و مایل هستند که هر چه زودتر عهدنامه که حائز اساس روابط حسنه بوده باشد منعقد گردد این است باطلاع آنجناب میرساند که بطوریکه وعده فرموده اند توضیحات راجع به فصول پنجم و ششم و وعده مساعدت نسبت به اصلاح فصول سیزدهم و بیستم را بدولت کتباً اعلام فرمایند تا موفق شوند عهدنامه را بصوب مجلس شورای ملی برسانند و همچنین راجع به اشتباهی که در فصل سیم شده و در عرض لفظ معاهده کمیسیون نوشته اند چون در سنه ۱۸۸۱ فقط عهدنامه سرحدی منعقد شده بود و مقصود این فصل همان عهدنامه و عبارت مندرجه در فصل سیم غلط بینی است بدیهی است در رفع این غلط عبارتی هم اقدام مقتضی خواهند فرمود. در اینموقع احترامات فائقه را تجدید مینمایند.

مشا السلطنه

(ضمیمه ۴)

مراسله نماینده مختار اتحاد جماهیر شوروی بوزیر امور خارجه

دولت جمهوری سوسیالیستی متحده شوروی روس

نمایندگی مختار در ایران

مورخه ۲۰ قوس ۱۳۰۰ نمبر ۱۶۰۰

آقای وزیر امور خارجه

در جواب مراسله محترمه مورخه ۲۰ برج قوس همدساله جناب مستطاب عالی با کمال احترام توضیحاً زحمت افزاست که مقصود از مواد پنجم و ششم قرارداد ما فقط در صورتی است که شروع بعملیات و مبارزه مسلحانه برسد روسیه و جمهوریهای شوروی متحده با او از طرف طرفداران رژیم واژگون شده یا یاران آنها در بین دول خارجه، آنهایی که بغیر از کمک نمودن بدشمنان جمهوریهای کلاگران و دهاقین میتوانند ببینان یا همچنین جبراً قسمتی از خاک ایران را تصرف نموده و در اینجا

مجلسی برای حملات مستقیمه خود و با بوسیله قوای کنتر رولوسیو نرها بجمهوریهای شوروی و با بخورد روسیه حمله نمایند تشکیل داده شود و بیچوجه مبارزه شفاهی و ادبی با رژیم شوروی از طرف دستجات ایرانی و یا دستجات فراریان روسیه تا حدی که معمولاً در بین دو دولت دوست اجازه داده میشود در مواد مزبوره در نظر گرفته نشده است. ولی در خصوص مواد سیزده و بیست و همچنین ماده سیم آنجائیکه بقول دولت متبوعه جناب مستطاب عالی در تعیین قرارداد هزار و هشتصد و هشتاد و یک (۱۸۸۱) مختصر اشتباهی رخ داده است دوستدار بدون تزلزل بطوریکه بدو اهم اظهار مینمود، دولت دوستدار با نیت احساسات صادقانه نسبت بملت ایران هیچوقت سدی را در طریق ترقی و تعالی ایران در نظر نداشت و خود دوستدار بر طبق این احساسات با کمال میل مشروط بمحفوظ ماندن مناسبات دوستانه کامله بین دولتین حاضر است در مذاکرات راجعه به تمییز مواد فوق الذکر و قسمتهای علیحده در مواد بمیل دولت علیه ایران و بر طبق منافع روسیه مساعدات لازمه را بعمل آورد. پس از این اظهار دوستدار منتظر است که دولت متبوعه جناب مستطاب عالی و مجلس شورای ملی در نزدیکترین اوقات قرارداد را بطوری که در مراسله محترمه جناب مستطاب عالی وعده داده شده بتصویت برسانند. در اینموقع احترامات فائقه را تجدید مینماید.

نماینده مختار دولت ر. س. ف. س. ر. در ایران

دشتین

قرارداد ۱۹۲۳

مقدمه

بقصد برقرار کردن امتیاز جدیدی بجای امتیازی که در تاریخ ۱۹۰۱ به ویلیام ناکس داریسی داده شده بود این امتیاز را دولت ایران اعطاء و کمیانی نفت انگلیس و ایران محدود آنرا قبول مینماید. روابط طرفین مذکور در فوق در آیه بر طبق این قرارداد خواهد بود.

تعریفات

بعضی اصطلاحات مستعمله در این قرارداد قطع نظر از هر معنی دیگری که ممکن است در حال یا در آتیه در موارد دیگر داشته باشد در این قرارداد مطابق تعریفات ذیل معنی خواهد شد.

دولت

یعنی دولت شاهنشاهی ایران.

کمپانی

یعنی شرکت نفت انگلیس و ایران محدود و تمام شرکتهای نامبره آن.

شرکت نفت انگلیس و ایران محدود

یعنی شرکت نفت انگلیس و ایران محدود یا هر شخص حقوقی دیگری که با تصویب دولت ایران مطابق ماده ۲۶ این امتیاز بدو منتقل شود.

شرکت تابعه

یعنی هر شرکتی که در آن کمپانی حق تعیین بیش از نصف مدیران را مستقیماً یا غیر مستقیم داشته باشد و یا آنکه کمپانی در آن شرکت بطور مستقیم یا غیر مستقیم مالک یک مقداری سهام باشد که بیش از پنجاه درصد حق رأی در مجمع عمومی شرکت مزبور را برای کمپانی تضمین نماید.

نفت

یعنی روغن خام و گازهای طبیعی و قیرها (اسفالتهای) و هر ماده طبیعی و تمام مشتقات دیگری که یا از مواد مذکوره حاصل میگردد و یا بوسیله اختلاط و امتزاج این مواد بمواد دیگری بدست میآید.

عملیات کمپانی در ایران

یعنی تمام عملیات صنعتی و تجاری و فنی که کمپانی متحمل میگردد برای اجرای این امتیاز انجام میدهد.

ماده اول

دولت بر طبق مقررات این امتیاز حق مانع للغير تخصیص و استخراج نفت را در حدود حوزه امتیاز بکمپانی اعطاء میکند و همچنین حق انحصاری تصفیه و هر نوع عملی را در نفتی که خود تحصیل کرده و تهیه آن برای تجارت خواهد داشت و همچنین دولت در تمام وسعت خاک ایران بکمپانی حق غیر انحصاری حمل و نقل نفت و تصفیه و هر نوع عملی در آن و تهیه آن برای تجارت و همچنین فروش آن در ایران و صادر کردن آنها اعطاء مینماید.

ماده دوم

الف - حدود حوزه امتیازنا تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ عبارت خواهد بود از حوزه‌ای که واقع است در جنوب خط پهنشی که در روی نقشه‌ای که طرفین امضاء کرده و منضم بقرارداد است رسم شده است.

ب - کمیانی باینصورتی تا ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ در حوزه منکوره در فوق یک یا چندین قطعه زمین را بهی شکل و وسعتی که در هر قطعه که مقتضی میدانند انتخاب نمایند.

مجموع سطح یا چند قطعه که انتخاب شده باشد نباید از یکصد هزار میل مربع انگلیسی (۱۰۰۰۰۰۰ میل مربع) تجاوز نماید - هر میل ساده مطابق است با یک هزار و شصت و نه متر.

کمیانی در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ یا قبل از آن یک قطعه یا قطعاتی را که بطریق فوق انتخاب کرده کتباً بدولت اطلاع خواهند داد. بهر اطلاعاتنامه نقشه‌ها و اطلاعات لازمه برای تشخیص و تجدید قطعه یا قطعات پیشنهادیه از طرف کمیانی ضمیمه خواهد شد.

ج - بعد از تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ کمیانی دیگر حق تفحص و استخراچ نفت یا جز در قطعه یا قطعاتی که مطابق بند (PARA CHARHE) (ب) فوق انصاف کرده است نخواهد داشت و حوزه امتیاز منکوره از این تاریخ عبارت خواهد بود از قطعه یا قطعاتی که بدین طریق انتخاب گردیده و از انتصاب آنها نیز به ترتیب منکوره در فوق بدولت اطلاع داده شده باشد.

ماده سوم

کمیانی حق غیر انحصاری ساختن و داشتن لوله‌های حمل نفت را خواهد داشت. کمیانی در تعیین محل سیر لوله‌های نفت خود و بکار انداختن آنها مختار است.

ماده چهارم

الف - هر زمین بایر متعلق بدولت که کمیانی برای عملیات خود در ایران لازم بدانند و از برای مقاصد عمومی مورد احتیاج دولت نباشد مجاناً بکمیانی واگذار خواهد شد. طریق تحصیل اراضی منکوره به ترتیب ذیل خواهد بود:

هر وقت قطعه‌ای از اراضی منکوره مورد احتیاج کمیانی واقع میشود باید کمیانی یک یا چندین نقشه کدور روی آن زمین مورد احتیاج با رنگ آمیزی مشخص گردیده باشد به وزارت مالیه ارسال بدارد. دولت در صورتیکه اعتراض نداشته باشد متعهد میشود که در ظرف سه ماه از تاریخ وصول تقاضای کمیانی موافقت خود را اظهار بدارد.

ب - اراضی دائر متعلق بدولت را که کمیانی احتیاج پیدا میکنند بطریق دیگری که در جزء قبل مذکور است از دولت تقاضا خواهد کرد و دولت در ظرف سه ماه موافقت خود را در مقابل تقاضای کمیانی دایر بطریق آن اراضی اشمار خواهد داشت در صورتیکه دولت اعتراض و احتجاجی با اراضی مزبوره نداشته باشد.

ج - تقییمت این اراضی را کمیانی تأدیبه خواهد کرد - قیمت مزبور باید عادلانه باشد و از قیمت متعارفی اراضی که از همان نوع بوده و همان مرفعا داشته و در همان حوزه واقع شده باشند نباید تجاوز نماید.

د - در صورتیکه دولت در مقابل تقاضاهای پیشینین شده در جزوهای (Alinea) (الف و ب) مذکور در فوق جوابی ندهد پس از اکتفای دوماه از تاریخ وصول تقاضاهای مزبور کمیانی تذکر نامه جدیدی به دولت خواهد فرستاد چنانچه بتذکر نامه مزبور نیز در ظرف یک ماه از تاریخ وصول جوابی داده نشود سکوت دولت بمنزله تصویب تلقی خواهد گردید.

د - اراضی را که متعلق بدولت نیست و برای کمیانی لازم باشد با توافق با صاحبان اراضی مزبور و یا توسط دولت کمیانی تحصیل خواهد کرد در صورت عدم حصول موافقت در قیمت دولت با صاحبان اراضی مزبور اجازه نخواهد داد که پیش از نرخ متعارفی اراضی مشابه

مجاور مطالبه نمایند. برای تقویم اراضی مذکور منظوری که کمیانی از مصرف آنها دارد مأخذ قرار داده نمیشود.

ه - اماکن مقدسه و ابنیه تاریخی و محل هائی که جنبه تاریخی دارند و همچنین توابع آنها تا دوست متر مسافت از مقررات مذکوره مستثنی هستند.

و - کمیانی حق غیر انحصاری خواهد داشت که فقط در حوزه امتیازی نه جای دیگر و از زمین بایر متعلق بدولت برای مصرف عملیات خود از هر نوع خاک، شن و آهک و سنگ و مصالح ساختمانی دیگر مجاناً استفاده نماید.

مسلّم است که اگر استفاده از مواد مذکوره موجب ضرر شخص ثالثی باشد باید کمیانی جبران خسارات ذوی الحقوق را بنماید.

ماده پنجم

عملیات کمیانی در ایران بطریق ذیل محدود میشود:

۱ - ساختمان هر خط آهن و هر بندر جدیدی موقوف به حصول موافقت قبلی بین دولت و کمیانی خواهد بود.

۲- اگر کمپانی توسعه ارتباط تلفونی و تلگرافی و تلگرافات بیسیم و هوایی فملی خود را در نظر داشته باشد قبل از تحصیل اجازه دولت در این خصوص اقدامی نمی‌تواند بکند.

اگر دولت برای دفاع ملی یا در موقع پیش آمدهای فوق‌العاده دیگری احتیاج به وسایل نقلیه و وسایل ارتباطیه کمپانی پیدا کند تعهد مینماید حتی الامکان کمتر موجب تضییع عملیات کمپانی بشود و نیز خساراتی را که از این حیث متوجه کمپانی میگردد بطور حقانیت جبران نماید.

ماده ششم

الف - کمپانی مجاز است که بدون تحصیل جواز مخصوصی آنچه را که منحصرأ برای مصرف اعضاء و مستخدمین خود لازم دارد وارد نموده و حقوق گمرکی و مالیاتهای معموله حین ورود را بپردازد. کمپانی تدابیر لازمه را اتخاذ خواهد نمود که اجناس وارده باشخاصی غیر مستخدمین خودش فروخته یا واگذار نگردد.

ب - کمپانی بدون تحصیل جواز مخصوصی حق خواهد داشت که لوازم و مصالح و آلات طبی و جراحی و ادویه‌ای را که برای مریضخانهها و مطب‌های خود در ایران لازم دارد وارد نماید و اشیاء و اجناس منگوره در موقع ورود از تأدیه حقوق گمرکی و هر نوع مالیات و عوارض بدولت و ادارات محلی معاف خواهد بود.

ج - بدون تحصیل هیچگونه جوازی و بدون پرداخت هیچ نوع حقوق گمرکی و مالیات و عوارض به دولت و ادارات محلی کمپانی حق خواهد داشت آنچه را که منحصرأ برای عملیات خود در ایران لازم دارد وارد نماید.

د - صادرات نفتی از پرداخت حقوق گمرکی و هر نوع مالیات و عوارض بدولت و ادارات محلی معاف خواهد بود.

ماده هفتم

الف - کمپانی و مستخدمینش از حمایت قانونی دولت بهره‌مند خواهند بود.

ب - دولت در حدود قوانین و مقررات مملکتی همه نوع تسهیلات ممکنه را برای عملیات کمپانی مینول خواهد داشت.

ج - هرگاه دولت در حوزه امتیازیه باشخاص دیگری امتیازاتی برای بکارانداختن سایر معادن اعطاء کند باید وادار نمایند که احتیاطات لازمه را بعمل آورند که عملیات آنها بمؤسسات و عملیات کمپانی خسارتی وارد نسازد.

د - کمیانی مکلف است منطقه‌ای را که برای ساختن خانه و دکاکین و سایر بناهای دیگر خطرناک است تعیین کند تا دولت بتواند اهالی را مسوق و از سکونت در آن محل منع نماید.

ماده هشتم

کمیانی ملزم نخواهد شد که هیچ قسمتی از وجوه خود و مخصوصاً عواید حاصله از فروش صادرات خود را بیول ایرانی تبدیل نماید.

ماده نهم

کمیانی فوراً تدارکات خود را خواهد دید که بوسیله یک کمیانی فرعی استخراج نفت ایالت کرمانشاه را شروع و درمحل تصفیه نماید.

ماده دهم

I - مبالغی که برحسب این قرارداد از طرف کمیانی باید بدولت تأدیه شود (علاوه بر مبالغی که در مواد دیگر پیش‌بینی شده) بشرح ذیل تعیین میگردد.

الف - حق الامتیاز سالیانه که از اول ژانویه ۱۹۳۳ شروع میشود بمبلغ چهار شیلینگ برای هر تن نفتی که برای مصرف داخلی در ایران بفروش برسد و یا از ایران صادر شود.

ب - پرداخت مبلغی معادل با بیست درصد 20% آنچه اضافه بر ۶۷۱۲۵۰ لیره بصاحبان سهام عادی کمیانی نفت انگلیس و ایران محدود توزیع میگردد خواه این توزیع بمنوان سهم منافع (Dividende) یکی از سنوات بوده و یا از وجوه ذخیره همان کمیانی که اضافه بردخانی که در ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ بموجب دفاتر خود موجود داشته باشد.

ج - مجموع مبالغی که برای هر سال مسیحی برحسب جزوهای (الف) و (ب) از طرف کمیانی بدولت ایران تأدیه میشود نباید هرگز از هفتصد و پنجاه هزار لیره استرلینگ - (۷۵۰۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر باشد.

II - تأدیه وجوه مذکور در این ماده از طرف کمیانی بطریق ذیل بعمل خواهد آمد :

الف - ۳۱ مارس و ۳۰ ژوئن و ۳۰ سپتامبر و ۳۱ دسامبر هر سال هر دفعه مبلغ یکصد و هشتاد و هفت هزار و پانصد لیره استرلینگ

تأدیه مربوط به ۳۱ مارس ۱۹۳۳ فوراً پس از تصویب این قرارداد بعمل خواهد آمد).

ب - در تاریخ بیست و هشتم فوریه ۱۹۳۴ و منبعد در همین تاریخ در هر سال حق امتیاز مربوط بسال قبل بابت هر تن نفت بر حسب جزء (I الف) پس از وضع مبلغ هفت صد و پنجاه هزار لیره استرلینگ (۷۵۰۰۰۰ لیره استرلینگ) که مطابق جزء (II الف) قبلاً تأدیه گردیده است.

ج - مبالغ لازم التأدیه بدولت بر حسب جزء (I ب) این ماده در موقع تقسیم منافع سهام عادی پرداخته خواهد شد.

III - در موقع انقضای این امتیاز و همچنین در صورت تترك آن از طرف کمپانی مطابق ماده (۲۵) کمپانی مبلغی مساوی بیست درصد (۲۰٪) از بابت بهای ذیل را به دولت ایران تأدیه خواهد کرد.

الف - از تفاضل بین مبالغ کل ذخائری (General Reserve) که کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود در تاریخ انقضاء و یا تترك امتیاز موجود خواهد داشت و مبالغ ذخائری که کمپانی مذکور در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ موجود داشته است.

ب - از تفاضل بین مبالغ موجودی که از طرف کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود در تاریخ انقضاء و یا تترك امتیاز بحساب مشغول میشود و موجودیهای که در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ از طرف کمپانی مزبور بحساب مشغول گردیده است.

پرداخت وجوه لازم التأدیه بدولت بر حسب این جزو پنجاهم بعد از تاریخ تشکیل مجمع عمومی کمپانی که پس از انقضاء و یا تترك امتیاز تشکیل میشود انجام خواهد گرفت.

IV - دولت حق خواهد داشت که محاسبات مربوط به این (I الف) را که منتهی تا ۲۸ فوریه هر سال بابت سال گذشته فرستاده میشود تفتیش و رسیدگی نماید.

V - برای جلوگیری از امسکان توجه ضرر بدولت در موقع ترقی و تنزل قیمت پول انگلیس طرفین بشرح ذیل توافق حاصل نمودند.

الف - هرگاه موقمی قیمت طلا در لندن از شش لیره استرلینگ (۶ لیره استرلینگ) در مقابل يك اونس تروی (Ounce Troy) تجاوز نماید برای هر پنی (Penny) که علاوه بر شش لیره استرلینگ در مقابل يك اونس تروی (Troy-Ounce) در روز پرداخت قیمت طلا ترقی نماید بر کلیه مبالغ لازم التأدیه بدولت از طرف کمپانی بموجب

این قرارداد (باستثنای مبالغی که بر حسب جزوهای I-ب) و III الف و ب) این ماده و جزو I الف) از ماده ۲۳ باید بدولت برسد (پیمیزان يك پیکهزار و چهارصد و چهل (۴۰۰۰) مینگه)

ب - هرگاه موقفی دولت تصور کرد باینکه دیگر طلا مبنای عمومی قیمت‌ها و معاملات نیست و طریق تأدیبهای مذکور در فوق تضمینی را که منظور طرفین است برای دولت فراهم نمی‌آید طرفین موافقت مینمایند که وضعیت تضمینی مزبور را تلویحاً بپذیرند و در صورت عدم حصول موافقت قبضه مطابق ماده ۲۴ بحکموت ارجاع خواهد شد و شرایطی را که باید جانشین تضمین مذکور گردد معین و تاریخ اجرای آنرا نیز معلوم خواهد نمود.

VI - هرگاه در پرداخت مبالغ لازم‌التأدیبه بدولت مطابق تاریخ‌های مقرر در این قرارداد اتفاقاً از ناحیه کمپانی تأخیر بعمل آید برای بدست تأخیر از قرار پنجم در صد ۰/۰۵ در سال فرغ وجوه مزبوره را کمپانی خواهد پرداخت.

ماده یازدهم

I - کمپانی برای مدت سی سال اول عملیات خود در ایران از پرداخت هرگونه مالیاتی که بتنفع دولت و اداوات محلی فعلاً برقرار و یا در آتی وضع میشود معاف خواهد بود و در عوض مبالغ ذیل را بدولت تأدیبه خواهد نمود.

الف - در مدت پانزده سال اول این قرارداد بتاریخ ۲۸ فوریه هر سال و برای اولین مرتبه در ۲۸ فوریه ۱۹۳۴ نه پنس بابت هر تن از شش میلیون تن (۶'۰۰۰'۰۰۰ تن) نفتی که بابت سه گذشته قبضه‌ی مشمول حق‌الامتیاز منکورد در جزو I الف) از ماده (۱۰) میگردد و شش پنس بابت هر تن نفت اضافه بر رقم شش میلیون تن منکورد در فوق تأدیبه خواهد نمود.

ب - کمپانی تلحق میکند مبالغی را که بر طبق جزوهای فوق‌الذکر تأدیبه مینماید هیچ وقت از مبلغ دوپست و بیست و پنج هزار لیره استرلینگ (۲۲۵۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر نباشد.

ج - در مدت پانزده سال بعد يك شلینگ بابت هر تن از شش میلیون تن (۶'۰۰۰'۰۰۰ تن) نفتی که بابت سه گذشته مسیحی مشمول حق‌الامتیاز منکورد در جزو I الف) از ماده (۱۰) میگردد و نه پنس بابت هر تن نفت اضافه بر رقم شش میلیون تن منکورد در فوق

تجدید خولعه نمود.

د - کمپانی تضمین میکند مبالغی را که بر طبق جزو (ج) متعاقب تجدید مینماید هیچ وقت از سیصد هزار لیره استرلینگ (۳۰۰،۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر نباشد.

II - قبل از سنه ۱۹۶۳ راجع بمیزان مبالغی که کمپانی در آزای بعملیات کمال عملیات خود در ایران از پرداخت هرگونه مالیاتی بفتح دولت و یا ادارات محلی در مدت سی سال دوم که منتهی به سنه ۱۹۶۳ میشود باید بپردازد طرفین توافق نظر حاصل خواهند نمود.

ماده دوازدهم

الف - کمپانی راجع بعملیاتی که مطابق این قرارداد در ایران مینماید جمیع وسایل معمول و مناسب را برای تأمین صرفه جوئی و استفاده کمال از عملیات خود و برای حفظ مخازن تحت الارضی نفت و برای استفاده از امتیاز خود بطرزیکه مطابق آخرین ترقیات علمی وقت باشد بکار خواهد برد.

ب - هرگاه در حوزه امتیاز غیر از نفت سایر مواد معدنی و بیشهها و جنگلهای متعلق بدولت موجود باشد کمپانی نمیتواند آنها را بکار انداخته و استفاده نماید و یا مانع عملیات و استفاده دیگران بشود (مشروط براینکه مقررات جزو (ج) از ماده (۷) رعایت شود.)

ولی در صورتیکه مواد معدنی بیشه و جنگلهای منکود برای تجسس و استخراج نفت لازم باشد کمپانی حق استفاده از آنها را خواهد داشت.

ج - کلیه حفریاتیکه منجر بکشف نفت نگشته و آب یا مواد قیمتی دیگر در آن پیدا میشود باید برای دولت حفظ شود و فوراً کمپانی دولت را از کشفیات مزبور مطلع سازد و دولت هرچه زودتر ممکن باشد بکمپانی تمایل خود را نسبت بتصرف حفریات مزبور اعلام خواهد داشت و در صورت تصرف آنها دولت مراقبت خواهد کرد که مانع عملیات کمپانی نشود.

ماده سیزدهم

کمپانی تعهد مینماید که بخرج خود و در يك مدت مناسبی هر موقمی که نمایند دولت تقاضا میکند سواهای صحیح از تمام طرفها نقشهها و رسمها و سایر مدارک و اسناد راجع بوضعیت سطح الارضی و طبقات الارضی و حفر چاهها مربوط بحوزه امتیازی که موجود دارد به وزارت مالیه بدهد.

بعلاوه در تمام مدت امتیاز کمیانی تمام اطلاعات مهم علمی و فنی را که از نتیجه عملیات خود در ایران بدست آورده بدولت ارسال خواهد داشت.

تمام اسناد و مدارك مزبوره را دولت بمنوان محرمانه تلقی خواهد نمود.

ماده چهاردهم

الف - دولت بمیل خود در هر موقع مناسبی حق خواهد داشت امر به تفتیش عملیات فنی کمیانی در ایران نموده و برای اجرای این مقصود از اهل خبره و متخصصین فنی مأمورین بگمارد.

ب - کمیانی تمام مدارك و اسناد مربوط باطلاعات علمی و فنی و تمام مؤسسات، وسائل و آلات اندازه گرفتن استخراج نفت را در دسترس مأمورین خبره و متخصصین دولت خواهد گذارد و بعلاوه مأمورین مزبور در تمام ادارات کمیانی و در تمام خاك ایران حق تحصیل هرگونه اطلاعی را خواهند داشت.

ماده پانزدهم

دولت حق تعیین یکنفر نماینده را خواهد داشت و نماینده مزبور (مأمور دولت شاهنشاهی) نامیده شده و اختیارات ذیل را خواهد داشت:

۱- اطلاعاتی را که در حدود حق صاحبان سهام کمیانی است از و کمیانی تحصیل نماید.

۲- در تمام جلسات هیئت مدیره و کمیته‌های آن و در تمام جلسات مجمع عمومی که برای مذاکره در مسائل راجع بروابط دولت کمیانی تشکیل شده باشد حضور بهم رساند.

۳- کمیته را که کمیانی بقصد توزیع اعتبار مذکور در ماده (۱۶) و برای نظارت در تحصیل ایرانیان در لندن تشکیل میدهد بمنوان رسمی و باحق رأی قاطع ریاست نماید.

۴- تقاضا نماید که جلسات مخصوص هیئت مدیره هر وقت که لازم بداند برای مذاکره در مسائلی که دولت پیشنهاد مینماید تشکیل گردد. جلسات مزبوره در مدت پانزده روز بعد از وصول تقاضای کتبی به منشی کمیانی تشکیل خواهد شد.

کمیانی بابت حقوق و سایر مخارج نماینده مزبور سالیانه دو هزار لیره استرلینگ به دولت خواهد پرداخت.

دولت کتباً کمیانی را از تعیین نماینده‌ی مزبور و یا جانشین او

مطلع خواهد ساخت .

ماده شانزدهم

I- طرفین تصدیق دارند و قبول مینمایند که مدار اجرای این قرارداد میباشد آنست که در منافع طرفین حفظ حداکثری منتج بود و صرفه جوئی در اداره و عملیات کمپانی در ایران ضرورت عالی دارد.

II- مسلم است که کمپانی صنعتگران و مستخدمین فنی و تجاری خود را با اندازه ای که اشخاص ذی صلاحیت و با تجربه در ایران یافت شود از اتباع ایران انتخاب خواهد کرد و این نیز مسلم است که مستخدمین غیر فنی کمپانی منحصراً از اتباع ایران خواهند بود.

III- طرفین موافقت مینمایند در اینکه طرح عمومی مطالعه و تهیه نمایند که بر طبق آن هر سال و مرتباً مستخدمین غیر ایرانی را تقلیل داده و بجای آنها بطور تصاعدی در کوتاه ترین مدت ممکن از اتباع ایرانی بگمارند.

IV- کمپانی سالیانه مبلغ ده هزار لیره استرلینگ برای اینکه اتباع ایران در انگلستان علوم و فنون مربوط بصناعت نفت را فراگیرند تخصیص خواهد داد. اعتبار مذکور بوسیله یک کمیته که مطابق ماده 15 تشکیل میشود بمصرف خواهد رسید.

ماده هفدهم

کمپانی تشکیلات و مخارج تأسیسات و تفتیش و اداره وسائل صحی و صحت عمومی را مطابق جدیدترین طریقه حفاظت الصحه معموله در ایران در تمام اراضی و اینیه و مساکن اعضاء و عملجات خود که در حوزه امتیازیه کار میکنند بمهده میگیرد.

ماده هیجدهم

هر وقت کمپانی سهام جدیدی برای عامه اشاعه مینماید باید دفاتر ثبت تقاضای اشتراك آنها در همان موقع که در سایر نقاط شروع میشود در تهران نیز برقرار نماید.

ماده نوزدهم

کمپانی برای احتیاجات داخلی ایران و از آن جمله احتیاجات دولت بنزین (Motor Spirit) و نفت لامپ (Kerosene) و مازوت (Fuel Oil) را که از نفت ایران حاصل میشود بر اساس ذیل خواهد فروخت.

الف - در اول ژوئن هر سال کمیانی معدل قیمت‌های (فوب) رومانی را راجع به بنزین و نفت لامپ و مازوت و معدل قیمت‌های (فوب) خلیج مکزیک را راجع به ریک از مواد مذکوره نسبت به معدل دوازده ماه گذشته تا تاریخ ۳۰ آوریل معین خواهد کرد. نازلترین معدل‌های مذکور اختیار و (اساس قیمت‌ها) برای سالی که از اول ژوئن شروع می‌گردد قرارداد می‌شود.

قیمت‌های اساسی بمنزله قیمت در تصفیه‌خانه تلقی نمی‌گردد.
ب - کمیانی بنزین و نفت لامپ و مازوت را بر تیب نازل خواهد فروخت.

۱ - بدولت برای احتیاجات اختصاصی خودش ولسی برای فروش بدیگران مطابق «قیمت‌های اساسی» مذکور در جزو (الف) با تخفیف بیست و پنج درصد (۰/۲۵).

۲ - سایر مصرف‌کنندگان مطابق همان (قیمت‌های اساسی) با تخفیف ده درصد (۰/۱۰).

ج - کمیانی حق دارد که بقیمت‌های اساسی مذکور در (الف) مخارج حقیقی حمل و نقل و توزیع و فروش و همچنین سایر مخارج عوارض موضوعه بر محصولات مزبور را بیفزاید.

د - دولت صادر کردن محصولات نفتی را که مطابق مقررات فوق کمیانی فروخته است قفسن خواهد کرد.

ماده بیستم

I - (الف) در مدت ده سال آخر امتیاز و یا در فاصله دو سال پس از اطلاع قبلی که راجع بترك امتیاز مطابق ماده ۲۵ داده میشود کمیانی جز بشرکت‌های تابع خود حق فروش یا انتقال يك یا چندین قسمت از اموال غیر منقول خود را که در ایران موجود است ندارد - در مدت‌های مذکور نیز کمیانی حق انتقال و مخارج کردن هیچ قسمتی از اموال منقول خود را ندارد مگر آنکه اشیاء مزبوره از حین اعمال امتیاز خود (ب) در تمام مدت قبل از ده سال آخر امتیاز هیچ قطعه از اراضی را که کمیانی مجاناً از دولت تحصیل کرده است نمیتواند انتقال دهد و همچنین هیچ يك از اموال منقول خود را نیز با استثنای آنچه غیر مفید و یا اینکه دیگر مورد احتیاج عملیات کمیانی در ایران نیست نمیتواند خارج نماید.

II - در موقع ختم امتیاز خواه این ختم بواسطه انقضای مدت یا بعت و یا بهر نحو دیگری پیش آمد کرده باشد تمام اراضی کمیانی در ایران

بطور سالم و قابل استفاده بدون هیچ مخارج و قیدی متعلق بدولت ایران
میگردد.

III - جمله (تمام دارائی) مشتمل است بر تمام اراضی و امثلیه
و کارخانهها و ساختمانها و بناها و سد های ذریعی و راهها و لوله های
حقل نفت و پل ها و رشته های نفت و فاضلی آب و وسایلی توزیع آب و
ماشینها و مؤسسات و تجهیزات (از جمله آلات و ادوات) از هر قبیل
و تمام وسایل نقلیه (مثلاً از قبیل اتومبیل و گاری و آترویلان) و تمام
اجناس انبار شده و سایر اشیائی که کمیانی در ایران برای اجرای این
امتیاز از آن استفاده مینماید.

ماده بیست و یکم

طرفین متعهدین اعلام میدارند که اجرای این قرارداد مبنی
بر اصول متقابل حسن نیت و صداقت و تفسیر معقول و متناسب این قرارداد
باشد.

کمیانی مزبور تماماً متعهد مینمایند که در هر وقت و در هر موقع حقوق
و امتیازات و منافع دولت را در نظر داشته و اقدام به هیچ عملی و یا
خودداری از عملی که موجب زیان دولت باشد ننماید. این امتیاز را
دولت لغو نخواهد کرد و مفاد مقررات آن در آئیه بوسیله هیچ قانون
عمومی و خصوصی و یا هیچ یک از دستورات و نظامات اداری و یا
عملیات مقامات اجرائیه قابل تغییر نخواهد بود.

ماده بیست و دوم

الف - هر قبیل از اختلافات حاصله بین طرفین و مخصوصاً
اختلافات ناشی از تعبیر مدلول این امتیازنامه و حقوق و مسئولیت های
مقرر در آن و همچنین هر اختلاف نظر در مواردی که بموجب این
امتیازنامه محتاج بتوافق نظر طرفین است بطریق حکمیت قطع و فصل
خواهد شد.

ب - طرفی که تقاضای حکمیت میکند باید تقاضای خود را
بطرف دیگر کتباً ابلاغ نماید. طرفین هر یک يك حکم معین نموده
و حکمین قبل از شروع بحکمیت يك حکم ثالثی انتخاب خواهند کرد.
هر گاه حکمین نتوانند در ظرف دو ماه نسبت به تعیین حکم ثالث توافق
کنند چنانچه حکم مزبور را بتقاضای یکی از طرفین رئیس دیوان
داوری دائمی بین المللی تعیین خواهد نمود. چنانچه رئیس دیوان داوری
دائمی بین المللی از حیث ملیت و تابعیت مطابق جزو (ج) حائز شرایط
لازمه برای تعیین حکم ثالث نباشد حکم ثالث بوسیله نایب رئیس

دیوان مزبور معین خواهد شد.

ج - حکم ثالث باید از ملت ایران و یا انگلیس نباشد و بملازمات تباط نزدیک نیز نه با ایران و نه با انگلیس از حیث تعلق بیکی از مسعلمات یا ممالک تحت الحمايه و یا مستعمرات و ممالک تحت قیمومت و ممالکی که بوسیله یکی از مملکتین مذکور در فوق اداره و یا اشغال شده و یا مثل اینکه در خدمت یکی از ممالک مزبوره بوده و یا میباشد نداشته باشد.

د - اگر یکی از طرفین شصت روز بعد از وصول تقاضای حکمیت طرف مقابل حکم خود را معین نکرد و یا تمین آنرا بطرف دیگر ابلاغ ننمود طرف مزبور حق خواهد داشت که از رئیس دیوان دآوری دائمی بین المللی (یا از نایب رئیس) در موردیکه مطابق قسمت اخیر جزو (ب) پیش بینی گردیده تقاضا نماید که یک حکم منفرد ذیصلاحیت مطابق مقررات مذکور در فوق تعیین کند و در اینصورت اختلاف موجود بوسیله حکم منفرد مزبور قطع و فصل خواهد گردید.

ه - اصول محاکمات در حکمیت مطابق همان اصولی خواهد بود که در موقع حکمیت در دیوان دآوری دائمی بین المللی معمول و مجری است.

و - محل حکمیت را بر حسب مورد حکم ثالث یا حکم منفرد مذکور در جزو (د) معین خواهد کرد.

و - حکم حکمیت مستند بر اصول قضائی مذکور در ماده ۳۸ اساسنامه دیوان دآوری دائمی بین المللی بوده و قابل تجدیدنظر نخواهد بود.

ز - مخارج حکمیت بنحویکه در رأی حکمیت معین میشود تأدیه خواهد گردید.

ماده بیست و سوم

I - از برای تصفیه کلی تمام دعاوی گذشته دولت ازهر قبیل تا تاریخ اجرای این (قرارداد) باستثنای آنچه مربوط بمالیاتهای ایران است کمپانی بشرح ذیل اقدام میکند ،
الف - بفاصله سی روز از تاریخ مذکور مبلغ یک میلیون لیره استرلینگ (۱'۰۰۰'۰۰۰ لیره استرلینگ) خواهد پرداخت و بعلاوه

ب - مبالغ لازم التأدیه بدولت را بابت عمل کرد سنوات ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ بر مبنای مذکور در ماده ۱۰ این قرارداد نه مطابق اساس

امتیاز داری پس از وضع دویست هزار لیره استرلینگ (۲۰۰۰۰۰۰ لیره استرلینگ) که برسم مساعده در ظرف سنه ۱۹۳۲ بابت حق - الامتیاز پرداخته و یکصد و سیزده هزار و چهارصد و سه لیره و سه شلینگ و سه پنیس (۱۰۰۳-۴۰۳-۱۱۳ لیره) که باختیار دولت قبلاً و دیمه گذارده شده تصفیه و تأدیه خواهد کرد .

II - در همان مدت مذکور در فوق در مقابل دعاوی دولت بابت مالیات گذشته از تاریخ ۲۱ مارس ۱۹۳۰ الی ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ کمیته ای مبنی بر حسب مبنای مذکور در جزو (الف) از بند (I) ماده ۱۱ محاسبه و بدون رعایت تضمین مذکور در جزو (ب) از بند مزبور بدولت تأدیه خواهد نمود .

ماده بیست و چهارم

هرگاه بمناسبت النای امتیاز داری نسبت بقراردادهای اجاره که قبل از اول دسامبر ۱۹۳۲ تا اندازه که امتیاز مزبور اجازه میداده است منعقد گردیده اختلافاتی بین کمیته ای و افراد تولید گردد اختلافات مزبوره مطابق قواعد تفسیری ذیل فیصله خواهد یافت .
الف - اگر قرارداد بر حسب مندرج خود در آخر امتیاز داری باید خاتمه یابد تا تاریخ ۲۸ مه ۱۹۶۱ با وجود النای امتیاز مزبور باعتبار خود باقی خواهد ماند .

ب - هرگاه در قرارداد پیش بینی شده باشد که علاوه بر اعتبار

آن در مدت امتیاز داری در صورت تجدید امتیاز قرارداد مزبور نیز تجدید میشود اعتبار آن تا تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۳ باقی خواهد ماند.

ماده بیست و پنجم

در آخر هر سال مسیحه کمیته ای حق خواهد داشت که این امتیاز را ترك نمایند بشرط براینکه دوسال قبل از آن دولت را از نیت خود کتباً مطلع ساخته باشد .

در خاتمه مدت فوق الذکر کلیه دارائی کمیته ای در ایران (بطوریکه در قسمت III ماده ۲۰ تصریح شده) مجاناً و بدون هیچ قیدی بطور سالم و قابل استفاده ملك دولت خواهد شد و کمیته ای در آتیه از هرگونه تعهدی بری خواهد بود .

چنانچه نسبت به تعهدات طرفین مربوط به قبل از انقضای مدت مذکور در فوق اختلافاتی حاصل شود بطریق حکمیت مذکور در ماده ۲۲ قطع و فصل خواهد شد .

ماده بیست و ششم

این امتیاز برای مدتی که ابتدای آن از تاریخ اجراء و انتهای آن در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۳ خواهد بود بکمپانی اعطاء میگردد. قبل از تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۳ این امتیاز نمیتواند خاتمه پیدا کند مگر در صورتی که کمپانی مطابق ماده ۲۵ آن را ترك كند و یا آن محكمه حكومت بر اثر ارتكاب تخلفی از طرف کمپانی نسبت باجرای مقررات این قرار داد ابطال آنرا اعلام بدارد. تخلف بمعنی مذکور در فوق منحصر بموارد ذیل است:

الف - هرگاه میلیتی که بر حسب رأی محكمه حكومت باید بدولت پرداخته شود تا یکماه بعد از تاریخ صدور رأی تأدیبه نگردد.

ب - هرگاه تصمیم بر انحلال اختیاری و یا اجباری کمپانی گرفته شود.

در مورد سایر تخلفاتی که نسبت بمقررات این قرار داد از هر يك از طرفین ناشی شود محكمه حكومت درجه مسئولیت ها و اثرات مترقبه بر آن را تعیین خواهد نمود.

هر نوع انتقال امتیاز مشروط بتصویب دولت خواهد بود.

ماده بیست و هفتم

این قرارداد پس از تصویب مجلس و توشیح آن از طرف اعلیحضرت همايونی قابل اجرا میگردد.

در تاریخ ۲۹ آوریل ۱۹۳۳ این قرارداد در تهران منعقد گردید. این امتیاز که مشتمل بر بیست و هفت ماده است در جلسه هفتم خرداد ماه یکهزار و سیصد و دوازده شمسی بتصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - دادگر

فعالیت شرکت سابق نفت طبق قرارداد ۱۹۳۳ قریب بیست سال ادامه داشت. در دوره جنگ دوم و اشغال کشور توسط نیروهای متفقین شورویها هم درصدد تحصیل امتیازات نفتی در شمال ایران برآمدند که مورد مخالفت شدید مجلس واقع شدند در آذرماه ۱۳۲۳ طرحی تهیه و بتصویب رسید که بموجب آن دولت از مذاکره راجع ببدادن امتیاز نفت بخارجیها ممنوع شد. در ۱۳۲۵ دولت وقت ضمن موافقت نامه ای که راجع به تخلیه آذربایجان از قوای شوروی. با نماینده این دولت منعقد نمود طرح قراردادی را هم بمنظور تشکیل يك شرکت مختلط ایران و شوروی امضاء کرد و وعده داد که ظرف مدت ۷ ماه آنرا به مجلس بفرستد و پس از تخلیه آذربایجان اینکار را هم انجام داد ولی مجلس نه فقط چنین

امری را تصویب نکرد بلکه بموجب ماده واحده مصوب مهرماه ۱۳۲۶ وعده مزبور را کان لم یکن تلقی نمود و اعطای امتیاز نفت بخارجیان حتی شرکت‌هایی را هم که خارجیان در آن سهم باشند مجدداً ممنوع اعلام کرد و علاوه بر آن بدولت مأموریت داد که بمنظور استیفای حقوق ملی در مورد نفت جنوب اقدام لازم بعمل آورد .
در اجرای مأموریت مزبور دو سال بعد دولت وقت لایحه‌ای مبنی بر تجدید نظر در بعضی از مواد قرارداد تهیه و در تیرماه سال ۱۳۲۸ به مجلس تقدیم کرد . و اینک متن این لایحه :

لایحه الحاقی گلشانیان - گس

دوره پانزده قانونگذاری

بتاریخ ۲۶ تیرماه ۱۳۲۸

شماره ۲۵۵۴۳

مجلس شورای ملی

در اجرای قانون سی ام مهرماه ۱۳۲۶ و در نتیجه مذاکرات مفصلی که در ظرف هشت ماه اخیر بین دولت شاهنشاهی و شرکت نفت انگلیس و ایران بعمل آمده موافقت هائی نسبت به تغییرات بعضی از مواد امتیازنامه بین دولت شاهنشاهی و شرکت مزبور حاصل گردیده و اینک متن موافقت نامه که بصورت قرارداد الحاقی ضمیمه قرارداد اصلی خواهد بود بضمیمه ماده واحده زیر بقیدیک فوریت برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی میگردد .

ماده واحده - مجلس شورای ملی قرارداد الحاقی را که مشتمل بر یازده ماده است و جزء قانون اعطاء امتیاز نفت بشرکت نفت ایران و انگلیس محدود میباشد تصویب و بدولت اجازه مبادله آنرا میدهد .
فخت وزیر
محمد ساعد
گلشانیان

قرارداد الحاقی بین دولت شاهنشاهی ایران و کمپانی نفت

انگلیس و ایران محدود - تهران مورخه ۱۷ ذی‌حجه ۱۳۲۹

برابر با ۲۶ تیرماه ۱۳۲۸

نظر بر قرارداد (که در این قرارداد قرارداد اصلی نامیده میشود)

پیمان سه گانه

در بیستم شهریور ۱۳۲۰ شمسی آفت جنگ جهانی به ایران نیز سرایت کرد و در نتیجه آن مملکت از لحاظ اقتصادی و مالی وجهات دیگر سخت در تنگنا افتاد از اینرو برای پیش گیری از خطرهای بیشتر و بهبود وضع حال مردم در زمان جنگ و امکان توسعه همکاری ایران با دولت های اتحاد جماهیر شوروی و انگلستان پیمان اتحادی در تاریخ ۹ بهمن ۱۳۲۰ در تهران امضا و این پیمان دو سال بعد با صدور اعلامیه مشترک سران سه دولت شوروی ، انگلستان و ایالات متحده امریکا که در تهران ملاقات کرده بودند تکمیل شد .

پیمان اتحاد

اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران از یکطرف و اعلیحضرت پادشاه بریتانیای کبیر و ایرلند و مستملکات انگلیس ماوراء بحار و امیر اطور هندوستان و هیئت رئیسه شورای عالی اتحاد جماهیر شوروی و سوسیالیستی از طرف دیگر نظر حاصل منشور اتلانتیک که رئیس جمهوری دول متحده امریکا و نخست وزیر دولت انگلستان در چهاردهم ماه اوت ۱۹۴۱ بر آن توافق کرده و بجهان اعلام نموده اند و دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی نیز در بیست و چهارم سپتامبر ۱۹۴۱ اصل مزبور را تأیید نموده و دولت اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران هم توافق کامل خود را با آن اصل ابراز می نمایند و مایلند که با ملل دیگر جهان بطور یکسان از آن بهره شوند و

چون آرزومند میباشند که رشته دوستی و حسن تفاهم فیما بین استوار شود و نظر باینکه این مقاصد بوسیله عقد پیمان اتحاد بهتر حاصل میشود توافق نمودند که برای این منظور پیمانی منعقد سازند و نمایندگان مختار خود را از این قرار تعیین نمودند :

اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران :

جناب آقای علی سبیلی

وزیر امور خارجه شاهنشاهی

اعلیحضرت پادشاه بریتانیای کبیر و ایرلند و مستملکات انگلیس ماوراء بحار
و امپراطور هندوستان بنام مملکت متحد بریتانیای کبیر و ایرلند شمالی :

جناب آقای سر ریڈر ویلیام بولارد

وزیر مختار و نماینده فوق العاده اعلیحضرت پادشاه انگلستان در ایران

هیئت رئیسه شورای عالی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی :

جناب آقای اندریویچ اسمیرنوف

سفیر کبیر فوق العاده اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران .

و نمایندگان هر یون اختیارنامه خود را ارائه نمودند که صحیح و معتبر بوده و
بر مقررات ذیل موافقت کردند :

فصل اول

اعلیحضرت پادشاه بریتانیای کبیر و ایرلند و مستملکات انگلیس ماوراء بحار
و امپراطور هندوستان و هیئت رئیسه شورای عالی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی
(که از این پس آنها را دول متحدہ جوہامیم نامید) مشترکاً و هر یک منفرداً تعهد
میکند که تمامیت خاک ایران و حاکمیت و استقلال سیاسی ایران را محترم بدانند .

فصل دوم

مابین دولت اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران از یکطرف و دول متحدہ از
طرف دیگر پیمان اتحاد بسته میشود .

فصل سوم

۱- دول متحدہ مشترکاً و هر یک منفرداً متعهد میشوند که بجمیع وسایلی که در
اختیار دارند ایران را در مقابل هر تجاوزی از جانب آلمان یا هر دولت دیگر
دفاع نمایند .

۲- اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران متعهد میشوند که :

الف - بجمیع وسایلی که در دست دارند و بهر وجه ممکن شود با دول متحدہ
همکاری کنند تعهد فوق انجام یابد و لیکن معاضدت قوای محدود بحفظ امنیت
داخلی در خاک ایران خواهد بود .

ب- برای عبور لشکریان با مهمات از ایالت دولت متحدہ دولت دیگر یا برای
مقاصد مشابه دیگر دول متحدہ حق غیر محدود بدهند که آنها جمیع وسایل از قبیل
را در خاک ایران بکار برند و نگاهداری کنند و حفظ بنمایند و در صورتیکه ضرورت
نظامی ایجاب نماید بجزئی که مقتضی بدانند در دست بگیرند . راههای آهن و
راهها و رودخانهها و میدانهای هواپیمائی و بنادر و لولههای نفت و تأسیسات نقلی و
تلگرافائی و بیسیم مشمول این فقره میباشد .

ج- هر نوع مساعدت و تسهیلات ممکنه بنمایند که برای منظور نگاهداری

امری که مستقیماً با منافع ایران مرتبط باشد با دولت اعلیحضرت همایون شاهنشاهی
مشاوره نمایند .

۲- اعلیحضرت همایون شاهنشاه متمدن میشوند که در روابط خود با کشورهای
دیگر روشی اختیار نکنند که با اتحاد منافی باشد یا پیمانهای منعقد نکنند که با
مقررات این پیمان منافات داشته باشد .

فصل هفتم

دولت متحده مشترکاً متمدن میشوند که بهترین مساعی خود را بکار ببرند که
حیات اقتصادی ملت ایران را در مقابل تضییقات و اشکالاتی که در نتیجه جنگ حاضر
پیش بیاید محفوظ بدارند .

پس از آنکه این پیمان اعتبار یافت برای بهترین وجه عمل کردن باین تعهد
مابین دولت ایران و دولت متحده مذاکرات شروع خواهد شد .

فصل هشتم

مقررات این پیمان مابین اعلیحضرت همایون شاهنشاه و هر یک از دو طرف
معظم متعاهد دیگر مانند تعهدات دوطرفی یکسان الزام آور است .

فصل نهم

این پیمان پس از امضا معتبر است و تأاریخی که برای بیرون بردن قوای
دولت متحده از خاک ایران بر طبق فصل پنجم مقرر شده با اعتبار باقی خواهد بود .

بدر این نمایندگان مختار مذکور در فوق این پیمان را امضا و مهر کرده اند .

در تهران به نسخه فارسی و انگلیسی و روسی تحریر شد و هر سه نسخه یکسان

معتبر خواهد بود علی سبیلی

ر . د بلیو . بولارد

ا . اسمیرنوف

قرار داد نظامی بین دولت ایران و آمریکا اکتبر ۱۹۴۷

وزارت جنگ و انیسوران و مامورین ارتش
ایران همکاری کنند .

قرار داد بین دولت کشورهای متحد و آمریکا
و دولت شاهنشاهی ایران .

بموجب نامهای دولت ایران از دولت
کشورهای متحد آمریکا رئیس جمهور کاتر
های متحد آمریکا اجازه داده است که
کسب اسلحه و سایر اموالی بکنند بصورت
تشکیل یک هیئت نظامی در ایران طبق
شرایط مصرح زیر گنجانده شد :

موانع این هدف و مدت قرارداد

ماده ۱- هدف این هیئت امنیت کسب
بمسلواری می باشد و هیچ وجه ارتش ایران به

ماده ۲- این قرارداد پس از امضای
نمایندگان معتبر دولت کشورهای متحد
امینا و دولت ایران رسیده با تمام شرایط
۲۰ مارس ۱۹۴۷ (۲۶ اسفند ۱۳۲۸)
بشروع خود را می خواهد ماند مگر اینست
طبقه دولت متحدی این قرارداد از خود شریک
حاشیه داده نشده و یا تمدید کرد .
ماده ۳- چنانچه دولت ایران در حایل باشد
مدت خدمت هیئت را بیشتر از سه ماه قید شده

تجدید کند. پیشنهاد خود را که قبلاً از ۲۱
سپتامبر ۱۹۴۷ (۳۰ شهریور ۱۳۲۶) تسلیم
خواهد شد. دولت آمریکا در وقت نگذرد
که دربار چنین پیشنهاد را تأخیر از تاریخ
۲۱ دسامبر ۱۹۴۸ (۲۹ آذر ۱۳۲۷) اقدام
نماید.

ماده ۴ - این قرارداد، مکن است
بلطریق رسمی از ۲۰ مارس ۱۹۴۹ (۲۹
اسفند ۱۳۲۸) بلغی شود.
الف - با اخطار قبلی سه ماهه هر یک از
طرفین کتابت دولت دیگر.

ب - با اخطار کتبی هر یک از دولتین به
دولت دیگر در هر موقع در صورتیکه آن دولت این امر
را بسبب بروز اغتشاشات داخلی یا مخاصمات
خارجی لازم شمارد.

ج - دولت کشورهای متحد آمریکا حق دارد
در صورتیکه مدت قانون فعلی که بموجب آن ایمن
قرارداد منعقد شده است منقضی شود و کشور
آمریکا بموجب قانون دیگری اجازه ادامه خدمت
هیئت را ندهد با دادن اعطای کتبی در هر موقع
این قرارداد را لغو نماید.

د - دولت آمریکا حق دارد هر وقتیکه منافع
ملی آمریکا اقتضا کند کلیه کارمندان هیئت را احضار
نماید بدون اینکه لازم باشد قسمت الف ایمن
ماده را مرعات کند.

ه - در هر صورت انتضا یا انقضاء این قرارداد
در مین تعهداتی که دولت شاهنشاهی ایران
بر طبق صراحت عنوان چهارم قرارداد حاضر در توفیق
اعضای هیئت چنانچه آنها نموده است تأسیس
نداشته و در آن تغییر، تعدیل نخواهد داد.

ف - ترکیب و اعضا هیئت

ماده ۵ - از ابتداء هیئت مرکب خواهد بود از
دهه ای از افسران و نغزات ارتش آمریکا که با موافقت
وزیر جنگ ایران توسط نماینده مجاز ایشان دروازشکن
وزارت جنگ آمریکا تعیین شده باشند. اشخاصی
باین کار گماشته خواهند شد که وزیر جنگ دولت
شاهنشاهی یا نماینده مجاز ایشان و وزارت جنگ
آمریکا یا نماینده مجاز آن با انتمات آنها موافقت
داشته باشند.

عنوان سر - وظایف درجات و ارشدیت

ماده ۶ - اعضای این هیئت در یکی از ادارات

وزارت جنگ دولت شاهنشاهی با سه اداره
مشقاری منصوب خواهند شد. اداره مشقاری
تحت یک جدول سازمانی که با موافقت رئیس هیئت
و تمهیب وزیر جنگ ایران تهیه شده تشکیل خواهد
شد. اعضا هیئت بمنزله ای که توسط این جدول
سازمانی تعیین میشود گماشته خواهند شد و
انتساب آنها در فرمانهای موسی ارتشی درج خواهد
گردید.

ماده ۷ - افسران هیئت مست ریاست
هیئت منصوب خواهند گشت. سایر اعضای هیئت
توسط رئیس هیئت پیشنهادی که در جدول سازمانی
تعیین وزیر جنگ ایران تمهیب خواهد کرد و یا
پوشایقی که وزیر جنگ ایران و رئیس هیئت در باره
آن موافقت کنند گماشته خواهند شد.

ماده ۸ - وظایف هیئت عبارت خواهد بود
از راهنمایی و مساعدت بوزارت جنگ و ادارات
مختلف و ارتش تابع ستاد ارتش در مورد نقشه ها
و مسائل مربوطه سازمان و اصول اداری و اسلوب
تعلیمات. این وظایف شامل اصول کار ستاد
ارتش و کلیه ادارات وزارت جنگ و معب خاربر از
مرکز آنها خواهد بود با استثناء نقشه های تاکیکی
و استراتژیکی یا تعلیمات بر علیه دشمن خارجی
که با وظائف هیئت ارتباطی ندارد.

ماده ۹ - اعضای این هیئت در ارتش ایران
هیچگونه سمت فرماندهی یا ستادی نخواهند
داشت معهد آنها میتوانند چنانچه ضرورت ایجاب
نماید با منصبی معاف وزارت و دستور رئیس هیئت
اقدام بپاره ای بازرسیها و تحقیقات رسمی بنمایند.

ماده ۱۰ - هر یک از اعضا هیئت با همان
درجه ای که در ارتش آمریکا دارد خدمت خواهد
کرد ولی بر خلاء افسران همدرجه خود در ارتش
ایران ارشدیت خواهد داشت. هر یک از اعضای
هیئت از تمام امتیازات و مزایای که بنسب پسر
قرات داخلی ارتش ایران برای افسران همدرجه
او تعیین شده است برخوردار میگردد. اعضای
هیئت لباس متحد الشكل ارتش آمریکا را بپوشند.
خواهند کرد و علامت مخصوص خدمت در ارتش ایران
را در منتها البه آستین نزدیک شانه نصب خواهند
نمود.

ماده ۱۱ - اعضای هیئت در صورت تخلف
از قوانین و مقررات دولت ایران حکم است از خدمت
ارتش ایران معاف گردند در اینصورت فقط استحقاق
دریافت هزینه مراجعت با آمریکا را خواهند داشت.

ماده ۱۱ - بخاطر یک درمیان ۸ و ۹ توضیح داده شده و ریسرچیت، سایر اعضا، این دستور (رهبر هیئت) مجازند در اجرای وظایف ثانی خود هر وقت از ارتش ایران را با زور می کنند. انصراف شده این قسمتها بایستی در مورد بازرسیهای مذکور تسهیلات لازم فراهم آورند و مطالب ها و برنده ها و گزارشها و مکاتبات مورد نیاز را در دست رس آنها بگذارند. اعضای هیئت هیچگونه دخالتی در امور سر نخواهند داشت مگر اینکه امر مذکور با وظایف آنها بستگی ضروری داشته باشد و در اینصورت منحصرا طبق دستور وزارت جنگ ایران خواهد بود. هر عضو هیئت تصدیق است هیچگونه مطالب سری یا محرمانه را که از لحاظ مست خود در مصیبت هیئت از آن آگاه میشود هیچ دولت خارجی و یا هر کسی که باشد از هیچ طریق اظهار و افشاء ننماید. این تصدیق پس از خاتمه خدمت عضو یا هیئت و پس از انقضا یا انقضاء این قرارداد نیز بقیه خود باقی خواهد ماند.

عنوان چهارم - پادشاه و مسزایا

ماده ۱۲ - هر یک از اعضا هیئت سالیانه بلندی عقود بعنوان پادشاه با موافقت بین دولتین ایران و آمریکا بپول رایج آمریکا یا حواله دلار و یا چک دریافت خواهد نمود. این پادشاه در ۱۲ قسط ماهانه مساوی هر قسط در آخرین روز هر ماه پرداخت خواهد شد. مالیاتهای جاری که از طرف دولت ایران یا تشکیلات اداری و سیاسی آن کشور وضع شده و یا اینکه بعدا وضع خواهد شد شامل پادشاه اعضا هیئت نمیشود نخواهد کردید مگر آن چنانچه فعلا یا تا موقعیکه این پیمان معتبر باشد مالیاتی وضع گردد که شامل این پادشاه نیز بشود. این قبیل مالیاتها برای اینکه با مواد این ماده قابل مطالبات باشد از طرف وزارت جنگ پرداخت خواهد شد. با این ترتیب پادشاهای مورد موافقت بطور خالص پرداخت شود.

ماده ۱۳ - پادشاههای مذکور در ماده قبیل در مورد هزینه از اعضا هیئت از بدو ورود پایران شروع خواهد شد و بجز در مواردیکه صریحا در قرارداد حاضر بنحو دیگر ذکر شده باشد تا خانه انحصار او به هیئت و یا خانه خدمت هیئت بموجب ماده ۴ این قرارداد برای مدت مراجعت با آمریکا و بعد از آن در مورد مرضی متراکم بهر یک از اعضا هیئت قابل پسرداخت خواهد بود.

ماده ۱۰ - پادشاههای اضافی عموما به مدت یکبار گنت با آمریکا و روسی متراکم میباشند قبل از حرکت هر یک از اعضا هیئت در ایران بپادشاه شوند و ماخذ احتساب این پادشاهان را منبع نظر از راه و سبب هیئت مسافرتی که بعد هیئت بکار برده اند. همین را محاسب خواهد بود که به بندر ورودی آمریکا بشود و معمولا مسافرت از آن راه انجام میگیرد.

ماده ۱۶ - در حال دوره بحرانی می که فعلا در کشورهای متحد آمریکا کفایت است هزینه سفر هیئت از اعضا هیئت. دولت آنها به منزل و بینه و اتومبیل او از کشورهای متحد پایران و از ایران بکشورهای متحد توسط دولت کشورهای متحد آمریکا پرداخت خواهد شد. چنانکه مدت این قرارداد از تاریخ تجاوز نماید که بحران مالی کشوری در کشورهای متحد خانه باید پس از اتمام خاتمه این بحران مالی کشورها از طرف دولت کشورهای متحد بدولت ایستوران (باستثنای مورد عسوی که کمتر از دو سال ساده خدمت در هیئت را دارد و پنا بصلح دولت آمریکا با عضو دیگری مجادله میشود) هزینه سفر حمل و نقل هر قسط و آتایه منزل و بینه و اتومبیل او از طرف دولت ایران پرداخت خواهد شد. مسائل درجه اول مسافرت برای کتبه ترین راهی که معمولا مسافرت مابین بندر خروجی کشورهای متحد آمریکا و محل اقامت رسمی عضو در ایستوران صورت میگیرد هر برای مسافرت پایران و هر در مراجعت باید یکتا تامین خواهد شد.

ماده ۱۷ - در هر موقع در طوسی مدت این قرارداد هر یک از اعضا هیئت بر حسب تعاقب شخصی میتواند خانواده خود را با مسائل درجه اول که دولت شاهنشاهی ایران در دسترس آنها خواهد گذاشت از طریق کوتاه ترین راهی که معمولا مسافرت مابین بندر خروجی کشورهای متحد آمریکا و محل اقامت رسمی عضو در ایران صورت می گیرد از آمریکا خواست و یا با آمریکا مراجعت دهد.

در سرسرایین قرارداد منقول در کلمه (خانواده) زوج و اولاد تحت الکفاله میباشد.

ماده ۱۸ - فوق العاده هزینه سفر میوهایه ماوریتهای رسمی دولت ایران بوسیله دولت ایران طبق آیین نامه های مسافرتی ارتش ایران تامین خواهد شد.

ماده ۱۹ - مذاکره بر وسایط و وسایل نقابه ای که از طرف دولت آمریکا در اختیار هیئت گذاشته شده دولت ایران سز در مورد لزوم وسایل نقلیه دیگری (اتومبیل و هورینگ) برای انجام کارهای اداری در اختیار هیئت قرار خواهد داد و دولت ایران باید سه (۳) ماهه در مورد صرف بهترین و رهن رسانای نقلیه متعلق به دولت آمریکا را که در اختیار هیئت است طبق شرح زیر هیئت تأمین خواهد کرد .
 تعداد و نوع وسایل نقلیه دولت آمریکا که در اختیار هیئت خواهد بود از طرف وزارت جنگ آمریکا تعیین خواهد گشت و نیز مقر میگرد که در موارد لزوم طبق تشخیص رئیس هیئت و با پیروی از قوانین و مقررات جاریه یک هواپیمای ارتش آمریکا با کارکنان آن برای انجام امور اداری اجازه ورود بایران و خروج از ایران داشته باشد مشروط بر اینکه رئیس هیئت قبلاً طبق قواعد و مقررات ایران با ولیای امور مربوطه ایران مراتب را اطلاع دهد .
 کلیه وسایل نقلیه دولت آمریکا که در داخله ایران برای عملیات در اختیار هیئت است از قوانین و مقررات ایران تابع خواهد کرد .

ماده ۲۰ - دولت ایران مدارا اداره و سانسور نسبت به کار از قبیل دفتر و اناتسه و لوازم آن و تند نویس و مضمی و مترجمین غیر نظامی و گماشته بر طبق جدول سازمان اداره مستشاری برای اعضاء هیئت تهیه خواهد کرد و کنگهای دیگر بمنظور حسن اداره و سرعت جریان امور در باره ایشان مبذول خواهد داشت .

ماده ۲۱ - چنانچه یکی از اعضاء هیئت و یا عضو خانواده یکی از اعضاء در ایران بقات باید دولت ایران جسد ایرا بپهر نقطه ای از خاک مالک متحد آمریکا که سایر اعضاء خانواده متوفی بخوانند انتقال خواهد داد ولی هزینه ای که از این بابت به دولت ایران تعلق میگردد از میزان مخارج انتقال جنازه از محل فوت تا شهر نیویورک نباید تجاوز نماید .
 در صورتیکه متوفی یکی از اعضاء مسووم باشد تاریخ انقضای خدمت مأمورده در ایستون ۱۵ روز بعد از فوت محسوب خواهد شد .
 هزینه بازگشت خانواده عضو متوفی با آمریکا یا ناضله هزینه انتقال اناثیه و لوازم خانه و اتومبیل طبق ماده ۱۷ مقر خواهد گردید .
 ماها و امدانی که به صورت متفرق تعلق میگردد بملایم حازرت مدت ۱۵ روز پس از مسرگ و مطالباتی را جمع بدینجه سفر و خرج مسافرت آن عضو مربوط بخدمات اداری هنگام خدمت بدولت ایران

بوجه قصه متوفی و یا شخص دیگری که متوفی کیسما در موقعیکه طبق مفاد این بیان در هیئت کسار بگردد تعیین نموده باشد پرداخت خواهد شد ولی بابت تمدن شخصی شراک که متوفی از آن استفاده ننوده باشد وجهی بوجه متوفی و یا شخص دیگری پرداخت نخواهد شد .
 کلیه وجوه مورد مطالبه زوجة یا سایر اشخاص که متوفی تعیین نموده باشد بر حسب مقررات این ماده در ظرف مدت پانزده روز پس از مرگ عضو پرداخت خواهد شد .
 ماده ۲۲ - در صورتیکه عذوی از اعضاء هیئت متوفی شود و یا آیینی پسند نامبرده به ضرر بید رئیس هیئت پس از منازره با وزارت جنگ ایران در بیمارستانی که رئیس هیئت مناسب بداند بستری خواهد گردید و کلیه هزینه های که در انستراپس کسانت یا آسپال ایجاد گردیده تا مدت که بیستار عضو هیئت در ایران میباشد بوسیله دولت ایران پرداخت خواهد شد .
 چنانچه عضو بستری انستراپس باشد هزینه سفر او بوسیله دولت ایران پرداخت خواهد شد .
 خانواده خان اعضاء هیئت نیز از مزایای مذکور در این ماده که برای اعضاء هیئت مسرور موانعت واقع شده استفاده خواهند نمود بجز اینکه عضو هیئت در فرموده هزینه خورد و آید بستری بودن خانواده خود را خواهد پرداخت .
 هر عضو هیئت که بر اثر ناشایستی منته جسمانی قادر نباشد و یا اندام خود را احسار دهد تعسیر خواهد شد .

عنوان پنجم - مقررات و شرایط

ماده ۲۳ - هر عضو هیئت سابقاً استحقاق استفاده از یکماه مرخصی با حقوق و یا چیزی از آنرا در سال بتناسب اباهی که خدمت نموده یا دریافت حقوق خواهد داشت .
 در صورتیکه از مخص مذکور که استفاده نشده باشد تا مدت که عضو در هیئت مشغول خدمت است سال بسال قابل جمع میباشد .
 این مرخصی منکست در ایران یا در آمریکا یا کشورهای دیگر گذراننده شود ولی هزینه سفر و حمل و نقل که بوجه دیگری در این قرارداد مذکور نشده باشد بعهده عصبی که از مرخصی استفاده میکند میباشد .
 کلیه مسدست مسافرت در استفاده از مرخصی جزو مدت محاسبی محسوب خواهد شد .
 دولت ایران موافقت دارد مرخصی مصرعه در این قرارداد را طبق تفاهات کتبی که بتوسط رئیس هیئت رسیده باشد با در نظر گرفتن مقتضیات دولت ایسبران عطا نماید .

ماده ۲۴ - نامدستی که این قرارداد را تصدیق آن
معتبر است دولت ایران باید در هر دو نسخه این قرارداد
خارجی در برابر برای آن دولت هیچگونه تعهدی
بابت ایران مستند ندارد و هر دو نسخه باید در
نظر دولتین مابین دولتین کشورهای مذکور امضا
و ایسرا ن .

ماده ۲۵ - دولت ایران اشیا و اشیاء را که
اعضای هیئت برای عسرت شخص یا عسرت
خانواده خود یا برای عسرت مینمایند از
گمرک یا موارد دیگر معاف و امانت
بماند در دست دولت معامی یا تعویض
کیمرامیت و یا کار از هیئت آمریکا باشد و نیز
اشیا و لوازمی را که در ایران برای
بازرگان خارجی خود خریداری و
از کلیه حقوق گمرکی معاف خواهد
شد در صورتیکه دولت کشور آن
ماده اشیا و اشیاء نقلیه
هیئت ارسال مراعات و بسته های
عزف اعضای هیئت یا عسرت و یا
بازرگانان این هیئت در ایران
پیش معاف خواهد بود و بلاعبارت
مواد داد و در هیئت مسئول خواهد
بود که ایضاً هیئت یا خانواده آنها
بایستی با این فرستاده شده
نگردد .

برای گواهی مراتب فوق امضاء کنندگان
محمد حسن وزیر جنگ دولت شاهنشاهی
ایران و جناب آقای
مفتیکبر کشورهای متحد آمریکا این قرارداد را
در روز دوشنبه شانزدهم آگوست و فارسی در تهران
تاریخ ۱۳ مهر ۱۳۲۱
مقام امضاء : محمد وزیر جنگ

_____

_____

_____

In WITNESS WHEREOF, the undersigned
Ambassador Extraordinary and Minister of War of Iran, and
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the
United States of America, have signed
this Agreement in duplicate in the
English and Persian languages, at Tehran,
this sixth day of October,
one thousand nine hundred and forty one.

Joseph P. Allen
Ambassador of the
United States of
America

- قرارداد نظامی در تاریخ ۲۹ فروردین ۱۳۲۲ با امضای عبداللہ انتظام
- وزیر امور خارجه برای یکسال تعدید شد .
- قرارداد نظامی در تاریخ ۳۱-۶-۱۳۲۳ توافق نامه خود را به لوپورهند
رسن سفیر آمریکا اضلاع داد .
- قرارداد نظامی در تاریخ ۲۳-۱۱-۱۳۳۴ با امضای وزیر امور خارجه
دکتر اردلان برای یکسال دیگر تعدید شد و همچنین هر ساله یکبار
کنون (۱۹۷۸) این قرارداد با تغییرات ذکر شده تعدید گردیده اند .

وزارت امور خارجه

یادداشت

وزارت امور خارجه شاهنشاهی با اظهار تعارفات خود بسفارتگیری کشورهای
متحدہ امریکا پیرو یادداشت شماره ۳۴۷۱ مورخه ۲۷/۶/۲۹ راجع بتعمید قرارداد
استخدام هیئت مستشاران امریکائی در وزارت جنگ محترماً اشعار میدارد .
بطوریکه شناها هم تذکر داده شده است مقامات مربوطه دولت شاهنشاهی
باتعمید قرارداد فعلی بمدت یکسال دیگر از تاریخ ۲۹ اسفند ۱۳۲۷ موافقت دارند
ضمناً جمله (یک عده انسر و سوزا امریکائی) که در قرارداد فعلی مندرج است بجمعه
(یک عده انسر و درجه دار امریکائی) تبدیل میشود . خواهشمند است موافقت
مقامات مربوطه کشورهای متحدہ امریکارا نسبت براتب مزبور بوزارت امور خارجه لاسلام
فرمایند .

سفارتگیری کشورهای متحدہ امریکا

وزارت امور خارجه

یادداشت

وزارت امور خارجه شاهنشاهی با اظهار تعارفات خود بسفارتگیری
کشورهای متحدہ امریکا و عطف ب یادداشت شماره (۱۳۹۶) مورخ ۲۸ نوامبر
۱۹۴۹ (هفتم آذرماه ۱۳۲۸) آنسفارتگیری راجع بتعمید قرارداد استخدام
هیئت مستشاران امریکائی در وزارت جنگ شاهنشاهی محترماً اشعار میدارد .
بطوریکه شناها باستحضار آنسفارتگیرا رسیده است مقامات مسر بوظه
دولت شاهنشاهی باتعمید قرارداد نامبرده برای مدت یکسال دیگر از تاریخ
۲۹ اسفندماه ۱۳۲۸ تا ۲۹ اسفندماه ۱۳۲۹ (۲۰ مارس ۱۹۵۰ تا ۲۰ مارس
۱۹۵۱) و درج عناوین جدید مؤسسات مربوطه کشورهای متحدہ امریکا بجای

عناوین سابق بقسمی که در یادداشت فوق الذکر آنسفارتکبرا ذکر گردیده است موافقت خودشان را اعلام میدارند وزارت امور خارجه شاهنشاهی از آنسفارتکبرا خواهشمند است مراتب را با استحضار مقامات مربوطه کشورهای متحده برسانند .

وزارت امور خارجه

۲۹ فروردین ۱۳۳۳

۱۴۸۹

جناب آقای سفیر کبیر

عطف به موافقتنامه مورخ ۱۶ اکتبر ۱۹۵۲ بین دولت شاهنشاهی ایران

و دولت کشورهای متحده آمریکا راجع به هیئت نظامی آمریکا در ارتش ایران

محترماً پیشنهاد مینماید که موافقتنامه مزبور تا تاریخ ۱۲۹ اسفند ۱۳۳۳ (۲۰ مارس

۱۹۵۵) تمدید شود .

دولت شاهنشاهی ایران مفاد این نامه و پاسخ جناب عالی را بعنوان

تجدید موافقتنامه فوق الذکر تلقی خواهد نمود .

موقع رأی برای تجدید احترامات فائقه مستمتم میشمارم

عبداله انتظام . وزیر امور خارجه

جناب آقای لوی . نو . هتدرسن

سفیر کبیر کشورهای متحده آمریکا

تهران

در تاریخ ۲۸ نوامبر ۱۹۴۹ دولت آمریکا در معاهده نظامی قبلی نکات زیر را نیز اضافه نمود:

۱- بعد از کلمه "ارتش" کلمت " و نیروی هوایی آمریکا " آورده شود.

۲- در بند ۵ کلمه " اولیه " را برداشته و بعد از کلمه " ارتش " اضافه شود " و نیروی هوایی ایالات متحده " همچنین بعد از " وزارت جنگ " بجایش آورده شود " وزارت دفاع "

۳- در بند ۱۰ نیز " نیروی هوایی آمریکا " آورده شود.

۴- در بند ۱۹ " وزارت دفاع " آورده شده همچنین جمله " یک هواپیمای ارتش ایالت آمریکا " آورده شود " یک هواپیمای نیروی هوایی ایالات متحده " تغییرات بالا پذیرفته شد.

۵- بر طبق یادداشت شماره ۵۱۶۰ بتا ریخ ۱۰ ژوئن ۱۹۶۸ قرارداد مربوط به ادوایزهای آمریکائی برای دفتر عمومی ژاندارمری به مدت دو سال از ۲۱ مارس ۱۹۶۷ تمدید گردید.

۶- در یادداشت شماره ۴۰۷ بتا ریخ ۱۳ جولای ۱۹۵۹ که دولت آمریکا بر طبق قرارداد ۲۷ نوامبر ۱۹۴۳ و ۱۶ اکتبر ۱۹۴۷ تقاضای ضمیمه مربوط به پرداخت و مزایای دیگری نمود. بر طبق قرارداد ۱۹۴۳ و ۱۹۴۷ دولت ایران پرداختی به میسوین نظامی ایالات متحده به ایران را بطور شخصی و تک به تک اعضا میپرداخت. بر طبق صوبه جدید کنگره آمریکا حق دریافت خصوصی موجب و مزایا را ندارند.

(بخش میسوینهای نظامی) بر طبق این صوبه تمامی حقوق افراد مزبور از طریق دولت آمریکا انجام خواهد گرفت. بنابراین تمام پرداختنها از طرف دولت ایران باید مستقیم " بدولت آمریکا " داده شود. از این طریق خوشبختانه بخش از مخارج دولت آمریکا در امر میسوین نظامی توسط ایران پرداخت خواهد شد. بر همین مبنی اگر دولت ایران بخواهد از خدمات اشخاص نظامی سایر کشورها استفاده کند باید با نظر دولت آمریکا باشد و این امر تا زمان اعتبار قرارداد نظامی موثر خواهد ماند " همچنین آمریکا علاقمند است که بخش نیروی -

دریائی نیز به این قرارداد اضافه گردد که این بخش تحت نظارت
افسر نیروی دریائی آمریکا خواهد بود. جواب این تقاضا نامه در
نامه محرمانه وزارت امور خارجه ایران به دولت آمریکا بتاريخ
۴۰/۳/۲۴ مشاهده میگردد.

— بر طبق یادداشت ۱۹ مارس ۱۹۶۲ از طرف سفارت آمریکا که اعضای
میسینون دارای مزایا و صونیت‌های مندرجه در "اعضای کارمندان —
مدیریت (کارمندان بخش مدیریت) و تکمیلینها" که در صوبه مناسبات
و صونیتها در وین به تاریخ ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ آده میباشد.
بعضی از افسران ارشد بر طبق تعهد دو دولت بنام "اعضای دیپلما
تیک" محسوب گردند.

اداره چهارم سیاسی

شماره ۱۳۴۴

تاریخ ۲۴/۳/۶۴

پست

وزارت امور خارجه

محرمانه

بسم الله الرحمن الرحيم
۱۳۴۴ - ۱۴/۶/۶۱

وزارت امور خارجه شاهنشاهی تعارفات خود را به سفارتکبری کشورهای متحده امریکا

اظهار و عطف بپادداشت شماره ۹۶۶ مورخ ۱۰ آوریل ۱۹۶۱ راجع به پوشش پاد آسفارتکبری درباره طرز پرداخت حقوق افسران و درجه داران ارتش کشورهای متحده امریکا و همچنین موضوع استخدام مأمورین خارجی برای خدمت در ارتش شاهنشاهی موضوع ماده ۲۴ موافقت نامه سال ۱۹۴۲ و پیشنهاد تأسیس قسمت در پاشی هیئت نظامی ایالات متحده امریکا در ایران نظر مقامات مربوطه شاهنشاهی را احتراماً بشرح زیر اشعار میدارد.

۱ - در خصوص پرداخت حقوق افسران و درجه داران ارتش کشورهای متحده امریکا قبلاً موافقت شده در صورتیکه مستخدمین مزبور و کالت برای دریافت حقوق خود برئوس هیئت مستشاری تسلیم دارند حقوق آنان برئوس هیئت مستشاری پرداخته شود. البته اختیار تعیین وکیل دیگر برای دریافت حقوق با افسران و درجه داران مزبور است.

۲ - در مورد ماده ۲۴ نیز اصلاحی قبلاً بشرح زیر مورد موافقت مقامات مربوطه شاهنشاهی قرار گرفته است. مادامی که این موافقت نامه بآهر قسمت الحاقی آن باعتبار خود باقی است در صورتیکه دولت شاهنشاهی ایران بخواهد کارکنان خارجی دیگری را برای انجام هرگونه خدمتی که به نیروهای مسلح شاهنشاهی ایران ارتباط داشته باشد استخدام نماید مراتب قبل از آنکه ترتیب

چنین خدماتی داده شود بخاطر همکاری متقابل بااطلاع مقامات مربوطه دولت ایالات
متحده امریکا رسانیده خواهد شد *

۳ - در خصوص تأسیس قسمت دریائی هیئت نظامی ایالات متحده فعلا برطبق قانون
استخدام مستشاران نظامی يك افسر نیروی دریائی ایالات متحده در ایران مشغول خدمت
است و در صورت ضرورت میتوان در حدود قانون استخدام مستشاران نظامی و بااستاد آن
تعداد افسران نیروی دریائی اضافه نمود محتاج بموافقت نامه دیگری نیست *

وزارت امور خارجه شاهنشاهی موقعا برای تجدید احترامات فائقه مغتتم میشد ارد *

سفارتکبری ایالات متحده امریکا - تهران

چهارم سیاسی

وزارت امور خارجه

۱۸۰۰

۱۳۴۱ / ۱۲ / ۲۰ یادداشت

دارد
شماره
آیغ
پرست

وزارت امور خارجه شاهنشاهی تعارفات خود را بسفارتکبری ایالات متحده
امریکا اظهار و عطف بیادداشت شماره ۲۰۳ مورخ ۲۲ اکتبر ۱۹۶۲ راجع به
پیشنهاد آن سفارتکبری در خصوص وضع اعضا هیئت مستشاری نظامی امریکا در ایران
و استفاده از مواد قرارداد وین مصوب ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ درباره مستشاران مزبور
احتراما اشعار میدارد * نسبت بقسمت اخیر یادداشت شماره ۴۲۳ مورخ ۱۹
مارس ۱۹۶۲ آن سفارتکبری در خصوص اعضا عالیرتبه هیئت مستشاری که دارای تدریس
سیاسی میباشد موافقت میدرد که بنامبرندگان وضع سیاسی داده شود تا بتوانند از
مصونیتها و امتیازات مربوطه برخوردار شوند و در خصوص بقیه کارمندان هیئتمنمای
مستشاری امریکا نیز ملاحظاتی در جریان است تا برای آنها نیز امتیازات و تسهیلات
بیشتری فراهم گردد که نتیجه آن بعدا * باستحضار آن سفارتکبری خواهد رسید
موقع را برای تجدید احترامات فائقه مغتتم میشمارد *

سفارتکبری ایالات متحده امریکا - تهران

جمهوری و امور حقوقی

شماره ۱۲۹۶

تاریخ ۱۳۴۴/۸/۲۶

پایت

وزارت امور خارجه

یادداشت

وزارت امور خارجه شاهنشاهی تعارفات خود را بسفارتگیری دولت ایالات متحده آمریکا اظهار و در مورد معانیت و مسوئیت هیاتهای مستشاران نظامی دولت ایالات متحده آمریکا در ایران احتراماً باستحضار میرساند که با توجه بدرخواستی کسسه در یادداشت شماره ۴۲۲ مورخ ۱۹ مارس ۱۹۶۲ بعمل آورده و مرتوم داشته بودند که کارمندان هیاتهای استشاری از امتیازات و مصونیتهای مربوط به کارمندان اداری واعضا' فنی " مشروحه در قرارداد منضم بقرارنهایی کنفرانس سازمان ملل متحد منعقد دروین در خصوص روابط و مصونیتهای سیاسی مصوب ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ برخوردار باشند و بسه بعضی از اعضای عالیترتبه این هیاتها بموجب قراردادی بین دو دولت وضع مامور سیاسی داده شود تا از مصونیتها و امتیازاتی که قرار داد مزبور برای این طبقه در نظر گرفته شده است منتفع گردند و بخاطر حفظ مصالح اداری و حفظ اتحاد شکل در مورد هر یک از مستخدمین نظامی و با کشوری وزارت دفاع ایالات متحده و اعضای خانواده همراه او بشرطی که حضور آنان در ایران با موافقت دولت شاهنشاهی باشد اصل فوق الذکر قابل اجرا باشد" مطالعات لازم بعمل آمد و در نتیجه این مطالعات باستحضار آن سفارتگیری رسید

سفارتگیری دولت ایالات متحده آمریکا - تهران

وزارت امور خارجه

۲

که قرار داد بین المللی وین پس از تصویب از طرف قوه مقننه ایران شامل اعضای هیاتهای مستشاری نظامی دولت ایالات متحده در ایران که در استخدام وزارت جنگ ایران میباشند نخواهد گشت و برای اینکار مجوز جداگانه لازم است و علیهذا قرار شد هنگام تقدیم موافقتنامه بین المللی وین به مجلسین شرح لازم نیز ضمیمه شود که رئیس و اعضای هیاتهای مستشاران نظامی در ایران از مزایا و معافیتها و معافیتهایی که برای "کارمندان اداری و فنی" موضوع بند F ماده اول موافقتنامه مورد بحث پیش بینی شده برخوردار باشند و البته شمول این مزایا و معافیتها بسته به تصویب مجلسین خواهد بود.

وزارت امور خارجه شاهنشاهی خوشوقت است اکنون باستحضار آنسفارتگیری برساند که هیات محترم وزیران بموجب تصویبنامه مورخ ۱۳/۷/۱۳۴۲ با این پیشنهاد موافقت فرموده اند و قرار است که هنگام تقدیم موافقتنامه وین منعقد در ۱۸ آوریل ۱۹۶۱ به مجلسین این یادداشت و یادداشتی که آنسفارتگیری در پاسخ مرقوم خواهند داشت نیز به سرای تصویب ضمیمه شود.

وزارت امور خارجه شاهنشاهی موقع را برای تجدید احترامات مغتتم میسارد.

اداره عهده و امور حقوقی

شماره ۹۷۶۰

تاریخ ۲۲، ۹، ۱۸

پرست (درج)

وزارت امور خارجه

پسدادانست

وزارت امور خارجه شاهنشاهی تعارفات خود را بسفارت کبرای کشورهای
متحده امریکا اظهار احترام اعطف به پادداشت شماره ۲۹۹ مورخ ۱۸ دسامبر
۱۹۶۲ بدینوسیله نسخه ای از قانون مصوب ۲۱ مهرماه ۱۳۴۲ را بضمیمه اینک
میسپارد :

قانون مزبور بدولت اجازه میدهد که رئیس و اعضا هیئت های مستشاری نظامی
کشورهای متحده امریکا در ایران را که بموجب موافقت نامه های مربوطه در استخدام
دولت شاهنشاهی میباشند از مصونیت ها و معافیت های مقرر برای کارمندان
اداری و فنی موصوف درینند "و" ماده اول قرارداد بین درباره روابط سیاسی مورخ
۱۹۶۱ برخوردار نماید .

موقع را مغتنم شمرده احترامات فائمه را تجدید میسپارد .

وزارت امور خارجه

قانون اجازه استفاده مستشاران نظامی امریکا در ایران

از مصونیتها و معافیت های قرارداد وین

ماده واحده

باتوجه بلاچمه ۱۸/۲۲۹۱/۲۱۵۷-۲۵/۱۱/۱۳۴۲ دولت و ضمانت آن که
در تاریخ ۲۱/۱۱/۴۲ به مجلس سنا تقدیم شده بدولت اجازه داد میشود که رئیس
و اعضای هیاتهای مستشاری نظامی ایالات متحده را در ایران که بموجب موافقت نامه های
مربوط در استخدام دولت شاهنشاهی میباشند از مصونیتها و معافیتهای شامل کارمندان
اداری و فنی موصوف درینند (و) ماده اول قرارداد وین که در تاریخ هجدهم آوریل
۱۹۶۱ مطابق بیست و نهم فروردین ماه ۱۳۴۰ با امضا رسیده است میباشد برخوردار
نماید . سفارت کبرای کشورهای متحده امریکا - تهران

اداره عهد و امور حقوقی

شماره ۹۷۶۳

تاریخ ۲۲، ۹، ۱۹
پست وزارت

وزارت امور خارجه

بمباد دانست

وزارت امور خارجه شاهنشاهی تعارفات خود را به سفارت کبریای کشورهای
متحده امریکا اظهار دارد ریاسخ یادداشت شماره ۲۹۹ مورخ ۱۸ دسامبر ۱۹۶۱ -
احتراماً با اطلاع میرساند :

نظریاتیکه قرارداد وین درباره روابط سیاسی مورخ ۱۹۶۱ مراحل تصویب
قانونی از مجالس مقننه ایران را گذرانیده است کارمندان نظامی و غیر نظامی امریکایی
که طبق موافقت نامه ها با ترتیباتی که بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت کشورهای
متحده امریکا مقرر گردیده در ایران میباشند و از طرف سفارت کبریای کشورهای متحده
امریکا بعنوان کارمندان اداری و فنی سفارت کبری وزارت امور خارجه شاهنشاهی
معرن میباشند از مصونیت ها و معافیت های موضوع بند ۲ از ماده ۲۷ قرارداد وین
درباره روابط سیاسی استفاده خواهند کرد .

موقع را مغتنم شمرده احترامات فائقه خود را تجدید مینماید .

سفارت کبریای کشورهای متحده امریکا - تهران

قرارداد فروش نفت و گاز

۱۳۳۳/۸/۸-۱۷۴۵۲

وزارت دارایی

فرمان همایونی راجع باجرای قانون اجازه مبادله قرارداد نفت و گاز و طرز اداره عملیات آن و قانون مزبور که بتصویب مجلسین سنا و شورای ملی رسیده است ذیلا ابلاغ میگردد.

با تأییدات خداوند متعال

ما

پهلوی شاهنشاه ایران

محل صحه مبارک

نظر باصل بیست و هفتم متمم قانون اساسی مقرر مبداریم
ماده اول - قانون راجع باجازه مبادله قرارداد فروش نفت و
گاز و طرز اداره عملیات آن که بتصویب مجلسین سنا و شورای ملی
رسیده و متمم باین دستخط است بموقع اجرا گذاشته شود.
ماده دوم - هیئت دولت مأمور اجرای این قانون هستند.
بتاریخ هفتم آبان ماه یکهزار و سیصد و سی و سه
لایحه قانونی راجع باجازه مبادله قرارداد فروش نفت و گاز و
طرز اداره عملیات آن .

ماده واحده - مجلس سنا قرارداد صمیمه را که قسمت اول آن
مشمول بر پنجاه و یک ماده و دو صمیمه و مربوط بخريد و فروش نفت
و گاز و طرز اداره عملیات مشروحه در آن میباشد و بامضای ایران و
شرکت ملی نفت بمنوان طرف اول و بامضای شرکتهای مفصله الاسلامی زیر؛
گالفاریل کو. پوریش - سوکونی و انیسوم کمپانی اینسورپوریتند
استاندارد اوپل کمپانی آف تالیفریب - ری نکلسن کمپانی - آنکلو
ایرانین اوپل کمپانی لیمیتد - ا. و. ده پاتافته پترولئوم - ماتشاهای
و کمپانی فرانسزد پترول - بمنوان غرضهای دوم (و بامضای شرکتهای
عامل بر طبق ماده ۳ قرارداد رسیده است و قسمت دوم آن مشتمل
بر پنج ماده مربوط بعرامت بامضای ایران و شرکت ملی نفت ایران از
یکطرف و آنکلوایرانین اوپل کمپانی لیمیتد از طرف دیگر رسیده است
تصویب نموده و بدوات اجاره اجراء و مبادله قرارداد مزبور را میدهد.
کلیه قوانین و مقرراتی که با این قانون مبادلت داشته باشند ملغی است.

این لایحه قانونی که مضمون بر ماده واحده و متن قرارداد ضمیمه است در جلسه روز پنجشنبه ششم آبانماه یکهزار و سیصد و سی و سه بتصویب مجلس سنا رسیده است.

رئیس مجلس سنا - ابراهیم حکیمی

اصل فرمان مرسوم و قانون در دفتر نخست وزیر است.

نخست وزیر - سپهبد زاهدی

این قرارداد منسوخ بزرگتر است که قسمت اول آن بین ایران از طریق دولت شاهنشاهی ایران و شرکت ملی نفت ایران (شرکتی که طبق قوانین ایران تشکیل یافته و وجود دارد) بعنوان طرفهای اول و گالف اویل کورپوریشن Gulf Oil Corporation (شرکتی که طبق قوانین بنسلیوانیای ممالک متحده آمریکا تشکیل یافته و وجود دارد) و سوکونی واکووم اویل کمپانی اینکورد بورینگ Socony-Vacuum Oil Company, Incorporated (شرکتی که طبق قوانین نیویورک ممالک متحده آمریکا منسوخ یافته و وجود دارد) و استاندارد

اویل کمپانی Standard Oil Company (شرکتی که طبق قوانین نیوجرسی ممالک متحده آمریکا تشکیل یافته و وجود دارد) و استاندارد اویل کمپانی آف کالیفرنیا - Standard Oil Company Of California (شرکتی که طبق قوانین دلاوار ممالک متحده آمریکا تشکیل یافته و وجود دارد) و ذی تکساس کمپانی - The Texas Company (شرکتی که طبق قوانین دلاوار ممالک متحده آمریکا تشکیل یافته و وجود دارد) و آنگلو ایرانی اویل کمپانی لیمیتد - Anglo-Iranian Oil Company, Limited (شرکتی که طبق قوانین ممالک متحده پادشاهی تشکیل یافته و وجود دارد) و - و - ده باتافشه پترولیوم ماتشاپای - N. V. De Bataafsche Petroleum Maatschappij (شرکتی که طبق قوانین هلاند تشکیل یافته و وجود دارد) و کمپانی فرانسه پترول - Compagnie Francaise Des Petroles (شرکتی که طبق قوانین فرانسه تشکیل یافته و وجود دارد) بعنوان طرفهای دوم و قسمت دوم آن بین طرفهای اول و

آنگلو ایرانی اویل کمپانی لیمیتد - Anglo-Iranian Oil Company, Limited (شرکتی که طبق قوانین ممالک متحده پادشاهی تشکیل یافته و وجود دارد) بعنوان طرف سوم منعقد میگردد.

قسمت اول قرارداد

نظر باینکه دولت ایران و شرکت ملی نفت ایران علاقه‌مندند که در تولید و فروش نفت ایران افزایش حاصل شود که منتج بمصوبول منافع بیشتری برای ملت ایران از نفت مذکور گردد و از طرفی برای تولید و تصفیه و حمل و تهیه بازار نفت مزبور بمقادیر کافی که بتوان افزایش مزبور را بحد وافی ترقی داد سرمایه و دستگاه اداری مجرب و تخصص فنی بیشتری مورد احتیاج است و

نظر باینکه شرکتهای بین‌المللی نفت که فوق‌مبنوان طرف دوم این قرارداد معرفی شده‌اند قادر و مایل هستند سرمایه مزبور و دستگاه اداری و تخصص فنی را در اختیار بگذارند و

نظر باینکه شرکتهای مذکور و شرکتهای وابسته بآنها در امور حمل و نقل و تصفیه و تسهیلات عرضه ببازار که با مخارج بسیار در سنین متعددی در تمام دنیا برقرار نمودند ذی‌ملاقه میباشند و قادر هستند مقادیر معتناهی از نفت ایران و مواد مشتق آنرا ببازارهای قسمت اعظمی از دنیا برای مدت قابل توجهی برفع مشترک ملت ایران و خودشان عرضه دارند و

نظر باینکه طرفین از لحاظ تأمین وجود مقدار کافی نفت و محصولات آن برای مقاصد فوق‌الذکر در مدت مذکور توافق دارند که شرکتهای نامبرده عملیات و اداره قسمتی از اموال نفتی دولت ایران و شرکت ملی نفت ایران (ولی نه تمام آن) بانضمام بالایشگاه آبادان را بشرح مشروح ذیل تصدی نمایند و

نظر باینکه دولت ایران و شرکت ملی نفت ایران از یکطرف و کمیانیهای نامبرده از طرف دیگر نیز در تسهیم عادلانه منافع حد محصولات و تصفیه و فروش نفت ایران که بشرح ذیل تشریح گردیده توافق دارند و

نظر باینکه هر یک از طرفین بطیب خاطر وارد مذاکراتی شده‌اند که منجر باین قرارداد گردیده و منظور از این مذاکرات که در محیط دوستانه انجام شده آن بوده که از طرفی برای دولت ایران و شرکت ملی نفت ایران بازار صدور مقدار معتناهی نفت ایران تأمین شود بموجبات افزایش منافع مادی و سعادت مردم ایران فراهم گردد و از طرفی دیگر شرکتهای مذکور بان تأمین لازم اطمینان داشته باشند که در آنجا آنکه منابع مالی و وسائل خود را در راه تجدید فعالیت صنعت نفت ایران بکار میاندازند اجر عادلانه بدست خواهند آورد و

نظر باینکه طرفین از لحاظ مراتب مذکور در نظر دارندند

مقررات این قرار داد با صمیمیت و حسن نیت بموقع اجرا گذارده شود

علیهذا بدینوسیله بین طرفهای اول و طرفهای دوم توافق حاصل شد .

ماده ۱ - تعریفات ذیل نسبت به بعضی از اصطلاحاتی که در قسمت اول این قرار داد مورد استفاده واقع شده است بجز در مواردیکه سیاق عبارت مفهوم دیگری اقتضا کند مربوط به محتویات همان قسمت اول خواهد بود :

الف - اصطلاح « این قرارداد » عبارت از قسمت اول و ضمیمه ۱ پیوست آن میباشد.

ب - حروف لاتین NIOC بمعنای شرکت ملی نفت ایران و حروف لاتین IOC بمعنای شرکت نفت ایران میباشد.

ج - اعضای کنسرسیوم بمعنای طرفهای دوم و هرکس که طبق ماده ۳۹ این قرار داد طرف فروش یا واگذاری یا انتقال قرارگیرد میباشد .

د - « شرکت اکتشاف و تولید » بمعنای شرکت اکتشاف و تولید نفت ایران میباشد .

Iraanse Aardolie Exploratie En

Productie Maatschappij, N. V.

ه - « شرکت تصفیه » عبارت است از شرکت تصفیه نفت ایران.

Iraanse Aardolie Raffinage Maats -

chappij N. V.

و - « شرکتهای عامل » بمعنای شرکت اکتشاف و تولید و

شرکت تصفیه میباشد .

ز - « شرکتهای بازرگانی » واحده معنایی که بمعنای این قرارداد ذکر شده است میباشد .

ح - « ناحیه عملیات » عبارت از ناحیه ای است که در موارد مختلف بموجب مقررات مواد ۲ و ۳۹ این قرارداد مشمول و موضوع این قرارداد شناخته میشود .

ط - « نفت خام » عبارتست از نفت همان طبعی که اکتشاف

شده بمعنای اصطلاحی که توسط اشخاص دیگری غیر از شرکت ملی نفت ایران در تاریخ اجرا یا قبل از آن از معادن استخراج میشود) و کلیه میندو کربورهایی مایع بحالت طبیعی یا آنچه از طریق فشردن گاز یا سوا کردن آن گاز طبیعی بدست آمده باشد.

در مواردی که نفت خام بنحو دیگری غیر از طریق پالایشگاه عمل آورده شود و قسمتی از آن بجهت نفت خام بازگشت شود «نفت خام» شامل آن قسمتی که باین طریق بازگشت شده است نیز میباشد.

۵ - «مجموع نفتی» عبارت است از هرگونه محصول تمام شده یا نیمه تمام که از نفت خام از طریق فشردن یا تصفیه یا عملیات شیمیایی یا هر نوع اسلوب یا عمل دیگر که فعلا مکشوف باشد یا نباشد تحصیل گردد.

۶ - «گاز طبیعی» یعنی گاز تر و گاز خشک و کلبه هیدرو-کربویدهای گازی دیگر که از جاهای نفت یا گاز و تنمه گازی که پراز سوآکردن هیدروکربویدهای مایع از این قبیل گازهای تریاقی مانده باشد.

۷ - «پالایشگاه» عبارت است از پالایشگاه آبادان یا هر پالایشگاه یا پالایشگاههای دیگری که توسط شرکت تصفیه در ناحیه عملیات ساخته شود یا تضمین کلبه وسایل و لوازم و متعلقات آن.

۸ - «مصرف داخلی در ایران» عبارت است از مصرف محصول یا ماده مربوطه در ایران نه آنچه از ایران صادر میشود ولی از نظر این ترمینس آنچه را شرکتهای عامل در ایران مصرف میکنند شامل نمیشاند.

۹ - «بهای اعلان شده» نفت خام ایران،

۱ - در مورد نفت خام که برای صدور از ایران بار کشتی نفتکش شده باشد عبارت است از قیمت فوب کشتی نفتکش در مرکز نهالی ساحلی و آن قیمتی است که شرکت بازرگانی یا وابسته آن نفت خام را بر آنرا چه از حیث جنس و چه از لحاظ وزن مخصوص بمنظور فروش و تحویل پترومداران عموماً تحت شرایط مشابه و در همان مرکز نهالی ساحلی عرضه مینماید.

۲ - در مورد نفت خام تحویلی به پالایشگاه عبارت است از قیمت نفت خام مشابه آن چه از حیث جنس و چه از لحاظ وزن مخصوص که بشرح فوق فوب کشتی در بند پالایشگاه برای فروش عرضه شود منهای مبلغی (حد اکثر هشت پنس برای متر مکعب) که بطور عادلانه و منصفانه بعنوان هزینه بارگیری نفت خام در بند پالایشگاه مزبور قابل احتساب باشد.

۳ - «بهای اعلان شده مربوطه» در مورد نفت خام ایران عبارت است از بهای اعلان شده خاصه هر یک از شرکتهای بازرگانی یا شرکت وابسته آن برای این قبیل نفت خام در تاریخ صدور یا در موقع تحویل به پالایشگاه بر حسب مورد.

۴ - «شرکت فرعی» یا «فرعی» در مورد عضوکنسرسیوم عبارت

است از هر نوع شرکت ثبت شده‌ای که کلیه سهام حائز رأی آن متعلق به عضو کنسرسیوم یا متعلق به شرکت اصلی عضو کنسرسیوم بوده یا سهام مزبور بهر یک از آنها با اتفاق يك یا چند نفر اشخاص دیگر که هر یک از اشخاص مزبور عضو کنسرسیوم یا شرکت اصلی است متعلق داشته باشد.

ف - «شرکت وابسته» یا «وابسته» در مورد عضو کنسرسیوم یا شرکت بازرگانی که توسط آن عضو کنسرسیوم تعیین شده باشد عبارت است از هر شرکت ثبت شده که :

۱- مالک پنجاه درصد یا بیشتر از سهام حائز رأی آن عضو کنسرسیوم باشد یا

۲- پنجاه درصد یا بیشتر از سهام حائز رأی آن متعلق به عضو کنسرسیوم یا تعلق به شرکت اصلی عضو کنسرسیوم داشته باشد یا سهام مزبور بهر یک از آنها با اتفاق يك یا چند نفر اشخاص دیگر که هر یک از این اشخاص عضو کنسرسیوم یا شرکت اصلی است متعلق داشته باشد.

ص - «شرکت اصلی» که در دو تعریف فوق‌الاشعار ذکر شده است عبارت است از شرکت ثبت شده یا شرکتهای ثبت شده که مالک کلیه سهام حائز رأی کنسرسیوم باشند و «مالک بودن» که در اینجا و در دو تعریف فوق بیان شده عبارت است از مالکیت عین و منافع خواه مستقیماً خواه از طریق يك یا چند شرکت ثبت شده دیگر.

ق - «شخص» عبارت است از شخص طبیعی یا حقوقی و شامل شرکت تضامنی و تجارتخانه و شرکت و جمعیت‌های ثبت نشده و شرکت ثبت شده میباشد.

ر - «مدت این قرارداد» و «مدت بقیه دوره این قرارداد» دارای معانی میباشد که در ماده ۴۹ این قرارداد تصریح شده است.

ش - «متر مکعب» عبارت است از يك متر مکعب در شصت درجه فائزیت تحت فشار عادی جو.

ت - «تاریخ اجرا» عبارت از تاریخی است که در آن تاریخ این قرارداد طبق ماده ۵۱ آن بموقع اجرا درمی‌آید.

ث - مدت‌های مصرح در این قرارداد برحسب سالنمای شمسی احتساب خواهد شد.

«سال» عبارت است از سال تقویمی که از اول ژانویه شروع میشود و

«دوره سه ماهه» عبارت از مدت هر سه ماهی است که از اول ژانویه یا اول آوریل یا اول ژوئیه یا اول اکتبر طبق تقویم گرجوری شروع میشود.

قانون اجازه الحاق دولت ایران به پیمان همکاری متقابل منعقد بین دولتین عراق و ترکیه

ماده واحده - الحاق دولت ایران به پیمان همکاری

متقابل مورخ ۲۴ آوریه ۱۹۵۵ منعقد بین دولت پادشاهی عراق و دولت جمهوری ترکیه مشتمل بر هشت ماده که دولت انگلستان در تاریخ چهارم آوریل ۱۹۵۵ و دولت پاکستان در تاریخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۵۵ به آن ملحق شده اند تصویب میشود.

حضرت جلال بايار ریاست جمهوری ترکیه:
جناب آقای عدنان مندرس نخست وزیر و
جناب آقای پرفسور فؤاد کوبرلو وزیر امور خارجه
نماینده گان مزبور پس از سباده اعتبارنامه های خود
که آنها را صحیح و معتبر یافته در براتب ذیل موافقت
حاصل کردند:

ماده ۱ - طرفین معظمتین متعهدین برای امنیت
و دفاع از خود مطابق ماده ۱۰ منشور ملل متحد تشریک
مساعی نموده اقداماتی که برای عملی ساختن این تشریک
مساعی در باره آنها موافقت میکنند مکن است موضوع
موافقتنامه های خاصی قرار گیرد.

ماده ۲ - برای تحقق و اجرای تشریک مساعی
بیش بینی شده در ماده نیک مقامات صلاحیتدار طرفین
متعهدین معظمتین اقداماتی را که میبایست بعضی اینکه
پیمان فعلی بمرحله اجرا در آید تعیین خواهند نمود.

همینکه این اقدامات بتصویب دولت های طرفین
متعهدین معظمتین رسیده قابل اجرا خواهد بود.

ماده ۳ - طرفین متعهدین معظمتین متعهد میشوند
که از هرگونه دخالت در امور داخلی یکدیگر خودداری
کنند و هرگونه اختلافی قیامین را با روش مسالمت آمیز
برطبق منشور ملل متحد حل نمایند.

ماده ۴ - طرفین متعهدین معظمتین اعلام میدارند
که مقررات این پیمان با هیچیک از تعهدات بین المللی
ناشی از قرار داد هر یک از طرفین یا دولت ثالثی مغایرت
نداشته و نمیتواند از تعهدات بین المللی مذکور بکاهد

ماده واحده - الحاق دولت ایران به پیمان همکاری
متقابل مورخ ۲۴ آوریه ۱۹۵۵ منعقد بین دولت پادشاهی
عراق و دولت جمهوری ترکیه مشتمل بر هشت ماده که
دولت انگلستان در تاریخ چهارم آوریل ۱۹۵۵ و دولت
پاکستان در تاریخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۵۵ به آن ملحق شده اند
تصویب میشود.

قانون اجازه الحاق دولت ایران به پیمان همکاری
متقابل منعقد بین دولتین عراق و ترکیه مشتمل بر ماده
واحد و یکصد و هشتاد و هشت ماده در جلسه پکنشبه سی ام مهرداد
یکهزار و سیصد و سی و چهار بتصویب مجلس شورای ملی رسید.
رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمه

نظر باینکه روابط دوستانه و برادرانه موجود بین
عراق و ترکیه پیوسته در حال توسعه است و بمنظور تکمیل
مهدنانه دوستی و حسن جوار منعقد بین اعلیحضرت پادشاه
عراق و حضرت رئیس جمهور ترکیه که در تاریخ ۲۹
مارس ۱۹۴۶ در آنکارا رسیده است و بموجب آن طرفین
تصدیق نموده اند که صلح و امنیت بین دو کشور تفکیک
ناپذیر از صلح و امنیت جهانی و مخصوص ملل خاور میانه
بوده و این اساس سیاست خارجی آنها را تشکیل میدهد.

نظر باینکه ماده یازده عهد نامه دفاع مشترک
و همکاری اقتصادی بین دولت های جامعه عرب حاکمی
است که هیچ ماده از آن معاهده بهیچ نحو طوری طرح
ریزی یا انتخاب نشده که تأثیری در حقوق و تعهدات
طرفین بنسبیت امضای منشور ملل متحد داشته باشد
و با اعتراف بمسئولیت های بزرگی که از لحاظ عضویت
در سازمان ملل متحد بمنظور استقرار صلح و امنیت در نواحی
خاور میانه برای آنها ایجاد شده و انجام اقدامات مقرر
در ماده ۱۰ منشور ملل متحد را بر عهده آنها گذاشته
است لزوم انعقاد یک پیمانی که هدف های بالا را تأمین
کند تشخیص داده و برای این منظور نمایندگان مختار
خود را بترتیب ذیل معین کرده اند:

اعضای پیمان ششماه قبل از انقضاء ادوار مذکور در بالا مسکن است کتباً تا مهل خود را بفراخ شدن از پیمان باعضای دیگر اطلاع دهد و در چنین صورت پیمان برای اعضای دیگر معتبر سیمانه.

ماده ۸ - این پیمان بوسیله طرفین متعاهدین تصویب خواهد رسید اسناد تصویب هر چه زودتر در آنکارا مبادله خواهد شد و از تاریخ مبادله اسناد تصویب مرحله اجر در می آید.

برای گواهی مراتب بالا نمایندگان مختار مذکور این پیمان را بهری - ترکی و انگلیسی امضاء نموده اند هر سه متن متساویاً معتبر هستند و در صورت پیدایش اختلاف متن انگلیسی مرجع خواهد بود تهیه شده در ۱۰ نسخه در بغداد دویسم روز رجب ۱۳۷۴ هجری مطابق روز بیست و چهار فوریه ۱۹۵۵ .

از طرف امینحضرت پادشاه عراق

نوری السعید

برهان الدین باش اهیان

از طرف ریاست جمهوری ترکیه

عدنان مندرس

غواد کورولو

و با ناقص آنها محسوب شود طرفین متعاهدین معظمتین تصدیق میشوند که هیچگونه تعهد بین المللی که منافی با پیمان فعلی باشد قبول نکنند.

ماده ۹ - این پیمان برای الحاق هر یک از دول متعاهدیه عرب یا هر یک از کشورهای دیگری که باسنت و صیخ این ناحیه علاقمند هستند و طرفین متعاهدین معظمتین آن کشور را برسیست کسب شناخته باشند باز خواهد بود.

الحاق از تاریخی رسیت دارد که سند الحاق بوزارت امور خارجه عراق تسلیم شده باشد. هر دولت عضو که به پیمان فعلی ملحق شود میتواند بر طبق ماده ۱ با یک یا چند دولت عضو پیمان قرارداد های خاصی منعقد سازد مقامات صلاحیتدار متعهد بر طبق ماده ۲ اقدامات لازمه را تعیین خواهند کرد و بعضی آنکه اقدامات مزبور بتصویب دول مربوطه رسید قابل اجرا خواهد شد.

ماده ۱۰ - هیتکه حد اقل چهار دولت بعضویت این پیمان در آمدند شورائی مرکب از وزرای دول مزبور تشکیل خواهد شد که در حدود مقاصد این پیمان کار کنند شورا آئین کار خود را تنظیم خواهد کرد.

ماده ۱۱ - این پیمان برای مدت پنجسال قابل اجرا است و برای پنجسال دیگر قابل تجدید است هر یک از

موافقتنامه مربوط بوضع مزایا و مصونیت های سازمان پیمان مرکزی ، نمایندگان ملی و کارسندان بین المللی آن

ج - منظور از هیئت های وابسته هر گونه تشکیلاتی اهم از هر کسبته یا دستگاهی است که از طرف شوری با بموجب اختیار اعطائی از طرف شوری تشکیل یافته است مگر هیئت هایی که بموجب تصمیم شوری از تسول این موافقتنامه مستثنی شوند.

ماده ۲ - سازمان پیمان مرکزی و کشورهای متعاهد منظور اجرای مقررات قوای انتظامی و جلوگیری از هر گونه سوء استفاده از مصونیت ها و مزایای مقرر در این موافقتنامه و انجام اقدامات ضروری در موارد تغلف همواره با یکدیگر همکاری خواهند نمود. هر گاه یکی از کشورهای متعاهد مشاهده نماید که از مزایا و مصونیت های اعطائی موضوع این موافقتنامه سوء استفاده شده است رسیدگی بصحت و مقم آن از طریق مذاکره بین سازمان و کشور مزبور با دو کشور ذینفع انجام میشود و در صورت تغلف اقدامات لازم جهت حصول اطمینان نسبت بهمم تکرار اسر

نظر باینکه جهت تأسین منظور و انجام وظایف مربوطه لازم است که سازمان پیمان مرکزی کارسندان بین المللی آن - نمایندگان اعزازی دول عضو شرکت کننده در جلسات سازمان و همچنین کارشناسان اعزازی از طرف سازمان دارای مزایا و مصونیت های مقرر ذیل باشند لذا کشورهای امضاء کننده این موافقتنامه بشرح زیر توافق نموده اند.

قسمت اول - کلیات

ماده ۱ - در این موافقتنامه :

- الف - منظور از کلمه «سازمان» پیمان مرکزی میباشد که از شوری و هیئت های وابسته بان ترکیب یافته است.
- ب - منظور از شورا، شورائی است که بموجب ماده ۲ پیمان همکاری مقابل بغداد مورخ ۲۴ فوریه ۱۹۵۵ تأسیس گردیده و شامل شورای معاونین نیز میباشد.

الف - معافیت از مالیاتهای مستقیم - وی سازمان نقاضای معافیت از پرداخت مالیاتها و عوارضی که مربوط به خدمات عام المنفعه باشد نخواهد کرد .

ب - کالاهائی که وسیله سازمان برای مصارف رسمی وارد یا صادر میگردد از کلیه محدودیتهای کمی و حقوقی گمرکی واردات و صادرات معاف میباشد . سازمان جز طبق مقررات مصوبه از طرف دولت مربوطه نمیتواند کالاهائی که طبق اینگونه معافیتها بکشوری وارد میشود به فروش برساند یا هدیه نماید .

ج - تشریفات سازمان از کلیه محدودیتهای کمی و حقوق گمرکی واردات و صادرات معافیت خواهد داشت .

ماده ۹ - سازمان قاعده از پرداخت عوارض غیر مستقیم و مالیات بر فروش اموال منقول و غیر منقول که جزو قیمت سوال با کالا منظور میگردد ادعای معافیت نخواهد کرد .

معدنک در سوابقیکه سازمان جهت مصارف رسمی خود اقدام به خرید عمده سوال یا کالاهائی میکند که مشمول اینگونه مالیاتها و حقوق و عوارض میشوند و مالیات و حقوق و عوارض آن نیز قبلاً پرداخت شده در این صورت کشورهای متعاقد در موارد ممکنه جهت استرداد مبلغی که بابت مالیاتهای فوق الذکر پرداخت گردیده اقدام لازم بعمل خواهند آورد .

ماده ۱۰ - سکنیات و ارتباطات رسمی سازمان مشمول سانسوز نخواهد بود .

۲ - سازمان حق دارد از ریز استفاده نماید و سکنیات خود را توسط نیک مخصوص یا در کسبه های مهیور ارسال نموده یا دریافت دارد . کسبه ها و پیکتهای سازمان مشمول مزایا و مصونیت های سبسی خواهند بود مفاد این ماده مانع از اعمال امتیازات احتیاطی تأسیسی لازم از طرف یکی از کشورهای متعاقد نخواهد شد . امتیازات تأسیسی مزبور به توافق حاصه بین کشور مربوط و سوزی بنماینده کی از طرف سازمان تعیین خواهد شد .

قسمت سوم - نمایندگان کشورهای متعاقد

ماده ۱۱ - هر شخصی نه از طرف یکی از کشورهای متعاقد بعنوان نماینده اصلی و دائمی آن کشور در نزد سازمان در قمر و کشور متعاقد دیگر تعیین گردیده و همچنین کارمندان رسمی او نه در آن کشور مقیم باشند موجب

بمعل خواهد آمد . معهداً چنانچه بنظر یکی از کشورهای متعاقد شخصی از اجازه اقامت با از هرگونه مزایا و مصونیت های اعطائی در این موافقتنامه سوء استفاده نموده باشد کشور مزبور میتواند شخص متخلف را وادار بترک خاک خود نماید .

قسمت دوم - سازمان

ماده ۳ - سازمان دارای شخصیت حقوقی خواهد بود و صلاحیت انعقاد قرارداد و خرید و فروش اموال منقول و غیر منقول و دادخواهی را خواهد داشت .

ماده ۴ - سازمان و اسوال و دارائی آن در هر جا و در اختیار هر مقامی که باشد مصونیت خواهد داشت مگر در موردی که دیرکل بنماینده کی از طرف سازمان صرف نظر از استفاده از مصونیت را صریحاً اعلام دارد . بدیهی است که صرف نظر از مصونیت بهیچوجه شامل اقدامات اجرایی که منجر به توقیف اسوال سازمان گردد نخواهد داشت .

ماده ۵ - اینبه مقر سازمان از هرگونه تعرض مصون خواهد بود . دارائی و اسوال سازمان در هر جا و تحت اختیار هر مقامی که باشد از بازرسی - توقیف - ضبط ، صادره و هر دخالت دیگر مصون خواهد بود .

ماده ۶ - با پگانیهای سازمان و کلیه اسناد متعلقه یا موجوده در آن در هر جا که باشد مصون از هرگونه تعرض خواهد بود .

ماده ۷ - ۱ - سازمان از هرگونه محدودیت ناشی از نظارت های مالی یا توقیف پرداخت (موراتوریم) بهر نحوی از انحصار معاف است و میتواند ؛

الف - هر نوع پول رایجی را در تصرف داشته و بهر پول رایجی حساب داشته باشد .

ب - آزادانه موجودی خود را از کشوری به کشور دیگر یا در داخل هر کشور انتقال دهد و وجوه خود را بنظور انجام معامله خرید و فروش بر هرگونه پول رایج دیگری بمساعدترین نرخ رسمی تسعیر ، تبدیل نماید .

۲ - در استفاده از حقوق مندرج در بند ۱ فوق سازمان بنظریات کشورهای متعاقد توجه لازم خواهد نمود و تا حدی که عملی باشد بانها ترتیب اثر خواهد داد .

ماده ۸ - سازمان - دارائی - در آمد و اسوال آن مشمول معافیت های زیر خواهد بود :

۷ - در مواردیکه طبق قوانین کشور متعاقد نمود هر نوع مالیات متکول باقامت شخص در کشور گردیده است حضور نماینده یکی از کشورهای متعاقد برای مدتی که جهت انجام وظایف محوله در کشور مزبور میباشد عنوان اقامت تلقی نخواهد گردید.

نماینده فوق‌الذکر بخصوص از پرداخت مالیات برخوردار می‌گردد که باید حقوق رسمی در مدت مأموریت دریافت کند معاف خواهد بود.

۸ - کلمه (نماینده) مذکور در این ماده بکلیه نمایندگان و همچنین مشاورین و کارکنان فنی هیئت‌ها اطلاق میشود و هر یک از کشورهای متعاقد در صورت تقاضای کشور متعاقد دیگر اسامی نمایندگان خود را که مشمول این ماده میشوند با ذکر مدت تقریبی اقامت آنها بکشور محل خدمت نمایندگان مزبور اطلاع خواهد داد.

ماده ۹ - کارسندان رسمی دفتری همراه نماینده اعزامی یکی از کشورهای متعاقد که مشمول مواد ۱۱ و ۱۲ نمی‌شوند هنگامی که برای انجام وظایف محوله در نیروی کشور متعاقد دیگر میباشند از مزایا و مصونیت‌های مقرر در قسمت (۱) بندهای (ب) (ج) (د) (و) (ز) (ط) و همچنین قسمت (۲) از ماده ۱۲ برخوردار خواهند بود.

ماده ۱۰ - مزایا و مصونیت‌هایی که نمایندگان متعاقد و کارسندان آنها اعطاء میگردد برای استفاده شخصی و فردی نبوده بلکه بمنظور تأمین انجام آزادانه وظایف محوله مرتبط با سازمان بنام مرکزی میباشد. لذا هر کشور متعاقد نه فقط حق دارد بلکه موظف است در هر موردی که نظر آن کشور وجود مصونیت مانع اجرای عدالت میگردد بتجویی که بمصالح سازمان لطمه‌ای وارد نشود از استفاده نمایندگان و کارسندان خود از مصونیت‌های اعطائی صرفه نظر کند.

ماده ۱۱ - اعضاء مزایا و مصونیت‌های مقرر در مواد ۱۱ تا ۱۴ از طرف هیچیک از کشورهای متعاقد بانابع و نمایندگان خود و کارسندانی که تابعیت آن کشور را دارنده الزام آور نیست.

عائلی که پس سازمان و کشور متعاقد و نماینده و نمایندگان و کشورهای محل خدمت نماینده بعمل آمده از کتب سزا و مصونیت‌هایی که از طرف آن کشور نمایندگان سیاسی و کارسندان رسمی هم‌مقام آنها اعطاء گردیده برخوردار خواهند گردید.

ماده ۱۲ - هر یک از نمایندگان کشورهای متعاقد در حوزی یا در عتبات‌های وابسته با آنکه مشمول ماده ۱۱ نیستند هنگامیکه برای انجام وظایف محوله در کشورهای متعاقد دیگر میباشند از مزایا و مصونیت‌های زیر برخوردار خواهند شد.

الف - مصونیت از بازداشت یا توقیف شخص بتجویی که مأمورین سیاسی هم‌مقام آنان اعطاء گردیده است.

ب - مصونیت از تعقیب قانونی در مورد اظهارات شفاهی یا کتبی و اقداماتی که در حدود صلاحیت و وظایف رسمی خود بعمل می‌آورند.

ج - مصونیت از تعرض بنسب و نامه‌ها.

د - حق استفاده از رمز و ارسال و دریافت مکاتبات بوسیله پیکر مخصوص یا توسط کسبه‌های مجهوز.

ه - معافیت سامور و همسر او از مقررات مربوط به مهاجرت - ثبت نام اتباع بیگانه و همچنین مقررات مربوط بانجام خدمات ملی بیمان تحویلک بمأمورین سیاسی هم‌مقام آنها اعطاء گردیده است.

و - برخورداری از تسهیلاتی که برای مأمورین سیاسی هم‌مقام نسبت بمقررات پولی و تسعیر ارز منظور شده است.

ز - برخورداری از همان مصونیت‌ها که نسبت باسیاست‌مأمورین سیاسی هم‌مقام مأمور اعطاء گردیده است.

ح - حق وارد کردن نوازه و اثاثیه منزل بدون پرداخت حقوق گمرکی در بدو ورود بکشور محل خدمت و حق خارج کردن آنها از کشور پس از پایان مأموریت بدون پرداخت حقوق گمرکی تحت شرایطی که از طرف کشور مربوط تعیین میگردد.

ط - حق ورود بوقت اتومبیل خود بدون پرداخت حقوق گمرکی جهت استفاده شخصی و همچنین حق خروج آن بدون پرداخت حقوق گمرکی تحت شرایطی که از طرف کشور مربوط تعیین میشود.

قسمت چهارم - کارستانان بین المللی و کارشناسان اعزامی
از طرف سازمان

ماده ۱۶ - طبقات مأمورین رسمی سازمان که در قلمرو هر یک از کشورهای متعاقد مشمول مواد ۱۷ تا ۱۹ این موافقتنامه میگرددند طبق توافق حاصله بین دبیر کل و آن کشور معلوم و مشخص خواهند گردید. دبیر کل اساسی مأمورین را که جزء طبقه مشمول سزایا قرار میگیرند بکشور متعاقد مربوط اطلاع خواهد داد.

ماده ۱۷ - مأمورین رسمی سازمان که بموجب توافق سندرج در ماده ۱۶ معلوم و مشخص گردیده اند از سزایا و مصونیت های زیر برخوردار میشوند.

الف - در مورد اظهارات شفاهی یا کتبی و اقداماتی که برای انجام و تظایف رسمی در حدود صلاحیت و اختیارات خود انجام میدهند از تعقیب قانون مصون خواهند بود.

ب - خود مأمور و همسر او و افراد نزدیک خانواده که همراه و تحت تکفل آنها میباشند در مورد مقررات مهاجرت و ثبت نام اتباع بیگانه از همان مصونیت هایی که بمأمورین سیاسی هم مقام آنها اعطاء گردیده برخوردار خواهند بود.

ج - از همان تسهیلاتی که برای مأمورین سیاسی هم مقام آنها در مورد مقررات پولی و تسعیر ارز منظور گردیده برخوردار خواهند گردید.

د - خود مأمور و همسر او و افراد نزدیک خانواده که همراه و تحت تکفل مأمورین مزبور میباشند در بحرانیات بین المللی از تسهیلاتی که جهت بازگشت بوطن برای مأمورین سیاسی هم مقام آنان منظور خواهد شد استفاده خواهند نمود.

ه - حق دارند در بدو ورود بکشور محل خدمت نوازیم و امانت شخصی خود را بدون پرداخت حقوق گمرکی وارد و پس از پایان مأموریت نوازیم و امانت مزبور را بدون پرداخت حقوق گمرکی تحت شرایطی که از کشور مربوط تعیین میگردد از کشور خارج نمایند.

و - حق دارند اتموبیل خود را جهت استفاده شخصی بطور صورت بدون پرداخت حقوق گمرکی وارد و بدون پرداخت حقوق گمرکی تحت شرایطی که از طرف کشور مربوط تعیین میگردد از کشور خارج نمایند.

ماده ۱۸ - مأمورین رسمی سازمان که بموجب توافق مذکور در ماده ۱۶ مشخص و معلوم گردیده اند از پرداخت مالیات بر حقوق و فوق العاده ای که از سازمان در زبانت میباشند معاف میباشند هر یک از کشورهای متعاقد میتواند بموجب ترتیباتی که با دبیر کل خواهد داد حقوق و فوق العاده بعضی یا تمام آن عهده از اتباع خود را که استخدام نموده و بعنوان کارمند بین المللی مأمور خدمت در سازمان خواهد نمود بی مزانی که مایل است رأساً پرداخت نماید در این صورت ممکن است حقوق و فوق العاده های پرداختی مشمول پرداخت مالیات بردرآمد بکشور متبوع مأمور بشود ولی مأمور مذکور از پرداخت مالیات بر درآمد بکشور متعاقد دیگر معاف خواهد بود در صورتیکه ترتیب مستخدمه مذکور از طرف یکی از کشورهای متعاقد تعدیل یا ختم شود کشورهای متعاقد اژاسی نسبت با اینکه اتباع مربوط خود را مشمول معافیت از پرداخت مالیات بر حقوق و فوق العاده مذکور در جمله اول این ماده نمایند نخواهند داشت.

ماده ۱۹ - علاوه بر سزایا و مصونیت های مذکور در مواد ۱۷ و ۱۸ که این موافقتنامه دبیر کل و سایر مقامات عالی رتبه سازمان طبق توافقی که بین دبیر کل و هر یک از کشورهای متعاقد بعمل خواهد آمد در قلمرو آن کشور از سزایا و مصونیت هایی که محسولاً بمأمورین سیاسی هم مقام آنها اعطاء گردیده برخوردار خواهند شد.

ماده ۲۰ - ۱ - کارشناسان اعزامی از طرف سازمان که مشمول مواد ۱۷ تا ۱۹ این موافقتنامه نمیشوند تا حدودی که برای انجام وظایف آنها بوجه مؤثر لازم است هنگامیکه در قلمرو یکی از کشورهای متعاقد میباشند از سزایا و مصونیت های زیر برخوردار خواهند بود.

الف - مصونیت از بازداشت و توقیف و ضبط لوازم شخصی همراه آنها.

ب - مصونیت از تعقیب قانونی نسبت با اظهارات شفاهی یا کتبی و همچنین اقداماتی که در حدود وظایف رسمی محوله از طرف سازمان انجام میدهند.

ج - در مورد مقررات پولی و تسعیر ارز و محسول در مورد اسباب سفر از همان تسهیلاتی که برای مأمورین هیئت های سوف اعزامی دول خارجی دیگر منظور گردید بهره مند خواهند شد.

قسمت ششم - موافقتنامه های متمم

ماده ۲۴ - دبیرکل بیمنانندگی از طرف سازمان
 میباید یا یک یا کتبه کشورهای متعاقد بمنظور اصلاح
 یا تعدیل مقررات این موافقتنامه تاعدودی که مربوط بآن
 کشور یا کشورهای باشد با انعقاد قراردادهای متمم اقدام نماید.

قسمت هفتم - مقررات نهائی

ماده ۲۵ - این موافقتنامه جهت امضای کشورهای
 عضو سازمان بیمن مرکزی و سایر کشورهایی که مورد
 موافقت اعضای سازمان قرار گیرند منسوخ بوده و بایستی
 بصورتی قوه منته برسد. اسناد مصوبه نزد دولت ترکیه
 سیده خواهد شد و دولت ترکیه وصول یکایک این اسناد
 را بکتبه کشورهای امضاء کننده اعلام خواهد داشت.

۲ - بعضی اینکه اسناد مصوبه از طرف دو کشور
 امضاء کنند این موافقتنامه در نزد دولت ترکیه سوره
 شود مقررات این موافقتنامه از طرف دو کشور مذکور
 بصورت اجرا گذارده خواهد شد. در مورد هر یک از کشورهای
 امضاء کننده دیگر نیز مقررات این موافقتنامه از تاریخ
 سیدن اسناد مصوبه بصورت اجرا گذاشته خواهد شد.

ماده ۲۶ - این موافقتنامه سکن است از طرف هر
 یک از کشورهای متعاقد بوسیله تسلیم اطلاعیه کتبی
 بدولت ترکیه لغو گردد و دولت ترکیه در هر مورد وصول
 اطلاعیه مزبور را بکشورهای امضاء کننده اطلاع خواهد
 داد. لغو موافقتنامه از طرف هر یک از کشورهای متعاقد
 پس از انقضاء مدت یکسال از تاریخ وصول اطلاعیه
 مربوطه عملی میگردد.

ضمن گواهی مراتب فوق نمایندگان مختار امضاء
 کننده زیر موافقتنامه حاضر را امضاء نموده اند.

این موافقتنامه در روز نهم نوامبر ۱۹۶۰ (۱۸)
 آبان ۱۳۳۹) به زبان انگلیسی و در یک نسخه واحد
 که در پایتختی دولت ترکیه ضبط خواهد شد در آنکارا
 تنظیم گردید. دولت ترکیه یک رونوشت گواهی شده
 این موافقت نامه را بهر یک از کشورهای امضاء کننده
 تسلیم خواهد نمود.

- از طرف دولت شاهنشاهی ایران
- از طرف دولت پاکستان
- از طرف جمهوری ترکیه
- از طرف دولت بریتانیای کبیر و ایرلند شمالی

۱ - اسناد و نامه های آنها که صرف با وظایف
 مربوطه از طرف سازمان است ممنوع از تعرض و تجاوز
 خواهد بود.

۲ - در بین سازمان بصورتی متعاقد مربوطه
 رسمی تاسیساتی را که معمول استفاده از سازهای مندرج
 در این ماده میگرددند اطلاع خواهد داد.

ماده ۲۱ - سزای و مصیبت هایی که بمقامات
 رسمی و کارشناسان سازمان داده میشود منظور تعیین
 مصالح سازمان است نه برای منافع شخصی. شوری مختار
 و موظف است در هر موردی که نظر توری وجود مصونیت
 مانع اجرای عدالت میگردد بصورتی که مصالح سازمان
 تضییع وارد نشود از مصونیت اعفافی حاضر با تریانس
 خود صرف نظر کند.

ماده ۲۲ - مقررات مواد ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۹
 هیچیک از کشورهای متعاقد را موظف به اعطاء سزایا
 و مصونیت های مذکور در آن مواد بانبیاء خود نمیکند
 بجز در موارد زیر.

الف - مصونیت از تعقیب قانونی در مورد اظهارات
 شفاهی یا کتبی یا اقداماتی که برای انجام وظایف رسمی
 محوله از طرف سازمان انجام میدهند.

ب - مصونیت نسبت بکتبه نامه ها و اسناد مربوط
 بوظایف محوله از طرف سازمان.

ج - تسهیلات در مورد مقررات پولی و تعمیر اوز
 نامدی که برای انجام وظایف محوله از طرف سازمان
 لازم باشد.

قسمت نهم - حل اختلاف

ماده ۲۳ - شوری در موارد زیر طریق مناسب حل
 اختلاف را مین خواهد نمود.

الف - اختلافات ناشی از قراردادهای خصوصی
 یا هر گونه اختلاف خصوصی دیگری که سازمان در آن
 طرف اختلاف باشد.

ب - اختلافات مربوط به کارمندان رسمی یا
 کارشناسان سازمان که مشمول قسمت چهارم این موافقتنامه
 میگرددند و بمناسبت مقام رسمی خود از مصونیت برخوردار
 میباشند مشروط بر اینکه از این مصونیت بموجب مقررات
 ماده ۲۱ صرف نظر نشده باشد.

سازمان عمران منطقه ای

تصمیمات نخست وزیران سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه در کنفرانس استانبول، ۳۰ تیر ۳۴، مطابق با ۲۱ ژوئیه ۱۹۹۴

کمیته برنامه ریزی منطقه ای

۳ - کمیته برنامه ریزی منطقه ای مرکب از رؤسای سازمانهای برنامه سه کشور تشکیل میشود.

این کمیته را عده ای مشاور کمک خواهد کرد و جنسیت آن در هر یک از کشورهای منطقه تشکیل میشود. بهتر است جنسیت این کمیته بنوبت در کشورهای منطقه تشکیل گردد.

۴ - کمیته مذکور طرح های عمران و آبادانی و امکانات تولیدی کشورهای منطقه را با در نظر گرفتن وضع هر سه کشور بررسی خواهد کرد و پیشنهادی که درباره طرحهایی که هدف آن مشترک است و قرارداد های دوازدهم خرید بعمل خواهد آورد.

طرحهای مشترک برای تأمین نیازهای سه کشور خواهد بود. طرحهای بسیاری وجود دارد که هیچ یک از سه کشور نتوانی نمیتواند آنها را به علت عدم کفایت بازار داخلی خود بمرحله اجرا در آورد لکن چنانچه به زمینه های هر سه کشور مجموعاً در نظر گرفته شود چنین طرح هایی قابل اجرا خواهد بود.

۵ - شینه سیواند پیشنهادهایی نیز در مورد غماضتک ساحل سرخهای آبادانی می بمنظور توسعه سرخ منطقه در سطح وسیع تر تسبیم دارد.

۶ - کمیته گزارشهای خود را به جنسیت شورای وزیران تسلیم خواهد کرد. نخستین گزارش به جنسه بعدی وزیران تسلیم خواهد شد.

ارتباطات و حمل و نقل

۷ - دانش و اسان سؤز و ثانی ارتباطات و حمل و نقل در توسعه همکاری اقتصادی و فرهنگی منطقه ای دارای اهمیت اساسی است از این رو تسبیم به پیشنهادها و تقویمهای مربوط باین منطقه، اجرای آنها باید حدا کثر حق سه ممکن فاین گردد.

۸ - حمل و نقل هوایی : بحث کرده - بار - مورد حمل و نقل هوایی تشکیل مسکودد - امکانات لازم در موارد زیر مورد مطالعه و بررسی قرار دهد :

جناب آقای حسنعلی منصور نخست وزیر ایران حضرت فیله مارشال ایوب خان رئیس جمهوری پاکستان حضرت آقای عصمت اینونو نخست وزیر ترکیه در تاریخ ۳۰ تیر ماه ۳۴، در شهر استانبول با یکدیگر ملاقات کردند. رؤسای سه دولت گزارش کنفرانس وزیران را که قبلاً از کنفرانس سران از تاریخ ۲۷ تا ۲۸ تیر ماه ۳۴، در آنکارا در بازه همکاری اقتصادی و فرهنگی بین سه کشور تشکیل شده بود مورد بررسی قرار دادند. پس از تبادل نظر وسیع، تصمیمات و نظریات خود را بدین شرح اعلام داشتند :

۱ - پیدایش گروه های منطقه ای اقتصادی از کشورهایی که منافع مشترک دارند یکی از خصوصیات برجسته زمان ما و از عوامل بسیار مهم در تساریم رشد اقتصادی بشمار میرود. کوشش هایی که در جهت اشتراک سازی اقتصادی بعمل بیاید مورد قبول بین المللی قرار گرفته است و اقدام فعلی بمنظور توسعه این همکاریها در میان کشورهای یک منطقه برای رسیدن به همان هدف یعنی تعمیم و تقویت و کوشش های عمرانی از راه همکاری های فعالانه و مداوم منطقه ای میباشد.

این امر بخصوص در مورد ایران و پاکستان و بر سه مصداق دارد زیرا برای چنین همکاری و اشتراک سازی تسایل و اساس لازم موجود میباشد و با در نظر گرفتن بیوستگی های فرهنگی و تاریخی و ریشه های مودت و دوستی بین مردم سه کشور ادامه خواهد یافت بخصوص که افزایش همکاریهای اقتصادی میان این کشورها بسیار مطلوب میباشد و با پستی بعد اکثر ممکن افزایش داده شود و ارتقاء یابد. امکانات فراوانی برای انجام این همکاری بطوریکه ضمن تساهل هر سه کشور باند وجود دارد و این امکانات را باید سرعت بکار برد.

۲ - اقداماتی را که برای همکاری اقتصادی پیشنهاد میشود میبایست بدو طبقه تقسیم کرد :

الف - اقداماتی را که میتوان سرعت به مرحله عمل بر آورد.

ب - اقداماتی که احتیاج بررسی و مذاقه فراوان دارد.

کاهش داده شود. اجرای این تصمیم بحسابات بست و تلگراف به کشور پیرو شده است.

۱۲ - احداث جاده از نواحی غربی و مرکزی ایران به زاهدان و از لاریج به زاهدان بایستی مورد بررسی ناسل از طرف ایران و پاکستان قرار گیرد بطوریکه دو کشور اجزای تانی و مؤثر بهم مربوط شوند. راه آهن زاهدان - ناسان بایستی مورد توجه قرار گیرد و هر چه زودتر توسعه باید.

بازرگانی

۱۳ - همکاری اقتصادی بایستی شامل اقدامات مؤثر جهت توسعه و افزایش بازرگانی بمانند زیر توسعه بازرگانی منطقه‌ای گذشته از این که خود فی نفسه بسیار مورد توجه است نمک فراوانی برسد اقتصادی و تحکیم دینی منطقه‌ای خواهد کرد.

۱۴ - بک گروه کار برای امور بازرگانی تشکیل میگردد تا درباره اقدامات زیر که در مورد همه آنها موافقت اصولی شده است بررسی کند و گزارش دهد و توصیه‌های لازم را بعمل آورد.

الف - تأسیس میزاده آزاد کالاین کشورهای منطقه از طریق وسایل عملی مانند انعقاد قرارداد های بازرگانی و غیره.

ب - دادن ترتیبات مربوط بازرگانی ترانزیتی.

ج - ایجاد همکاری بیشتر بین اطرافهای موجود بازرگانی و تأسیس یک اطاق بازرگانی مشترک.

د - تأسیس تالارهای نمایشگاه و فراهم کردن تسهیلات گمرکی بخصوص برای نمایشگاهها و شرکت بیشتر در نمایشگاههای بازرگانی یکدیگر.

ه - اشاعه اطلاعات مربوط به امکانات صادراتی و وارداتی به کشور بیزان وسیع.

و - تحقیق درباره امکان تبلیغات بازرگانی مشترک و سیاست مشترک بازاریابی در خارج از منطقه در مورد تولیدات صادراتی مشابه.

نفت

۱۵ - یک گروه کار در مورد نفت تشکیل میگردد تا اقدامات مربوط به همکاری میان سه کشور را در زمینه

نفت - اصلاح رویس های حمل و نقل در داخل منطقه بطوریکه حمل و نقل سریع و مداوم مسافر و بار بر منته حسن و سهیل گردد.

ب - تأسیس یک خط عوانی بین ناسان مجوزین - سوز بطوریکه سوز - در خطوط عوانی بمانند

ج - نمک چمداری بین مؤسسات خرا عودنی نسوری و بازرگانی سه کشور و خطبه و عقب سامان های مشترک در سراج بین المللی.

گزارش گروه دار مذکور بایستی تا اجلاس عودی سواری و وزیران آماده گردد.

۱۶ - کشتیرانی: همکاری میان سه کشور منطقه در مورد کشتیرانی بسیار مورد توجه است از این رو یک گروه کار نیز در مورد کشتیرانی تشکیل میگردد مادرباره امکان تأسیس همکاری نزدیک در این زمینه از جمله ایجاد خط کشتیرانی مشترک با ترتیبات « نترانسی » دیگر بررسیهای لازم را بعمل آورد.

۱۷ - جاده ها - راه آهن و تله کمونیکسیون: یک گروه کار درباره جاده ها - راه آهن و تله کمونیکسیون بلافاصله تشکیل خواهد شد. این گروه مطالعاتی درباره امور ذیل بعمل خواهد آورد و نتایج بررسی های خود را باین شرح گزارش خواهد داد:

الف - اقداماتی که بایستی برای تکمیل سریع ارتباطات راه آهن و جاده بین کشورهای منطقه بعمل آید.

ب - بررسی این موضوع که احداث تعداد بیشتری راه آهن و راه مورد نیاز هست یا خیر؟

ج - باین آوردن تعرفه های تلفنی.

د - تأسیس ادارات بست و تلگراف در مناطق مرزی.

ه - بررسی امکان ایجاد رویس هائی مانند تلفن های سقیم بین کشورهای منطقه و ایجاد شبکه های مخابراتی با استفاده از ماههای مصنوعی و غیره.

۱۸ - موافقت شد که هزینه بست و تلگراف و تلفن بین کشورهای ایران - ترکیه و پاکستان سطح نرخهای بست و تلگراف داخلی در کشورهای مربوط

همکاری فنی

۱۹ - کشورهای منطقه باید کمکهای فنی را برای یکدیگر از طریق کارشناسان و تسهیلات آموزشی فراهم آورند .

این برنامه گذشته از استفاده‌های فنی توسعه - هماهنگی و تفاهم منطقه‌ای کمک خواهد کرد .
سنوینت مستقیم تأمین پیشرفت در این زمینه به کمینه برنامه ریزی سیزده میشود .

همکاریهای فرهنگی

۲۰ - ایران و پاکستان و ترکیه را علائق مشترک تاریخی و فرهنگی یکدیگر پیوند میدهد .

این سه کشور وارث یک میراث فرهنگی مشترک سینه‌به‌سینه . پیوستگی‌های آنان سابقه تاریخی طولانی دارد و فرهنگی‌های ملی آنان بسیاری از ارزش خود را مدیون مبادلات سداوسی است که طی قرون میان سه کشور وجود داشته است . درجهان معاصر این سه کشور باید فرهنگ - های قدیمی خود را از راه پیوند با یک جهان بی‌عیلی نازد یکمال برسانند .

۲۱ - همکاری در زمینه تعلیم و تربیت و علوم و فرهنگ نه تنها برای ایجاد آگاهی نسبت به میراث فرهنگی سنترک بلکه همچنین منظور افزایش همکاری در امور مربوط به توسعه اقتصادی و رشد اجتماعی و امور سیاسی لازم است .

۲۲ - طی چند سال اخیر پیشرفت‌هایی در زمینه روابط فرهنگی از طریق برنامه‌های دوجانبه حاصل شده است و بی‌شک هنوز میدان عمل وسیعی برای فعالیت‌های بیشتر در این زمینه موجود است در ضمن حال احتیاج بسیار به یک فعالیت سنترک جهت شرح و اجرای فعالیت‌های فرهنگی تحت برنامه‌های سنترک منطقه‌ای احساس میشود .

۲۳ - برنامه روابط فرهنگی بایستی مخصوص در جهت تأمین هدفهای زیر تنظیم گردد .

الف - ایجاد آگاهی عمومی نسبت به میراث فرهنگی سنترک - سهی منظور سه کشور بایستی مشترک مؤسسه یا طرح مؤسسه‌ای را بپیمود آورند - از آن راه سفارشات و تحقیقاتی در این زمینه بعمل آید و آن قسمت از سنی و آداب‌هایی که مردمان این منطقه را یکدیگر مربوط می‌سازد

نفت و گاز طبیعی و کارهای اکتشافی حفاری - بهره‌برداری نصیبه حمل و نقل - توزیع و غیره مورد بررسی قرار دهد .
در این زمینه همکاری را میتوان بنفع مشترک هر سه کشور توسعه داد .

جهانگردی

۲۴ - کشورهای منطقه بزودی موافقت نامه‌ای در مورد جهانگردی امضاء خواهند کرد که هدف آن توسعه مسافرت بین سه کشور و جلب جهانگردان سایر کشورها است .

یک گروه کار در مورد جهانگردی باید فوراً تشکیل شود تا موافقت نامه مربوط باین امر را تنظیم نماید .

این موافقتنامه بایستی شامل همکاری در زمینه تبلیغات - ترفیحات مربوط به جهانگردی دسته جمعی - توسعه مسافرت بین کشورهای منطقه قراردادن اوراق مسافرت بین سه کشور بجای گذرنامه - ساعی منظور مبادله و آموزش کادر جهانگردی و کارشناسان جهانگردی تبلیغات توریستی - بهره برداری از تسهیلات و سرویس‌های سازمان‌های جهانگردی موجود - و ایجاد مراکز تسویق مسافرت و بنگاههای جهانگردی و سازمان‌های مشابه خواه در داخل سه کشور و خواه در خارج باشد . همراه با افزایش همکاری اقتصادی بین کشورهای منطقه مسافرت بین کشورها نیز بایستی بنحو قابل ملاحظه‌ای افزایش یابد ولی اگر قرار باشد که مسافرت در داخل منطقه بجزآن قابل توجهی در آینده نزدیک توسعه یابد لازمت که برای انجام چنین برنامه‌ای فوئتش خاص بعمل آید .

الفای ویزا

۲۵ - الفای ویزا برای مسافرت اباح سه کشور در داخل منطقه مورد موافقت اصولی قرار گرفت لهذا طرز اجرای این تصمیم باید به گروه جهانگردی سپرده شود .

بانکداری و بیمه

۲۶ - یک گروه کار برای بانکداری و بیمه تشکیل میشود تا پیشنهادهایی در مورد همکاری در این زمینه نماید .

اعلامه نابان کنفرانس عالی سران کشورهای ایران، پاکستان و ترکیه

که روز چهارشنبه ۳۱ تیرماه ۱۳۴۳ مطابق با ۲۲ ژوئیه ۱۹۶۴ در تهران و کراچی و آنکارا منتشر گردید

در امور مربوط به جنبه مشترک منطقه‌ای بعمل آمده مورد تأیید ابراز داشتند.

سران کشورهای سه‌گانه پس از بررسی اقدامات عملی که از طرف وزرای خارجه کشورهای عضو به همکاری سایر وزیران سه دولت خواهد بود و بمنظور اخذ و اجرای تصمیمات مربوط به منابع مشترک تشکیل خواهد یافت مورد تأیید قرار دادند.

سران سه کشور تصمیم رؤسای دولتهای خود را دایر بر ایجاد یک کمیته منطقه‌ای برنامه ریزی مرکب از سران سازمانهای برنامه سه دولت که بمنظور رسیدگی به امور مربوط به اشتراك مساعی منطقه‌ای و هماهنگ ساختن برنامه‌های عمرانی تشکیل خواهد یافت با رضایت استقبال کردند و در این راه موافقت نمودند که ترتیباتی برای ایجاد دبیرخانه‌ای که هدف آن کمک به کار کمیته منطقه‌ای طرح ریزی و شورای وزیران خواهد بود داده شود.

سران سه کشور موافقت اصولی خود را در موارد زیر اعلام داشتند:

۱ - ایجاد سیاده آزاد یا آزاد تر کالاها یوسایل خطی گوناگون از قبیل انعقاد برادادهای بازرگانی.

۲ - برقراری همکاری بیشتر بین اطانهای بازرگانی واحسانا ایجاد اتاق بازرگانی مشترک.

۳ - تنظیم و اجرای برنامه‌هایی که بمنظور تأمین منابع مشترک طرح میگردد.

۴ - تقصیل نرخ‌های نسبی بین سه کشور بمیزان عرفه‌های داخلی.

۵ - بهبود خطوط حمل و نقل هوایی ناخن در منطقه واحیاناً ایجاد یک خط هوایی بین‌المللی مجهز بین سه کشور که توانائی رفیق سه سایر خطوط را داشته باشد.

۶ - مساعده آنکارا تأمین یک همکاری نزدیک در امر تسهیل و تسجیل تأمین یک خط مشترک ریلی در ترتیبات همکاری دیگر در این زمینه.

« سران کشورهای ایران و پاکستان و ترکیه .
اعلیحضرت همایون محمد رضا شاه پهلوی شاهنشاه ایران ،
حضرت قیلد مارشال محمد ایوب خان رئیس جمهوری پاکستان
و حضرت جمال گورسل رئیس جمهوری ترکیه
در روزهای بیست و نهم و سی ام تیرماه ۱۳۴۳ درمنهر
استانبول با یکدیگر ملاقات فرمودند .

سران کشورهای باز دیگر اعتقاد خود را باین امر
که همکاری منطقه‌ای عملی اساسی در تسریع رشد و
توسعه ملی و تأمین صلح و آراش و ثبات میبایست نماید
فرمودند .

سران کشورهای ایمان خود را باین امر بیان داشتند
که رشته‌های نیرومند فرهنگی و تاریخی که ملل آنها را
به یکدیگر پیوند میدهد و هم اکنون اساس محکمکی را
برای همکاری بین آنان بوجود آورده است باید بیش از
پیش بتفع مشترک ملل تمامی منطقه توسعه و تحکیم یابد .

بدین منظور سران سه کشور عزم فرمودند تاوسائل
و طرق مناسب برای توسعه همکاری بیشتر و تعکب روابط
فراهم گردد .

سران سه کشور متفقاً اعتقاد خود را باین امر بیان
داشتند که این اشتراك مساعی جدید باید بازوجیه همکاری
منطقه‌ای و صرف نظر از فعاتیت‌های آنان بعنوان اعضای
سازمانهای منطقه‌ای دیگر تعیب گردد .

سه کشور خوشوقت خواهند بود که موضوع سرحد
سایر کشورهای منطقه را در این همکاری مورد مطالعه
و بررسی قرار دهند .

سران کشورهای سه‌گانه پس از بررسی اقدامات
عملی که از طرف وزرای خارجه ملی جسات دوازدهم
و سیزدهم تیرماه ۱۳۴۳ در زمینه همکاری سه کشور
صورت گرفته است رضایت قابل خود را نسبت به پیشرفت
که هم اکنون در این زمینه حاصل گردیده است ابراز
داشتند .

همچنین توصیه‌هایی را که از طرف وزیران سه کشور
در آنکارا در بیست و هشتم و بیست و نهم تیرماه ۱۳۴۳

سازمان عمران منطقه‌ای

و تمدن و فرهنگ سن منطقه اساعه گردد .

این قبیل اقدامات را میسران نتیجه از راه تأمین آفرسی‌های مختلف در دانشگاهها و سباده دانشگاهیان که بتوانند مطالعات لازم را در باره میراث فرهنگی مشترک زیر نظر خود دنبال کنند معمول داشت .

فعالیت‌هایی که در چهارچوب برنامه فعلی اشترک مساعی منظور گردیده است تحت عنوان (همکاری منطقه‌ای برای عمران) دنبال خواهد گشت .

سراش سه کشور ابراز امیدواری کردند که روحیه همکاری کامل و مسستی منطقه‌ای که در ضی مذاکرات کنفرانس استانبول تجلی یافت سل به هدفهای مصروح سز این کنفرانس را تأمین خواهد نمود .

سراش سه کشور اضمینان دارند که مساعی مشترک مرده آنان در این راه درجه‌های امید و اسکانات تازه‌ای را بروی آنان باز خواهد نمود و از این رهگذر به تعکیم سطح جهانی در فاد تمامی منطقه کسک خواهد کرد .

v - مطالعات و بررسی‌های لازم برای ساختمان و بهبود وضع ارتباطی راه و راه آهن .

x - انعقاد قرار دادی در آینده نزدیک بمنظور توسعه جهانگردی .

q - لغو تشریفات مربوط به روادید بین سه کشور بمنظور تسهیل مسافرت .

r - کمک و معاضدت فنی به یکدیگر از راه اعزام کارشناس و ایجاد تسهیلات مربوط به تعلیم و پرورش کادرهای فنی .

سراش سه کشور علاوه بر اقدامات فوق دستوراتی دادند تا کلیه اسکانات موجود بخاطر توسعه همکاری در امور فرهنگی بین کشورهای منطقه مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد .

روابط فرهنگی بخصوص باید در این جهت توسعه یابد که در قوده‌های مرده نسبت به میراث فرهنگی مشترک حس آگاهی بوجود آید و اطلاعات لازم در باره تاریخ

قرارداد ایران و شوروی در مورد گاز ۱۳ ژوئیه ۱۹۶۶

ماده ۱۴

در شهر مسکو در دو نسخه اصلی هر کدام بزبانهای روسی و روسی سفید گردیده و هر دو متن دارای اعتبار یکسان است.

از طرف دولت شاهنشاهی ایران

دکتر عبدلی عالیقانی وزیر اقتصاد

از طرف دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی

اسکاجنک رئیس کمیته دولتی شورای وزیران اتحاد جماهیر

شوروی سوسیالیستی برای روابط اقتصادی خارجی

این موافقتنامه شامل نوزده ماده و یک ضمیمه است و بر طبق ترتیبات قانونی مغربه در هر یک از دو کشور تصویب خواهد رسید و در روز امضاء موافقتنامه اعتبار یافته و از روز سدهامده محسوب می‌گردد. در شهر تهران واقع خواهد شد. دارای اعتبار قطعی خواهد گردید.

این موافقتنامه در تاریخ بیست و سوم دی ماه سال ۱۳۴۵ مطابق سیزدهم ژانویه سال ۱۹۶۶ مسیحی

ضمیمه موافقتنامه ایران و شوروی

سورخه سیب و سوم دیمان ۱۳۴۵ که مطابق سیزدهم ژانویه ۱۹۶۶ است

سازمانهای شوروی امور طراحی را انجام داده و ماشینها و تجهیزات و مصالح را تحویل خواهند داد و همچنین سایر انواع کمکهای فنی را در مواعیدی انجام خواهند داد که بکار انداختن کارخانه را در سال ۱۹۷۱ امکان پذیر سازد.

موضوع همکاری برای افزایش قدرت تولیدی کارخانه ذوب آهن تا یک میلیون الی یک میلیون و دویست هزار تن در سال و همچنین شرایط این همکاری مورد توافق بعدی طرفین واقع خواهد شد.

ب - معدن سنگ آهن برای کارخانه ذوب آهن.

معدن درجفات (باقی) است و قدرت تولید آن احیای کارخانه ذوب آهن را تأمین خواهد کرد.

ب - معدن آهک و دلمت و مواد نوز

ب - معدن ذغالسنگ برای کارخانه ذوب آهن کمک فنی در انجام عملیات تحقیقاتی و اکتشافی و طراحی مربوط به تجهیز معدن ذغالسنگ که ذغال آن قابل کک شدن میباشد در صنایع ذغالسنگ کرمان.

حجم و مواد کمک فنی در ساختمان و تعمیر معدن ذغالسنگ مستقیم توافق بعدی طرفین است.

۱ - شاه لوله گاز به منظور تحویل گاز از ایران به

اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی.

الف - قطعه سوه - آماترا :

ساختمان آن مطابق مقررات این موافقتنامه عملی

میشود. تحویل لوله‌ها و ملحقات و وسایل کنترل اتوماتیکه

فهرست تأسیساتیکه در ایران با همکاری سازمانهای ایران و شوروی ساخته خواهد شد :

۱ - کارخانه ذوب آهن که شامل واحدهای زیر خواهد بود :

الف - کارخانه یا دوز ذغال سنگ نظیف بار و ذوب چدن و تهیه فولاد و قسمت نورد قدرت تولیدی بین پانصد هزار تا ششصد هزار تن فولاد در سال (با امکان توسعه بعدی قدرتها تا یک میلیون الی یک میلیون و دویست هزار تن فولاد در سال) که شامل قسمتی زیر خواهد بود:

قسمت ککساز و شیمیائی بایک باطری ککساز.

کارخانه آلکوبرایون .

قسمت کورد برتقمه تا یک کورد برتقمه .

قسمت ذوب فولاد با دو کوریتسو رو دستگاههای

فولاد ریزی ساهو

قسمت نوردها با دو رشته نورد برای تهیه انواع

منظوعات فولادی ناشنای ورق .

قسمت بختن آهک و دلمت و تهیه مواد نوز .

کارگاههای تعمیراتی و فرعی و آبپاشگاه

دستگاههای داخل محوطه کارخانه مربوط بگر

آب و برق بخار هوارسانی با فشار تهیه آکسیژن و کمپرسور

و انبارها و وسائل حمل و نقل محوطه ارتباطی محدود

محموطه کارخانه و همچنین سراسر کابل تعلیماتی.

ایران و اتحاد جماهیر شوروی

از تاریخ انعقاد عیان مربوط بانچه امور طراحی سازمانهای شوروی نمک فنی در ساختن کارخانه در مواعیدی میکنند که بکار انداختن نوبت اول کارخانه را در مدت سه سال و نوبت دوم کارخانه را در مدت چهار سال تا چهار سال و نیم تأمین نماید .

تیمبره ۱ - مورد تولیدی هر یک از تأسیسات در پیمانهای اجرایی که بر طبق طرح منعقد میشود باید تصریح شود .

تیمبره ۲ - رساندن نیروی برق آب ، گاز ، ساختمان آبیه برای آبیگری خطوط ارتباطی راههای آهن و اوسپین رو تا حدود تأسیسات و همچنین ساختمان کورههای مسکونی در مواعیدی که در پیمانهای پیش بینی شده از طرف ایران عینی میشود .

تیمبره ۳ - مواعد اجرای قسمتهای جداگانه کارهای طراحی و تحویل تجهیزات و مصالح و دادن انواع کمکهای فنی دیگر در حدود مواعد کلی در پیمانهای تعیین خواهد شد که در این ضمیمه پیس بینی شده است .

اعضاء

اعضاء

سخنبرای برای این قطعه از طرف ایران انجام میگردد زمانهای شوروی امور طراحی را انجام داده تجهیزات و سائل مکانیکی و ماشینیه را میسازند و همچنین سایر اربح کمکهای فنی را در مواعیدی انجام میدهند که در انداختن نوله گاز را در سال ۱۹۷۰ امکان پذیر

ب - قطعه از منابع نفت و گاز جنوب ایران تا سود:

ساختمان آن با اعتبارات و وسائل طرف ایرانی سفی میشود تعیین تجهیزات و ماشینیه برای مراکز نیروسوز در این قطعه از ایستگاه مرکزی نصفیه گاز سوه به حجم و در مواعیدی که مورد توافق طرفین قرار نیرد و نکار انداختن نوله گاز را در سال ۱۹۷۰ امکان پذیر سازد از طرف سازمانهای شوروی انجام میگردد .

۳ - کارخانه ماشین سازی با قدرت تولیدی بیست و پنج هزار تا سی هزار تن مصنوعات فلزی در سال :

قسمتهای تشکیل دهنده کارخانه و فهرست مصنوعاتیکه تولید خواهد کرد بعد از بررسی فنی و اقتصادی صریح خواهد شد .

موافقتنامه

در باره تحویل گاز طبیعی از ایران به اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و ماشین آلات و تجهیزات از

اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی به ایران از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۵

جماهیر شوروی سوسیالیستی علاوه بر موارد مذکور در موافقتنامه های بازرگانی معتبر بین دو کشور تحویل ماشین آلات و تجهیزات ضروری برای ایران را بطور عمده و همچنین سایر کالاها و دستکهای مقتضی را طبق ضمیمه (۲) این موافقتنامه تأمین خواهد نمود .

ماده ۲

شرکت ملی نفت ایران و مؤسسه مسایوزنفته اکتسیپورت ، این شوروی برای تحویل گاز طبیعی از ایران به اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی بین خود پیمانی طبق این موافقتنامه منعقد خواهند نمود در پیمان مذکور شرایط مندرج تحویل گاز طبیعی و شرایط تعیین قیمت آن بر اساس مقررات مذکور در ضمیمه (۱) این موافقتنامه پیش بینی خواهد شد .

دولت شاهنشاهی ایران و دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی نظر بشابلی که به توسعه آبی مناسبات بازرگانی و همکاری اقتصادی فیابین دارند در باره مرانب زیر توافق نمودند :

ماده ۱

دولت شاهنشاهی ایران تحویل گاز طبیعی را از ایران به اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی از سال ۱۹۷۰ - ۱۹۸۵ ، فرانکوبرز ایران و شوروی طبق مشخصات در پیمان و در مواعید و قیمت تعیین در ضمیمه (۱) این موافقتنامه تأمین مینماید .
در منابلی قیمت گازی که از ایران به اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی تحویل داده میشود دولت اتحاد

خواهد شد! وجود خاصه از فروش گاز طبیعی از اعتبارات مذکور حساب مخصوص بدون بهره مذکور واريز خواهد گردید؛ انکهای مذکور طریق ترتیبات فنی محاسبه را با توجه به موافقتنامه معبر پرداخت ایران و شوروی تعیین خواهند نمود .

ماده ۴

سیالنی نه بر طبق ماده ۲ این موافقتنامه واريز میشوند از طرف سازمانهای مجاز دولتی و خصوصی بشرح زیر مورد استفاده واقع خواهد شد :

۱ - برای پرداخت قیمت ماشینها و تجهیزات و کالاهای دیگری که طبق این موافقتنامه تعویل داده میشود از طریق افتتاح اعتبارات غیر قابل برگشت بنام سازمانهای مربوطه بازرگانی خارجی شوروی .

۲ - برای باز پرداخت اعتباری که طبق موافقتنامه مذکور در ماده ۲ به ایران واگذار شده است و پرداخت بهره آن .

۳ - برای پرداخت هزینه خدمات مربوط به تعویل ماشین آلات و تجهیزات بر طبق این موافقتنامه .

ماده ۵

در صورت تغییر معنوی طلای رویل که در حال حاضر معادل ۰/۹۸۷۴۰۲ گرم طلای خالص استقیمتها و پرداخت و همچنین باقیمانده حساب مخصوص در روز تغییر معنوی طلا به تناسب این تغییر تعدیل و احتساب خواهد شد .

ماده ۶

اگر علت هر نوع حادثه ای که جلوگیری از آن خارج از حدود امکانات هر یک از طرفین باشد اجراء این موافقتنامه مختل گردد نمایندگان دولت شاهنشاهی ایران و دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی باید مشورت کنند و درباره اقدامات ضروری بعدی توافق نمایند . لکن در هر صورت حقوق و تعهدات طرفین که بر طبق این موافقتنامه ناشی میشود تا موقع بروز حادثه ایجاد شده بقوه خود باقی میماند .

سازمانهای دولتی و مؤسسات خصوصی مجاز ایرانی از یکطرف و سازمانهای مربوطه بازرگانی خارجی شوروی از طرف دیگر برای تحویل ماشین آلات و تجهیزات و کالاهای دیگر از اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی به ایران و کسکهای مذکور بر طبق این موافقتنامه بیمانهائی منعقد خواهند نمود . بیمانهای مذکور بر اساس فهرستهای ماشین آلات و تجهیزات ضروری برای ایران برای دوره های سه ساله منعقد و فهرستهای مزبور از طرف ایران صرف شوروی تسلیم خواهد شد .

اولین فهرست در سال ۱۹۶۸ بخراف شوروی تسلیم میشود منظور این است که بیمانهائی که برای ماشین آلات و تجهیزاتی که بطور ردیف ساخته نمیشود منعقد میگردد باید اقلا دو سال قبل از آغاز تحویل بسته شود . ضمناً طرف ایرانی با توجه به محاسبه باز پرداخت اعتباری که از طرف دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی بر طبق موافقتنامه بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در باره همکاری در ساختن تأسیسات صنعتی و تأسیسات دیگر واگذار نمودن اعتبار برای این مقاصد مورخه ۲۳ دیماه سال ۱۳۴۴ (۱۳ ژانویه سال ۱۹۶۶) بدولت شاهنشاهی ایران داده شده است و پرداخت بهره این اعتبار - خرید ماشین آلات و تجهیزات فوق الذکر را به سیالنی تأمین خواهد کرد که در حدود مبلغ پرداختهائی باشد که از باستانگاز طبیعی که در دوره مربوطه سه ساله باید مطابق این موافقتنامه تعویل داده شود بخراف ایرانی تعلق میگیرد .

ماده ۷

محاسبه ارزش گاز طبیعی که طبق این موافقتنامه تعویل داده میشود عریسه ماه یکبار بوسیله حساب مخصوص بدون بهره که بانک دولتی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و یا بنسبت بانک مذکور از طرف بانک بازرگانی خارجی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی به رویل بنام بانک مرکزی ایران افتتاح میشود عملی خواهد گردید .

پرداخت قیمت گاز طبیعی از اعدادهای غیر قابل برگشتی که مؤسسه « سایوز نفته آکسپورت » کل شوروی بنام شرکت سی نفت ایران در بانک بازرگانی خارجی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی افتتاح میشود تأمین

ایران و اتحاد جماهیر شوروی

ماده ۷

درستان
کازمان

درجه از حد سطح ۳ در صد
درجه از حد حجم ۱۰ درصد
کازهای بیرونی و کازهای سنگین باقیمانده ۱۰۰
در صد از حدت حجم سواد دیگر .

کازگزی کزدی H₂S پس از ۰۰ میلی گرم در متر
مکعب نخواهد بود

کازنترینه زیست CO₂ پس از یک درصد از
حدت حجم نخواهد بود

خواص فیزیکی

نقطه جمنه از حدت هیدروکازبورها

اغی ، منهای یک درجه سانتیگراد در دوسال اول
بهره برداری از سه لوله کاز ایران

۳ (منهای ده درجه سانتیگراد علاوه با منهای
پنج درجه سانتیگراد که پس از تجربه دوساله بهره برداری
ارشته لوله کاز ایران رقم قطعی آن تعیین خواهد شد .

نقطه نشیب از حدت آب :

منهای ده درجه سانتیگراد از اول بکار انداختن
شاه لوله کاز ایران در تمام دوره اعتبار این موافقتنامه

ارزش حرارتی

حد این ۹۰۰۰ کیلو کالری خالص در متر مکعب
در حرارت ۲۰ درجه سانتیگراد . در صورتیکه ارزش حرارتی
آنژی نه از ایران تحویل میشود از ۹۰۰۰ کیلو کالری
در متر مکعب تنم و یا از ۹۰۰۰ کیلو کالری در متر
مکعب پسر سه بیست کاز مذکور در بند ۳ این رژیمه
به نسبت در صد کاهش و یا افزایش ارزش حرارتی کاز
دهس و یا افزایش خواهد یافت .

کاز نیانده عملا حاوی مواد زائد مانند خرده آهن
کک و یا کزد دارای ذرات ریز و امثال آن باشد . کاز نیانده
حاوی سواد بودار باشد .

بنابراین در نقطه تحویل از سایرین تسهیل رودی
به تسهیلهای طول خط کاز کدر نخواهد بود .

۲ - مقادیر و مواعد تحویل

در سال اول پس از آغاز بهره برداری از سادگونه
کاز ایران ۶ میلیون متر مکعب - پنج در صد

منظور حس اجرای این موافقتنامه ساندگان
طرفین هر سال یا بر حسب پیشنهاد یکی از طرفین زودتر
به نایب در تهران و مسکو برای مشورت با یکدیگر درباره
مسائل مربوط به اجراء آن ملاقات خواهند نمود .

ماده ۸

این موافقتنامه شامل هشت ماده و دو ضمیمه است
وصیق توانین هر یک از طرفین تصویب میرسد . موافقتنامه
از تاریخ امضاء دارای اعتبار موقت بوده و از روز مبادنه
باد دانشهای مربوط تصویب آن دارای اعتبار قطعی میشود
موافقتنامه تا سال ۱۹۸۵ دارای اعتبار خواهد بود
بعضال قبل از انقضای مدت مذکور طرفین بعهده
سدیده موافقتنامه برای ده سال دیگر و تعیین شرایط تمدید
وارد مذاکره خواهند شد و بعداً نیز همین ترتیب عمل
خواهند نمود .

در شهر مسکو در تاریخ بیست و سوم دهمه سال
۱۳۴۴ مطابق سیزدهم ژانویه سال ۱۹۹۹ در دو نسخه
هر یک بزبانهای فارسی و روسی تنظیم گردید ، و هر دو متن
دارای اعتبار یکسان است .

از طرف دولت شاهنشاهی ایران

دکتر عینی عالی مقامی وزیر اقتصاد
از طرف دولت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی
اسکاجکت

ضمیمه شماره ۱ موافقتنامه درباره تحویل کاز
طبیعی از ایران به اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی
و ماشین آلات و تجهیزات از اتحاد جماهیر شوروی
سوسیالیستی به ایران از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۵ مورخ ۱۳
ژانویه ۱۹۹۹

شخصات و مقادیر و مواعد تحویل اصول تعیین
توسط کاز طبیعی که از ایران به اتحاد جماهیر شوروی
سوسیالیستی تحویل داده خواهد شد .

۱ - مشخصات

مشخصات کازی که تحویل داده میشود شرح زیر
خواهد بود :

هرگاه در آسه انتشار قیمت اعلان شده برای نفت دوره بانکر - C - ایران در آبادان ادامه نیابد و قیمت جدید اعلان شده برای نفت کوره بانکر - C - ایران توسط شرکت‌های نفتی بین‌المللی در بندر معشور انتشار یابد در آنصورت :

الف - چنانچه در قیمت اعلان شده نفت کوره بانکر - C - ایران در آبادان تا آن تاریخ تغییری حاصل نشده باشد - قیمت اعلان شده جدید در بندر معشور بعنوان قیمت بینا تلقی خواهد شد .

ب - چنانچه در قیمت اعلان شده نفت کوره بانکر - C - ایران در آبادان تا تاریخ انتشار قیمت جدید اعلان شده نفت کوره بانکر در بندر معشور تغییری اعم از افزایش یا کاهش نسبت به قیمت بینا (۱/۰۵ دلار کشورهای متحده آمریکا در هر بشکه) حاصل شده باشد قیمت جدید - بینا در بندر معشور نیز متناسباً تغییر خواهد یافت (یعنی میزان درصد تغییر نسبت به قیمت بینا در آبادان) و از آن بعد کلیه محاسبات روی قیمت ستفیر قیمت گاز بر اساس قیمت بینا جدید در بندر معشور بعمل خواهد آمد .

اگر در قیمت اعلان شده برای نفت کوره بانکر « C » ایران تغییری بیش از ده درصد اعم از افزایش و یا کاهش حاصل نشود در قیمت گاز تغییری داده نخواهد شد .

هرگاه در قیمت اعلان شده برای نفت کوره بانکر « C » ایران تغییری بین ده تا سی درصد اعم از افزایش و یا کاهش حاصل شود - قسمت متغیر قیمت گاز از تاریخ تغییرات مزبور متناسباً افزایش و یا کاهش خواهد یافت چنانچه در قیمت اعلان شده برای نفت کوره بانکر « C » ایران بیش از سی درصد افزایش و یا کاهش حاصل شود - طرفین جهت تعیین قیمت جدید گاز ایران وارد مذاکره خواهد شد .

امضاء

امضاء

ضمیمه ۴ موافقتنامه مورخه ۱۳ ژانویه سال ۱۹۶۹ صورت کالاهای اساسی که برای صادر نمودن از اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی به ایران ممکن است پیشنهاد بشود .

در سال دوم پس از آغاز بهره برداری از سازه سازه گاز ایران به سفاردهای متر مکعب - پنج درصد در سال سوم پس از آغاز بهره برداری از سازه سازه گاز ایران - سفاردهای متر مکعب - پنج درصد در سال چهارم پس از آغاز بهره برداری از سازه سازه گاز ایران و سفاردهای متر مکعب - پنج درصد در سال پنجم پس از آغاز بهره برداری از سازه سازه گاز ایران - سفاردهای متر مکعب - پنج درصد برای بقیه مدت اعتبار موافقتنامه مقدار گازی که در سال تحویل داده شود همچنین کمتر از ده سفاردهای متر مکعب - پنج درصد نخواهد بود . سفاردهای مذکور در فوق بر این اساس تعیین گردیده است که تحویل گاز همه روزه به میزان ثابت مقرر بدون توجه به وسایط فصلی و شبانه روزی مصرف کننده عملی خواهد شد .

۳ - قیمت

قیمت گاز طبیعی به روپن شوروی معزبان سنن روپن شوروی (که مطابق است با ۹/۹ دلار کشورهای متحده آمریکا بانگاه محتوی طلای یک دلار کشورهای متحده آمریکا (۱/۸۸۸۹۶۷۱ گرم (طلای خالص) فرانکومرکز ایران و شوروی برای هر هزار متر مکعب در فشار ۷۹ میلی مترستون میوه و حرارت ۱۵/۴ درجه سانتیگراد تعیین میشود . قیمت فوق‌الذکر برای گاز از دو قسمت تشکیل شده است .

الف - قسمت ثابت که عبارتست از چهار روپن که مطابق است با ۴/۴ دلار کشورهای متحده آمریکا برای هر متر مکعب .

ب - قیمت متغیر که عبارتست از دو روپن که مطابق است با ۲/۲ دلار کشورهای متحده آمریکا برای هر هزار متر مکعب و به نسبت تغییر قیمت متوسط اعلان شده برای نفت کوره بانکر « C » - که شرکت‌های نفتی بریتیش پترولیوم اوسوبیل شل در «پلتس اویلگرام» در قسمت کاربیبیان مبدل ایست انڈوناست ریفاچند بروداکتس برایشن . در آبادان اعلان بینامیاند و در تاریخ امضای این موافقتنامه به ۰۰۰ دلار کشورهای متحده آمریکا هر بشکه بالغ میگردد (که از این بعد بعنوان قیمت بینا خوانده خواهد شد) کاهش و یا افزایش خواهد یافت .

- ۱ - تجهیزات آهنگری و پرس ها و دستگاههای فلز بری
- ۲ - ماشین آلات و تجهیزات برای صنایع سنگین و سبک
- ۳ - ماشینها و تجهیزات برای صنعت استخراج معادن از آنجمله : تجهیزات تغلیظ و استخراج معادن
- ۴ - تجهیزات حفاری چاه ها و تصفیه نفت .
- ۵ - تجهیزات تولید نیروی برق و ماشینهای برقی از آنجمله :
مولدهای دیزلی ثابت برق و دستگاههای دیزلی سولد برق
- ۶ - تراکتورها و ماشین آلات کشاورزی و ماشین آلات و تجهیزات برای آبیاری .
- ۷ - تجهیزات راهسازی و ساختمانی و زمین کنی
- ۸ - تجهیزات راه آهن
- ۹ - وسایل حمل و نقل از آنجمله . هواپیماها و هلیکوپترها و کشتیها و اتوبیسیهای مخصوص و غیره
- ۱۰ - ماشین آلات و تجهیزات دیگر
- ۱۱ - قطعات بدکی برای ماشین آلات و تجهیزات مذکور .

۱۲ - کالاهای دیگر

اشخاص اشخاص
تهران - بتاريخ ۱۵ ماه می سال ۱۹۶۸
جناب آقای معاون وزیر

افتخار دارم توافقی حاصله بین طرفین شوروی و ایران را در باره مراتب زیر تأیید نمایم:

بمنظور اجرای متضمی و بیوجه تعهدات طرفین در مورد احداث شاه لوله گاز ایران و برای پیشرفت مقررات و موافقت نامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ شوروی و ایران درباره همکاری در ساختن تأسیسات صنعتی و سایر مؤسسات اقدامات زیر بعمل میاید :

۱- سازمانهای شوروی کارهای ساختمانی مربوط به نصب شاه لوله گاز ایران را در قطعات کوه نمک - آسارا و کوه نمک - تهران با کارشناسان و وسائل و تجهیزات خود طبق شرایط و مقررات

پیمانهای ساختمانی که بین سازمانهای شوروی و ایران منعقد خواهد شد انجام میدهند و همچنین مونتاز قسمت تکنولوژیک مراکز کمپرسورها را در تمام طول شاه لوله گاز ایران عملی مینمایند . سازمانهای شوروی مینمایند سمس از اجرای کارها را به پیمانکاران ایرانی واگذار نمایند . در همان حین سازمانهای ایرانی مسئول اجرای طرح شاه لوله گاز با مسئولیت خود و بهزیته خویش کارها و خدماتی را که با ساختمان لوله گاز بستگی دارد باحسبها و در مواعیدی انجام میدهند که در پیمانها در آن باده توافق شده است و این کارها و خدماتی منجمله شامل انجام تشریفات ضروری و رسیدگیهای لازم و در صورت لزوم حل مسائل حقوقی و ادعاهای مرتبط با انجام کارهای طرح شاه لوله بوسیله سازمانهای شوروی با مقامات ایرانی از آنجمله رسیدگی بمسائل مربوط بحصول اراضی خواهد بود . در جریان انعقاد پیمانهای مربوط به اجرای موافقت نامه مذکور مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ سازمانهای شوروی و ایران حسبها و مواعید انجام تعهدات را نسبت بهر یک از طرفین جزاً و کلاً تعیین خواهند نمود .

۲ - هزینه سازمانهای شوروی برای انجام کارهای ساختمانی شاه لوله گاز ایران و مونتاز قسمت تکنولوژیک مراکز کمپرسورها از محل اعتبار بر طبق ماده ۴ موافقت نامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ شوروی و ایران پرداخت خواهد شد .

مطابق رباتی سازمانهای شوروی در ایران در ساختمان لوله گاز و مونتاز قسمت تکنولوژیک مراکز کمپرسورها مربوط است خارج از اعتبار مذکور طبق فرار دادهای منعقد بین سازمانهای صلاحیتدار طرفین از طرف ایران تأیید خواهد شد .

پرداختهای رباتی مذکور بحساب بانکی پیش بینی شده در ماده ۸ موافقتنامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ شوروی و ایران بحسب خواهد آمد .

۳ - سازمانهای صلاحیتدار شوروی و ایران تشریفات تأییدیه از این نامه را هنگام انعقاد پیمانها

مسئولیت خود و بهزیمنه خویش کارها و خدماتی را که با ساختمان بوله گاز بستگی دارد با حجمها و در مواعیدی انجام میدهند که در پیمانها در آن بازه توافق شده است و این کارها و خدمات منجمله شامل انجام تشریفات سووری و رسیدگیهای لازم و در صورت لزوم حل مسائل حقوقی و ادعاهای مرتبط با انجام کارهای طرح شامل بوله بوسیله سازمانهای شوروی با مقامات ایرانی از آنجمله رسیدگی مسائل مربوط به تحصیل اراضی خواهد بود. در جریان انعقاد پیمانهای مربوط به اجرای موافقتنامه مذکور مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ سازمانهای ایران و شوروی حجمها و وسایع انجام نهمدهات را نسبت به هر یک از طرفین جزاً و کلاً تعیین خواهند نمود.

۲ - هزینه‌های سازمانهای شوروی برای انجام کارهای ساختمانی شاه بوله گاز ایران و سونتاژ قسمت تکنولوژیک سراسر کمپرسورها از محل اعتبار بر طبق ماده ۴ موافقتنامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ ایران و شوروی پرداخت خواهد شد. مخارج ریالی سازمانهای ایران که ساختمان بوله گاز و سونتاژ قسمت تکنولوژیک سراسر کمپرسورها مربوط است خارج از اعتبار مذکور طبق قرار دادهای منعقد بین سازمانهای صلاحیتدار طرفین از طرف ایران تأدیبه خواهد شد.

پرداختهای ریالی مذکور بحساب بانکی پیش‌بینی شده در ماده ۸ موافقتنامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ ایران و شوروی بعمل خواهد آمد.

۳ - سازمانهای صلاحیتدار ایران و شوروی تفسیرات ناشیه از این نامه را هنگام انعقاد پیمانها در نظر خواهند گرفت و با در پیمانها بیکه قبلاً منعقد شده اند رعایت خواهند نمود.

افتخار دارم پیشنهاد نمایم که این نامه و جواب شما به عنوان توافق طرفین در باره مسائل ذکر شده تلقی بشود.

تأیید نموده و موافقت خود را نسبت بتوافق حاصله فوق بین طرفین ایران و شوروی اعلام دارم. موافقت منقسم شده احترامات فائده را تقدیم میدارد. محمد یگانه

معاون اقتصادی وزارت اقتصاد دولت شاهنشاهی ایران
آقای و. گولونوف رابرت محترم اقتصادی سفارت
اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی

در نظر خواهند گرفت و با در پیمانها بیکه قبلاً منعقد شده اند رعایت خواهند نمود.

افتخار دارم پیشنهاد نمایم که این نامه و جواب شما به آن بعنوان توافق طرفین در باره مسائل ذکر شده تلقی بشود. موافقت منقسم شده احترامات فائده را تقدیم میدارد.

و گولونوف

رابرت اقتصادی سفارت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران

جناب آقای محمد یگانه

معاون اقتصادی وزارت اقتصاد دولت شاهنشاهی ایران

تهران - بتاريخ ۵ اردیبهشت ماه ۱۳۴۷
آقای و. گولونوف

رابرت محترم اقتصادی سفارت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در ایران

افتخار دارم که دریافت نامه مورخ ۵ ماه مه ۱۹۶۸ شما را بشرح زیر:

« افتخار دارم توافق حاصله بین طرفین ایران و شوروی را در باره مراتب زیر تأیید نمایم:

بمنظور اجرای متقنی و بموقع نهمدهات طرفین در مورد احداث شاه بوله گاز ایران و برای پیشرفت مقررات موافقتنامه مورخه ۳ ژانویه سال ۱۹۶۶ ایران و شوروی درباره همکاری در ساختن تاسیسات صنعتی و سایر موسسات اقدامات زیر بعمل میآید:

۱ - سازمانهای شوروی کارهای ساختمانی مربوط به نصب شاه بوله گاز ایران را در قطعات کوه نمک - آستارا و کوه نک تهران با کارشناسان و وسائل و تجهیزات خود طبق شرایط و مقررات پیمانهای ساختمانی که بین سازمانهای ایرانی و شوروی منعقد خواهد شد انجام میدهند و همچنین سونتاژ قسمت تکنولوژیک سراسر کمپرسورها را در تمام طول شاه بوله گاز ایران عملی مینمایند.

سازمانهای شوروی میتوانند قسمتی از اجرای کارها را به پیمانکاران ایرانی واگذار نمایند. در همان حین سازمانهای ایرانی مسئول اجرای طرح شاه بوله گاز با

لیست برخی از نشریات منتشره توسط مؤسسه مطبوعاتی آسیا

نام کتاب	شماره کتاب	قیمت کتاب به دلار
۱- روزبه - یادبودی از قهرمان ملی	ب-۱۶	۰/۲۵
۲- اطاعت کورکورانه (خسرو روزبه)	ب-۳۰	۱/۰۰
۳- اسنادی از جنبش کمونیستی جهان درباره مطالبه اوضاع جهانی	ب-۱۵	۱/۷۵
۴- ماتریالیسم دیاکتیک و تاریخی (استالین)	ب-۸	۰/۲۰
۵- گزارش سیاسی به کنگره ۱۴ حزب کمونیست شوروی - استالین	ب-۴	۲/۰۰
۶- گزارش سیاسی به کنگره ۱۵ حزب کمونیست شوروی - استالین	ب-۵	۱/۷۵
۷- لودویگ فوچ باغ و پایان فلسفه کلاسیک آلمانی - اثر فردریش انگلس	ب-۲	۱/۲۵
۸- مقدمه ای بر تاریخ (م - بیدسرخ)	ب-۲۱	۱/۰۰
۹- بیدایش انسان (م - بیدسرخ)	ب-۲۵	۱/۰۰
۱۰- با شیرو - (محمود دولت آبادی)	ب-۱۷	۱/۰۰
۱۱- گواره بان (محمود دولت آبادی)	ب-۱۳	۰/۷۵
۱۲- دره تشنگان کرد (منصور یاقوتی)	ب-۲۲	۰/۶۵
۱۳- قصه گوی کوچک باغ (م ۱۰۰ آفتاب)	ب-۳۴	۱/۶۸
۱۴- ستاره سرخ تابناک	ب-۱۹	۱/۶۸
۱۵- اندیشه های نیمه شوخی نیمه جدی درباره اقدام (ف - تکابتی)	ب-۳۵	۱/۶۸

کتاب فوق را از ما بخواهید .

آدرس محل مؤسسه :

ASIA BOOKS AND PERIODICALS
2409 18th Street, N. W.
Washington, D. C. 20009
(202) 462-9137

آدرس پستی :

Asia Books
P. O. Box 903
Arlington, VA 22214

همت - نشریه مدرکی موسسه مطبوعاتی آسیا

قیمت به دلار	شامل	همت
	۱ احیاء سرمایه داری - تاریخچه نفوذ امپریالیسم در ایران ۱۹۱۷ - ۱۸۲۸	
۰/۷۵	۲ درباره شناخت و تغییر جهان فکری - تزه های مقدما تی لنین درباره مسائل ملی و مستعمراتی	
۰/۷۵	۳ - سه مبارزه در حیطه فلسفی در چین - نامه ای به یک رفیق - لنین - تحکیم حزب پرولتری	
۰/۷۵	۴ - بحث درباره مرکزیت دموکراتیک حزبی	
۱/۰۰	۵ - مخصوص - نیمه مستعمره گی در ایران - ایوانف	
۰/۷۵	۶ درباره مطالعه تاریخ - مقاله از خبرنگار مه پکن	
۰/۶۰	۷ وظایف سازمان های جوانان - جنگ خلق در ویتنام	
۰/۶۰	۸ اصول کمونیسم - بعضی درسها از جنگ توده ای در	
۰/۷۵	۹ دو خط مشی در جنبش بین المللی کمونیستی ۱۹۱۴ -	
۰/۶۰	۱۰ چندین مقاله درباره سوسیال امپریالیسم	
۰/۶۰	۱۱ درباره مبارزه بر علیه رویزیونیسم	
۲/۲۵	۱۲ مساله ملی در ایران	
۲/۵۰	۱۳ منتخبی از قرارداد های مهم استعماری و تاریخی بین ایران و دول خارجی اصول سازمان حزب	
۱/۰۰	توسعه سازمان و ساختمان احزاب کمونیستی مصوبه سومین کنفرانس کمونیست بین الملل (کمینترن) در ۱۹۲۱	

موسسه مطبوعاتی آسیا
ASIA BOOKS & PERIODICALS
 P.O. Box 903
 Arlington Va. 22216
USA

آدرس: مطبوعات
 2409 18th Street N.W.
 Washington D.C. 20009
 (703) 462-9137

\$2.50 موسسه مطبوعاتی آسیا - مواد ماه ۱۳۵۷